LATİN DİLİ I

Latin Alfabesi

- Latin alfabesi 23 harflidir;

A	B	C	D	E	F	G	H
A	BE	CE	DE	E	EF	GE	HA
ā	bē	cē	dē	ē	ef	gē	hā
[a:]	[be:]	[ke:]	[de:]	[e:]	[ɛf]	[ge:]	[ha:]
I	K	L	M	N	O	P	Q
I	KA	EL	EM	EN	O	PE	QV
ī	kā	el	em	en	ō	pē	qū
[i:]	[ka:]	[ɛl]	[ɛm]	[ɛn]	[o:]	[pe:]	[kʷu:]
R	S	T	V	X	Y	Z	
ER	ES	TE	V	EX	I GRAECA	ZETA	
er	es	tē	ū	ex	ī Graeca	zēta	
[ɛr]	[ɛs]	[te:]	[u:]	[ɛks]	[i: ˈgrajka]	[ˈze:ta]	

Latin Alfabesi

Latince yazıldığı gibi okunan bir dildir. Ancak aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

- C: daima k sesi verir.
- G: daima g sesi verir
- Y: daima ü sesi verir
- H: daima h sesi verir

Latin Alfabesi

- İki sessiz harf yan yana gelebilir:
- Ch: daima k sesi verir.
- Th: daima t sesi verir.
- Ph: f sesi verir.
- Bunlardan başka rr, tt, mm gibi aynı iki sessiz harf yan yana geldiğinde her harf ayrı ayrı okunur.

Latin Alfabesi

- Çift seslilerin okunuşu ise şöyledir:

- au: av
- eu: ev
- ae, ai: ay
- oe, oi: oy

❖-i den sonra sesli harf gelirse y diye okunur.

SÖZCÜKLER

- **Declinabilia (çekimliler);**

Nomen (ad), *pronomen* (zamir), *adiectivum* (sıfat), *verbum* (eylem)

- **Indeclinabilia (çekimsizler);**

Adverbum (zarf), *coniuctio* (bağlaç), *praepositio* (edat)

NOMEN (İSİM)

- Latince çekimli bir dildir. Bu yüzden Latince'de isimler cinslerine (*genus*), sayılarına (*numerus*) ve hallerine (*casus*) göre bir takım çekim ekleri alarak çekilirler:

- *Genus* (cins); femininum, masculinum, neutrum

- *Numerus (*sayı*)*; singularis, pluralis

- *Casus (*ismin hali*)*; nominativus, genetivus, dativus, accusativus, ablativus, vocativus

İSİM ÇEKİMLERİ

- **Latince’de 5 isim çekimi vardır.**
- 1. İsim çekimi;

nominativus’u -a, *genetivus*’u -ae ile biten genelde *femininum* isimler girer.

- 2. İsim çekimi;

nominativus’u us, genetivus’u -i ile biten masculinum;

nominativus’u -er, - *genetivus*’u -i ile biten masculinum;

ve

- *nominativus’*u -um, *genetivus*’u -i ile biten *neutrum* isimler girer.

İSİM ÇEKİMLERİ

- 3. İsim çekimi;

  genetivus'u -is le biten mas., Fem. Ve neut. İsimler girer.

- 4. İsim çekimi;

  Genetivus'u -us la biten mas., Fem. Ve neut. İsimler girer.

- 5.İsim çekimi;

  nominativus'u -es, *genetivus*'u -ei ile biten fem. İsimler ve az sayıdaki mas. İsimler girer.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

- Türkçe’de olduğu gibi latince’de de isimler cümledeki görevine göre yalın, ilgi, yönelme, yükleme gibi hallerde bulunabilir. Latince’de ismin 6 hali vardır:

1) *nominativus* (yalın hali): ismin hiçbir takı almamış yalın halidir. Özne her zaman nominativus halde olmak zorundadır. Kim? Ne? Soruları sorularak bulunur.

2) *genetivus* (iyelik hali): sahiplik bildirir. İsim tamlamasında tamlayanın halidir. Kimin? Neyin? Sorularına karşılık verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

3) *Dativus* (yönelme hali): kime? Kim için? Ne için? Soruları sorularak bulunur.

4) *Accusativus* (-i hali): nesnenin halidir. Latince'de cümlenin fiili başka bir hal gerektirmiyorsa nesne mutlaka accusativus halde olmalıdır. Kimi? Neyi? Sorularına karşılık verir. Türkçe'deki belirtisiz nesne latince'de olmadığı için belirtisiz nesneyi bulmak için sorulan ne ? kim? Sorularına da accusativus cevap verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

5)*Ablativus* : tek başına kullanıldığında ne ile sorusuna cevap verir.

6)*Vocativus* (seslenme hali): bir kişiye ya da nesneye seslenme halidir.

LATİN DİLİ I

1.İSİM ÇEKİMİ

- 1. İsim çekimine giren isimlerin tekil nominativus’u –a’ ile tekil genetivus’u –ae ile biter.
- Bu isim çekimine giren isimlerin büyük bir çoğunluğu **femininumdur**.
- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

1.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

- Agricola,ae,m: çitftçi;
- Nauta,ae,m; gemici;
- Pīrāta,ae,m; korsan;
- Poēta,ae,m; ozan

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	-a	-ae
Genetivus	-ae	-arum
Dativus	-ae	-is
Accusativus	-am	-as
Ablativus	-a	-is
Vocativus	-a	**-ae**

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	silva	silvae
Genetivus	silvae	silvarum
Dativus	silvae	silvis
Accusativus	silvam	silvas
Ablativus	silva	silvis
Vocativus	silva	**silvae**

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	poeta	poetae
Genetivus	poetae	poetarum
Dativus	poetae	poetis
Accusativus	poetam	poetas
Ablativus	poeta	poetis
Vocativus	poeta	**poetae**

1.İSİM ÇEKİMİ

- 1. İsim çekimine giren isimlere örnekler:

- rosa,ae,f: gül
- amica,ae,f: kız arkadaş
- casa,ae,f: küçük kır evi, köy evi
- concordia,ae,f: uyuşma, anlaşma
- fabula,ae,f: masal, öykü
- insula,ae,f: ada

ALIŞTIRMALAR

- UYGUN SÖZCÜKLERİ YAZIN:
- mektubu:
- çiftçiler:
- şairlerin:
- okulları:
- nautae:
- fabulam:
- insulis:
- cena:
- amicarum:

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT 109 A Latin Dili I**
Dersin Sorumlusu	Öğr.Gör.Dr. Rukiye ÖZTÜRK
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	4
Dersin Türü	Zorunlu
Dersin İçeriği	Latince Dilbilgisi
Dersin Amacı	Latince'nin Temel Dilbilgisi Kurallarını Tanıtmak
Dersin Süresi	14x4
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	x
Önerilen Kaynaklar	Clarendon, Latin Course
Dersin Kredisi (AKTS)	4
Laboratuvar	x
Diğer-1	x

LATİN DİLİ I

2.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekimine –us,-er bitimli masculinum isimler ve –um bitimli neutrum isimler girer. Hepsinin tekil genetivus'u –i ile biter.
- Bu guruba giren isimlere örnekler:

- amicus,i,m: erkek arkadaş
- discipulus,i,m: erkek öğrenci
- cibus,i,m: yiyecek
- filius,ii,m: erkek evlat, oğul

2.İSİM ÇEKİMİ

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	**-us**	**-i**
Genetivus	**-i**	**-orum**
Dativus	**-o**	**-is**
Accusativus	**-um**	**-os**
Ablativus	**-o**	**-is**
Vocativus	**-e**	**-i**

2.İSİM ÇEKİMİ

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	amicus	amici
Genetivus	amici	amicorum
Dativus	amico	amicis
Accusativus	amicum	amicos
Ablativus	amico	amicis
Vocativus	amice	amici

2.İSİM ÇEKİMİ

- -er bitimli isimler:

puer, pueri,m : çocuk

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	puer	pueri
Genetivus	pueri	puerorum
Dativus	puero	pueris
Accusativus	puerum	pueros
Ablativus	puero	pueris
Vocativus	puer	pueri

2.İSİM ÇEKİMİ

-er bitimli bazı isimlerin çekimi ise şöyledir:
ager, agri,m : tarla

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	ager	agri
Genetivus	agri	agrorum
Dativus	agro	agris
Accusativus	agrum	agros
Ablativus	agro	agris
Vocativus	ager	agri

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER

- **2. isim çekimine giren neutrum isimler**
- bellum,i,n: savaş

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	bellum	bella
Genetivus	belli	bellorum
Dativus	bello	bellis
Accusativus	bellum	bella
Ablativus	bello	bellis
Vocativus	bellum	bella

2.İSİM ÇEKİMİ
NEUTRUM İSİMLER

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

- donum,i,n: armağan, sunu
- auxilium,ii,n: yardım
- vitium,ii,n: kusur
- periculum,in: tehlike

2.İSİM ÇEKİMİ
NEUTRUM İSİMLER

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

- donum,i,n: armağan, sunu
- auxilium,ii,n: yardım
- vitium,ii,n: kusur
- periculum,in: tehlike

LATİN DİLİ I

FİİLLER

- Latince’de altı zaman vardır.

1) Indicativus praesens (şimdiki ve geniş zaman)
2) Imperfectum (şimdiki zamanın hikayesi)
3) Futurum (gelecek zaman)
4) Perfectum (di’li geçmiş zaman)
5) Plusquam perfectum (miş’li geçmiş zamanın hikayesi)
6) Futurum exactum (gelecekte tamamlanacak zaman)

FİİLLER

- Latince’de 4 fiil çekimi vardır.
- **1.Fiil çekimi**

Bu çekime mastarı -are olan fiiller girer.

laudo,laudavi,laudatus,laudare: övmek

Activus Indicativus		Praesens
1. tekil şahıs	-o	laud + o
2. tekil şahıs	-s	laud + a + s
3.tekil şahıs	-t	laud + a + t
1.çoğul şahıs	-mus	laud + a + mus
2. çoğul şahıs	-tis	laud + a + tis
3. çoğul şahıs	-nt	laud + a + nt

FİİLLER

Activus Indicativus	Imperfectum	
1. tekil şahıs	-ba + m	Laud + a+ ba + m
2. tekil şahıs	-ba + s	Laud + a +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	Laud + a + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	Laud + a + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	Laud + a + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	Laud + a +ba + nt

FİİLLER

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	laud + a + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	laud + a + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	laud + a + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	laud + a + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	laud + a + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	laud + a + bu + nt

FİİLLER

- Bu çekime giren fiillere örnekler:

amo,-avi, -atus,-are: sevmek

narro, -avi, -atus, -are: anlatmak

lacrimo, -avi,-atus,-are:ağlamak

orno,-avi, -atus, -are: süslemek

ALIŞTIRMALAR

- **LATİNCE’YE ÇEVİRİN**

- Genç kız şarkı söylüyor.
- Şair anlatıyordu.
- Ağlıyordunuz.
- Selamlayacaksınız.
- Seviyorlar.

- **TÜRKÇE’YE ÇEVİRİN**

- Salutabunt.
- Narrabatis.
- Ornant.
- Amat.
- Lacrimas.

LATİN DİLİ I

2. FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ēre olan fiiller girer.

  habeo,-ui,-itus, - ēre: sahip olmak

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	habe + o
2. tekil şahıs	-s	habe + s
3.tekil şahıs	-t	habe + t
1.çoğul şahıs	-mus	habe + mus
2. çoğul şahıs	-tis	habe + tis
3. çoğul şahıs	-nt	habe + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-ba + m	habe + ba+ m
2. tekil şahıs	-ba + s	habe +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	habe + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	habe + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	habe + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	habe + ba + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	habe + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	habe + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	habe + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	habe + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	habe + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	habe + bu + nt

praesens	imperfectum	futurum
moneo	monebam	monebo
mones	monebas	monebis
monet	monebat	monebit
monemus	monebamus	monebimus
monetis	monebatis	monebitis
monent	monebant	**monebunt**

2. FİİL ÇEKİMİ

- **Bu çekime giren fiillere örnekler:**

- moneo, -ui, -itus, - ēre: uyarmak
- video, vidi, visum, - ēre: görmek
- moveō, mōvī, mōtum, -ēre : hareket etmek
- teneō, tenuī, tentum, -ēre : tutmak
- doceō, docuī, doctum, -ēre: öğretmek

2. FİİL ÇEKİMİ

- **ALIŞTIRMALAR**
- **LATİNCE’YE ÇEVİRİN**

- uyaracağım
- görüyorduk
- hareket edeceğiz
- tutuyorsun
- öğretir

2. FİİL ÇEKİMİ

- **TÜRKÇE’YE ÇEVİRİN**

- tenebant
- monent
- docebas
- videt
- movebatis

LATİN DİLİ I

3.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ere olan fiiller girer.

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	leg + o
2. tekil şahıs	- i + s	legi + s
3.tekil şahıs	- i + t	legi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	legi+ mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	legi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	leg + u + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	leg + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	leg + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	leg + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	leg+ -e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	leg + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	leg + e + ba + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	leg + am
2. tekil şahıs	-e + s	leg + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	leg + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	leg+ -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	leg + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	leg + e + nt

praesens	imperfectum	futurum
dico	dicebam	dicam
dicis	dicebas	dices
dicit	dicebat	dicet
dicimus	dicebamus	dicemus
dicitis	dicebatis	dicetis
Dicunt	dicebant	**dicent**

3.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime giren fiillere örnekler:
- legō, lēgī, lectus,- ere : okumak
- dīcō, dīxī, dictum, -ere: söylemek
- dūcō, dūxī, ductum, -ere: sevk etmek
- scribo, scripsi, scriptus, -ere: yazmak
- mittō, mīsī, missus, -ere: göndermek

ALIŞTIRMALAR

Latince’ye çevirin

- Okuyorlar
- Gönderiyordun
- Sevk edecek
- Söyler
- Yazıyordu

Türkçe’ye çevirin

- Leges
- Dicitis
- Ducebant
- Scribunt
- Mittebamus

LATİN DİLİ I

4.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ire olan fiiller girer.

audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	audi + o
2. tekil şahıs	- i + s	audi + s
3.tekil şahıs	- i + t	audi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	audi + mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	audi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	**audi + u + nt**

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	audi + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	audi + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	audi + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	audi + e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	audi + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	audi + e + ba + nt

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	audi + am
2. tekil şahıs	-e + s	audi + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	audi + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	audi + -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	audi + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	audi + e + nt

praesens	imperfectum	futurum
venio	veniebam	veniam
venis	veniebas	venies
venit	veniebat	veniet
venimus	veniebamus	veniemus
venitis	veniebatis	venietis
veniunt	veniebant	**venient**

4.FİİL ÇEKİMİ

Bu çekime giren fiillere örnekler:

- audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek
- venio, veni, ventum, ire: gelmek
- dormio, -ivi, -itum, -ire: uyumak
- punio, -ivi, -itus, ire: cezalandırmak

ALIŞTIRMALAR

- **Latince’ye çevirin**
- Cezalandıracak
- Geliyorduk
- Dinlerim
- Uyuyordun

- **Türkçe’ye çevirin**

- dormit
- puniebant
- audiemus
- veniet

LATİN DİLİ I

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

- Esse yani olmak fiilinin çekimi düzensizdir.
- Esse isim cümlelerinde yüklem görevi görür.
- Esse'yle birlikte yüklemi oluşturan isim yada sıfat *nominativus casus*ta olmak zorundadır.

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

ESSE		
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
sum	eram	ero
es	eras	eris
est	erat	erit
sumus	eramus	erimus
estis	eratis	eritis
sunt	erant	**erunt**

ÖRNEKLER

- Roma in italia est. (Roma italya’dadır.)
- Ego sum discipulus. (Ben öğrenciyim)
- Graecia et ıtalia in europa sunt. (Yunanistan ve ıtalya avrupa’dadır.)
- Nilus fluvius est. (Nil bir ırmaktır)

ALIŞTIRMALAR

- Boşlukları esse fiilinin uygun çekimi ile dolduralım.
- Nos ---------- amici.
- Vos ---------in ıtalia aestate.
- Tu----------beatus.
- Metella et marcus ---------- discipuli.

POSSE (-EBİLMEK)

- Esse’yle yapılan birleşik bir fiildir.
- Cümleye –bilmek anlamı katar.
- Posse’yle birlikte kullanılan fiil infinitivus halde olmak zorundadır.

Örnek:

- Possum dicere: söyleyebilirim.

POSSE (-EBİLMEK)

	POSSE	
PRAESENS	IMPERFECTUM	FUTURUM
possum	poteram	potero
potes	poteras	poteris
potest	poterat	poterit
possumus	poteramus	poterimus
potestis	poteratis	poteritis
possunt	poterant	**poterunt**

DİĞER DÜZENSİZ FİİLLER

- volo,volui,velle

praesens	imperfectum	futurum
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
volo	volebam	volam
vis	volebas	voles
vult	volebat	volet
volumus	volebamus	volemus
vultis	volebatıs	voletis
volunt	volebant	**volent**

- nolo,nolui,nolle: istememek

Indicativus Praesens	Indicativus Imperfectum	Indicativus Futurum
nolo	nolebam	nolam
non vis	nolebas	noles
non vult	nolebat	nolet
nolumus	nolebamus	nolemus
non vultis	nolebatis	noletis
nolunt	nolebant	**nolent**

LATİN DİLİ I

1. GRUP SIFATLAR

- 1.grup sıfatlar üç bitimlidir.

- 1. ve 2.isim çekimine göre çekilir.

Örnek:

bonus,bona, bonum: iyi

Çekimi şöyledir:

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Singularis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**bonus**	**bona**	**bonum**
Genetivus	**boni**	**bonae**	**boni**
Dativus	**bono**	**bonae**	**bono**
Accusativus	**bonum**	**bonam**	**bonum**
Ablativus	**bono**	**bona**	**bono**
Vocativus	**bone**	**bona**	**bonum**

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Pluralis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**boni**	**bonae**	**bona**
Genetivus	**bonorum**	**bonarum**	**bonorum**
Dativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Accusativus	**bonos**	**bonas**	**bona**
Ablativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Vocativus	**boni**	**bonae**	**bona**

1. GRUP SIFATLAR

- Sıfatlar bağlı olduğu ada sayı cins ve *casus* bakımından uymak zorundadır.

Örnek:

- discipulus bonus: iyi erkek öğrenci
- discipula bona: iyi kız öğrenci
- bellum malum: kötü savaş

1. grup sıfatlara örnekler:

- parvus,parva,parvum:küçük
- magnus, magna, magnus: büyük
- multus, multa, multum: pek çok
- longus, longa, longum: uzun
- Romanus, Romana, Romanum: Romalı

Sıfat tamlaması örnekleri:

- küçük ev: casa parva
- büyük kapı: magna porta
- çalışkan erkek öğrenci: sedulus discipulus
- iyi öğretmen: bonus magister
- ünlü filozof: clarus philosophus

ALIŞTIRMALAR

- CÜMLELERİ ÇEVİRİN:
- In hortis amici sunt pulchrae et variae rosae.
- Historia populorum antiquorum est iucunda pueris.
- Longis bellis romani multas terras comparant.

LATİN DİLİ I

PRONOMEN (ZAMİR)

- Zamirler ismin yerini tutan sözcüklerdir.
- Genelde cümlelerdeki sözcük tekrarlarını önlemek amacıyla kullanılır.
- Latincede zamirlerin şahıs zamirleri, mülkiyet zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamirleri, soru zamirleri gibi türleri vardır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	**Ego: ben**		**tu: sen**	
Nom.	ego	Ben	Tu	sen
Gen.	Mei*	Benim	Tui*	senin
Dat.	Mihi	Bana/benim için	Tibi	Sana/senin için
Acc.	Me	Beni	Te	seni
Abl.	Me		te	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Nos: biz		Vos: siz	
Nom.	Nos	Biz	Vos	Siz
Gen.	Nostri/nostrum*	Bizim	Vostri/vostrum*	Sizin
Dat.	Nobis	Bize/bizim için	Vobis	Size/sizin için
Acc.	Nos	bizi	Vos	sizi
Abl.	nobis		vobis	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ÖRNEKLER:

- Ego sum magistra: ben bir öğretmenim.
- Tu es agricola: sen bir çiftçisin.
- Nos sumus discipuli: bizler birer öğrenciyiz.
- Vos erant aegri: sizler hastaydınız.

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eo	ea	**eo**

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ii/ei	eae	ea
Gen.	eorum	earum	eorum
Dat.	eis	eis	eis
Acc.	eos	eas	ea
Abl.	eis	eis	**eis**

ILLE,ILLA,ILLUD

	Singularis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	**illo**

	Pluralis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	**illis**

LATİN DİLİ I

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI : HIC,HAEC,HOC (BU)

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	hic	haec	hoc
Gen.	huius	huius	huius
Dat.	huic	huic	huic
Acc.	hunc	hanc	hoc
Abl.	hoc	hac	**hoc**

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	hi	hae	haec
Gen.	horum	harum	horum
Dat.	his	his	his
Acc.	hos	has	haec
Abl.	his	his	**his**

- ÖRNEKLER
- Vir haec dicit. (Adam bu şeyleri söylüyor.)
- Hunc poetam cognosco. (Bu ozanı tanıyorum)

SORU ZAMİRLERİ

- Kim? / Ne?

Soru zamirlerinin çekimi şöyledir:

	Singularis	
casus	Mas.&fem.	neutrum
Nom.	Quis: kim	Quid: ne
Gen.	Cuius: kimin	Cuius: neyin
Dat.	Cui: kime, kim için	Cui: neye, ne için
Acc.	Quem: kimi	Quid:neyi
Abl.	quo	**Quo:neyle**

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	qui: kimler	quae	qua
Gen.	quorum: kimlerin	quarum	quorum
Dat.	quibus: kimlere, kimler için	quibus	quibus
Acc.	quos: kimleri	quas	qua
Abl.	quibus	quibus	**quibus**

ÖRNEKLER:

- Quis legit eam epistulam? (O mektubu kim okudu?)
- Quem audis? (Kimi dinliyorsun?)
- Cuius libros legistis? (Kimin kitaplarını okuyorsunuz?)
- Cui emit hanc stolam? (Bu stolayı kim için satın alıyor?)

LATİN DİLİ I

PRAEPOSITIONES (EDATLAR)

- Edatlar tek başına anlamı olmayan ancak cümledeki sözcükler arasında anlam bütünlüğü kuran ifadelerdir.
- Edatlar genelde ilgili kelimenin önüne yazılır.

- Accusativus alan edatlar:
- **Ad** : yönelme bildirir. Bir yere doğru ya da bir şeye veya kişiye doğru anlmındadır.

Örnek: Ad villam vado: Eve doğru gidiyorum

Ambulamus ad scholam: Okula doğru yürüyoruz.

- **Ante:** -den önce, önünde

Örnek: ante hunc diem: bu günden önce

ante muros stant: surların önünde duruyorlar.

- **Post:** -den sonra, arkasında

Örnek: post paucis diebus: birkaç gün sonra

- **Per:** boyunca, süresince, aracılığıyla, yardımıyla, yoluyla

Örnek: per noctem: gece boyunca

per vos: sizin sayenizde

per agros: tarlalar boyunca

- **Prope:** yakınında, yanında

Örnek: Templum est prope villam.

- **Sub:** altında

Örnek: Puella sub arbore sedet.

- **Trans**: Ötesine, bir taraftan diğer tarafa

Örnek: Dux copias trans flumen duxit.

- Supra: üstünde

inter: arasında

Örnek: inter amicos: arkadaşlar arasında

inter nos: kendi aramızda

- **Ablativus ile kullanılanlar:**
- **in:** -in içinde, -de, -da

Örnek: Poeta in villa scribit.

Stellae in caelo sunt.

- **a/ab/abs:** bir yerden uzaklaşma

Örnek: a villa venio

- **sine**: -sız, olmaksızın

Örnek: vita sine amicis non valet.

- **cum:** birliktelik, ile

Örnek: cum amicis ad scholam vado.

- **de:** hakkında

Örnek: de libris Ciceronis

- **e/ex**: -den, -den dışarı

Örnek: ux urbe

- **prae**: önünde
- **pro**: -in önünde, için, uğruna

Örnek: pro templo: tapınağın önünde

pro patria: vatan uğruna

LATİN DİLİ I

Latin Alfabesi

- Latin alfabesi 23 harflidir;

A	B	C	D	E	F	G	H
A	BE	CE	DE	E	EF	GE	HA
ā	bē	cē	dē	ē	ef	gē	hā
[a:]	[be:]	[ke:]	[de:]	[e:]	[ɛf]	[ge:]	[ha:]
I	K	L	M	N	O	P	Q
I	KA	EL	EM	EN	O	PE	QV
ī	kā	el	em	en	ō	pē	qū
[i:]	[ka:]	[ɛl]	[ɛm]	[ɛn]	[o:]	[pe:]	[kʷu:]
R	S	T	V	X	Y	Z	
ER	ES	TE	V	EX	I GRAECA	ZETA	
er	es	tē	ū	ex	ī Graeca	zēta	
[ɛr]	[ɛs]	[te:]	[u:]	[ɛks]	[i: ˈgrajka]	[ˈze:ta]	

Latin Alfabesi

Latince yazıldığı gibi okunan bir dildir. Ancak aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

- C: daima k sesi verir.
- G: daima g sesi verir
- Y: daima ü sesi verir
- H: daima h sesi verir

Latin Alfabesi

- İki sessiz harf yan yana gelebilir:
- Ch: daima k sesi verir.
- Th: daima t sesi verir.
- Ph: f sesi verir.
- Bunlardan başka rr, tt, mm gibi aynı iki sessiz harf yan yana geldiğinde her harf ayrı ayrı okunur.

Latin Alfabesi

- Çift seslilerin okunuşu ise şöyledir:

- au: av
- eu: ev
- ae, ai: ay
- oe, oi: oy

❖-i den sonra sesli harf gelirse y diye okunur.

SÖZCÜKLER

- **Declinabilia (çekimliler);**

Nomen (ad), *pronomen* (zamir), *adiectivum* (sıfat), *verbum* (eylem)

- **Indeclinabilia (çekimsizler);**

Adverbum (zarf), *coniuctio* (bağlaç), *praepositio* (edat)

NOMEN (İSİM)

- Latince çekimli bir dildir. Bu yüzden Latince'de isimler cinslerine (*genus*), sayılarına (*numerus*) ve hallerine (*casus*) göre bir takım çekim ekleri alarak çekilirler:

- *Genus* (cins); femininum, masculinum, neutrum

- *Numerus (*sayı*)*; singularis, pluralis

- *Casus (*ismin hali*)*; nominativus, genetivus, dativus, accusativus, ablativus, vocativus

İSİM ÇEKİMLERİ

- **Latince’de 5 isim çekimi vardır.**
- 1. İsim çekimi;

nominativus’u -a, *genetivus*’u -ae ile biten genelde *femininum* isimler girer.

- 2. İsim çekimi;

nominativus’u us, genetivus’u -i ile biten masculinum;

nominativus’u -er, - *genetivus*’u -i ile biten masculinum;

ve

- *nominativus’*u -um, *genetivus*’u -i ile biten *neutrum* isimler girer.

İSİM ÇEKİMLERİ

- 3. İsim çekimi;

  genetivus'u -is le biten mas., Fem. Ve neut. İsimler girer.

- 4. İsim çekimi;

  Genetivus'u -us la biten mas., Fem. Ve neut. İsimler girer.

- 5.İsim çekimi;

  nominativus'u -es, *genetivus*'u -ei ile biten fem. İsimler ve az sayıdaki mas. İsimler girer.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

- Türkçe’de olduğu gibi latince’de de isimler cümledeki görevine göre yalın, ilgi, yönelme, yükleme gibi hallerde bulunabilir. Latince’de ismin 6 hali vardır:

1) *nominativus* (yalın hali): ismin hiçbir takı almamış yalın halidir. Özne her zaman nominativus halde olmak zorundadır. Kim? Ne? Soruları sorularak bulunur.

2) *genetivus* (iyelik hali): sahiplik bildirir. İsim tamlamasında tamlayanın halidir. Kimin? Neyin? Sorularına karşılık verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

3) *Dativus* (yönelme hali): kime? Kim için? Ne için? Soruları sorularak bulunur.

4) *Accusativus* (-i hali): nesnenin halidir. Latince'de cümlenin fiili başka bir hal gerektirmiyorsa nesne mutlaka accusativus halde olmalıdır. Kimi? Neyi? Sorularına karşılık verir. Türkçe'deki belirtisiz nesne latince'de olmadığı için belirtisiz nesneyi bulmak için sorulan ne ? kim? Sorularına da accusativus cevap verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

5)*Ablativus* : tek başına kullanıldığında ne ile sorusuna cevap verir.

6)*Vocativus* (seslenme hali): bir kişiye ya da nesneye seslenme halidir.

LATİN DİLİ I

1.İSİM ÇEKİMİ

- 1. İsim çekimine giren isimlerin tekil nominativus’u –a’ ile tekil genetivus’u –ae ile biter.
- Bu isim çekimine giren isimlerin büyük bir çoğunluğu **femininumdur**.
- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

1.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

- Agricola,ae,m: çitftçi;
- Nauta,ae,m; gemici;
- Pīrāta,ae,m; korsan;
- Poēta,ae,m; ozan

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	-a	-ae
Genetivus	-ae	-arum
Dativus	-ae	-is
Accusativus	-am	-as
Ablativus	-a	-is
Vocativus	-a	**-ae**

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	silva	silvae
Genetivus	silvae	silvarum
Dativus	silvae	silvis
Accusativus	silvam	silvas
Ablativus	silva	silvis
Vocativus	silva	**silvae**

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	poeta	poetae
Genetivus	poetae	poetarum
Dativus	poetae	poetis
Accusativus	poetam	poetas
Ablativus	poeta	poetis
Vocativus	poeta	**poetae**

1.İSİM ÇEKİMİ

- 1. İsim çekimine giren isimlere örnekler:

- rosa,ae,f: gül
- amica,ae,f: kız arkadaş
- casa,ae,f: küçük kır evi, köy evi
- concordia,ae,f: uyuşma, anlaşma
- fabula,ae,f: masal, öykü
- insula,ae,f: ada

ALIŞTIRMALAR

- UYGUN SÖZCÜKLERİ YAZIN:
- mektubu:
- çiftçiler:
- şairlerin:
- okulları:
- nautae:
- fabulam:
- insulis:
- cena:
- amicarum:

LATİN DİLİ I

2.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekimine –us,-er bitimli masculinum isimler ve –um bitimli neutrum isimler girer. Hepsinin tekil genetivus'u –i ile biter.
- Bu guruba giren isimlere örnekler:

- amicus,i,m: erkek arkadaş
- discipulus,i,m: erkek öğrenci
- cibus,i,m: yiyecek
- filius,ii,m: erkek evlat, oğul

2.İSİM ÇEKİMİ

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	**-us**	**-i**
Genetivus	**-i**	**-orum**
Dativus	**-o**	**-is**
Accusativus	**-um**	**-os**
Ablativus	**-o**	**-is**
Vocativus	**-e**	**-i**

2.İSİM ÇEKİMİ

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	amicus	amici
Genetivus	amici	amicorum
Dativus	amico	amicis
Accusativus	amicum	amicos
Ablativus	amico	amicis
Vocativus	amice	amici

2.İSİM ÇEKİMİ

- -er bitimli isimler:

puer, pueri,m : çocuk

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	puer	pueri
Genetivus	pueri	puerorum
Dativus	puero	pueris
Accusativus	puerum	pueros
Ablativus	puero	pueris
Vocativus	puer	pueri

2.İSİM ÇEKİMİ

-er bitimli bazı isimlerin çekimi ise şöyledir:
ager, agri,m : tarla

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	ager	agri
Genetivus	agri	agrorum
Dativus	agro	agris
Accusativus	agrum	agros
Ablativus	agro	agris
Vocativus	ager	agri

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER

- **2. isim çekimine giren neutrum isimler**
- bellum,i,n: savaş

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	bellum	bella
Genetivus	belli	bellorum
Dativus	bello	bellis
Accusativus	bellum	bella
Ablativus	bello	bellis
Vocativus	bellum	bella

2.İSİM ÇEKİMİ
NEUTRUM İSİMLER

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

- donum,i,n: armağan, sunu
- auxilium,ii,n: yardım
- vitium,ii,n: kusur
- periculum,in: tehlike

2.İSİM ÇEKİMİ
NEUTRUM İSİMLER

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

- donum,i,n: armağan, sunu
- auxilium,ii,n: yardım
- vitium,ii,n: kusur
- periculum,in: tehlike

LATİN DİLİ I

FİİLLER

- Latince’de altı zaman vardır.

1) Indicativus praesens (şimdiki ve geniş zaman)
2) Imperfectum (şimdiki zamanın hikayesi)
3) Futurum (gelecek zaman)
4) Perfectum (di’li geçmiş zaman)
5) Plusquam perfectum (miş’li geçmiş zamanın hikayesi)
6) Futurum exactum (gelecekte tamamlanacak zaman)

FİİLLER

- Latince’de 4 fiil çekimi vardır.
- **1.Fiil çekimi**

Bu çekime mastarı -are olan fiiller girer.

laudo,laudavi,laudatus,laudare: övmek

Activus Indicativus		Praesens
1. tekil şahıs	-o	laud + o
2. tekil şahıs	-s	laud + a + s
3.tekil şahıs	-t	laud + a + t
1.çoğul şahıs	-mus	laud + a + mus
2. çoğul şahıs	-tis	laud + a + tis
3. çoğul şahıs	-nt	laud + a + nt

FİİLLER

Activus Indicativus	Imperfectum	
1. tekil şahıs	-ba + m	Laud + a+ ba + m
2. tekil şahıs	-ba + s	Laud + a +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	Laud + a + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	Laud + a + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	Laud + a + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	Laud + a +ba + nt

FİİLLER

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	laud + a + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	laud + a + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	laud + a + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	laud + a + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	laud + a + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	laud + a + bu + nt

FİİLLER

- Bu çekime giren fiillere örnekler:

amo,-avi, -atus,-are: sevmek

narro, -avi, -atus, -are: anlatmak

lacrimo, -avi,-atus,-are:ağlamak

orno,-avi, -atus, -are: süslemek

ALIŞTIRMALAR

- **LATİNCE’YE ÇEVİRİN**

- Genç kız şarkı söylüyor.
- Şair anlatıyordu.
- Ağlıyordunuz.
- Selamlayacaksınız.
- Seviyorlar.

- **TÜRKÇE’YE ÇEVİRİN**

- Salutabunt.
- Narrabatis.
- Ornant.
- Amat.
- Lacrimas.

LATİN DİLİ I

2. FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ēre olan fiiller girer.

  habeo,-ui,-itus, - ēre: sahip olmak

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	habe + o
2. tekil şahıs	-s	habe + s
3.tekil şahıs	-t	habe + t
1.çoğul şahıs	-mus	habe + mus
2. çoğul şahıs	-tis	habe + tis
3. çoğul şahıs	-nt	habe + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-ba + m	habe + ba+ m
2. tekil şahıs	-ba + s	habe +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	habe + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	habe + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	habe + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	habe + ba + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	habe + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	habe + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	habe + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	habe + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	habe + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	habe + bu + nt

praesens	imperfectum	futurum
moneo	monebam	monebo
mones	monebas	monebis
monet	monebat	monebit
monemus	monebamus	monebimus
monetis	monebatis	monebitis
monent	monebant	**monebunt**

2. FİİL ÇEKİMİ

- **Bu çekime giren fiillere örnekler:**

- moneo, -ui, -itus, - ēre: uyarmak
- video, vidi, visum, - ēre: görmek
- moveō, mōvī, mōtum, -ēre : hareket etmek
- teneō, tenuī, tentum, -ēre : tutmak
- doceō, docuī, doctum, -ēre: öğretmek

2. FİİL ÇEKİMİ

- **ALIŞTIRMALAR**
- **LATİNCE’YE ÇEVİRİN**

- uyaracağım
- görüyorduk
- hareket edeceğiz
- tutuyorsun
- öğretir

2. FİİL ÇEKİMİ

- **TÜRKÇE’YE ÇEVİRİN**

- tenebant
- monent
- docebas
- videt
- movebatis

LATİN DİLİ I

3.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ere olan fiiller girer.

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	leg + o
2. tekil şahıs	- i + s	legi + s
3.tekil şahıs	- i + t	legi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	legi+ mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	legi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	leg + u + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	leg + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	leg + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	leg + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	leg+ -e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	leg + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	leg + e + ba + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	leg + am
2. tekil şahıs	-e + s	leg + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	leg + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	leg+ -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	leg + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	leg + e + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime giren fiillere örnekler:
- legō, lēgī, lectus,- ere : okumak
- dīcō, dīxī, dictum, -ere: söylemek
- dūcō, dūxī, ductum, -ere: sevk etmek
- scribo, scripsi, scriptus, -ere: yazmak
- mittō, mīsī, missus, -ere: göndermek

ALIŞTIRMALAR

Latince’ye çevirin

- Okuyorlar
- Gönderiyordun
- Sevk edecek
- Söyler
- Yazıyordu

Türkçe’ye çevirin

- Leges
- Dicitis
- Ducebant
- Scribunt
- Mittebamus

LATİN DİLİ I

4.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ire olan fiiller girer.

audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	audi + o
2. tekil şahıs	- i + s	audi + s
3.tekil şahıs	- i + t	audi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	audi + mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	audi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	**audi + u + nt**

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	audi + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	audi + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	audi + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	audi + e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	audi + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	audi + e + ba + nt

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	audi + am
2. tekil şahıs	-e + s	audi + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	audi + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	audi + -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	audi + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	audi + e + nt

praesens	imperfectum	futurum
venio	veniebam	veniam
venis	veniebas	venies
venit	veniebat	veniet
venimus	veniebamus	veniemus
venitis	veniebatis	venietis
veniunt	veniebant	**venient**

4.FİİL ÇEKİMİ

Bu çekime giren fiillere örnekler:

- audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek
- venio, veni, ventum, ire: gelmek
- dormio, -ivi, -itum, -ire: uyumak
- punio, -ivi, -itus, ire: cezalandırmak

ALIŞTIRMALAR

- **Latince’ye çevirin**
- Cezalandıracak
- Geliyorduk
- Dinlerim
- Uyuyordun

- **Türkçe’ye çevirin**

- dormit
- puniebant
- audiemus
- veniet

LATİN DİLİ I

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

- Esse yani olmak fiilinin çekimi düzensizdir.
- Esse isim cümlelerinde yüklem görevi görür.
- Esse'yle birlikte yüklemi oluşturan isim yada sıfat *nominativus casus*ta olmak zorundadır.

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

ESSE		
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
sum	eram	ero
es	eras	eris
est	erat	erit
sumus	eramus	erimus
estis	eratis	eritis
sunt	erant	**erunt**

ÖRNEKLER

- Roma in italia est. (Roma italya’dadır.)
- Ego sum discipulus. (Ben öğrenciyim)
- Graecia et ıtalia in europa sunt. (Yunanistan ve ıtalya avrupa’dadır.)
- Nilus fluvius est. (Nil bir ırmaktır)

ALIŞTIRMALAR

- Boşlukları esse fiilinin uygun çekimi ile dolduralım.
- Nos ---------- amici.
- Vos ---------in ıtalia aestate.
- Tu----------beatus.
- Metella et marcus ---------- discipuli.

POSSE (-EBİLMEK)

- Esse’yle yapılan birleşik bir fiildir.
- Cümleye –bilmek anlamı katar.
- Posse’yle birlikte kullanılan fiil infinitivus halde olmak zorundadır.

Örnek:

- Possum dicere: söyleyebilirim.

POSSE (-EBİLMEK)

	POSSE	
PRAESENS	IMPERFECTUM	FUTURUM
possum	poteram	potero
potes	poteras	poteris
potest	poterat	poterit
possumus	poteramus	poterimus
potestis	poteratis	poteritis
possunt	poterant	**poterunt**

DİĞER DÜZENSİZ FİİLLER

- volo,volui,velle

praesens	imperfectum	futurum
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
volo	volebam	volam
vis	volebas	voles
vult	volebat	volet
volumus	volebamus	volemus
vultis	volebatıs	voletis
volunt	volebant	**volent**

- nolo,nolui,nolle: istememek

Indicativus Praesens	Indicativus Imperfectum	Indicativus Futurum
nolo	nolebam	nolam
non vis	nolebas	noles
non vult	nolebat	nolet
nolumus	nolebamus	nolemus
non vultis	nolebatis	noletis
nolunt	nolebant	**nolent**

LATİN DİLİ I

1. GRUP SIFATLAR

- 1.grup sıfatlar üç bitimlidir.

- 1. ve 2.isim çekimine göre çekilir.

Örnek:

bonus,bona, bonum: iyi

Çekimi şöyledir:

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Singularis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**bonus**	**bona**	**bonum**
Genetivus	**boni**	**bonae**	**boni**
Dativus	**bono**	**bonae**	**bono**
Accusativus	**bonum**	**bonam**	**bonum**
Ablativus	**bono**	**bona**	**bono**
Vocativus	**bone**	**bona**	**bonum**

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Pluralis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**boni**	**bonae**	**bona**
Genetivus	**bonorum**	**bonarum**	**bonorum**
Dativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Accusativus	**bonos**	**bonas**	**bona**
Ablativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Vocativus	**boni**	**bonae**	**bona**

1. GRUP SIFATLAR

- Sıfatlar bağlı olduğu ada sayı cins ve *casus* bakımından uymak zorundadır.

Örnek:

- discipulus bonus: iyi erkek öğrenci
- discipula bona: iyi kız öğrenci
- bellum malum: kötü savaş

1. grup sıfatlara örnekler:

- parvus,parva,parvum:küçük
- magnus, magna, magnus: büyük
- multus, multa, multum: pek çok
- longus, longa, longum: uzun
- Romanus, Romana, Romanum: Romalı

Sıfat tamlaması örnekleri:

- küçük ev: casa parva
- büyük kapı: magna porta
- çalışkan erkek öğrenci: sedulus discipulus
- iyi öğretmen: bonus magister
- ünlü filozof: clarus philosophus

LATİN DİLİ I

PRONOMEN (ZAMİR)

- Zamirler ismin yerini tutan sözcüklerdir.
- Genelde cümlelerdeki sözcük tekrarlarını önlemek amacıyla kullanılır.
- Latincede zamirlerin şahıs zamirleri, mülkiyet zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamirleri, soru zamirleri gibi türleri vardır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	**Ego: ben**		**tu: sen**	
Nom.	ego	Ben	Tu	sen
Gen.	Mei*	Benim	Tui*	senin
Dat.	Mihi	Bana/benim için	Tibi	Sana/senin için
Acc.	Me	Beni	Te	seni
Abl.	Me		te	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Nos: biz		Vos: siz	
Nom.	Nos	Biz	Vos	Siz
Gen.	Nostri/nostrum*	Bizim	Vostri/vostrum*	Sizin
Dat.	Nobis	Bize/bizim için	Vobis	Size/sizin için
Acc.	Nos	bizi	Vos	sizi
Abl.	nobis		vobis	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ÖRNEKLER:

- Ego sum magistra: ben bir öğretmenim.
- Tu es agricola: sen bir çiftçisin.
- Nos sumus discipuli: bizler birer öğrenciyiz.
- Vos erant aegri: sizler hastaydınız.

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eo	ea	**eo**

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ii/ei	eae	ea
Gen.	eorum	earum	eorum
Dat.	eis	eis	eis
Acc.	eos	eas	ea
Abl.	eis	eis	**eis**

ILLE,ILLA,ILLUD

	Singularis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	**illo**

	Pluralis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	**illis**

LATİN DİLİ I

PRONOMEN (ZAMİR)

- Zamirler ismin yerini tutan sözcüklerdir.
- Genelde cümlelerdeki sözcük tekrarlarını önlemek amacıyla kullanılır.
- Latincede zamirlerin şahıs zamirleri, mülkiyet zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamirleri, soru zamirleri gibi türleri vardır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	**Ego: ben**		**tu: sen**	
Nom.	ego	Ben	Tu	sen
Gen.	Mei*	Benim	Tui*	senin
Dat.	Mihi	Bana/benim için	Tibi	Sana/senin için
Acc.	Me	Beni	Te	seni
Abl.	Me		te	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Nos: biz		Vos: siz	
Nom.	Nos	Biz	Vos	Siz
Gen.	Nostri/nostrum*	Bizim	Vostri/vostrum*	Sizin
Dat.	Nobis	Bize/bizim için	Vobis	Size/sizin için
Acc.	Nos	bizi	Vos	sizi
Abl.	nobis		vobis	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

ÖRNEKLER:

- Ego sum magistra: ben bir öğretmenim.
- Tu es agricola: sen bir çiftçisin.
- Nos sumus discipuli: bizler birer öğrenciyiz.
- Vos erant aegri: sizler hastaydınız.

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eo	ea	**eo**

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI: IS,EA,ID

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ii/ei	eae	ea
Gen.	eorum	earum	eorum
Dat.	eis	eis	eis
Acc.	eos	eas	ea
Abl.	eis	eis	**eis**

ILLE,ILLA,ILLUD

	Singularis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	**illo**

	Pluralis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	**illis**

LATİN DİLİ I

İŞARET ZAMİRİ/SIFATI : HIC,HAEC,HOC (BU)

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	hic	haec	hoc
Gen.	huius	huius	huius
Dat.	huic	huic	huic
Acc.	hunc	hanc	hoc
Abl.	hoc	hac	**hoc**

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	hi	hae	haec
Gen.	horum	harum	horum
Dat.	his	his	his
Acc.	hos	has	haec
Abl.	his	his	**his**

- ÖRNEKLER
- Vir haec dicit. (Adam bu şeyleri söylüyor.)
- Hunc poetam cognosco. (Bu ozanı tanıyorum)

SORU ZAMİRLERİ

- Kim? / Ne?

Soru zamirlerinin çekimi şöyledir:

	Singularis	
casus	Mas.&fem.	neutrum
Nom.	Quis: kim	Quid: ne
Gen.	Cuius: kimin	Cuius: neyin
Dat.	Cui: kime, kim için	Cui: neye, ne için
Acc.	Quem: kimi	Quid:neyi
Abl.	quo	**Quo:neyle**

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom.	qui: kimler	quae	qua
Gen.	quorum: kimlerin	quarum	quorum
Dat.	quibus: kimlere, kimler için	quibus	quibus
Acc.	quos: kimleri	quas	qua
Abl.	quibus	quibus	**quibus**

ÖRNEKLER:

- Quis legit eam epistulam? (O mektubu kim okudu?)
- Quem audis? (Kimi dinliyorsun?)
- Cuius libros legistis? (Kimin kitaplarını okuyorsunuz?)
- Cui emit hanc stolam? (Bu stolayı kim için satın alıyor?)

LATİN DİLİ I

PRAEPOSITIONES (EDATLAR)

- Edatlar tek başına anlamı olmayan ancak cümledeki sözcükler arasında anlam bütünlüğü kuran ifadelerdir.
- Edatlar genelde ilgili kelimenin önüne yazılır.

- Accusativus alan edatlar:
- **Ad** : yönelme bildirir. Bir yere doğru ya da bir şeye veya kişiye doğru anlmındadır.

Örnek: Ad villam vado: Eve doğru gidiyorum

Ambulamus ad scholam: Okula doğru yürüyoruz.

- **Ante:** -den önce, önünde

Örnek: ante hunc diem: bu günden önce

ante muros stant: surların önünde duruyorlar.

- **Post:** -den sonra, arkasında

Örnek: post paucis diebus: birkaç gün sonra

- **Per:** boyunca, süresince, aracılığıyla, yardımıyla, yoluyla

Örnek: per noctem: gece boyunca

per vos: sizin sayenizde

per agros: tarlalar boyunca

- **Prope:** yakınında, yanında

Örnek: Templum est prope villam.

- **Sub:** altında

Örnek: Puella sub arbore sedet.

- **Trans**: Ötesine, bir taraftan diğer tarafa

Örnek: Dux copias trans flumen duxit.

- Supra: üstünde

inter: arasında

Örnek: inter amicos: arkadaşlar arasında

inter nos: kendi aramızda

- **Ablativus ile kullanılanlar:**
- **in:** -in içinde, -de, -da

Örnek: Poeta in villa scribit.

Stellae in caelo sunt.

- **a/ab/abs:** bir yerden uzaklaşma

Örnek: a villa venio

- **sine**: -sız, olmaksızın

Örnek: vita sine amicis non valet.

- **cum:** birliktelik, ile

Örnek: cum amicis ad scholam vado.

- **de:** hakkında

Örnek: de libris Ciceronis

- **e/ex**: -den, -den dışarı

Örnek: ux urbe

- **prae**: önünde
- **pro**: -in önünde, için, uğruna

Örnek: pro templo: tapınağın önünde

pro patria: vatan uğruna

THALES

-Miletoslu filozof Thales, MÖ 624–MÖ 625 yılları arasında yaşamıştır. Yedi bilgeden biri olarak sayılmaktadır. Ünlü bir soydan gelmektedir.

Gündoğumu Üzerine ve Gün Tün Eşitliği Üzerine adlı iki yapıtı bulunmaktadır. Bir süre politikayla ilgilendikten sonra doğayı araştırma konusu olarak incelemeye başlamıştır. Bu doğrultuda astronomiyle ilgilenmiş, güneş tutulmalarını ve gün dönümlerini önceden bilen ilk kişidir.

-Ruhun ölümsüz olduğunu söylemiştir. Güneşin, ayın büyüklüklerini ölçmüştür. Laertios'un aktardığına göre, ayın son gününe "otuzuncu gün" adını ilk o vermiştir.

-Mısırlılardan geometriyi öğrenmiştir.

Her şeyin başlangıcının su olduğuna inanır. Evren de canlı bir organizmadır. Yılı 365 güne bölen kişinin o olduğu söylenir.

-Piramitleri gölgelerine bakıp ölçmüştür.

Bir kaç özdeyişi şöyledir:

-Varlıkların en eskisi tanrıdır; çünkü o hiç oluşmamıştır.

-En güzel şey evrendir; çünkü tanrının eseridir.

-En büyük şey yerdir; çünkü her şeyi içine alır.

-En hızlı şey akıldır; çünkü her yerde dolaşır.

-En güçlü şey zorunluluktur; çünkü her şeyi alt eder.

-En bilge şey zamandır; çünkü her şeyi ortaya çıkarır.

-Ölümle yaşam arasında hiçbir fark olmadığını söyler.

-Onun için mutlu olan kişi, beden bakımından sağlıklı, yetenekli, yaratılışı bakımından da donanımlı kişidir.

-Dostluğa önem verir, dostların unutulmaması gerektiğini vurgulamıştır. "İnsan göze güzel görünmemeli, davranışlarıyla güzel olmalı" demiştir. (Laertios, I., 37.)

-En ünlü sözlerinden birisi de "kendini tanı" dır.

-Yıldızları gözlemlemek için gökyüzüne bakarak yürürken önündeki çukuru görmeyerek içine düştüğü söylenir.

- Her şeyin tanrılarla dolu olduğuna inanır.

-Onun için arkhe sudur. Bu yüzden toprak suyun üzerindedir; dünya tepsi biçimindedir ve suyun üzerinde yüzmektedir.

-Çapın çemberi iki eşit parçaya böldüğünü;

-Bir ikizkenar üçgenin taban açıları birbirine eşit olduğunu;

-Birbirini kesen iki doğrunun oluşturduğu ters açılar birbirine eşit olduğunu;

-Köşesi çember üzerinde olan ve çapı gören açı, dik açı oluşturduğunu;

-Tabanı ve buna komşu iki açısı verilen üçgenin çizilebileceğini söylemiştir.

DEMOKRİTOS

-İÖ 460 yılında Teos'ta doğduğu, yaklaşık yüz yıl kadar uzun bir ömür sürdükten sonra 360 yılına doğru Abdera'da öldüğü bildirilmektedir.

-Zengin bir aileden geldiği ve bütün servetini bilgi edinmek için çıktığı sayısız gezilerde tükettiği, öyle ki sonunda kardeşinin mali desteğine muhtaç bir duruma düştüğü söylenmektedir. Bir fragmentte kendisi çok ülke ve iklim gördünü, Mısırlı geometricilerden ders aldığını söylemektedir. Ayrıca İran'a, hatta Hindistan'a da gittiği söylenmektedir. O dönemde kültür merkezi olan Atina'ya M.Ö. 420 gittiğini ancak orada bir eğitim almadığını söylemeden geçmez.

-Ardından Trakya'daki Abdera'ya yerleştiği ve burada okulunu kurduğu veya Leukippos'tan devraldığı okulu devam ettirdiği bilinmektedir.

-Aristoteles, Demokritos'un ilgisinin ne kadar farklı ve çeşitli alanlarda olduğunu söylemektedir. Demokritos'un fizik, kozmoloji, zooloji, botanik, müzik, matematik, tıp, teknoloji, edebiyat, psikoloji ve ahlak üzerine çalışmaları vardır. Aristoteles onun "her şey üzerine düşünmüş göründüğü"nü belirtmiştir (Oluş ve Yokoluş Üzerine, 315 a 35).

-Parmenides varlık vardır, ancak hareket edemez, parçalananmaz, bölünemez, oluş ininde olamaz, boşluk yoktur tezleri çürütülmüştür: Anaksagoras, Empedokles varlıkların hareketinin, çoklu bileşikler olduklarının, ayrışıp bileşmelerinin nous yani akıl, sevgi ve nefretle sağlandığını savunmuşlardır. Boşluğun varlığı da Leukippos ile kabul edilmeye başlanmıştır.

-Demokritos' göre varlıkları oluşturan bileşikler çokludur; onlar, ayrışır, bileşir, küçülür, büyür ama yok olmaz.

-Varlıklar bölünebilir. Ama bu onların sonsuza kadar bölünmesi anlamına gelmez. Çünkü bir şeyin sonsuza kadar bölünmesi matematiksel ve fiziksel olarak mümkün değildir. Yani varlıkların bölünmesinin sonsuza kadar gitmesi, böylece onun ortadan kalkması gerekmez. Çünkü bu bölünmenin fiziksel olarak bir sınırı vardır ve burada karşımıza artık **bölünemeyecek ve yok olmayan parçalar**, yani atomlar çıkar.

-Varlıkları çoklaştıran (bölünebilir kılan), onları tek bir varlık olmaktan kurtaran boşluktur. Çünkü atomların çoklaşması, birleşmesi, bölünmesi hareket sayesinde **boşluk** (lat.*vacuus*) içinde olur. Demokritos'a göre boşluk varsa **doluluk** (lat.*plenus*) da vardır

-Demokritos'a göre atomlardan oluşan varlıkların şekilleri, boyutları, ağırlıkları,ve biçimlerinin yanı sıra acı, tatlı, sıcak, soğuk gibi nitelikleri de vardır. Atomlar değişik büyüklüktedirler ve sayıca sonsuzdurlar. Evrende burgaç içinde dönerek devinirler. Bu

devinmeden makro düzeyde gördüğümüz varlıklar meydana gelir.

-Demokritos atomlardan oluşan varlıkların niteliklerini iki bölüme ayırarak, acı, tatlı, sıcak.....gibi nitelikleri değerlendirirken sanıların- duyuların önemini (canlıların onlar ile olan ilişkilerin)düşünmüştür.

-Demokritos duyuların bilgi kuramında yeri olmadığını burada aklın öne çıktığını savunmuştur. Demokritos, “atom olamadan, **hiçten hiçbir şey meydana gelmez ve varolan şey asla yok edilemez**” der Demokritos, ruhun da atomlardan oluştuğu söyler, ona göre ruh da yok olmaz.

DEMOKRİTOS’TAN ALINTILAR:

TALİH CÖMERTTİR FAKAT DEĞİŞKENDİR; DOĞA KENDİNE

YETER, DAHA AZ GÜVENİLİR OLABİLİR AMA TALİHİN VERDİKLERİNİ YENER.

HİÇBİR ŞEY RASTLANTI İLE MEYDANA GELMEZ, HER ŞEY BİR NEDENE VE BİR ZORUNLULUĞA SAHİPTİR.

SOFİSTLER

-MÖ. 5 yy'da sosyal değişim ve siyasal gelişmelerde büyük etkileri vardır. Demokrasiye olan katkıları yadsınamaz.Sofistler insanın felsefenin odak noktası olmasına yol açmışlardır. M. Ö. 5 yüzyıl Yunan uygarlığı için bir Altın çağdır. Uzun süren Pers imparatorluğuna karşı mücadele etmiş ve yirmi yedi yıl süren Peloponnes savaşından çıkmışlardır. Fakat entelektüel alandaki gösterdiği gelişim sayesinde Yunan dünyası, Atina kentinin önderliğinde altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde siyasette, ekonomide, sanatta, tarih yazıcılığında, edebiyatta verilen eserler artık bugün ortak mirasımız olarak kabul edilmektedir. Siyasal alanda yaşanan gelişmeler de sofist akımın doğmasına neden olur. Artık demokrasi denen yeni bir siyasal düzen hüküm sürmektedir. Bu düzen sonucunda başını sofistlerin çektiği yeni bir kültürel hareket ortaya çıkar. Felsefenin ilgisi de böylece doğadan insana yönelir. İnsana ait ve onunla ilgili olan konular üzerinde durulmaya ve

irdelenmeye başlanır.Sokrates öncesi doğa filozoflarının araştırdıkları konular gündemden düşer. Araştırmacılar, Sokrates öncesi materyalist doğa felsefesi modelinin imkanlarının tükenmesinin Sofist akımın ortaya çıkışında etkili olduğunu vurgularlar.

-Sofist sözcüğü sophos sıfatından gelir.Sophos, bilge ya da zanaattan anlayan kişi anlamına gelir. Daha sonraları ise “bilginin öğretmeni” anlamını kazanır. İlk başta olumlu bir anlam taşıyan ve bazı devlet adamları ve yasa koyucuları bu adla nitelendirilmektelerdi. Fakat, Platon ve ondan sonra gelen filozofların sofistlere karşı gösterdikleri olumsuz tutumlardan dolayı sözcük olumsuz bir anlam kazanır. Platon’un diyaloglarındaki kötü karakterler sofistlerdir. Sonuçta sofistik Arslan’ın da dediği gibi, her türlü sahte felsefeyle eş anlamlı bir şeye dönüşmüştür. (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 20).

-Sofistlerin belli yerde okulları yoktur, belli başlı kentlere giderek dersler veriyorlardı. Toplumsal koşullar sonucu ortaya çıkan pratik işlerde yol göstericiliğe dayanan

öğreti biçimleri vardı.Sofistlerin öğretilerinin temelinde inandırma vardır.

-Sofistler bilginin temeline algları yerleştirmişlerdir. Onlara göre herkesin kabul etmesi gereken genel doğrular yoktur. Doğruluk her insanın algıları ölçüsünde olur ve insandan insana göre değişir.
Sofistlere göre her şey aklın süzgecinden geçirilmelidir.

-Bilginin kaynağı nesnel dünya yani dışımızdaki dünya değil, bilinç ve kişinin kendine dayanır. Doğru – iyi; kötülük – iyilik; adalet, namus gibi pek çok kişiden kişiye değişir. Çünkü kişilerin algılamaları farklıdır. Farklı algılar örneğin farklı şeylerden tat almaya, nefret etmeye, zevk duymaya götürür.

-Sofistler hem bilgide hem de değerlerde göreceliği ön plana koymuşlardır.

-Sofistler relativistir,yani bilginin kesinliğinden kuşku duyarlar, bilgi, ahlaki değer, tarihsel, toplumsal, kültürel

koşullara göre değişir.

-Sofistlere göre nesnel ve objektif bir doğru yoktur. Yanı değerlendirmeye mutlaka kişi mutlaka kendi görüşünü katar.

-Sofistlerin agnostik tanrı anlayışları vardır. Tanrının varlığının kesin olarak bilinemeyeceğini kabul eden inanç sistemi onlara uygundur.

-Sokrates, Platon, Aristoteles sofistleri hiçe saymayarak onlara karşı mücadele ederler.

PROTAGORAS

-Trakya’nın Abdera kentinde M. Ö. 490 yılında doğmuştur. M.Ö. 420 yılında öldüğü söylenir. Hayatının bir kısmını Teos’ta geçirmiştir. Perikles’in, Thurioi’de bir koloni kurmak üzere gönderdiği heyetin içinde Protagoras da vardır. Amacı bu kurulan koloninin yasalarını belirlemek olmuştur.Daha sonra Atina’ya dönen düşünürün M. Ö. 430 civarında Atina’dan ayrıldığını, ayrılmasının nedeni olarak da tanrıtanımazlıkla suçlanması olduğu düşünülür. Tanrılar Üzerine adlı yapıtında, tanrıtanımazlıkla suçlanmasına neden olan ünlü cümlesi şöyledir:

“Tanrılara gelince, ne onların var oldukları, ne de var olmadıkları, ne de ne şekilde olduklarını biliyorum, çünkü bu konuda bilgi edinmeyi engelleyen çok şey vardır: onların duyularla algılanmamaları, insan hayatının kısalığı.” (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 27).

-Laertios, filozofun bu yapıtını Atina’da tragedya yazarı Euripides’in evinde okuduğunu aktarır (DiogenesLaertios, IX.). filozof burada agnostik bir tutum takınmıştır.

-Laertios’un aktardığına göre her konuda birbirine karşıt iki söylem olduğunu ilk o ileri sürmüştür (DiogenesLaertios, IX.) Yani ona göre birbirine zıt iki söylem de doğrudur. Bu mantıkla yola çıkarak filozof, her şeyin ölçüsünü insan olarak belirlemiştir:

“Her şeyin ölçüsü insandır: Var olanların var oldukları ve var olmayanların var olmadıkları konusunda.”

Çünkü filozof, bir insanın öne sürdüğü bir tezle ilgili bir başka insanın öne bambaşka bir şey sürebileceğini, bundan dolayı bu tezlerden birisinin doğru, ötekisinin de yanlış olduğunun söylenemeyeceğini düşündürtmeye çalışmıştır. Burada önermelerin doğru olarak kabul edildiği konunun aynı olduğunun altını çizmeliyiz.

-Ayrıca ruhun duyulardan öte bir şey olmadığını da söyler. Bu iki düşünce bir araya getirildiğinde filozofun gerçekbilginin nesnesi olarak duyu organlarını ve duyumları gördüğü söylenmektedir. Hatta filozof daha da ileri giderek tek bir şeyin değil her şeyin gerçek olduğunu ileri sürmüştür.

-Bir sofist olarak Protagoras, para karşılığında ahlak ve adalet konularında yurttaşlara ders verdiğini biliyoruz. Bu sadece onun değil, onun öncüsü olduğu sofist akımın bir özelliğidir. Sofistlerin amacı, iyi bir yurttaş yetiştirmekti.Laertios, ders için ücret isteyen ilk kişinin o olduğunu söyler.

-Platon, insan her şeyin ölçüsüdür söylemini filozofun kent devlet için uyarladığından bahseder. Ayrıca Platon filozofun, “bilge ve iyi hatiplerin yapmaları gereken şey, kötü şeyler yerine iyi şeylerin sitelere doğru görünmesini sağlamaktır” (Theaitetos, 167c; Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 34.) diyerek düşüncesini nasıl dar

anlamdan kurtardığına dikkati çekmiştir. Böylelikle bireyler için geçerli olan şeyler, bir anlamda kent devletleri için de geçerlidir. Bu, her kent devletinin ahlaki doğruluğu vardır ve kurallarını bu çerçevede koyarlar anlamına gelir. Böylece Protagoras, evrensel yasalardan değil, insanların veya kent devletlerininzaman içinde ahlaki ve siyasal yapılarının değişebileceğini ima etmiştir. Böylece kalıcılık ve evrensellik rafa kalkmış olur.

GORGİAS

-483-375 yaşamış olan Sofist Gorgias, kapsamlı retorik çalışmaları olan retorik hocaları Corax ve Tisias'tan dersler almıştır. Empedokles'in öğrencisi olmuş bilgilerini geliştirmiş kendisi de dil üzerine kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Aristoteles, hitabetin ilkelerini Empedokles'in ortaya koyduğunu, bunları Gorgias'a öğrettiği ve Gorgias'in hitabeti Atina'ya getiren kişi olduğunu söylemiştir.

-Sicilya'nın güney doğusunda Yunanistan'ın Khalkidia kentinden gelenlerin kurmuş oldukları Leontini kentinde doğmuştur. 16 yaşındayken Atina'ya gitmiş orada yaşamış ve retorik dersleri vererek hayatını sürdürmüştür. Panhellenik festivallere katılmış bilgisini ve yeteneğini kanıtlamıştır.

-Gorgias dili, düşünce, duygu ve istekleri belirtmede ve başkalarına aktarmada çok yönlü öğeleri olan bir sistem olarak düşünmüştür. Bu nedenle dili güzel ve etkili biçimde

kullanmayı amaçlamıştır. Yani retorik onun için önemlidir ve retoriği bir sanat olarak görmüştür. Onun ikna etme sanatı olduğunu kabul etmiştir. Gorgias'a göre gerçek (*verum*) ya da sahte (*falsum*) güzel ve etkileyici sözler söylenerek ortaya konur.

-Gorgias göre toplumsal yapı ve bölge farklılığından ötürü sözcüklerdeki ses yapısı ve söyleyiş biçimi etkili konuşmada çok önemlidir. O, döneminde kullanılmakta olan lehçeler üzerine özellikle de Attica lehçesi üzerine araştırmaları vardır.

-Felsefi görüş bakımından Gorgias*nihili*sttir. Ona göre her şey, aslında anlamdan ve değerden yoksundur ona anlam ve değer veren kişinin kendisidir.

-Gorgias için asıl önemli olan nihilizmin agnostik yönündür. Gorgias'a göre:

"Hiçbir şey var değildir."

"Herhangi bir şey var olsa bile bilinemez."

"herhangi bir şeyin bilinmesi mümkün olsa bile başkasına

iletemez.”

Bir akıl yürütme içerisinde dile getirilen bu düşünceler Parmenides’in öğrencisi olan Zenon’unpardokslarına benzemektedir. Ahmet Arslan bu akıl yürütme ile ilgili şunları söyler:

Gorgias, Zenon’un diyalektik olarak, *a priori* olarak ispat etmeye çalıştığı şeyi, yani varlıkla hiçbir hareket, hiçbir zamansal oluşun genel, ancak daha yüzeysel mantıksal akıl yürütmelerle daha ileri götürerek sadece var olmayanın, yani hareketin ve oluşun değil, bizzat varlığın ve dolaysıyla bilginin de olmadığını bize kabul ettirmeye çalışmaktadır. (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 49).

-GorgiasProtagoras gibi her şeyin ölçütünün insanın kendisi olduğunu düşünerek kuşkucu görüşünü belirttir. Ne var ki Gorgias hitabet üzerine görüşlerinde Protagoras’tan ayırılır.Protagoras’ın aksine hitabet sanatının hiçbir konusu olmadığını düşünür. Protagoras, bilginin ve hakikatin

olmadığını değil, bunların bilgisinin insandan insana değişiklik gösterdiğini düşünmüştür. Ama Gorgias, nihilist düşüncesinin izinden giderek hitabetin özel bir bilgi barındırmadığını, hitabetçinin işinin de bilgi vermek değil, ele aldığı konuda inandırmak olduğuna inanır. Yani ona göre hitabetin özel bir konusu yoktur. Amacı söz ustalığı göstererek bir anlamda sözün iktidara gelmesine yardımcı olmaktır. Bu noktadan yola çıkacak olursak aslında Gorgias bir anlamda felsefeyi ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Aslında bu, Protagoras'a atfedilen bu tutumdur. Ama o, ahlaki ve siyasi erdemin gerçek bilgiler olduğunu, hitabetin konusunun da bunlar olduğunu düşünmüştür. Bu erdemler, insanın iyi bir yurttaş olmasını sağlamaktadır. Kısacası Protagoras, hitabetin politika sanatı olduğuna inanmıştır. Ahmet Arslan'ın da haklı olarak dile getirdiği gibi Protagoras, felsefeyi ortadan kaldırmayı düşünmemiş, sadece onun ilgi alanını değiştirmeyi amaçlamıştır. (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 52.) Gorgias ise felsefenin yerine hitabeti koymak istemiştir. Böyle

bakıldığındaGorgias’ın neden etkili konuşmaya önem verdiği sorusunun yanıtı, onun temel düşüncesinde kuşkuculuk ve bilinmezlik olduğu biçiminde olmalıdır. Platon, Gorgias için şunları söylemektedir:

Ben en büyük nimet, aynı zamanda insanlar için özgürlük nedeni, aynı zamanda da her bir kimsenin kendi devletinde ötekilere hükmetmesi nedeni olan şeyin ustasıyım; bu da: mahkemede yargıçları, divanda divan üyelerini, halk toplantısında veya genel olarak çağırılan herhangi başka bir toplantıda üyeleri sözleriyle inandırmak yeteneğidir. Bundan sonra bu yeteneğe dayanarak hekimi de, idman öğretmenini de kendine bağlı kılabilirsin; ve esnaf- bunun böyle olduğu açıkça görülecek- kendisi için değil konuşmasını ve yığını kandırmasını bilen senin için kazanır. Kandırma ustası, hitabet sanatıdır ve bütün çalışması ve asıl iş bunu göz önünde tutar. (WalterKranz, Antik Felsefe, S. 197.)

HIPPIAS

-Eskiçağ yazarları Hippiashakında bilgi vermişlerdir. Önce Platon onun adıyla iki diyalog (Büyük Hippias, Küçük Hippias) hazırlamış, sonraki yıllarda, ortaçağda ansiklopedik sözlük biçiminde olan yapıtında Suidas (Suda) onun hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir.

-Elis'te doğan Hippias 485 -415 yıllarında yaşamıştır. Protogoras ve Sokrates'in çağdaşıdır. Yeteneği ve becerisi ile yönetimde yer almıştır. Elçi olarak Sparta'da bulunmuş, hem görevi gereği hem de bir sofist olarak bilgi verme, ikna etme amacıyla yaptığı konuşmalar ile hayranlık uyandırmış, aranan bir sofist olmuştur.

-Çok yönlü edebi bir kişiliğe sahiptir. Gramer, politika, astronomi alanlarında dersler vermiştir. Hippias bir hoca olarak matematik ve geometri bilgisinin önemini hep vurgulamıştır. Kendisi de bu alanda ciddi biçimde çalışmıştır: Pİ sayısını belirlemede kullanılabilecek olan

quadratrix olarak bilinen eğriyi bulmuştur. Yeni Platoncu Proklos, Hippias'ın bu buluşa nasıl ulaştığını *Euklides Şerhi* adlı yapıtında anlatmaktadır.

-Hippias'a göre doğada benzer benzere akrabadır. O halde Hippias, insanlar arasında doğal bireşitlik ve akrabalık olduğunu belirten ilk kişilerden birisidir. Bunu, Platon'un Protagoras adlı diyalogundan öğrenmekteyiz.İnsanlar arasındaki bu doğa gereği olan eşitlik ve akrabalığın bozulma sebebi ise doğal değil, yapaydır. Bu yapay nedenin ise adetler ve gelenek olduğuna inanmıştır. Şöyle der:

"Doğada benzer benzerin akrabasıdır. Ama insanların Tyranos'u olan yasa, doğayı bile zoru altında tutmak ister." (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 53-4.)

- İnsanların *tyrannus*'u olarak yasa doğayı kendine uydurmak, egemenliği altında tutmak ister. Hippias, insanlar arasındaki doğal akrabalığı yasaların ve

geleneklerin engellediği görüşündedir.Ama her yasa ve gelenek onun için kötü değildir. Eğer iyilerse bunların insanları bir arada tutabileceğini düşünmüştür. Kısacası ona göre, yasalar, insanlar arasındaki doğal kardeşliği ve eşitliği bozuyor olsalar da her bakımdan kötü olarak değerlendirilemezler. Eğer yasalar iyiyse yararlıdır ve sürdürülmelidirler.Düşünürün doğal olarak saydıkları ise tanrılara saygı göstermek, zinadan kaçınmak ve iyi insanları ödüllendirmektir. Doğa ile yasa, gelenek ve görenekler arasında yaptığı zıtlık, kendisinden sonra gelen düşünürleri etkilemiş, sofistlerin siyasi ve ahlaki öğretilerinde temel unsur olarak belirtmiştir.

GEÇ DÖNEM SOFİSTLER

-Bu dönemin sofistleri din, ahlak ve siyaset gibi konularda yıkıcı düşünceler ortaya koymuşlar, bu da dönemin en çok tartışma yaratan sofistleri olarak sayılmalarına neden olmuştur. Değineceğimiz sofistler: Antiphon, Kallikes,Thrasymakhos, Lykophron ve Kritias'tır.

ANTIPHON

M.Ö. 5 yüzyılın ikinci yarısında yaşayan sofistAntiphon'un büyük bir olasılıkla Atina'da yaşadığını bilmekteyiz. Bunun dışında hayatıyla ilgili çok az bilgiye sahibiz. Bilinen en önemli eseri *Hakikat Üzerine*'dir. Başlıca diğer eserleri, *Devlet Üzerine*, *Devlet Adamı Üzerine*,*Yurtta Birlik Üzerine*,*Acıdan Kurtulma Sanatı*,ve *Rüyaların Yorumlanması Üzerine* adlarını taşımaktadır. Hakikat Üzerine adlı yapıtında kozmopolit bir düşünce benimseyerek insanların doğa göz önünde tutulduğunda bir ve eşit olduklarını savunur. Bu kapsamın içine

kadınların girip girmediği ise bilinmemektedir. Eserden bir parça:

“Asil babaların çocukları olanları sayıyor, onlardan çekiniyoruz, iyi evden olmayanları da saymıyor, onlardan çekinmiyoruz. Bu halde birbirimize barbarlık ediyoruz. Zira doğadan hepimiz her şeyde aynı olarak yaratılmışızdır. Hellen olsun barbar olsun; bunu doğadan bütün insanlar için aynı şekilde zorunlu olan şeyler gösteriyor... Bunları elde etmek herkes için aynı şekilde olanaklı, bütün bunlarda biz ne bir barbarı ne de bir Helleni dışarıda bırakıyoruz.” (WaltherKranz, Antik Felsefe, S. 200)

Yurtta Birlik Üzerine yapıtından bir alıntı:

“Yaşamak bir günlük bir nöbete benzer, ömrün uzunluğu da bir tek gün gibidir, o bir gün içinde ışığa kavuştuktan sonra yerimizi bizden sonrakilere bırakırız- Şimdiki hayatı y aşamayıp büyük bir çabayla ikinci başka bir hayatı yaşamaya hazırlananlar var, şimdiki hayatı değil; ve bu arada onlara bırakılan zaman gelip geçiyor.- Harcanacak

şeylerin en değerlisi zamandır.” (WaltherKranz, Antik Felsefe, S. 200)

THRASYMAKHOS

Thrasymakhos, Bithynia’nınKhalkedon yani bugünkü Kadıköy kentindendir. M.Ö. 5 yüzyılın sonlarına doğru yaşamıştır. Cümle yapısı ve ölçü üzerine çalışmalar yapmış böylece Attika hitabetinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Gorgias’ın öğrencisi olmuştur. Antiphon gibi, doğa ve yasa zıtlığına vurguda bulunur. Platon’un Devlet adlı yapıtın birinci kitabında bu zıtlık bağlamında adalet hakkındaki görüşleri tartışılmıştır.

KALLIKLES

Kallikles’i Platon’un Gorgias adlı diyaloğundan tanımaktayız. Genel olarak söyleyecek olursak Kallikles, yasaların nasıl adil olması gerektiği ve bu noktada güçlünün zayıftan, doğa da göz önünde

bulundurulduğunda, daha avantajlı olması gerektiğini düşünür. Gorgias'tan bir alıntı:

"Doğaya göre daha kötü olan her şey, yani haksızlığa uğramak, daha çirkindir, kanun ve töreye (nomos) göre ise haksızlık etmek. Haksızlığa uğramak bir erkeğe yakışmayan, bir köleye yakışan bir haldir: böyle haksızlığa, hakarete uğramış, ne kendisine ve ne de bakması gereken başka birine yardım edemeyecek olan için ölmek yaşamaktan daha iyidir. Yalnız sanımca kanunları koyanlar zayıf adamlar ve çokluktur. Şimdi kendileri ve kendi yararları için kanunları koyuyorlar, övmelerde, yermelerde bulunuyorlar. Kendilerinden fazla kudrete sahip olmasınlar diye daha çok kudret elde edebilecek olan daha kuvvetli insanları korkutmak için daha çok elde etmek istemenin çirkin ve haksız olduğunu, asıl bu başkalarından çok şeyi olması peşinde koşmanın haksızlık elde etmek olduğunu söylüyorlar." (WaltherKranz, Antik Felsefe, S. 201-2)

Ek kaynak: https://www.filozofunyolu.com/sofistler/gec-donem-sofistleri/

GEÇ DÖNEM SOFİSTLER (Devamı)

LYKOPHRON

Doğal durum ile medeni durum arasında ayrım yaparak doğal durumdan medeni duruma geçişte bir “Toplumsal sözleşme”nin varlığından bahseden sofisttir. Bu kuramı ortaya atan ilk kişidir. Ona göre doğal durumda hakim olan yasa orman kanunudur. Kent devleti ise, doğal yollarla meydana gelmediği için bu durumda işleyecek yasa ise medeni duruma uygun olmalıdır. Bu uygunluğu da ortaya koyacak şey toplumsal bir sözleşmedir. Bu kuramdan Platon’un Devlet adlı yapıtının ikinci kitabında haberdar olmaktayız. Devlet adlı yapıttan bir alıntı:

“Doğada haksızlık etmek iyi, haksızlığa uğramak kötü bir şeydir. Haksızlığa uğrayanlar ise haksızlık edenlerden daha fazladır. İnsanlar birbirlerine haksızlık ede ede, haksızlığa uğraya uğraya, birinin hazzını, diğerinin acısını duymuşlardır. Haksızlığa uğramaktan sakınmayacaklarını,

haksızlık etmeyi ise her zaman beceremeyeceklerini anlayınca, bir anlaşmaya varmayı düşünmüşler, kanun koymuşlar, kimseye haksızlık etmeyecek, haksızlığa uğramayacak diye. Kanunun buyurduğuna, kanuna uygun olana da doğru demişler. İşte doğruluğun kaynağı budur.” (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 69).

PRODIKOS

M.Ö. 399 yılları civarında yaşamıştır ve Sokrates’in takipçisi olarak bilinmektedir. Keosludur. Sofist hoca olarak Keos’tan Atina’ya gelmiştir ve burada dersler vermeye başlamıştır. Hocası Protagoras gibi yurttaşlara kent devletiyle ilgili konuları ve yurttaşlık bilgisini öğretmeyi amaçlamıştır. Doğa Üzerine ve İnsanın Doğası Üzerine adlı yapıtlarının adları bilinmektedir. Prodikos’tan bir alıntı:

“Güneş, ay, ırmaklar ve kaynaklar ve genel olarak hayatımıza yardımı dokunan ne varsa, yararları yüzünden- Mısırlılarda Nil gibi- eskilere tanrı olarak görünmüşler ve bunun için ekmeğe Demeter, şaraba Dionysos, suya Poseidon, ateşe Hepaistos gözü ile bakılmış ve bu, işe yarayan şeylerin her biri için böyle olmuştur. (Bir hatip söylüyor:) Burada insanların her türlü ibadetlerini, sırları, ayinleri çiftçiliğin nimetlerinden çıkaran, tanrı düşüncesinin ve her türlü dinamiğinde inanlara oradan gelidğini kabul eden Prodikos’un bilgisini araya sıkıştıracağız.” (WalterKranz, Antik Felsefe, s. 204).

KRITIAS

Kritias, dinin kaynağı hakkında ortaya attığı görüşlerle ön plana çıkmaktadır. Bu kuramını Sisyphos adlı yergi oyununda görmekteyiz. Sisyphos’tan alıntı:

Bir zamanlar insanların hayatı düzensiz, hayvanımsı ve kuvvetin uşağıydı, iyiler ödüle kavuşmuyordu, Kötüler cezanın bulmuyordu. Sonradan insanlar bence kanunları koymuşlar olmalı, hak her şeye hükmetsin suç kölesi

olsun diye. Ceza görüyordu suç işleyen. Kanunların göz göre göre onları yapmaya bırakmadıkları zorbalıkları, gizlice işlediklerinden bence. İlk olarak kurnaz düşünceli adamın biri tanrı korkusunu insanlara buldu, korkutacak bir şey bulunsun diye işler, düşünür, söylerse gizlice. Buradan (tanrıyı) ortaya çıkardı. “Daimon vardır, parlar sonsuz hayatla. Ruhla işitir, görür, pek aşırı düşünür, Dikkat eder dünyaya, tanrıca yaratılışıyla. (WalterKranz, Antik Felsefe, s. 204-5)

SOKRATES

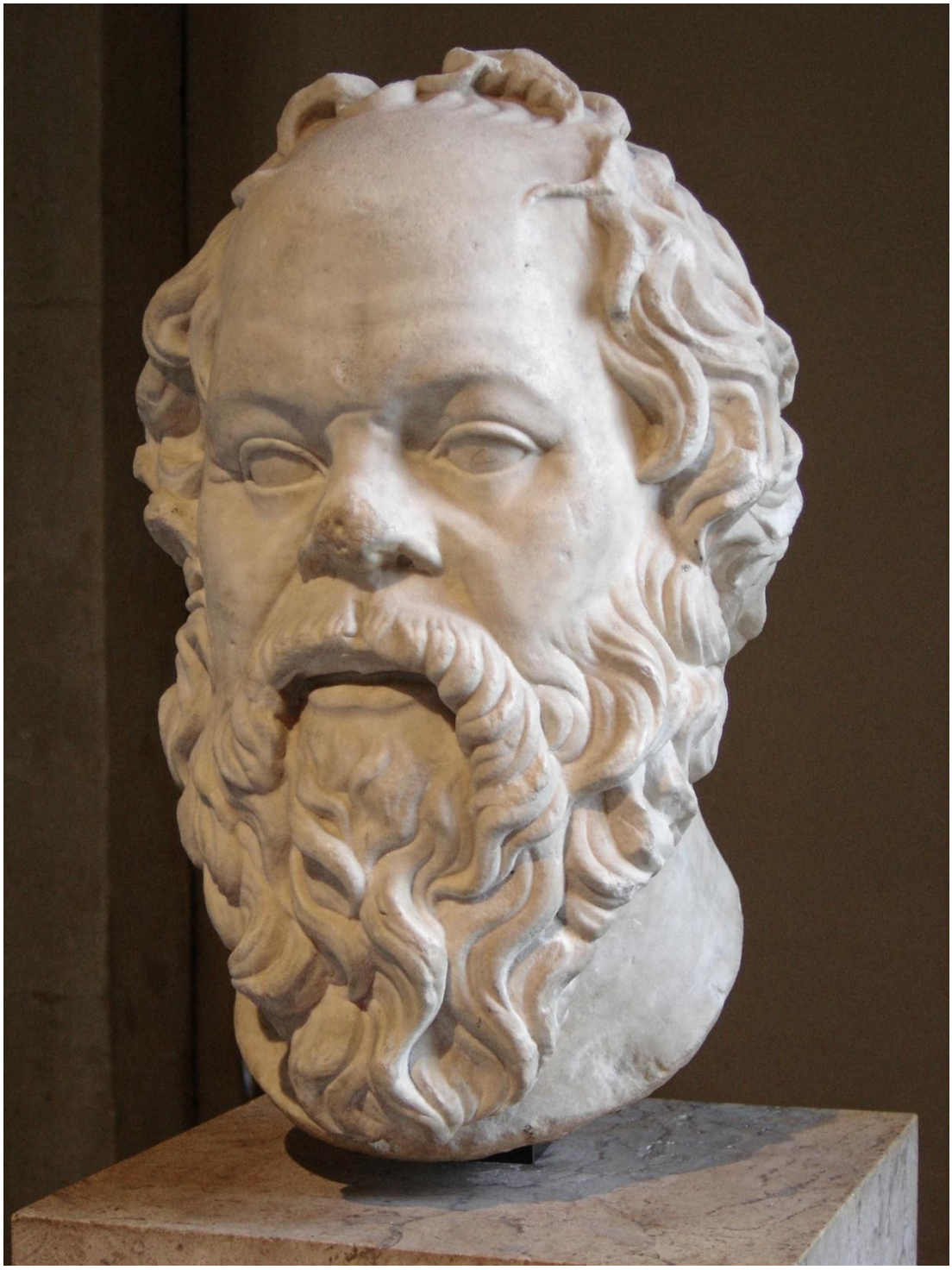

-M.Ö. 469-399 yılları arasında Atttika doğumlu olan Sokrates’in babası Sophronikos taş ustası , annesiPhainarete ise ebedir. Peloponnesos savaşında hoplites olarak savaştı. Kamusal herhangi bir görev almaktan imtina gösteren Sokrates, üstlenmek zorunda kaldığı durumlarda kendi ilkeleri doğrultusunda davranırdı.

-Laertios onun ömrü boyunca Atina’da kaldığını ve bir taraftan araştırmalarını yaptığını bir taraftan da insanlarla sohbet ettiğini söyler. Hiçbir şey kaleme almamıştır. Onun öğretileriyle ilgili bilgileri öğrencilerinden öğrenmekteyiz. Özellikle de Aristophanes’in Bulutlar, Platon’un Sokrates’in Savunması, Şölen, Hatıralar, Ksenophanes’in Sokrates’ten Anılar gibi eserlerinden yararlanmaktayız.

-Öğrencileriyle yüz yüze sohbet etmekten hoşlanır; onlara erdem, ahlak, siyaset gibi konularda sorular sorarak aslında bu konularda hiçbir şey bilmediklerini göstermeye

çalışır. Kendisinin de herhangi bir şeyi bildiği iddiasında değildir. Mütevazi birisidir, verdiği derslerden para almaz. Amacı, sohbet ettiği kişilerin ağzından doğruyu bulup çıkarmaktır.

"Tek bir şey biliyorum, o da hiçbir şey bilmediğimdir" sözüyle bilinir. Burada Sokrates, bildiklerinden yola çıkar. Amacı ise aslında insanların bildikleri şeyi bilmediklerini göstermektir. Özellikle de bilge olduklarını iddia eden kişilere bu gerçeği göstermiştir. Bilmediğini bilmek, farklı bir farkındalık düzeyine ulaşmak anlamına gelir. Kişi, bilgeliğe olmasa da, bilgeliğe giden yola girmiştir. Araştırma yönünü doğa filozoflarının aksine, insana ve insana dair ne varsa ona çevirmiştir. Sokrates, araştırmanın nesnesinin insan olması gerektiğini savunur. Doğayı ve çevresini değil, önce kişinin kendisini tanıması gerekir. Ayrıca devamlı kendisini ölçüp biçmeli, şüpheyi üzerinden eksik etmemelidir. Sokrates, bu açıdan baktığımızda şüphecidir. Ne var ki, onun bu tutumunu öğrencileri sürdürmemiştir. Olayların ardında fiziksel değil, zihinsel ve ruhsal nedenler aramıştır.

-Erekbilimci bir modele sahiptir. Evreni açıklamada ise "iyi" kavramına başvurur. Nesneleri bir arada tutan şey "iyilik"tir. Platon'un Phaidon yapıtından bir alıntı:

"Dünyayı bir kasırga ile sararak onu olduğu yerde, gökte tutturur (Tahmin edilebileceği gibi bu Anaksagoras'tır.) Bir diğeri onu temeli ve desteği hava olan geniş bir hamur teknesi olarak anlar (Bu da herhalde Anaksimenes veya Apollonialı Diogenes'tir.) Onlar nesnelerin şimdi mümkün olduğu kadar iyi bir durumda olmasının sebebi olan güce gelince, bunu aramazlar. Onun "kendisinde tanrısal bir güç" olduğunu düşünmezler...Nesneleri birbirlerine bağlayan ve tutan şeyin iyilik ve gereklilik olduğunu akıllarına getirmezler." (Phaidon, 99b-c; Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, 106.)

SOKRATES (Devam)

-Tümevarımsal bir akıl yürütme metodundan ilk kez yararlanan Sokrates olmuştur. Düşüncesi, ahlaki konular üzerine tümevarımsal tanımlara ulaşmaya çalışır. Tanımlar onun için önemlidir ve Arslan'ın da dediği gibi, tümellerin kabulü, felsefe tarihinin veya düşünce tarihinin en önemli olaylarından biridir ve Sokrates'in bu konulardaki katkısına ne kadar vurgu yapılsa yeridir (Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 109).

-Tikel bireysel varlıkların gruplar içerisinde kümelenmesidir. Bunlara örnek olarak devlet, toplum, yurttaş, adalet ve iyilik verilebilir. Bunlar büyük ölçekte bakıldığında tamamen zihin vasıtasıyla meydana getirilmiş kavramlar gibi görünebilir. Bu da tümellerin bir şeye karşılık geliyor mu gelmiyor mu sorusunu akla getirir. Felsefe bu problemle de uğraşmıştır. Fakat tek tek bireyleri ele aldığımızda onlar üzerine konuşmak zorlaşır. Tümevarım, bu konular üzerinde konuşabilmemizi,

düşüncelerimizi aktarabilmemizi sağlamaktadır. Sokrates, bunlar hakkında konuşmakla aslında bir meydan okumada bulunmuştur. Bizlere de bu genellemelerin gerçek olduğu doğrusunu gösterir. Ne var ki Sokrates bunu sadece ahlaki olanla ilişkilendirmiştir. Bu onun sınırlı bir alan içerisinde konuştuğunu gösterir. Sokrates, ahlakla ilgili olduğu sürece siyaset gibi diğer alanlarda da akıl yürütmelerde bulunur. Bunu, Platon'un ilk dönem diyaloglarında görmekteyiz.

-Burada Sokrates, "Cesaret, Dindarlık, Ahlak, ölçülülük, adalet" gibi konulardan bahseder. Bunlar, insanda gerçek karşılığa sahip olan kavramlardır ve tümel yapılarıyla sadece bir veya bir kaç kişiye değil herkese hitap eder. Örneğin cesaretle ilgili vardığı şu tanıma bakalım:

"Cesaret, neden korkulup neden korkulamayacağına, neyin göğüslenmeye değer olup neden kaçınmanın iyi olacağına ilişkin bir bilgiden başka bir şey değildir."

(Protagoras, 360c-d; Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi Cilt 2, s. 116)

-Sokrates, diyalog şeklinde ilerleyen, diyalektiği işin içine soktuğu bir araştırma yönteminden yararlanır. Bu, ele aldığı değerlerin sofistlerce de ne kadar yanlış ele alındığını gösteren yegane yöntemdir. Bir araştırma yöntemi olsa da, Sokrates'in sofistler gibi öğreteceği bir şey yoktur. O hiçbir şey bilmediğini söylemekte ve insanların inandığı düşüncelerin sadece doğru olmadığını göstermektedir. Bu aslında bir çürütmedir. Bu ortaya koyuşun olumlu bir yanı yoktur. Yıktığı düşüncelerin yerine olumlu olanları koymaz, o düşünce üzerine doğru bulduklarını da söylemez. Tek yaptığı, düşüncenin yanlış olduğunu karşısındakine göstermektir.

-Bu yöntemin adı *elenchos*'tur. Soru soran ve cevap veren arasında diyalektik bir görüşmedir. Soru soran, tartışılan konuda cevap veren kişinin aslında çelişkili düşüncelere sahip olduğunu göstermeye çalışır. Bunun

için, tartışılan konu üzerine farklı bakış açılarıyla yeni önermeler ortaya koyulur. Amaç, cevaplayanın bu önermeleri tartışmasız kabullenmesidir. Bu kabullenme aynı şekilde akıl yürütmenin doğru bir şekilde gittiğinin de bir sağlamasıdır. Sembollerle gösterdiğimizde karşımıza şöyle bir akıl yürütme çıkar:

a) Yanıtlayan, çürütmenin amacını oluşturacak p önermesini savunur;

b) Sokrates, akıl yürütmenin ürünü q ve r önermeleri üzerinde yanıtlayanla tartışmasız hemfikir olur,

c) Sokrates yanıtlayana q ve r önermelerinden ancak karşıt -p önermesine ulaşılacağını kanıtlar;

d)Sokrates bu noktada p'nin yanlış, karşıt -p'nin doğru olduğunun gösterildiğini öne sürer. (Louis-André Dorion, Sokrates, Dost Kitabevi Yayınları, S. 56)

-Çürütme, karşısındakinin fikrini olumsuzlama için değil, bu vasıtayla onun düşüncelerini daha iyi yerlere götürmeyi amaçlar. Konuştukları herhangi bir konuda

eğer cevap verenin yanlış fikirleri varsa, doğru fikre ulaşması mümkün değildir. Bu bir arınma sürecidir. Kişi yanlış fikirlerinden arındığında mutluluğa ulaşacaktır.

SOKRATES (Devam)

- Sokrates'in kullandığı bir başka sanat da mayötik adını taşır. Buna doğurtma da diyebiliriz. Bu benzetmeye annesinin işinden yola çıkarak varır. Annesi ebedir. Annesi nasıl doğumda bebeğin doğmasına aracılık ediyorsa, o da insanları yanlış düşüncelerinin farkına varmalarına ve aslında bildikleri şeylerin olduğunu görmelerine aracılık ederek bir "ruh doğurucu" görevi üstlenmiştir. Buna mayötik sanat denir. Burada artık bedenler değil ruhlar doğmaktadır.

- Bu sanat dalı *elenchos*'tan farklıdır. *Elenchos*'ta sohbet ettiği kişilerin aslında herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları kanıtlanırken, mayötikte cevap veren kişinin bilmediğini kabul etmesinin ardından onun ne ölçüde bilge olduğunu gösterir. Mayötik sanat işte bu doğum öncesi kabullenilmiş bilgileri yeniden anımsatan uygun soruların bulunup sorulması demektir. (Louis-André Dorion, Sokrates, Dost Kitabevi Yayınları, S. 67)

- Sokrates yerleşik düşüncelere karşı savaş açar. Bunlardan bazıları şöyledir:

-Erdem bir bilgidir;

-Kimse isteyerek kötülük yapmaz

-Erdemler bir bütündür

-Haksızlık yapmaktansa, haksızlığa uğramak yeğdir

-Bir haksızlığa asla haksızlıkla karşılık verilmemeli, bize kötülük yapmış olsa bile olsa kimseye kötülük yapmamalı. (Louis-André Dorion, Sokrates, Dost Kitabevi Yayınları, S. 74-5)

Sokrates bu gibi çelişkileri masaya yatırarak ahlak anlayışını gözler önüne serer. Örneğin onun için erdem bir varlığın doğası gereği sahip olması gerektiği şeye sahip olmasıdır. Böyle olduğunda kişi üstün ve tam olmaktadır. Yani mükemmel.

-O insanın içindeki erdemi anlamaya çalışır. Bu açıdan baktığımızda yukarıdaki erdem tanımı, insanın doğası ve bu doğanın istediği , gerektirdiği şey anlamına gelir.

-İnsan doğası gereği yapması gereken şeyleri yaptığında o insanı mutlu sayarız. Peki bu durumda olmak iyi bir şey midir? Sokrates'e göre iyi bir şeydir. Hatta Sokrates için en yüksek iyi, mutluluktur.

- O halde insanın yapması gereken o mutluluk düzeyine çıkmaktır. İnsan mutluluğa bilgi sayesinde ulaşır, bilgisizlik ise onu mutluluktan uzaklaştırır. Dolayısıyla erdem bilgidir.

you wanted to leave behind an example for philosophers of how one must compose defenses regarding shameful accusations and difficult causes. Even if you did not know it before, I think it is now clear to you that someone would be rescued sooner by saying nothing than by making a defense in this way. [49] Moreover, it is also clear that philosophy, which is already greatly resented and in mortal danger,[31] will be hated even more because of speeches of this kind.

If you listen to me, you certainly will not compose worthless speeches in the future; and if you do, you will strive to say things that will not leave you with a worse reputation, will not corrupt your imitators, and will not debase education in public speaking.[32] [50] Do not be surprised that I attempt to advise you so forthrightly, even though I am younger and have no connection to you. I believe that to give counsel about such things is not the business of the oldest or those who are closest, but of those who know the most and want to help.

---

[31] This may be an allusion to Socrates and thus to Polycrates' epideictic speech attacking him.

[32] Lit. "*paideusis* concerning *logoi*," a circumlocution for what we call "rhetoric."

13. AGAINST THE SOPHISTS

INTRODUCTION

This short work gives a quick, opening snapshot of Isocrates' career as a teacher of politics, culture, and public speaking. It was probably written about 390. Its program shows a remarkable similarity to that of *Antidosis* (15), which was written thirty-five years later, but the goals of the two works are different. Later on, Isocrates will be on the defensive, defending his career and pleading for the importance of his contribution to Athenian life and politics. In this work he is more polemical; he wants to open up a space for himself and his teaching and distance himself from other teachers.

Unlike *Encomium of Helen* (10), to whose beginning this work is also similar, *Against the Sophists* does not name names—no doubt a conscious rhetorical strategy. But we can sometimes reconstruct the teaching systems of some of Isocrates' competitors from his criticisms: their use of mock debates, model speeches, and so on. Clearly Isocrates is assuming—perhaps he is also developing—some of the technical vocabulary that is used by other sophists, such as *kairos* and *to prepon* (13), *idea* and *enthymēma* (16), and *eidē* (17), although he disdainfully rejects other terminology (19). It has generally been thought that his statement of his own teaching method, which seems to be introduced in the final chapter, has been lost. This view has recently been challenged by Too, who argues that Isocrates purposefully did not express it; see also Papillon 1995.

13. AGAINST THE SOPHISTS

[1] If all those who undertook to teach were willing to speak the truth and not make greater promises than they plan to fulfill, they

would not have such a bad reputation among the general public. But as it is now, those who dare to make boasts with too little caution have made it appear that those who choose to take it easy are better advised than those who apply themselves to philosophy. Who would not hate and despise first and foremost those who spend their time in disputes,[1] pretending to seek the truth but attempting from the beginning of their lessons to lie? [2] I think it clear to all that it is not in our nature to know in advance what is going to happen. We fall so far short of this intelligence that Homer, who enjoys the highest reputation for wisdom, has written that the gods sometimes debate about the future—not because he knows their thoughts but because he wants to show us that this one thing (i.e., knowledge of the future) is impossible for human beings.[2] [3] Now these people have become so bold that they try to persuade the young that if they study with them they will know what they need to do and through this knowledge they will become happy.[3] And once they have established themselves as teachers and masters of such great goods, they are not ashamed to demand only three or four minas for them. [4] If they were selling some other property for such a small fraction of its worth, they would not dispute that their reasoning is faulry. And although they value all of moral excellence and happiness so little, nevertheless they still claim to be sensible teachers of others. They say they have no need for money, disparaging wealth as "mere silver and gold," but in their desire for a little profit they almost promise to make their students immortal. What is most ridiculous of all is [5] that they distrust those from whom they have to get this small profit—those to whom they intend to impart their sense of justice—and they deposit the fees from their students with men whom they have never taught. They are well advised to do this in regard to their security, but it is the opposite of what they teach. [6] It is all right for those teaching anything else to be careful over important

[1] I.e., eristic arguments. Plato discusses several kinds in *Sophist* 225–226.

[2] That the gods deliberate about the future shows that they do not know the future, and if the gods do not, how can humans? Aristotle (*Rhetoric* 2.23.4) uses this argument to illustrate the *topos* of "the more and the less," that is, *a fortiori* reasoning.

[3] According to Theophrastus, who is quoted by Athenaeus 567A, Cleomander of Cyrene promised to teach how to achieve good fortune (*eutychia*).

matters: nothing stops those who have become skilled at other things from being dishonest in their obligations. But isn't it irrational for men who impart virtue (*aretē*) and soundness of mind (*sōphrosynē*) to distrust their own students in particular? Surely men who were gentlemanly and just toward others would not wrong those who made them that way.

[7] When private citizens consider all these things and see that those who teach wisdom and impart happiness are themselves in great need and earn little from their students, that they are vigilant about inconsistencies in words but overlook those in actions, and further, that they pretend to know the future [8] but are incapable of saying or advising anything about what should be done at present, and that those who follow their own opinions (*doxai*) live more harmoniously and are more successful than those who claim to have knowledge (*epistēmē*), I think it is reasonable for them to despise such pursuits and to believe them idle and trivial and not a cultivation of the soul.[4]

[9] It is not only these teachers who deserve criticism, but also those who offer skills in political speeches.[5] They have no concern for the truth but think that their art (*technē*) consists of attracting as many students as possible by the smallness of their fees and the grandness of their instruction and of being able to earn something from them. They themselves are so senseless—and they assume others are as well—that they write speeches that are worse than private citizens might improvise, and they promise to make their students such good orators that they will miss none of the possibilities in their cases. [10] They do not attribute any of this power either to the student's experiences or to his native ability, but they say that the science of speeches is like teaching the alphabet. Although they have not investigated how either of these subjects works, they think they will be admired and that their teaching of speeches will appear to be worth more because of their exaggerated promises. They have a poor understanding that it is not those who make bold boasts about arts who make them great, but those who can discover the power there is in each art.

[4] Isocrates' views on opinion and knowledge run completely contrary here to those of Plato. See also 4.184, 4.262, and 5.9.

[5] Or "civic discourse" (*politikoi logoi*). See below, 20–21, 2.51, and 15.260.

[11] Rather than gaining great wealth myself, I would have preferred philosophy to have as much power as these people claim it does. Perhaps we would not have been left so far behind and enjoyed only the smallest part of its profits. But since it does not have such power, I wish they would stop talking nonsense. I see insults directed not only against those who are mistaken, but also that all the others who are connected in the same profession are attacked as well.

[12] I am amazed when I see these men claiming students for themselves; they fail to notice that they are using an ordered art (*tetagmenē technē*) as a model for a creative activity (*poiētikon pragma*). Who—besides them—has not seen that while the function of letters is unchanging and remains the same, so that we always keep using the same letters for the same sounds, the function of words[6] is entirely opposite. What is said by one person is not useful in a similar way for the next speaker, but that man seems most artful (*technikōtatos*) who both speaks worthily of the subject matter and can discover things to say that are entirely different from what others have said. [13] The greatest indication of the difference is that speeches cannot be good unless they reflect the circumstances (*kairoi*), propriety (*to prepon*), and originality, but none of these requirements extends to letters. So those who use such models would much more rightly pay than receive money, because they attempt to teach others although they themselves need much instruction.

[14] If I must not only criticize others but also clarify my own thought,[7] I think that every reasonable person would agree with me that many philosophers have remained private citizens, while others have become skilled speakers and politicians without ever having visited the sophists. Abilities in speaking and all the other faculties of public life are innate in the well-born and developed in those trained by experience. [15] Education (*paideusis*) can make such people more skillful and better equipped at discovery. It teaches those who now hit upon things by chance to achieve them from a readier source.[8] But it cannot fashion either good debaters or good speechwriters[9] from

[6] I.e., *logoi,* which could also be translated as "speeches" or "arguments."

[7] Isocrates cites the following sections in 5.194.

[8] Cf. Arist., *Rhetoric* 1.1, where similar views are expressed.

[9] This expression, *logōn poiētai,* occurs often in the work of Alcidamas, *Against the Sophists* 1, 4, 12. See Gagarin and Woodruff 1995: 276–289.

those who lack natural ability, although it may improve them and make them more intelligent in many respects.

[16] Now that I have gone this far, I wish to speak more clearly about these things. I contend that it is not all that difficult to gain a knowledge of the forms (*ideai*) that we use in speaking and composing all speeches, if a person surrenders himself not to those who make easy promises but to those who know something about them.[10] But to choose from these the necessary forms for each subject, to mix them with each other and arrange them suitably, and then, not to mistake the circumstances (*kairoi*) but to embellish the entire speech properly with considerations (*enthymēmata*) and to speak the words rhythmically and musically, [17] these things require much study and are the work of a brave and imaginative soul.[11] In addition to having the requisite natural ability, the student must learn the forms (*eidē*) of speeches and practice their uses. The teacher must go through these aspects as precisely as possible, so that nothing teachable is left out, but as for the rest, he must offer himself as a model, [18] so that those who are molded by him and can imitate him will immediately appear more florid and graceful than others. When all these conditions occur together, then those who practice philosophy will achieve success. But if any of the points mentioned is left out, the students will necessarily be worse off in this regard.

[19] I am sure that all the sophists who have recently sprung up and joined in the boasting—even if they now do so excessively—will be brought around to my view. But there remain those who lived before us, who dared to write the so-called *Arts* (*technai*),[12] whom we must not let go without criticism. They promised to teach lawcourt skills and picked out the most wretched of terms, which those opposing this education ought to have used, not those supporting it.[13] [20] In-

[10] Cf. 10.11.

[11] Plato may be ridiculing Isocrates at *Gorgias* 463a by having Socrates say that rhetoric is the activity of a "bold and conjecturing soul."

[12] We often refer to these *Arts* as rhetorical handbooks. Aristotle (*Rhetoric* 1.1 1354b24) also criticizes the *Arts* for concentrating on forensic oratory. Cole has argued that the early *technai* consisted principally of practice and demonstration texts.

[13] Presumably Isocrates has in mind the sort of terminology that Plato ridicules in the *Phaedrus* 266e–267a: "proofing" (*pistōsis*), "supplementary-

asmuch as it was teachable, these terms belong to a subject that could be of no greater help for lawcourt speeches than for any others. Those people were much worse than those who wallow in disputes. These people go through such useless theories that if anyone followed them in practice he would immediately be in deep trouble, but they do at least profess to teach virtue and soundness of mind in these matters. Those men, although they urged others to make political speeches, had no concern for the speeches' other benefits but undertook to be teachers of meddlesomeness and greed.

[21] Nevertheless, those who wish to follow the prescriptions of my philosophy may be helped more quickly to fair-mindedness than to speechmaking.[14] Let no one think that I mean that a sense of justice is teachable;[15] I contend that there is no sort of art that can convert those who by nature lack virtue to soundness of mind and a sense of justice. But I certainly do think that the study of political speeches can assist in encouraging and training these faculties.

[22] So that I do not appear to be destroying others' pretensions while myself claiming more than is within my power, I think the reasons by which I was persuaded will easily make clear for others also that these things are true.[16]

---

proofing" (*epipistōsis*), "refutation" (*elenchos*), "supplementary-refutation" (*epielenchos*), "covert-allusion" (*hypodēlōsis*), "indirect-compliment" (*parepainos*) and "indirect-censure in meter" (*parapsogos en metrōi*).

[14] Isocrates does not use the term "rhetoric" (*rhētorikē*), which appears in Plato and Aristotle. Here he uses the word *rhētoreia* and appears to mean by it a rhetorical attitude of mind, speechmaking for its own sake. He clearly means it in an unflattering way, associating it with meddlesomeness and greed.

[15] The question of the teachability of virtue was one of the central questions for Plato. See especially his *Protagoras*.

[16] Since the last sentence seems to suggest that Isocrates is about to say something more about his own development of thought, it seems likely that the ending of our text has been cut off. The pattern here seems to follow one that Isocrates uses in 10.15 and 11.9. But see Too 1995 and Cahn 1989, who offer different explanations.

Büyük oğlu Tiberius Gracchus'u politik olaylar yüzünden kaybeden Cornelia'nın (İÖ 190-102), küçük oğlu Gaius'a, onu halk temsilcisi olmaktan vazgeçirmek için yazdığı uyarı niteliğindeki mektubu:

"Düşmanlardan intikam almanın güzel bir şey olduğunu söyleyebilirsin. Böyle bir amacın, iyi ve yerinde olduğunu herkesten çok ben düşünürüm; tabi ancak devletin esenliğinin gözetilmesi şartıyla. Eğer bu mümkün değilse, düşmanlarımız asla tamamıyla yok olmayacaklarsa yurdun zarar görmesinden ve yok olmasındansa düşmanlar oldukları gibi kalsınlar daha iyi.

…

İçtenlikle yemin edebilirim ki Tiberius Gracchus'u öldürenler dışında hiçbir düşman bana, senin bu meseleler yüzünden yaşattığın kadar sıkıntı vermemişti: Tüm gücünle ölen çocuklarımın her birinin sorumluluğunu üzerine alman gerekirdi, yaşlandığımda mümkün olduğunca az endişem olması için, her ne istersen iste, her şeyden önce beni mutlu etmek için uğraşmalıydın ve benim düşünceme ters olan şeyler yapmanın günah olduğunu düşünmeliydin, özellikle de kısa bir ömrüm kaldığı için. Bu kadar kısacık bir zaman, seni bana karşı gelmekten ve devleti zora sokmaktan alıkoyamaz mı? Bunun sonucu ne olacak? Ailemiz bu çılgınlığa ne zaman son verecek? Bundan ne zaman kurtulabilecek? Üzücü şeylere katlanmaktan ve sebep olmaktan ne zaman vazgeçeceğiz? Devletin karışıklığa girmesi ve sarsılması ne zaman yüzümüzü kızartacak? Yok, eğer o günler gelmeyecekse ben ne zaman ölürsem sen de o zaman halk temsilcisi olmayı iste. Beni düşünüyorsan eğer, ne istiyorsan ben hislerimi kaybettiğimde yap. Ben öldüğümde benim ailem sen olacaksın ve aile tanrımızı çağıracaksın. O zaman, hayattayken ve buradayken terk edip bir yana bıraktığın o tanrılardan dua beklemek sana utanç vermeyecek mi? Iuppiter bir an olsun ne bu davranışları sürdürmene, ne de böyle bir çılgınlığı aklına getirmene izin verir! Eğer kararlıysan korkarım, kendi hatan yüzünden, bütün hayatını, bir daha hiçbir zaman seni mutlu edemeyecek bir sıkıntının içine sokacaksın."

Cornelius Nepos, fr. 1

DİONYSOS DİNİ VE TRAGEDİA

Zafer Taşlıklıoğlu

Yunan dininin en mühim tanrılarından biri olan Dionysos'u, fikir ve san'at bakımından Avrupa medeniyetine en çok tesiri dokunmuş tanrı olarak kabul etmemiz icab eder. Hayatı çok karışık ve mübhem olan bu tanrıyı, bazı dîn tarihçileri bir tek ulûhiyet olarak değil, bir kaç ulûhiyetin birleşimi şeklinde görmek isterler. Meselâ, Mısır'da Dionysos diye bir tanrının mevcudiyeti bilindiği gibi, Beothia, Girit ve Thrakia başka başka Dionysos'lara sahib bulunuyorlardı. Bununla beraber, bütün tanrıların hayatlarında rastlanan, tasavvur edildikleri yerle ilgili hususiyetlere rağmen, tam mânasiyle orijinal bir şahsiyete sahib bu Dionysos kültünün, Dionysos'a has olan bir nev'i serhoşlukla karışık dinî heyecanı haiz başka bir karakter taşıdığını kabul etmemiz lâzımdır.

Herodotos, bu tanrıyı Yunan Pantheon'una en son dahil olmuş tanrı olarak gösterir [1]. Hattâ, Homeros'un tanrılar âleminde de bu tanrı, ikinci plânda yer almış olarak görünür [2]. Nitekim Homeros destanlarında Troia savaşları münasebetiyle, adam öldürücülüğü ile ma'ruf, vahşi Thrak Kıralı Lykurgos'un, Dionysos'un mukaddes Nysa dağındaki süt ninelerinin takibi anlatılırken ve ancak asıl metne sonradan idhal edilmiş bulunan kısımlarda Dionysos yalnız bir kaç kerre zikredilir. Burada bu çocuk-tanrının, Lykurgos'un korkunç takibatından kurtulmak için, kendisini denizin dalgaları arasına nasıl attığını ve sonra Thetis'in himayesine girişini müteakib, bilhassa, babası Zeus'un, onun zalim Kıral Lykurgos'tan, intikamını, Lykurgos'un gözle-

[1] *Historia*, II, 145; M. Collignon, *Mythologie figurée de la Grèce*, Paris 1907, s. 250.

[2] W. Smith, *Dictionnaire classique de Biographie, Mythologie et Géographie anciennes*, (N. Theil'in fr. tere.) Paris 1884, s. 238.

rîni oymak suretile nasıl almış olduğunu zevkle okuruz [3]. Böylece, her ne kadar bu Dionysos Yunan Mythologia'sının bir aslî unsuru gibi görünüyorsa da muhakkak ki, bu tanrı, bu memlekete dışardan gelmiştir. Fakat hangi memleketten? Bu hususta muhtelif mutâlâalar yürütülmüş ve en son tedkikler bunu aydınlatmış bulunmaktadır. M. ö. 1200 senelerinden itibaren ba'zı Thrak kabileleri Boğazlar yolu ile Anadolu'ya gelib yerleşmiş idiler. Bu kabilelerden en mühimleri Phrygia'lılarla, Lydia'lılardır. Bunlardan Phrygia'lıların, kışı uykuda geçiren bir tanrıya tapdıklarını biliyoruz [4].

Bir tabiat tanrısı olan bu tanrı onlara göre, kış mevsimini uykuda geçirdikten sonra, baharla uyanırdı; halk onun bu uyanışını ve sonbaharda tekrar ölüşünü dinî bir şenlik olarak tes'id etmeği âdet edinmişdi. Yâni onların nazarında, yaşayan tanrı, tabiat gibi, sonbaharda ölmekde, ilkbahar gelince tekrar doğmaktadır. Çok cazib olan bu dinî telâkkî az sonra, Anadolu'da, Phrygia'lıların komşularına da geçmiş ve bilhassa, Lydia'lılar da onlar gibi tanrılarının ölüş ve doğuşunu dinî merasimlerle kutlamağa başlamışlardır. Sardes şehrinde Amerikalıların yapmış oldukları kazılar neticesinde Dionysos'un Lydce isminin Bakkhos olduğu tesbit edilmiş ve bu isim altında bilhassa, Dionysos, Yunanistan'da ve diğer memleketlerde şarab tanrısı olarak görünmüşdür [5].

Dionysos'un Yunanistan'a, Anadolu'dan geçmiş olduğunu Euripides de *Bacchae*'lar adlı eserinde mevzu'ubahs etmişdir; şâir orada, Dionysos'un Lydia'dan ve Phrygia'dan gelmiş olduğunu söyler [6]. Anadolu'dan Yunanistan'a geçen Dionysos dini, uzun müddet yaşamış olduğu Anadolu'da şübhesiz bir takım emareler bırakmışdır. Bu bakımdan, Dionysos dini'nin tesirlerini bugün dahi bu memleketde bulmak imkân dahilindedir [7]. Keyfiyet böyle

[3] Homeros, *İlias*, VI, 130 vd.; Euripides, *Antigone*, 955.

[4] O. E. Briem, *Les societés secrètes de mystères*, Paris 1941, s. 248 249.

[5] Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historica*, IV, 1; O. E. Briem, *aynı eser*, göst. yer; L. Gernet ve A. Boulanger, *Le Génie grec dans la religion*, Paris 1932 s. 119.

[6] Euripides, *Bacchae*, 13-15, 82, 461, 464, 580; Krş. Strabon, *Geographica*, X, 469-470.

[7] Pierre Lavedan, *Dictionnaire illustrée de la mythologie et des antiquités grecques et romaines*, Paris 1931, s. 338.

olunca, Dionysos, bir Yunan tanrısı sayılmamalıdır. Ve esasen Yunan tanrıları meyanına da sonradan idhal edilmişdir; hattâ onlar arasında en son gelenidir [8].

Bununla beraber Dionysos'un Phrygia'dan geldiğini söyleyenlerin sayısı da az değildir. Meşhur Tragedia şâiri Euripides, bu tanrının Lydia vadilerinden ve Phrygia ovalarından Yunan topraklarına geçmiş olduğunu terennüm eder [9].

Herodotos, Dionysos'u bir Thrak tanrısı olarak tanır ve onun, tabiatın mümessili, yerden fışkıran nebata hayat ve ruh veren bir tanrı olduğunu hikâye eder [10]. Homeros ise onun, Nympha'ların salladığı bir beşiğin içinde, dağlardan kopub gelen sel ve derelerin gürültüleri arasında, ovalara indiğini, ve daha ziyade ormanlık yerleri, sarmaşıklarla süslü meşelikleri tercih ettiğini söylemektedir [11]. O vadilere indikten sonra, yalnız ormanların, kır nebatlarının tanrısı olmakla kalmamış, ziraatın, insanlara gıda olan hububatın da hâmisi [12], sapanın da mucidi sayılmıştır [13].

Thrakia'nın bir limanı olan Maroneia şehri, homerik devir kahramanlarının bir erzak anbarı ve şarab deposu olduğu bilindiğine göre [14], Dionysos'un buradaki ehemmiyetini takdir etmemek imkânsızdır. İşte bu bakımdandır ki, Maroneia'nın Avrupa ile Asya arasındaki ilk ve korkunç mücadeleye sahne olan Troia toprakları sakinlerince bir mukaddes mevki' sayılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Maamafih destan şâiri Homeros, Dionysos'un hiç bir zaman şarab tanrısı olduğunu söylememiştir. Fakat bir Thrak şehri olan Maroneia'nın üzümü ve şarabiyle ünlü olduğundan hayranlıkla bahsetmiş olması dikkate şayan bir mes'ele teşkil edebilir.

Nitekim bu şehrin, Homeros tarafından, Dionysos'un torunu Maron'un ikaamet yeri olduğunun belirtilmiş bulunması [15], bu

[8] Herodotos, göst. yer; M. Collignon, *aynı eser*, göst. yer.

[9] *Bacchae*, göst. yer.

[10] Herodotos, VII, 111.

[11] Homeros, *İlias*, VI, 132.

[12] Aristoteles, *De Mirabilibus Auscultandis*, 122.

[13] Diodorus Siculus, IV, 4.

[14] Homeros, *Odysseia*, IX, 197.

[15] Homeros, *Odysseia*, IX, 197.

limanın mukaddes bir mahiyet taşımasına delâlet eder. Bu şehirde, bilhassa kadınlar, mühim rol oynamakta idiler. Bütün varlıklarını tanrılarına hasretmiş olan Maroneia kadınları, gecelerin karanlıkları içinde, ellerinde meş'aleler, âhenksiz ve düzensiz bir şekilde, dağlara, tepelere tırmanırlar, hayallerini kaplamış olan Dionysos'a bir an önce kavuşmak için bîtâb düşünceye kadar onun peşinden giderlerdi [16].

Dionysos kültünün, Thrakia'dan civar memleketlere, yâni bir taraftan Phrygia'ya, diğer taraftan Yunanistana geçişi, bilâhare buralarda türlü efsânelerin meydana gelmesine yol açmıştır. Şübhesiz bu mythos'ların bir kısmı mantıkî, bir kısmı ise ancak bir muhayyile oyunundan ibaret bulunmaktadır.

Dionysos kültünün Yunanistana geçişinin kat'i tarihinin tesbitine imkân görülmemektedir. Ba'zı modern müellifler, bu tarihi, Yunanistana, asmanın giriş zamanına rastlatmak istemektedirler [17]. Şimalden, Balkanlardan inen Dor istilâlarının devamlı tazyikleri karşısında, gerek Boğazlar yolu ile Anadolu'nun garb havalisine, gerekse Yunan yarımadasının aşağı kısımlarına, Thesalia ve Beothia'ya sızmış olan ba'zı Thrak kabileleri vasıtasiyle, Dionysos kültünün de adı geçen iki komşu kıt'aya girdiğini kabul etmek yerinde olur. Bu takdirde bu kültü ilk benimseyenlerin, Anadolu'da Phryg'ler, Yunanistan'da ise Orkhomenos kralı Minyas'ın evlâdları olduğu söylenebilir. Hattâ, Minyas'ın kızlarının, Dionysos şerefine yapılan şenliklerde kendilerinden geçercesine mestoldukları bir sırada, kucaklarındaki yavrularını bile tanrı Dionysos'a kurban ettikleri kaydedilmiştir [18].

Thesalia'dan Beothia'ya inen Minyas âilesi mensublarının Dionysos kültünü de bu memlekete soktuklarına muhakkak gözüyle bakıldığına göre, Thebai'ın, Dionysos etrafında teşekkül eden bütün mythos'ların bir beşiği hâline geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim, Thebai'da, Kadmos'un etrafında teşekkül

16 Euripides, *aynı eser*, 135-164, 279-286; Ovidius, *Metamorphoses*, IV, 1 vd.; Diodorus Siculus, IV, 3-4; L. Gernet ve A. Boulanger, *aynı eser*, s. 112-113; P. Lavedan, *aynı eser*, göst. yer.

17 P. Lavedan, *aynı eser*, s. 336.

18 Plutarkhos, *Questiones Graecae*, 38; A. Aymard ve J. Auboyer, *L'Orient et la Grèce antique*, Paris 1953, s. 342-343.

eden muazzam Dionysos Mythos'u bu şekilde meydana gelmiş değil midir [19]?

Dionysos âyinleri hakikaten ruhî bir karakter taşırlar. Bu dine sâlik olanlar tanrıya ulaşmak için, davul ve trampet sesleri, flüt nağmeleri arasında kendilerini ölçüsüz bir sarhoşluğa terkederlerdi. Bu delice hareketler, sokaklara, kırlara dökülüşler, dinî mânada tanrı Dionysos'a bir nevi ibâdet sayılırdı. Bu türlü ibâdetlerin çeşitli tezahüratını Euripides'in *Bacchae*'lar adlı piyesinde görebiliyoruz [20]. Hattâ Delphoi'da, Dionysos'un sütnineliği vazifesini gördüğü tasavvur edilen râhibelerin de ayni dinî âyinleri yaptıkları ma'lûmumuzdur; bu râhibeler, Parnassos dağı sırtlarında, delice danslar ederek, dönmeler, dövünmeler ve baş sallamalariyle kendilerinden geçerek tanrı Dionysos'un doğuşunu ve ölüşünü tes'id ederler, ona yaranmağa, ona ulaşmağa çalışırlardı [21]. O kadar ileri giderlerdi ki, en çok sevdikleri çocuklarını bile, bu şu'ursuzca yapılan âyinlerde, parçalayıp etini yemekten dahi çekinmezlerdi; Orpheus, Pentheus, Lykurgos gibi şahsiyetler, hep bu türlü vahşet ve çılgınlıkların kurbanları olmuşlardır [22].

İbtidaî şeklinde, Dionysos dininde insan eti yemek, dinî merasimin an'anesine uygun bir şeydi; zira, tanrıya ulaşmak, ancak tanrının etinden bir parça yemekle mümkün olurdu. Şöyleki tanrı el ile tutulup, gözle görülür bir varlık olarak tasavvur edilerek, insan, hayvan veya nebat şeklinde temsil edilir. Sonra delice dansların, içilen şarabın tesiriyle şu'urunu kaybedip mest olan Menad'lar ve Thriad'lar, yâni Dionysos rahibeleri tanrı addettikleri mahlûku, meselâ, ilk zamanlarda insan, sonraları da bir teke, boğa veya bir geyiği kurban ederek, etini müminler arasında paylaştırdıktan sonra yerler, ve böylece kendilerini, tanrı Bakkhos'un kuvvet ve kudretine erişmiş sayarlardı [23].

Bu dinî merasimin başka bir şekli daha vardı. Burada, tan-

19 Herodotos, II, 48-49.

20 Euripides, *aynı eser*, 135-164 vd.; Ovidius, *aynı eser*, IV, göst. yer; Diodorus Siculus, IV, 3.

21 Pausanias, *Descriptio Graeciae*, X, 4, 3; 6, 4; Diodorus Siculus, göst. yer.

22 Ovidius, *aynı eser*, III, 513 vd.; Diodorus Siculus, göst. yer; Euripides, *Bakkhae*, 1042 vd.

23 Plutarkhos, *aynı eser*, 38; Krş. Cahit Tanyol, *Örf ve Âdetler Sosyolojisi bakımından San'at ve Âhlâk*, İstanbul 1954, s. 191.

rının temsilcisi, canlı mahlûk değil, bir nebat idi. Bu türlü dinî merasimleri, bilhassa zira'at memleketlerinde görmek mümkündür. Mevsimlerin birbirini takib etmesi, sonbaharın yerine kışın, kışın yerine baharın kaim olması, eski zaman halkı arasında muazzam bir hâdise olarak karşılanırdı. Attis, Oziris, Persephone ve Dionysos efsâneleri böyle doğmuş ve birbirleriyle idantifye edilmiştir[24]. Meselâ, Dionysos, bidayette tıpkı Yunanistanda Demeter, Girit'de Rhea yahut Anadolu'da Kybele gibi telâkki edilmekte idi. Toprağın, nebatların tanrısı diye tanınıyordu, ve Demeter'e benzetiliyordu. Türlü istihaleler geçiren şarab ve buğday başağında birinin bir tanrıyı, ötekisinin diğer bir tanrıyı temsil ettiği tasavvur ediliyor, yani Dionysos ile Demeter arasında bir münasebet tesis edilerek, ikisinin kültleri beyninde bir tefrik yapılmıyordu[25].

Dionysos'un Perseus tarafından öldürülüp cehennemde bulunan annesi Semele'nin yanına inmesi ve sonra tekrar cümbüş ve eğlencelerle, davul ve trampet sesleri, flût nağmeleri arasında bu dünyaya dönmesi şeklinde izah edildi[26]. Bu dünyaya geliş halini her yıl dini merasimlerle kutlamağa doğru gidildi; ve bu merasimlerden Dionysos âyin ve şenlikleri doğdu[27].

Bu Dionysos âyin ve şenliklerini, Dithyrambos adını taşıyan iki mısradan ibaret bir nevi' şiir okuyarak tes'id etmek âdet idi[28]. Bu şiirin Dionysos'a has bir şiir nevi olduğu Dithyrambos'un kelime mânasından da istihraç edilebilir. Dithyrambos kelimesi her ne kadar mahiyeti itibariyle mübhem ise de, onun, Dionysos ile olan alâkasını biraz olsun, tebarüz ettirmek bakımından, şu aşağıdaki tahlili yapmamız faydalı olur kanaatindeyim:

διθύραμβος > δίς = «iki defa», διθυρα = «iki kapı» dan dünyaya gelmiş, yahut Δι (Zeus)'tan, Zeus kapısından bu dünyaya çıkmış,

[24] H. Graillot, *Culte de la mère des dieux*, Paris 1912, s. 12-15, 20, 44-45; C. Tanyol, *aynı eser*, s. 190.

[25] Diodorus Siculus, IV, 3; O. E. Briem, *aynı eser*, s. 249; A. Aymard ve J. Avboyer, *aynı eser*, s. 345-346; C. Tanyol, *aynı eser*, s. 190-191; P. Foucart, *Culte de Dionysos en Attique*, Paris 1904, s. 85-87.

[26] Hygianus, *Fabalae*, 167, 169.

[27] *Hymnus Homericus ad Dionysum*, 26, 5-10; Ovidius, *aynı eser*, III, 581 vd.

[28] Krşl. Platon, *Leges* 700B: καὶ ἄλλο, Διονύσου γένεσις, οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος.

mülâhazaları eskiler arasında oldukça iyi rağbet görmüş ise de[29], bu kelime, mahîyeti itibarîle, grekçeye yabancı kaldığından, burada, onun sadece, Dionysos ile olan alâkasını belirtmek bakımından zikrini faydalı buluyorum. Bundan başka, gerek Euripides'in *Bacchae*'larında, gerekse Pindaros'un bir fragment'inde Dithyrambos kelimesinin Dionysos'a sıfat olarak verilmiş olduğunu görmek[30], bu kelimenin Dionysos ile olan münasebetini tam mânasiyle desteklemektedir[31].

Eski müelliflerden çoğu da birbirinden müstakil olarak, Dithyrambos'un Dionysos ile olan alâkasını kabul etmiş gibidir. Aslında, Dithyrambos'un *şarkı* ile sıkı sıkıya ilgili olduğunu söylemek yerinde olur. Sanskrit dilinde bu kelimenin zaten *şarkı* ile münasebeti gösterilmektedir[32]. Yunan liriği Arkhilokhos Dithyrambos'u işretli bir şiir nev'i olarak kabul eder[33]. Zaten Dithyrambos, tek kişinin inşad ettiği bir şarkı olup Dionysos âyinlerini kutlamak maksadile kullanılmıştır.

Şâir, Dithyrambos'u inşad ederken, teke kılığına girmiş Satyr'lerden müteşekkil danslı koro da şâirin sesine ve âhengine uyarak inşad edilen şarkıyı tekrarlar, böylece dinî merasim kutlanırdı. Yarı teke, yarı insan şeklinde olan bu acaib mahlûklar, tabiat kuvvetlerini temsil ettiklerinden, tanrının şerefine icra edilen dinî

[29] Krşl. A. Bailly, *Dictionnaire Grec-Français*, Paris 1896, s. 98; Krşl. Euripides, *Bacchae*, 526-530:

« Ἴθι, Διθύραμβ', ἐμὰν ἄρ-
σενα τάνδε βᾶθι νηδύν.
ἀναφαίνω σε τόδ', ὦ βάκ-
χιε, Θήβαις ὀνομάζειν».

[30] *Bacchae*, aynı yerde:

Ἴθι, Διθύραμβ' ἐμὰν ἄρ-
σενα τάνδε βᾶθι νηδύν.

[31] Dithyrambos kelimesini W. Ridgeway ve Calder gibi müellifler türlü şekillerde mânalandırmaktadırlar. Bizim fikrimize göre bu kabil tefsirlerin mevzu'umuzun dışında kalmasını daha uygun görüyoruz.

[32] E. Boisacq, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Paris 1938, s. 188.

[33] *Poetae Lyrici Graeci*, Bergk ng., II, 404, fr. 77:

ὡς Διονύσοι' ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος,
οἶδα διθύραμβον, οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.

Krşl. Roy C. Flickinger, *The Greek Theater and ist Drama*, Chicago 1936, s. 7.

merasimlerde mühim bir rol oynarlardı. Bu bakımdan sonraları, Dionysos merasimleri, Satyr'lerin de iştirakini icab ettirdiğinden, Dithyrambos'u inşad eden inşadcının etrafındaki koro hey'etinin Satyr'ler kılığına girmiş şarkıcılardan meydana gelmesi âdet olmuştu. Böylece koroyu teşkil eden bu kalabalığa teke mânasına gelen τράγος kelimesinden müştak τραγικὸς χορός adı verilmiştir.

Tragedia kelimesine gelince bunda da «teke» mânasını veren τράγος ile «şarkı söylüyorum» manasında kullanılan ἀείδω kelimesi mevcuttur. Vaziyet böyle olduğuna göre, Tragedia, yukarda geçen τραγικὸς χορός tabiriyle yakınen ilgili bulunduğu meydana çıkar[34].

Eski çağ insanları, baharda, yeryüzündeki bütün varlıklar, hayvanlar, insanlar ve nebatların neş'e içinde olmalarında, sanki yeniden dünyaya gelmişler gibi, bütün tabiatın kabına sığamıyacak bir duruma girmesinde bir mâna aramışlar, ve bunda bir sır bulmuşlardır. Onlar bu sırrın, bir tanrı olduğuna, hükmettiler; ve onun peşine düşerek dağ tepe dolaştılar. Bahar mevsiminde, kendisini aramağa, onun sesinin geldiği yerlere koşmağa onun gibi sesler çıkarmağa başladılar. Bu kovalayış uzun yıllar sürdü. Nihayet her sene muayyen günlerde aynı şenlikler tekrarlandı ve bir dinî merasim hâlini aldı. Dağ tepe dolaşıp, naralar atarlarken Satyr'ler, Silen'ler kılığına girerlerdi. Çünkü Satyr ve silen'ler, ormanları temsil eden Bakkhos'un arkadaşları idiler. İnsanlar bu şekle girmekle tanrı Bakkhos'a daha çok yaklaşacaklarını sanırlardı. Böylece teke postlarına bürünen halk cuş u huruş ile kendinden geçerdi[35].

Dağlarda, kırlarda ilk defa yapılan bu dinî merasim, tiyatro şeklinde kendini gösterince, koro, aynı vazifeyi görmeğe başladı.

Dionysos'un şerefine yapılan şenlikler, Attika'da bilhassa Atina şehrinde pek fazla revaçta idi. Attika'nın Pentelikon dağları arkasındaki küçük İkaria kasabasında yaşamış olan şâir Thespis burada bir eser yazdıktan sonra, τράγοι ve σάτυροι'lardan bir koro meydana getirmiş ve bu koroyu kendisi idare etmiştir[36].

[34] Krşl. Pierre Lavedan, *aynı eser*, s. 344.

[35] P. Foucart, *aynı eser*, 138—163; C. Tanyol, *aynı eser*, s. 192.

[36] Bk. Jacoby, *Marmor Parium*, s. 14:

ἀφ' οὗ Θέσπις ὁ ποιητὴς [ὑπεκρίνα]το
πρῶτος, ὃς ἐδίδαξε [δρ] ᾶ [μα ἓν ᾧ] στ [ει

Şâir Thespis burada her hâlde Dionysos rolünde idi. Bu, suâlli cevablı bir nev'i diyalogdu. Koro suâl soruyor, Dionysos rolünde bulunan şâir-aktör de cevab veriyordu. Aktörün grekçesi, ὑποκρίνομαι fi'ilinden müştak ὑποκριτής dir. Böylece, koronun suâllerini karşılayan aktör ile ilk defa olarak iki kişi karşı karşıya bulunmakta, ve konuşmaktadırlar. İşte bu, ilk tiyatro şeklinin ana çekirdeğini teşkil eden bir diyalogdur. Tabi'î bu diyaloğa bir müzik yâni Aulos refakat ederdi, çünkü Kithara buna müsaid değildi. İlk defa olarak bu küçük temsil, Atina'da, Peisistratos'un müsaadesile M. ö. 534 yılında sahneye konmuş ve Atinanın belli başlı şenliklerinden biri hâlini almıştır.

Temsil daha ilk günlerden itibaren halk üzerinde büyük bir alâka uyandırdı ve çok sevildi. Başlangıçta bu temsil çok şendi. Koro gayet neş'eli danslar yapar, suâller sorarken, aktör çok ciddî vaziyette koroyu cevaplandırırdı. Bidayette yarı komik, yarı ciddî olan bu nevi temsil şekli, zamanla değişti, Marathon ve Salamis muharebelerinden sonra hakikî, ve tabi'î Tragedia hâlini aldı.

Tragedia, önceleri Atina'da tanrı Dionysos'un hieron'unda, Dionysos şenliğinin bir kısmı olarak temsil edilirdi. Halbuki bu gün, elimizde mevcut Tragedia'ların mevzu'ları Dionysos ile hiç de alâkalı görünmemektedir. Şu hâlde bir Tragedia'nın tanrı Dionysos ile ilgili olup olmadığı nasıl anlaşılacaktır? Aristoteles, *Poetica* adlı eserinde[37], Tragedia'nın, eski, ibtidaî iki mısralık bir şarkı olan Dithyrambos'tan doğmuş olduğunu belirtir. Dithyrambos'un, Dionysos ile olan alâkası nedir? İkisi arasında ne gibi bir münasebet vardır? Bu hususu biraz önce de belirtmiştik. (s. 5—6). Yunan liriği Arkhilokhos «zihnim şarabla alt üst olduğu vakit, kral Dionysos'un güzel şarkısını, yâni Dithyrambos'u

καὶ ἆθλον ἐ] τέθη ὁ [τ] ράγος, ἔτη HH|Ξ| [ΔΔ.]

ἄρχοντος Ἀθ [ήνησι] . . . ναιου τοῦ προτέρου.;

Suidas, bk. *Thespis*: Θέσπις Ἰκαρίου πόλεως Ἀττικῆς, τραγικὸς ἐκκαιδέκατος ἀπὸ τοῦ πρώτου γενομένου τραγῳδιοποιοῦ Ἐπιγένους τοῦ Σικυωνίου τιθέμενος, ὡς δέ τινες, δεύτερος μετὰ Ἐπιγένην. ἄλλοι δὲ αὐτὸν πρῶτον τραγικὸν γενέσθαι φασί.

[37] *Poetica*, 1449ª, 9—11: γενομένη <δ'>ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστική,... καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον.

idare etmesini bilirim», demektedir [38]. Diğer taraftan Pindaros'un «sığır süren Dithyrambos ile beraber Dionysos'un bu güzellikleri nereden doğdu» [39], demesi ve büyük filozof Platon'un da, «ismine Dithyrambos denen Dionysos'un doğumu hakkında bir başşarkı» gibi ifadesi [40], Dithyrambos'un Dionysos ile olan alâkasını belirtmeğe kâfidir.

Adı geçen Arkhilokhos, Dithyrambos'u şarabı terennüm eden işretli bir şiir nev'i olarak kabul eder. Halbuki klâsik çağda, yâni M. ö. V. ve IV. asırlarda hiç de böyle değildi. Mevcud Dithyrambos'ların şarabla alâkası yoktu. Bilâkis gayet ciddî idi. Şu hâlde Dithyrambos'un, sonradan nasıl ciddileştiğini kabul ediyorsak, Tragedia'nın da aynı şekilde sonradan ciddîleşmiş olduğunu kabul edebiliriz. Zaten bugün, ekseriyetle bütün âlimler Tragedia'nın tanrı Dionysos ile ilgisini kabul etmiş durumdadırlar.

Aristoteles, *Poetica* adlı eserinde[41] Tragedia'nın, Dorların malı olduğunu, ve bu edebî nev'in kendilerinin icadı bulunduğunu iddia ettiklerini yazar. Aristoteles bu iddiayı ne reddetmiş ne de desteklemiş, sadece bahsetmekle iktifa etmiştir. Ona göre, Dorlar, bu iddialarını, Atinada «yapmak» mânasına gelen πράττειν fi'ili yerine δρᾶν fiilini kullanmakta olmalarına istinad ettirmektedirler [42]. Bu iddia ilk bakışta kabule şayandır; çünkü korolarda η yerine uzun ᾱ kaim olur; diğer taraftan (Dş. Gen.Çoğ.-ῶν) yerine de ᾶν kullanılır ki, bu uzun ᾱ Dorikçede bulunur. Fakat hepsi bundan ibarettir ve başka herhangi bir ize rastlanmaz. Yalnız bu uzun ᾱ nın korolardan başka, arada bir, Tragedia eserlerinin diyalog kısımlarında da geçtiği görülüyor. Hattâ tanrıça Athena'-

[38] *Poetae Lyrici Graeci*, Bergk ng., II, 404 frg. 77:
ὡς Διονύσοι' ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος
οἶδα διθύραμβον, οἴνῳ συγκεραννωθεὶς φρένας.

[39] *Olympionikai*, XIII, 18 f.:
τὰ Διονύσου πόθεν ἐξέφανεν
σὺν βοηλάτᾳ χάριτες διθυράμβῳ;

[40] Platon, *Leges*, 700 B:
καὶ ἄλλο, Διονύσου γένεσις, οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος.

[41] *Poetica*, III, 5.

[42] Aristoteles, *aynı eser*, 6: καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ (sc. οἱ Δωριεῖς) μὲν δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν.

nın bizzat kendi isminde de vardır. Bu biraz tuhaf gelir. Çünkü Atinalılar, Dorların, Atina'da mâbedlere girmelerini yasak etmişlerdi. Mademki bu yasak mevcuttu, Atinada en mukaddes sayılan tanrıça Athena'ya Dorik şekli olan Ἀθάνα dememeleri icab ederdi [43].

Maamafih Dorların iddiasını takviye eden bir ip ucu daha vardır ve bu husus mühim de sayılabilir. Tragedia tarihinde önemli rol oynamış olan Arion'un, piyeslerini Dor memleketi olan Korinthos şehrinde temsil ettiğini biliyoruz. Fakat bundan daha mühim olan başka bir delil de mevcuttur. Herodotos, Sikyon'da eski kahraman Adrastos'un şerefine τραγικοὶ χοροί'ların yapıldığını söyler [44]. Tyran Kleisthenes iktidara gelince, kahraman Adrastos'u itibardan düşürmek için, τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε yâni «Dionysos'a verdi» şeklinde geçen Herodotos'un ayni paragraftaki ibaresi [45], bu τραγικοὶ χοροί'ların bu sefer Adrastos'un şerefine değil, tanrı Dionysos'un şerefine yapılmakta olduğu kanaatini vermektedir. Şu hâlde, biz bu kayıdla M. ö. 590 senelerinde Sikyon'da Dionysos'un şerefine τραγικοὶ χοροί'ların tertib edilmekte olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Ayrıca, τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε ibaresinde geçen ἀπέδωκε kelimesinin bu metinde «geri verdi» mânası varsa -ki buna yüzde yüz ihtimal verilmeyebilir- o takdirde bu koroların daha eski zamanlarda da Dionysos'un şerefine yapılmakta olduğu mânası çıkar ki, bu vaziyet Dorların iddiasını takviye eder mahiyettedir. Bundan başka, ba'zılarına göre de [46], ilk Tragedia şâirinin Sikyon'lu Epigenes adlı biri olduğu ve Di-

[43] Pindaros, *Olympionikai*, XIII, 115; Aiskhylos, *Eumenides*, 285; Sophokles, *Ajax*, 74.

[44] Herodotos, *aynı eser*, V, 67. τά τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυώνιοι ἐτίμων τὸν Ἄδρηστον καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμῶντες, τὸν δὲ Ἄδρηστον. Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε.

[45] Herodotos, *aynı eser*, göst. yer.

[46] Meselâ: *Suidas*, bk. «*Thespis*»: Θέσπις, Ἰκαρίου πόλεως Ἀττικῆς, τραγικὸς ἐκκαιδέκατος ἀπὸ τοῦ πρώτου γενομένου τραγῳδιποιοῦ Ἐπιγένους τοῦ Σικυωνίου τιθέμενος, ὡς δέ τινες, δεύτερος μετὰ Ἐπιγένην. ἄλλοι δὲ αὐτὸν πρῶτον τραγικὸν γενέσθαι φασί; krşl. Roy C. Flickinger, *aynı eser*, s. 7; A. W. Pickard-Cambridge, Dithyramb, *Tragedy and Comedy*, Oxford 1927, s. 137—139.

onysos'un şerefine τραγικοὶ χοροί'lar yazdığı rivayet edilmektedir.

Klâsik Tragedia, Atina'da temsil edilmiş olmasına ve klâsik şâirlerin de Atinalı olmuş bulunmasına rağmen, bütün bu kaynaklar, Dorların, iddialarında ne kadar haklı olduklarını göstermeğe kâfidir, kanâatindeyiz.

Edebiyat Eleştirisi

Eleştiri (TDK):

“Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit.”

“(Edebiyat) Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.”

“(Felsefe) Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama.”

Bu tanımlardan da yola çıkılarak, edebiyat eleştirisinin, edebiyat (antik dönem düşünüldüğünde edebiyatın temel unsurunu teşkil eden şiir) türlerinin temellerini ve kurallarını inceleme, saptama ve sınıflandırma anlamına geldiği söylenebilir.

Edebiyat eleştirisinin İÖ 5. yüzyılda Yunan Edebiyatında, şiir sanatı üzerine eleştirel düşünme ile başladığı kabul edilmektedir.

Platon (yak. İÖ 429-347), *Devlet* (özellikle 2. Ve 3. kitaplar)

“*mimesis*” (taklit, yansıtma, benzetme, öykünme)

“Şiir, duygu ve davranışların bir taklididir.”

“Homeros da, bütün şairler de anlatmalarında taklide başvururlar.”

“Şair, işe yarar masallar söylemeli, yalnız iyi adamın taklitçisi olmalı, onun davranışlarını anlatmalı, sözleri askerlerin eğitiminde uygulanan kanunlara uymalıdır.” (Platon)

Aristoteles (İÖ 384-322), *Poetica*

Pseudo-Longinos, *Peri Hypsous* (Yüce Üzerine), İS 1. yüzyıl

Quintus Horatius Flaccus (İÖ 65-İÖ 27), “*Epistula ad Pisones*” (Pisolara Mektup) / “*Ars Poetica*” (Şiir Sanatı)

KAYNAKLAR

Platon, *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz (İş Kültür)

Aristoteles, *Poetica*, çev. Samih Rıfat

Horatius, *Ars Poetica*, Erendiz Özbayoğlu

ESKi YUNAN ve ROMA'da SÖZ SÖYLEME SANATININ ÜÇ BİÇEMi: Attike, Asia ve Rodos

F.Gül Özaktürk

There were three main forms of rhetorics widely used among the ancient Greeks and the Romans. One of them was the Attic kind, which attained to its full development under the influence of the styles of Lysias, Demosthenes and his contemporaries. It took as its model particularly Lysias' style which was on the one hand full of every rhetorical trick hiden and not easy to see at once, on the other hand simple without ornamention and abundance of words, identifying its author with his client and giving the impression that it was not writen by a paid professional *logographos,* but spoken by a ordinary litigant who was stuck to elequence by his grievous wrongs. From the middle of second century B.C. on there were some orators at Rome who followed to some extent the Attic style of rhetorics, but in Hellenic times a general tendency to artificiality had already showed itself. As we learn from Cicero's *Brutus* this Atticism, having spread over the Aegean sea first to the islands and then to the cities of western Anatolia, lost its simple but healthy characteristics under the unavoidable influence of the local people's nature and customes. Thus the new ornate style of rhetorics, Asianism, is said to have come to being. The typical example of the Asianism was the style of Hegesias, who together with the other Asians generally used jerkey,short clauses, words which had no meaning in the context and was fond of ending with one particular rhythm (periodos or numerosa comprehensio). There were two kinds of Asianism, one characterized by its use of neat and pretty epigramatic phrases, lacking in weight, the other by the rush words (Cicero,*Brutus,325).* The prominent representative of this Asiatic style of rhetorics at Rome was Hortensius, Cicero's great rival in his profession. After some time Asianism appeared again in the style of the younger Seneca. Somewhat inbetween Atticism and Asianism was the Rhodian style of rhetorics. One

of the best teachers of this rhetoric school was Apollonios Molon of Rhodes, who having come on an embassy to Rome on the behalf of the Rhodians, had the chance to give some stylistic advice to Cicero in his defence of Roscius and Cicero attended his lessons when he went to Rhodes after this legai case.

Aleksandria kitaplığında dilbilgisi üzerine çalışanlar I.Ö. 3.yüzyılda, her şiir türünde bir *kanon* [redacted] belirlemeye, yani en iyi ozanların sayım dökümünü yapmaya koyulmuşlardır. Düzyazı alanındaki *kanon* daha sonra buna eklenmiştir. Bu konuda çalışanlar düzyazıda önce üç tür belirlemişlerdir: Tarih yazımı, güzel söz söyleme sanatı ve felsefe. Sonra da İ.Ö.5. yüzyılın sonu ile 4. yüzyılda Atina'daki söz söyleme sanatı alanında en iyi on ustayı saptamışlardır: Antiphon, Lysias, Andokides, Isokrates, Isaios, Demosthenes, Aeskhines, Lykurgos, Hyperides ve Dinarkhos. Bunların yapıtlarının Yunancada Attike lehçesinin en iyi örneklerini ve çeşitli konulara uygun biçem türlerini içerdiği düşünülmüştür. Cicero ve Halikarnassoslu Dionysios bu sıralama konusunda bilgisiz gibi görünmekte, ancak Lysias, Isokrates, Demosthenes ve Hyperides gibi, öbürlerinden daha çok üzerinde durmaya ve öykünmeye değer buldukları söz söyleme ustalarını göz önünde bulundurmuşlardır. İ.Ö.1. yüzyılın sonunda Augustus döneminde yaşamış Kalakte'li[1] Caecilius'un günümüze ulaşmamış *On Söz Söyleme Ustası* adlı bir yapıtı vardı. Bu *kanon* Plutarkhos'un çalışmaları arasında korunmuş olan daha sonraki bir *kanon'un* kaynağı olabilir. Kanon kavramı ve özellikleri, İ.S. 2. yüzyılda yazılmış, ama yazarı bilinmeyen *On Söz Söyleme Ustasının Yaşamı* adlı bu ikinci yapıtta açıkça görünmektedir. Bu, güzel söz söyleme sanatındaki ikinci Sofizm ve ikinci Attisizm akımının dönemidir; bu ikinci Attisizm döneminde ağırbaşlı yazılarla geçmişin dilbilim standartlarına dönülmeye çalışılmıştır. Klasik dönemin öbür Yunanlı söz söyleme ustalarınca yazılmış birkaç konuşma elimizdedir; bunlar sofist Gorgias, Antisthenes ve Alkidamas'ın çalışmalarıdır; bunların yanı sıra gerçekte Apollodoros, Hegesippos ve başkalarınca yazılmış kimi konuşmalar da Demosthenes'in yapıtları arasında korunmuştur. Platon, *Apologia* 'sında ve Ksenophon da benzer bir yapıtında Sokrates'in İ.Ö.399 yılında yargı önünde ne söylediğini ya da ne söyleyebileceğini yeniden kaleme almıştır. Platon'un *Meneksenos* adlı

[1] Kalakte ya da Kaleakte. Sicilya adasının kuzeyinde bir kent.

yapıtı bir gömü töreni konuşmasını içerir; Platon'un *Protagoras'mdakı,* Sympos/bntındaki ve Phaedros'undaki sofistlere ait olduğu düşünülen konuşmalar da vardır. Herodotos, Thukydides ve Ksenophon gibi İ.Ö. 5. ve 4.yüzyıl tarihçilerinin yapıtlarında da konuşmalar bulunmaktadır. Günümüze ulaşanlar, yayımlanmış, çoğu kez söylendikten sonra yeniden gözden geçirilmiş ya da yeniden yazılmış olanlardır. Bu konuşmalar bir bütün olarak ele alındıklarında klasik Atina dönemindeki güzel söz söyleme sanatının iyi örneklerini ortaya koymaktadırlar.

Yargı önündeki konuşmalar Antiphon'un, Andokides'in, Lysias'ın, Isokrates'in, Isaios'un, Demosthenes'in, Aiskhines'in, Hyperides'in ve Dinarkhos'un yapıtlarında yer almıştır. Andokides ve Aiskhines dışındakiler *logograph* 'tır[2]. Demosthenes'in *Logoi Olynthiakoi* ve *Philippikoi* söylevleri tartışmalı konuşmanın en güzel örnekleridir.

Epideiktik[3] biçemdeki söz söyleme sanatı gömü töreni konuşmalarında kendini göstermiştir. Bu konuşmaların Lysias'a, Demosthenes'e ve Hyperides'e ait olduğu düşünülmektedir; ayrıca Platon'un *Meneksenos'u,* Isokrates'in *Panegyrikos'u, Panathenaikos'u* ve öbür konuşmaları da bunlar arasında sayılabilir. Böylece Demosthenes ve çağdaşları Attike biçeminin kaynağını oluşturmuşlardır.

Attike Biçemi

Attike biçeminin en belirgin özelliği kavramların olabildiğince açık ve yalın bir biçimde günlük konuşma diliyle açıklanmasıdır. Yunan yazarlarına göre, Demosthenes ve çağdaşlarının biçemlerinin ile lehçelerinin izlenmesi Attike biçemini oluşturmuştur. Bu biçem Lysias'ın süslemesiz yalınlığını da örnek almıştır. İ.Ö.459-380 yılları arasında yaşayan Lysias deyimleri kullanmadaki olağanüstü hünerinin yanı sıra, günlük konuşma dilini düşünceleri yalın ve kesin bir biçimde açıklayan yazınsal bir dile çevirmiştir. Az kullanılan ozansal sözcüklerden, çarpıcı metaphorlardan, abartılı tümcelerden kaçınmıştır.

[2] *Logographos* [redacted] sözcüğü Demosthenes'in çağdaşları için kullanılmıştır. Genel olarak yargı önündeki davacılar için konuşma yazan ya da düzyazı yazarları anlamına gelmektedir.

[redacted] [3] sıfatı Yunancada konuşma söz konusu olduğunda süslü, göz alıcı, gorkemlı anlamına gelmektedir.

Roma'da Attike biçemini sıkı sıkıya izleyenler arasında Q.Cornificius, C.Licinius Calvus, M.Caiidius ve Cicero'nun arkadaşı M.lunius Brutus sayılabilir. Bunlardan söz söyleme ustası Q.Cornificius, Sulla döneminde yaşamıştır; önceleri Cicero'nun gençlik yapıtı olduğu sanıian, sonradan öyle olmadığı anlaşılan ve Latin yazınında söz söyleme sanatı konusundaki İlk temel yapıtlardan Diri olan dört kitaplık *Rhetorica ad Herenniurri* un Cornificius'a ait olduğu düşünülmektedir[4]. Tarihçi C. Licinius Macer'in oğlu olan C.Licinius Calvus, Roma'da Attike biçeminin İ.Ö.60'lı yıllardaki belli başlı izleyicisidir. 38 yaşında ölen Caivus'un adı aynı zamanda Aleksandria şiir türünün bir ozanı olarak da geçmektedir. Cicero Caivus'un oldukça özen gösterilerek işlenmiş *(accuratius)* ve eşsiz *(exquisitius)* bir konuşma türü sunduğunu, ama hata yapmaktan korkup kendisini aşırı derecede eleştirerek gücünü yitirdiğinden söz etmektedir *{Brutus,* 283).Quintiliianus, Calvus'u tüm söz söyleme ustalarına yeğleyecek eleştırmelerle karşılaştığını ve onun kendisini çok fazla eleştirmesinin gücünü yitirmesine neden olduğu Konusunda Cicero ile aynı düşünceyi paylaşanlar bulunduğunu anlatmaktadır (*Inst.* X, 1, 115). Caivus'un söz söyleme sanatı nakkında da şunları söylemektedir: *"Sed est et sanda et gravıs oratıo et castıcata et frequenter vehernens quoque* "(Konuşması hem övgüye değer nem ağırbaşlı hem yalın hem de hep şiddetlidir). Onun 21 konuşmasının yer aldığı kitap çok beğenilmiştir. Cicero, sürgünden dönmesinde yardımcı olan Calidius'un pekçok söz söyleme ustasından biri değil, onlar arasında eşsiz biri olduğunu söyledikten sonra, onun biçemi hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir *(Brutus,* 274): *"ita reconditas exquisiiasque sententias mollis et pellucens vestiebai oratio"* (Yumuşak ve duru konuşması derin ve özgün düşüncelerini süslüyordu). İ.Ö.44 yılında diktatör lulius Caesar'ı öldürenler arasında yer alan M. luriius Brutus da Cicero döneminde Attike biçemıni benimseyenlerden biridir. Cicero'nun İ.Ö.44 yılında kaleme aldığı *Orator adlı* yapıtı, o sırada Gallia'da bulunan Brutus'a yazılmış açık mektup niteliğindedir; bu yapıtında Cicero, M. lunius Brutus'u ve onunla aynı düşüncede olanları Attike biçemi hakkındaki görüşlerinin çok dar olduğuna inandırmaya çalışmıştır. Tacitus *{Dial.,* 18, 9), Cicero'nun *M.* lunius Brutus'u kaygısız ve dağınık *(otiosum* ve *diiunctum)* olarak adlandırdığını

[4]Bu konudaki tartışmalar için bk. H.J.Rose, *A Handbook of Latin Literature,* London, 1967. s.166 ve dipnot 29; Michael Von Albrecht, *A History of Latin Literature,* Leiden. 1997, cilt 1, s.590 ve dipnot 1.

aktarır. Quintilianus *(Inst.* IX, 4, 75) ise M. Iunius Brutus'un kötü bir ritm kullandığını söylemektedir *(Peius cludit finis hexametri....).*

Asia Biçemi

Söz söyleme sanatında gittikçe yapaylığa yönelme Hellenistik dönemin belli başlı özelliğidir. Cicero, *Brutus* (§ 51) adlı yapıtında bu biçemin gelişmesini şöyle anlatmaktadır: *"Yunanistan'ın dışında söz söyleme sanatına büyük bir coşku duyuluyordu; başarılı konuşmacılara çok büyük ödüller veriliyordu, bu da konuşmacıyı ünlü kılıyordu. Güzel söz söyleme sanatı* (Atina'nın limanı) *Pire'den yelken açıp yayılmaya başlayınca, tüm adalara uğradı ve Küçük Asia'nın her yanına yayıldı, bunun sonucunda yabancı etkiler altında kaldı, eski sağlıklı biçimini ve yalınlığını yitirdi. Böylece Asia biçemini benimseyen söz söyleme ustaları ortaya çıktı. Bunlar konuşmalarındaki hızları ve sözcük bolluğu bakımından değil, kendilerini tutamamaları ve ağdalı konuşma biçimleri bakımından eleştirilmelidirler."* Bu Asianism diye bilinen akımdır. Cicero bu biçemi *Orator* 25'te şöyle anlatmıştır: *"Karla, Phrygia ve Mysia yöresindeki insanlar bu alanda tam olgun/aşmadıkları için (quod minime politae minimeçue elegantes sunt), kulaklarına uygun, zengin, canlı (opimum) ve şişirilmiş (adipatum) bir tür benimsemişlerdir, bu türü onların karşı kıyı komşuları Rhodoslular hiçbir zaman onaylamadılar, Yunanlıların ise onayladıkları söylenemez, Atinalılar ise bu türü tümüyle yerdiler."* Cicero *Brutus* 325'te de bu biçemin iki türü olduğunu anlatmakta, birincisini şöyle betimlemektedir: *"Unum* (genus) *sententiosum et argutum, sententiis non tam gravibus et severis quam concinnis et venustis"* (Birinci tür özlü ve yoğun olarak düşünce yüklüdür, tümceler uyumlu ve istek dolu olduğu oranda ağırbaşlı ve sert değildir). Cicero, tarih alanında Timaios'un bu türü benimsediğini, güzel söz söyleme alanında bu türü izleyenler arasında ise çocukluğundan başlayarak Alabandalı Hierokles'in, özellikle de kardeşi Menekles'in adını duyduğunu anlatmaktadır. Bu iki kardeşin ve konuşmalarının Asia biçeminde en büyük övgüye değer olduklarını da eklemektedir. Cicero Asia biçeminin ikinci türünü de şöyle tanımlamaktadır: *"Aliud genus est non tam sententiis frequentatum quam verbis volucre atque incitatum, quali est nunc Asia tota, nec flumine solum orationis, sed etiam exornato et faceto genere verborum;"* (Öbür tür, düşüncelerle dolu olmasından daha çok konuşma bakımından hızlı ve coşkuludur, bu özellik şimdi tüm Asia'da görüldüğü gibi, yalnız konuşmanın akışıyla değil, süslü ve güzel sözcük türlerinin kullanılmasıyla

sağlanmıştır). Cicero, Knidoslu Aiskhylos'un ve kendi yaşıtı Miletoslu Aiskhines'in Asia biçeminin bu türünü benimsediklerini söyler. Bunların konuşmasının akışını hayranlık uyandırıcı bulur, tümce diziminde süsleme olmadığını söyler. Cicero düşüncelerini şöyle sürdürür: *"Asia biçeminin bu iki türü gençler için uygundur, bu iki türde de yaşlılardaki ağırbaşlılık yoktur."* Cicero, kendi döneminin ünlü söz ustası ve aynı zamanda kendi rakibi olan Hortensius'un bu türü benimsediği için, gençliğinde, yaşlılığından daha ünlü olduğu düşüncesindedir *(Brutus,* 326).

H.J.Rose Asia biçemini, genel olarak ele alarak şöyle açıklamıştır: *"Cicero'nun döneminde iki ana akımın etkili olduğu görülmektedir. Bunlardan biri Asia akımıdır; bu sonradan öylesine gözden düşmüştür ki, bu konuda bir yargıya varabilmek için yeterli örnekler yoktur. Bu tür Yunan yazınında gözden düşüp ortadan kalktıktan sonra, Roma yazınında bu türün izleyicisi olarak Seneca'nın ortaya çıktığı görülür. Bu biçemin belli başlı özelliği kısa, son derece ritmik, çoğu kez uyaklı tümcelerdir; uzun tümceler çok azdır. Romalıların 'sententiae' adını verdikleri, deyiş ya da düşüncenin ustaca işlenmesi en üst düzeydedir. Günlük konuşmanın kalıplaşmış ifadelerinden sakınılmış ve ozansal sözcükler yeğlenmiştir. Gereksinim sonucu düzyazıyı kullanan, bunun yanında süslemeciliğe de eğilimi olan o dönemin İtalya halkı için bir bakıma yapaydı, ama yine de bu biçem onları etkilemiş olmalıydı."*[5]

Asia biçemini izleyen ilk söz söyleme ustası İ.Ö.3. yüzyılda yaşamış olan Magnesialı Hegesias'tır. Konuşmalarından kısa parçalar kalmıştır. Bunlar söz söyleme sanatıyla ilgili bir yapıttan geliyormuş gibi bir izlenim uyandırmaktadır ve Cicero'nun "özlü, yoğun olarak düşünce yüklü" diye tanımladığı türe girmektedir. Hegesias kısa, ritmik tümceler kullanmıştır ve uzun periodik tümcelerden kaçınmıştır. Ondan kalan fragmentlerin alışılmamış ifadeler içerdiği görülmektedir. Bıraktığı etki biraz Gorgias'ın biçemini anımsatmaktadır. Aslında Hegesias'ın biçemi Kharisios [6] ve Kleokhares'in konuşmalarından kalan fragmentlerde görülen ve daha büyük bir yapaylığa dönüşen 4.yüzyıl gelişmesinin devamıdır. Cicero bu konuda şunları anlatmaktadır *(Brutus,* 286): *"Aynı dönemde yaşayan ve birbirine benzemeyen iki kişi vardır, ancak yine de bunlar Attike biçemini izlerler; bunlardan biri başkalarına birçok konuşma yazan Kharisios'tur;*

[5] H.J.Rose, *A Handbook of Latin Literature,* London, 1967, s.161-162.

[6] Demosthenes'in çağdaşı; yapıtları günümüze kalmamıştır.

bunun Lysias'a öykünmek istediği görülüyordu; öbürü ise Demosthenes'in kız kardeşinin oğlu olan Demokhares'tir ve birkaç konuşma ile kendi zamanında Atina'da olup biteni anlatan bir tarih yazmıştır; tarih türünde, söz söyleme alanında yazdığı denli yazmamıştır. Ama Hegesias, Kharisios'un benzeri olmak ister ve kendisinin Attike biçemini öylesine benimsediğini düşünür ki, gerçekten Attike biçemini izleyenlerin kendisinin yanında kaba kaldıklarını sanmaktadır." Cicero Hegesias'ın biçemini anlatarak sözünü sürdürür: *"at quid est tam fractum, tam minutum, tam in ipsa, quam tamen consequitur, concinnitate puerile?"* (Ancak neden (biçemi) bu denli kesik kesik, bu denli küçük küçük (tümcelerden oluşur), neden ancak bir çocuğun becerebileceği denli uyumu vardır?). Cicero Hegesias'ın biçeminden *Orator* (§ 226) adlı yapıtında da söz etmektedir: *"....numerosa comprehensione; quam perverse fugiens Hegesias, dum ille quoque imitari Lysiam vult, alterum paene Demosthenem, saltat incidens particulas."* (Hegesias, bir yandan Lysias'a, ikinci olarak da nerdeyse Demosthenes'e öykünmek isterken, öte yandan harmonik tam tümceden kötü bir biçimde kaçınarak, yan tümceleri göz ardı edip vurguları kötü kullanıyor). Cicero, *Orator* 230'da da Hegesias'tan yine şöyle söz etmektedir: "*.....apud alios autem, etAsiaticos maxime numero servientes, inculcata reperias inanla quaedam verba quasi complementa numerorum; sunt etiam qui illo vitio, quod ab Hegesia maxime fluxit, infringendis concidendisque numeris, in quoddam genus abiectum incidant versiculorum simillimum."* (Başkalarında, özellikle de ölçüye bağlı kalan Asia biçemini benimseyen söz ustalarında sanki tümceye ritm vermek istermiş gibi araya sokulmuş bazı boş sözcükler bulabilirsin; Hegesias'ta bol bol bulunan bu kusurla tümcelerin ritmini bozarak ve yok ederek küçücük dizelere çok benzeyen özen gösterilmemiş bir biçemi izleyenler de vardır). Cicero, Hegesias'ı böyle anlattıktan sonra, bu kusurun Asia biçemini benimseyen söz söyleme ustalarının başında gelen Hierokles ve Menekles kardeşlerde de bulunduğunu söyler; ama bunların küçümsenmemesi gerektiğini, çünkü onların ya yetenek ya da sözcük bolluğuyla bu kusuru dengelediklerini, ancak her tümceyi tek bir biçimde kapattıkları için, bunlarda çeşitlilik olmadığını da eklemektedir *(Orator,* 231).Cİcero'nun anlattıklarından da anlaşılabileceği gibi, pekçok söz söyleme ustası Attike biçemini izlediğini ileri sürmekteydi. Hiçbir eleştirmen Asia biçeminin en iyisi olduğunu ileri sürmemiştir. Öte yandan Demosthenes'in biçemi de Cicero ve Halikarnassoslu Dionysios'ca değerli bulununcaya değin modası geçmiş sayılmıştı.

İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıldaki sert ve süslü biçemin en iyi örnekleri Yunan krallarının mektuplarını içeren ince ince işlenmiş yazıtlardan elde edilir; örneğin yaklaşık İ.Ö.260 yılına tarihlenen Miletos'taki II.Ptolemaios'un yazıtı. Bunun resmi bir mektuplaşma ve bildiri için standart bir biçem olduğu açıkça görülür. Bu biçem Hellenistik dönemde papirusa yazılmış resmi yazılarda da bulunabilir. İ.Ö. 2. yüzyılın sonunda ve 1. yüzyılın başında çok sayıda ünlü güzel söz söyleme ustası ve öğretmeni Küçük Asia'da etkiliydi. Bunların arasında Cicero'nun *Brutus* 325'te anlattığı ve yukarıda da değinildiği gibi, Menekles ve kardeşi Alabandalı[7] Hierokles vardır. Bu iki kardeş Asia biçeminin özlü ve düşünce yüklü türünü benimsemişlerdir. Miletos'lu Aiskhines ile Knidos'lu Aiskhylos da Asia biçeminin süslü türünü izlemişlerdir. Bunların söz söyleme sanatı Romalıların doğuya giderek çalışıp öğrendikleri söz söyleme sanatıydı ve İ.Ö. 1. yüzyılın başında Latin söz söyleme sanatı üzerinde etkili olmuştur.

Roma'da *oratoha* erken doğmuştur, ancak bunun Yunan yazınındaki *rhetorica* kavramına, yani belirli yöntemler izlenerek güzel söz söyleme sanatına dönüşmesi İ.Ö. 2 yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmeye başlamıştır. Siyasetteki, törenlerdeki ve forumdaki konuşmalar Roma'nın çok erken dönemlerinde kendine özgü bir biçim kazanmıştır. Siyasal konuşma, senatoda bir düşüncenin dile getirilmesi *(dicere sententiam in senatu),* halk toplantısında *(contiö)* ya da ordu önünde söylev verme *(allocutio)* biçiminde ortaya çıkmıştır. Epideiktik konuşma gömü törenlerinde görülmektedir. Yargı önündeki konuşmalar ise çok önemlidir. Romalılar Yunan öğretmenlerin gözetiminde bu sanatı öğrenmişlerdir. İ.Ö.3. yüzyılın sonu ile 2. yüzyılın başında yaşayan ve seçkin bir konuşmacı olan kensor Cato'nun ünlü *rem tene, verba seçuentur* (Konuya gir, sözler ardından gelecektir) sözü, bu işte belli teknik yöntemlerden çok doğaçlama yönteminin izlendiğinin kanıtıdır. Bununla birlikte kensor Cato'da Yunan söz söyleme kuramının izleri olduğu kanısı vardır[8]. İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Gracchus kardeşler Yunan öğretmenlerce eğitilmişlerdir; İ.Ö.123-122 yıllarında halk temsilciliği görevini yürüten ve arı bir Latincesi olan küçük kardeş Gaius Gracchus, konuşma alanında Yunan tekniğine öylesine bağlı kalmıştır ki, her zaman yanında bir Yunan

[7] Karia bölgesinde Maeandros (Büyük Menderes) ırmağının güneyinde tecim ve sanat merkezi bir kent; aynı zamanda lükse düşkünlüğü ve gelenekleri bakımından kötü ün salmıştı.

[8] Bk. Michael Von Albrecht, *A History of Roman Literature,* Leiden, 1997, cilt 1, s.489.

öğretmen bulundurmuştur; bu öğretmenin görevi, Gaius Gracchus konuşurken, bir akort düdüğüyle işaret vererek onun ses tonunu ayarlamaktı. Mikrofonun bulunmadığı bir çağda konuşmacının başarısı, sesine zarar vermeden onu yerine göre alçaltıp yükselterek gösterdiği konuşma becerisiyle belirlenirdi. Bunun için de Yunanlı bir yol göstericiye gereksinim vardı.

Latinlerde söz söyleme sanatı ile uğraşanlar Küçük Asia'daki öğretmenlerce geliştirilen, tümcenin ritmik bir biçimde bitmesini öğrenip çabucak uygulamışlar ve bu biçemi hiç bırakmamışlardır. Bunun örnekleri İ.Ö. 122 yılı konsülü C.Fannius'ta, İ.Ö. 109 yılı konsülü Q.Caecilius Metellus Numidicus'ta, İ.Ö. 90 ya da 89 yılı halk temsilcisi C.Papirius Carbo'da ve ünlü Licinius Crassus'ta görülebilir. Sulla döneminde, yani Cicero öncesi dönemde Asia biçemi Roma'da doruk noktasına ulaşmıştır. Cicero'nun büyük bir hayranlık duyup örnek aldığı Licinius Crassus ve Cicero'nun rakibi Hortensius katı ritmli Asia biçemini geliştirip biçimlendirmişlerdir. Licinius Crassus, konuşmalarında bol bol kısa ritmik yan tümceler kullanmıştır. Cicero, Asia şiir ölçüsünün aralarındaki boşluktan kendisini kurtarmayı becermiştir, ama hiçbir zaman bunun iyi mi kötü mü olduğunu sorgulamamıştır. Daha sonraları bunun kullanımı Latin düzyazısının özelliği olarak sürüp gitmiştir. Cicero'nun, Yunanistan'a gidinceye değin verdiği söylevlerde bu biçem etkilidir, hatta dönüşünden sonra Sicilya valisi Verres'e karşı verdiği söylevler de bu biçeme girmektedir.

Rodos Biçemi

Quintilianus'a göre Rodos biçeminin doğuşu şöyledir *(Inst.* XII, X, 17): *"Bana göre iki söz söyleme sanatı* (Asia ve Attike) *arasındaki fark, söz söyleme ustalarının ve söylev verdikleri dinleyicilerin özelliklerinden kaynaklanmıştır : Bilgi ve görgüleri bakımından yüksek bir düzeye erişmiş olan Atinalılar işe yaramaz, boş, süslü ve gereksiz sözcüklere karşı çıkarlardı, öte yandan Asia biçemini izleyenler doğaları bakımından daha abartılı, daha gösterişliydiler ve söz söyleme sanatıyla ün kazanmak için yanıp tutuşuyorlardı. Bu iki biçemi böyle ayıranlar, daha sonraki dönemde üçüncü bir tür olan Rodos biçemini bunlara eklediler, bunun her iki biçemin ortasında ve her ikisinin karışımı olduğunu ileri sürerler; ne Attike biçeminin etkisiyle sıkışıp ezilirler ne de Asia biçemine göre abartılı konuşurlar, bunun sonucu olarak kendilerinde doğalarından gelen ve*

önderlerinden aldıkları herhangi bir şey varmış gibi görünür. Sürgün yeri olarak Rodos adasını seçmiş olan Aiskhines[9], buraya Atinalıların bu konuşma türünü (Attike biçemi) *getirmişti ve kimi bitkiler toprak ve iklim değişikliği sonucu nasıl bozulurlarsa, böyle ince ve güzel Attike çiçeği yabancı özelliklerle karışıp bozulmuştur. Bu okulun kimi konuşmacılarının bir bakıma iş gücünden yoksun ve yavaş oldukları düşünülür. Bununla birlikte belirli ölçüde bir değeri olmasına karşın, ne pınar gibi temiz* (Attike biçemi) *ne de sel suları gibi bulanık* (Asia biçemi) *olsa da, yine de hafif su birikintilerine benzediği kanısını uyandırır. "*

Rodos adasındaki söz söyleme sanatını öğreten okul İ.Ö. 1.yüzyılın başında Alabandalı Apollonios (Öbür adı da Apollonios Molon'dur) ile başlamıştır. İ.Ö. 82 yılında Sulta diktatör olarak başa geçince, yurttaşları Molon'u temsilci olarak Roma'ya yollamışlardır; Cicero da onun gözetimi altında çalışma olanağı bulmuştur: *"...Moloni dedimus operam; dictatore enim Sulla legatus ad senatum de Rhodiorum praemiis venerat. Itaçue prima causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, ..."*[10] (Molon'a özen gösterdik, çünkü Sulla diktatörken Rodosluların ödüllendirilmeleri[11] için elçi olarak senatoya gelmişti. Sextus Roscius için söylenen ilk kamu davasında yalnız önerilerde bulunmuştur). *Pro Sex.Roscio Amerino,* Cicero'nun üstlendiği ilk kamu davasıdır ve bu davada diktatör Sulla'ya ve onun yönetimine de çatarak elde ettiği büyük başarı onu genç yaşında Roma'da günün adamı yapmıştır. Anlaşılan 26 yaşındayken bu davayla kazandığı başarıda, o sırada Roma'da bulunan Molon'un payı vardır. Bu davadan sonra biraz sağlık nedenleri *(Itaque cum me et amici et medici hortarentur ut causas agere desisterem,.....)*[12] biraz da Sulla'ya karşı söyledikleri yüzünden başına birşey gelmesinden korkup *(çuodvis potius periculum mihi adeumdum quam a sperata dicendi gloria discedendum putavi*)[13], Atina'ya gitmiştir. Burada altı ay ünlü öğretmenlerle felsefe çalıştıktan sonra, Küçük Asia'ya geçerek söz söyleme ustalarıyla bir arada bulunmuştur; ancak bunlarla bir arada

[9] İ.Ö.4.yüzyılda Demosthenes ile birlikte Atina'daki ünlü söz söyleme ustalarından biridir.

[10] *Brutus,* 312

[11] Romalıların Küçük Asia'dan zorla topladıkları vergiler yüzünden Mithridates burada pek çok bağlaşık kazanmıştı. Rodoslular ise, Sulla'nın Mithridates'e karşı yaptığı savaş sırasında Romalılara bağlı kalmışlardı.

[12] Cicero, *Brutus,* 314.

[13] **a.y.**

olmaktan tat almadığı için, Rodos'a gitmiş ve Roma'dayken dinlemiş olduğu Molon'un derslerini izlemiştir *(quibus non contentus Rhodum veni meque ad eundem, quem Romae audiveram, Molonem applicavi*)[14]. Amacı, eski öğretmeninin onu biçimlendirmesi ve olgunlaşmasını sağlamasıydı *(…se Apollonio Moloni. . . . . formandum ac velut recoquendum dedit)*[15]. Molon Cicero'nun, konuşmasındaki gençlikten ileri gelen aşırı davranışlarını ve ağdalı ifadeye olan eğilimini törpülemeye, sanki kıyılarından taşan ırmağı yatıştırmaya uğraşmıştır *(Is dedit operam, ….ut nimis redundantis nos et superfluentis iuvenili quadam dicendi impunitate et licentia rephmeret et quasi extra ripas diffluentis coerceret)*[16]. Molon'un yanında çalışmasının sonucunda hem sesinin aşırı yükselmesi kesilmişti hem de sanki konuşmasındaki canlılık gitmişti ve soluğunu ayarlamasını öğrenmişti, bedenine ölçülü bir davranış gelmişti *(Nam et contentio nimia vocis resederat et quasi deferverat oratio, lateribusque vires et corpori mediocris habitus accesserat)*[17].

Böylece Cicero, Asia biçemi ile Attike biçeminin iyi özelliklerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ve dilinin arılığı bakımından Attike biçemine yakın olan Rodos biçemini benimsemiştir. Cicero yaşadığı çağda bile Attike biçemine aşırı bağlı olanlarca eleştirilmiştir; bunlar Cicero'nun Asia biçemini izlediğini ileri sürmüşlerdir. Cicero ise kendisini Demosthenes'in gerçek bir izleyicisi olarak görmüştür. Cicero, her türlü Latince belgeyi iyi bilen bir ustaydı; konuya, duruma ve katılımcılara uygun düşecek biçimde bu belgeleri kullanabiliyordu. Konuşmanın içeriği ile biçimi arasında iyi bir denge kurarak düzyazı için söz söyleme sanatını öğreten tüm okulların üzerinde klasik bir söylev türü yaratmıştır.

İmpartorluk döneminde güzel söz söyleme sanatının önemi, pratik ve politik alanda sınırlanmıştır. Bunun yerine önem kazanan kurumların çerçevesi içinde güzel söz söyleme sanatının değişik biçimleri gelişmiştir. İmparatora övgü düzme önem kazanmış, güzel söz söyleme okullarında kişiye ve onun davranışlarına yönelik konuşma çalışmaları yapılmıştır; böylece Cicero'nun klasik ve sanatsal tümcelerinden uzaklaşılmıştır. Nero döneminde etkili olan manerizm[18] Flaviuslar döneminde, Quintilianus ve

[14] a.y..316.

[15] Quintilianus, XII, VI, 7.

[16] Cicero, *Brutus,* 316.

[17] a.y.

[18] Belirgin bir biçemin sanatta ya da yazında aşırı kullanımı.

Plinius ile birlikte, yeni klasisizme boyun eğmiştir. Antoninuslar zamanında arkaizm yanlısı bir eğilim başlamıştır; bunun öncüsü M.Cornelius Fronto olmuştur. Uygun sözcüğü bulma çabası da bu akımın gelişmesine yardım etmiştir. Teodosius yönetimini de içine alan sonraki yüzyıllar yeni hareketlere tanık olmuştur. Teodosius dönemi Gallia söz söyleme sanatıyla da etkilenmiştir. Bu akımda abartılmış arılıktan sakınılmasına karşın, Cicero ile Plinius'a büyük önem verilmiştir. Kilise döneminde ise vaaz sanatı, güzel söz söyleme becerisini yeni ufuklara ve pratik kullanımlara yöneltmiştir.

KAYNAKÇA

Özgün Yapıtlar

Cicero, *Brutus* , ed.Otto Jahn / Wilhelm Kroll, Berlin 1962

....., *Orator*, ed.Otto Jahn / Wilhelm Kroll, Berlin, 1961

Quintilianus, *Institutio Oratoriae,* Loeb Classical Library, II, III, IV, London,1921-1922

Çağdaş Yapıtlar

Cantarella, Raffaele *Storia della Letteratura Greca,* Nuova Accademia Editrice, Milano, 1962

Hadas, Moses *A History of Latin Literature,* Columbia University Press, New York, 1952

Kennedy,George A. *A New History of Classical Rhetoric,* Princeton University Press, 1994

Michael Von Albrecht, *A History of Roman Literature I & II,* Translated with the assistance of Frances and Kevin Newman, Leiden, 1997

Oxford Classical Dictionary, Oxford, 1984

Riposati, Benedetto *Storia della Letteratura Latina,* Societa Editrice Dante Aligieri, Milano, 1973

Rose, HJ. *A Handbook of Latin Literature,* Methuen (University Paperbacks), London,1967

Stock, St.George *Cicero, Pro Sexto Roscio Amerino,* Oxford, 1961

Hitabet ve Retorik

Hitabet: Güzel konuşma sanatı, *ars dicendi bene.*

rhetorica (retorik): Konuşmanın tekniklerini, kurallarının inceleyen bilim dalı

rhetor: konuşmacı

Rhetorica, ikna etme ya da inandırma amacı ile mecliste, mahkemede ya da meydanda yapılan konuşmaların unsurlarını ve yöntemlerini teknik yönden incelemektedir. Bu anlamı ile *rhetorica* sözcüğü ilk olarak; Platon'un, retorik üzerine bir tartışma olarak sunduğu *Gorgias* (yak. İÖ 380) adlı yapıtında kullanılmıştır.

"Retoriğin araştırma alanı sözdür, sözün amacı "ikna"dır." (Platon)

"Retorik, inandırma yollarını kullanma yetisidir." (Aristoteles, İÖ 384-İÖ 322)

"Bir inandırma sanatı olarak retorik, karar vermeyi etkilemek için vardır." (Aristoteles)

Tarihçe

Retorik, Yunan Edebiyaytı içinde doğup gelişmiştir. İÖ 8. yüzyıl Yunan edebi geleneğinin sözlü ürünleri olan ve İÖ 6. yüzyılda, Perikles zamanında yazıya aktarıldığı düşünülen Homeros Destanlarında, kahramanlar arasındaki karşılıklı diyaloglar, söz söyleme sanatının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedirler. Homeros'ta ideal insan: Savaşta beden gücünü, mecliste söz gücünü kullanabilen insan.

Retoriğin, edebi bir tür olarak konuları ve kuralları ile bilinçli bir şekilde ele alınması ve edebiyatta bir retorik geleneğinin oluşması çok daha sonra gerçekleşmiştir. Bu, Sicilya'da tiranlığın son bulduğu, mahkemelerin yaygınlaştığı, Atina'da sofistlerin çalışmaları ile felsefe, tarih ve hitabet alanında bir edebi geleneğin oluşmaya başladığı İÖ 5. yüzyıldır.

Hitabetin teknik unsurlarını konu eden ilk eserler, Sicilyalı Corax ile Tisias tarafından, İÖ 465 yılında hazırlanmıştır. Cicero onlardan "güzel söz söyleme sanatının kurucuları" (*elocuenti artis inventores*) olarak bahsetmiştir. Corax ve Tisias, mahkeme önünde yapılan konuşmaların kurallarını ve düzenini belirlemek amacı ile konuşmacı, yani rhetor için bir el kitabı hazırlamışlardır.

Aristoteles, *Retorik* adlı yapıtında, retorik üzerine yazılmış el kitaplarından söz etmekle birlikte, konuşma kuralları üzerine henüz sistemli bir araştırmanın yapılmamış olduğunu belirtmiştir.

Aristoteles, *Synagoge Teknon*: Aristoteles, günümüze ulaşmamış olan bu yapıtta, kendi yaşadığı döneme dek hazırlanmış retorik el kitaplarında verilen bilgileri derlemiştir. Aralarında Empodekles, Tisias-Corax, Gorgias, Thrasymachus, Theodorus, Antiphon, Lysias, Licymnius, Isocrates gibi çok iyi tanınmış retorlar hakkında bilgilerin bulunduğu ve Aristoteles'in kendi görüşlerini de içeren, külliyat niteliğindeki bu kitap, hitabetin ve retorik kuramın gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Klasik Edebiyat (Başlangıç için okuma listesi)

Destan

Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat, A. Kadir, İş-Kültür
Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat, A. Kadir, İş-Kültür
Vergilius, Aeneas, çev. İsmet Zeki Eyüboğlu, Payel

Didaktik Şiir

Hesiodos, *Thegonia, İşler ve Günler*, Azra Erhat, Sabahattin Eyüpoğlu, İş-Kültür

Tragedya

Antik Yunan Tragedyaları I, Aiskhulos*, Persler;* Sofokles*, Antigone*, Çev. Güngör Dilmen, Mitos-Boyut
Aiskhulos, *Zincire Vurulmuş Prometheus*, çev. Azra Erhat-Sabahattin Eyüboğlu, İş Kültür
Euripides, *Bakkhalar*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, İş Kültür
Euripides, *Troyalı Kadınlar*, çev. Sema Sandalcı, Arkeoloji ve Sanat
Seneca, *Medeia*, Çev. Samim Sinanoğlu, Maarif Matbaası
Seneca, *Troyalı Kadınlar*, Çev. Haydar Dönmez, Kültür Bakanlığı
Seneca, *Phaedra*, Çev. Çiğdem Dürüşken, İş Bankası Kültür Yayınları

Komedya

Aristophanes, *Eşekarıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, İş-Kültür
Eski Yunan Komedyaları I, Menandros, "*Huysuz Adam*", çev. Candan Şentuna.
Plautus*, Çömlek ve Diğer Oyunlar*, çev. Nurullah Ataç, Hürriyet Yayınları
Terentius, *Kaynana*, çev. Nurullah Ataç, MEB
Terentius, *Kardeşler*, çev. Nurullah Ataç, MEB
Terentius, *Özünün Celladı*, çev. Nurullah Ataç, MEB

Roman

Longos, *Daphnis ve Hloi*, Çev. İo Çokona, HEYAMOLA

Petronius, *Satyricon*, Çev. Gül Özaktürk, DOST

Apuleius, *Altın Eşek* I, Çev. Nurullah Ataç, MEB

Apuleius, *Başkalaşımlar*, Çev. Çiğdem Dürüşken, ALFA

Başvuru Kaynakları:

Bülent İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Müzehher Erim, *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi

Güler Çelgin, *Eski Yunan Edebiyatı*, Remzi Kitabevi

Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi

Aristoteles, *Poetika, Şiir Sanatı Üzerine,* Çev. Samih Rıfat

Roma Edebiyatında Bukolik Şiir

M. Valerius Messalla Corvinus

Assinius Pollio

Valerius Cato'nun Lydia ve Dictynna adlı şiirleri

Albius Tibullus (İÖ 55/48-19) (Delia)

Vergilius (İÖ 70-İÖ 19), *Bukolicae*/*Eclogae* (Çoban Şiirleri/Seçmeler)

Bukolikalar:

1. şiir: Azatlı Tityrus ile küçük toprak sahibi Meliboeus adındaki iki çoban arasında diyalog.

2. şiir: Çoban Corydon'un Alexis'e duyduğu aşk ve duyduğu aşk acısı.

3. şiir: Çobanların birbirlerine alaylı takılmaları ve aralarındaki ciddi şarkı yarışması.

4. şiir: Yeni ve mutlu bir çağın gelmesine şahit olacak bir çocuğun doğuşuna işaret eden bir kehanet şarkısı.

5. şiir: Diyalog şeklinde. Menalcas ile Mopsus adındaki iki çobanın dostça atışması. Efsanevi çoban Daphnis'in ölümüne ağıt.

6. şiir: Silenus'un şiiri.

7. şiir: Thrsis ile Corydon adındaki Arkadia'lı iki çoban arasındaki dostça yarış.

8. şiir: İki umutsuz aşk.

9. şiir: Lycidas ile Moeris adındaki iki çoban-şair arasındaki diyalog.

10. şiir: Sevdiği kadın tarafından ihanete uğrayan Gallus'a teselli.

Calpurnius Siculus (İS 54-68)

Nemesianus (İS 3. yüzyıl)

SATURA

Sözlük anlamı:

- Latince **sat** (yeter) sözcüğünden türeyen **satur** sözcüğünün sözlükteki ilk karşılığı "dolu, doymuş, zengin, bol" dur. (per saturam: karmakarışık) Bu sıfattan türeyen femininum cinsteki satura sözcüğü ise **"içinde çeşitli malzemeler bulunan/çeşitli şeylerle dolu/karışık tabak/salata tabağı"** anlamına gelmektedir.

- ***Lanx satura***: Ceres'e ve Bacchhus'e adanan kurban törenlerinde, her yıl toprağın ilk ürünlerinden oluşan çeşitli yiyeceklerin ağaçtan geniş bir çanak içinden sunulduğunu anlatan lanx satura (dolu kap/çanak) deyişiyle bağlantılı olduğuna da dikkat çekilir.
- Şiir biçimindeki satura'nın yanı sıra sahne oyunu türünde satura'nın varlığından da söz edilmektedir. (Liv. 7.2)

- Satura sözcüğü "yergi" niteliğindeki edebi tür anlamında ilk olarak Horatius'un *Sermones* (2.1.1) adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır. (İÖ 1. yüzyıl sonları)

- Romalı yazın eleştirmeni Quintilianus, Yunan ve Roma edebiyatındaki türleri kıyaslarken "Satura bizimdir." demiştir. (*Satura … tota nostra est*, 10.1.93)

Roma Edebiyatında Satura (İÖ 2. yüzyıl)

- Roma edebiyatında, satura sözcüğü ile "toplumun, bireyin kusurlarını hedef alan şiir türü, taşlama" kastedilmektedir.

- Biçem: Genellikle şiir biçiminde karşımıza çıkmakla birlikte, düzyazı biçiminde kaleme alınmış saturalar da bulunmaktadır.

- Konu: Her tür insan davranışı satura'nın konusu olabilir.

- Roma edebiyatında satura, alay, güldürü, taşlama, yergi, eleştiri, ders verme, doğru yolu gösterme unsurlarını içinde barındırmaktadır.
- Satura'da ozan, çoğu zaman kendi düşüncelerini kurmaca bir karakter kullanarak aktarır.

Satura Yazarları:

Quintus Ennius (İÖ 239-169)

Roma yazınında bilinen en eski satura yazarı, Quintus Ennius'tur.

Ennius'un dört kitapçıktan oluşan satura şiirlerinden günümüze sadece birkaç dize kalmıştır. (*Saturarum Libri*)

per saturam

Lucilius (yak. İÖ 180-101)

Lucilius, Roma edebiyatında satura türünü hiciv anlamında kullanan ilk ozandır. Satura türünü şekillendiren, Roma edebiyatına kazandıran ozandır.

Sermones veya ***Carmina per Saturam***

Quintilianus, Lucilius'un en büyük Latin şairi olduğunu söylemiştir. (*Inst*. 10.1.93).

Marcus Terentius Varro (İÖ 116-27) (Cicero Devri)

Saturae Menippaenae (Menippos Tarzında Satirler / Menipposvari Satirler) adını verdiği saturalarından ancak 600 dizeyi bulan parçalar

kalmıştır. Varro’nun dört kitapçık oluşturan şiir saturaları ile satura yazım sanatı üzerine olan *De compositione saturarum* adlı yapıtı ne yazık ki günümüze kalmamıştır.

Q. Horatius Flaccus ((İÖ 65-İÖ 8) (Augustus Devri)

Aulus Flaccus Persius (İS 34-62)

Decimus Iunius Iuenalis (yak. İS 55-yak. 130)

Saturae Menippeanae

CAMBRIDGE
UNIVERSITY PRESS

THE BEREZAN LEAD LETTER
Author(s): JOHN CHADWICK
Source: *Proceedings of the Cambridge Philological Society*, NEW SERIES, No. 19 (199) (1973), pp. 35-37
Published by: Cambridge University Press
Stable URL: https://www.jstor.org/stable/44696658
Accessed: 26-03-2019 09:57 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at https://about.jstor.org/terms

Cambridge University Press is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Proceedings of the Cambridge Philological Society*

This content downloaded from 46.182.65.131 on Tue, 26 Mar 2019 09:57:13 UTC
All use subject to https://about.jstor.org/terms

THE BEREZAN LEAD LETTER

Private letters written on lead sheets in antiquity are rare, but not unknown; the publication of a new example found on the island of Berezan near Olbia in the Black Sea is remarkable as offering an early specimen of the Ionic dialect.[1] Its Russian editor admitted that all its problems had not been solved, and the present article is an attempt to improve the readings and offer some suggestions for a better interpretation.

The document is completely preserved and legible without difficulty; it was found rolled up with the address written on the reverse. As Vinogradov suggests, it seems likely that it never reached its addressee. Vinogradov puts its date as the second half of the sixth century B.C. Dr L. H. Jeffery has kindly confirmed that on grounds of letter-forms the date would appear to be not far from 500 B.C.

The island of Berezan lies in the estuary of the River Bug, and formed an advanced harbour for, and may have been the original settlement of, the Milesian colony of Olbia; its ancient name is unknown.[2] The dialect is therefore Milesian, and it shows normal East Ionic features: H for original *$\bar{e}$ and the product of *$\bar{a}$, E for the spurious diphthong; Ω for original *$\bar{o}$, O for the spurious diphthong; εο for ευ; ἐωυτόν for ἑαυτόν; psilosis. But there are some surprising features: E is used also for the genuine ει diphthong (ἐπιστέλλε̄, ἔχε̄), thus showing that it had already become a monophthong in this dialect; cf. ἔπε at Miletus;[3] and the long diphthong ηι loses its diphthongal element in final position (e.g. τῆ dative feminine of the article), but not in medial position (Ἀρβινάτησιν). These features, together with the numerous errors of writing, and the use of the third person, suggest that the letter may have been written for the sender, Akhillodoros, by another person who was not himself fully competent. If the corrections proposed are correct, it would almost seem as if this was a somewhat careless copy. The writer takes care not to run a word on from one line to the next (except in the address, where the lines are short), and when he runs out of space inserts the last three letters beneath the line in bustrophedon style (line 3).

The text as I read it runs as follows:

Ϝῼ Πρωταγόρη, ὁ πατήρ τοι ἐπιστέλλε̄. ἀδικε̄ται
ὑπὸ Ματάσυος, δο̄λο̃ται γάρ μιγ καὶ το̃
φορτηγεσίο̃ ἀπεστέρε̄σεν. ἐλθὼμ παρ' Ἀναξαγόρην
ἀπήγησαι, φησὶ γὰρ αὐτὸν Ἀναξαγόρεω
δο̃λον ἔναι μυθεόμενος· "Τἄμ' Ἀνα(ξα)γόρης ἔχε̄,
καὶ δό̃λο̄ς καὶ δό̃λας κοἰκίας." ὁ δὲ ἀναβῶι τε
καὶ οὔ φησιν ἔναι οὐδὲν ἐωυτῶι τε καὶ Ματάσ(υι)
καί φησιν ἔναι ἐλεόθερος καὶ οὐδὲν ἔναι ἐωυτ(ῶ)ι
καὶ Ματά(συι.Μα)τάσυ(ι) δὲ τί αὐτῶι κἀναξαγόρη αὐτοὶ
οἴδασι κατὰ σφᾶς αὐτός. ταῦτ' Ἀναξαγόρη λέγε̄ν
καὶ τῆ γυναικί. ἕτερα δέ τοι ἐπιστέλλε̄. τὴμ μητέρα

[1] Y. G. Vinogradov, *Vestnik Drevnei Istorii* 1971, 4, pp. 74–100. A later specimen from Olbia has long been known; see Schwyzer, *Dial.* 736; also, E. H. Minns, *Scythians and Greeks*, p. 466.

[2] J. Boardman, *The Greeks Overseas*, pp. 259–60. [3] Bechtel, *Griechische Dialekte*, III, 34.

This content downloaded from 46.182.65.131 on Tue, 26 Mar 2019 09:57:13 UTC
All use subject to https://about.jstor.org/terms

καὶ τὸς ἀδε(λ)φεὺς (o)ἳ ἔσ⟨σ⟩ιν ἐν Ἀρβινάτηισιν ἄγεν ἐς τὴμ πόλιν,
αὐτὸς δὲ Ἐ̣ὸ̣νεορος ἐλθὼμ παρά μιν (ἰ)θύωρα καταβήσεται.

Reverse:

Ἀχιλλοδώρō τὸ μολί-
βδιον παρὰ τὸμ παῖδα
κἀναξαγόρην

2 δολõται Vinogradov 3 ἀπεστέρεσεν V ΑΝΑΞΑΓΟ|PHN plumbum, ultimis tribus litteris bustrophedon subscriptis 5 ΑΝΑΓΟΡΗΣ pl., corr. V 7 ΜΑΤΑΣΙΝ pl., corr. V 9 ΜΑΤΑΤΑΣΥΕΔΕΤΙ pl., Ματά⟨τα⟩συ(ι). τί δὲ V 12 ΑΔΕΦΕΥΣ pl., corr. V ΙΕΣΣΙΝΕ-ΝΑΡΒΙΝΑΤΗΙΣΙΝ pl., ἴεσσιν ἐν ἄρ(τ)' ἵνα τῆισιν V 13 ΜΙΝΘΥΩΡΑ pl., μιν θυωρὰ V

In line 2 δολοται is obviously ambiguous; but the subsequent claim by someone that he is a free man makes it clear that status is at risk, and how is a man more fundamentally wronged (ἀδικε͞ται) than by an unjust attempt to reduce him (and consequently his family) to slavery? There is thus a good case for reading δο͞λο͞ται (= δουλοῦται).

Vinogradov argues in favour of a form ἀπεστέρεσεν in line 3 on the model of ἐστόρεσεν, etc. This seems unnecessary, since ε can quite well denote the lengthened vowel of the stem found in the aorist of contract-type verbs. It may be simply a confusion, but I would prefer to suppose a confusion of ε̄ with η rather than of ĕ with η.

In line 9 the name Ματάσυι is obviously wrongly spelt. Apart from the ending, where Vinogradov has rightly seen -συε is to be corrected to -συι, we appear to have a dittography τατα. But the following δέ poses a problem, which Vinogradov solves by transposing δὲ τί into τί δὲ. This seems an unlikely kind of error, and I therefore propose a haplography instead of a dittography; if it is a conflation of the same name repeated, δέ will follow naturally.

In line 12 Vinogradov's reading τὸς ἀδε(λ)φεὺς (= τοὺς ἀδελφεούς) is obviously right. But ἴεσσιν for ἴησιν is peculiar, ἐν ἄρτι is very strange for ἐν τῶι ἄρτι, and ἵνα with the infinitive is a monstrosity. I suggest inserting an o to give the relative οἵ; ἐσσιν is perhaps not quite impossible as 3rd plural present indicative of εἰμί, but it is easier to correct to ἔσ⟨σ⟩ίν with a doubling of σ which occurs often in inscriptions, though usually in preconsonantal position. The original then has εναρβινατηισιν, which yields no known Greek word, but must surely be ἐν followed by a place name; cf. Ἀρπινάτης, the name of a river near the town of Ἀρπίνα in Elis, Pausanias 6. 21. 8. Since the name of the Berezan settlement is unknown, it is tempting to speculate that it occurs here; but the name of another minor Greek settlement in the vicinity would suit the sense. The construction of the infinitive ἄγεν is then exactly parallel to λέγεν (line 10).

In line 13 Vinogradov took θυωρά as from θυωρός, but any mention of religious offerings seems foreign to the context. Εὐθύωρον is frequently used as an adverb to mean 'straight', 'directly'; we need to suppose here a plural form of the expected Ionic variant ἰθύωρος which requires only the addition of an omitted ι.[1]

We are now in a position to translate the whole document, but a further difficulty arises from the author's inability to express himself clearly; in particular he fails to

[1] In view of its etymology (cf. εὐθυορρίαν in Arcadian, Schwyzer, *Dial.* 664. 14) we might expect the word to be spelt here ἰθύōρα. The difference is minimal, and this spelling is supported by ἰθυωρίη Hippocrates, *Off.* 15 *et al.* M. Lejeune has a note in the press on the subject.

This content downloaded from 46.182.65.131 on Tue, 26 Mar 2019 09:57:13 UTC
All use subject to https://about.jstor.org/terms

indicate change of subject, and one must conjecture the background of the document, which I reconstruct as follows. Akhillodoros writes to his son, Protagoras, giving him two instructions: (1) to go and inform Anaxagoras (obviously an important person) that he, Akhillodoros, is being wronged by a certain Matasys; (2) to see that the writer's family are removed to a place of safety. The wrong inflicted by Matasys is an attempt to claim Akhillodoros as a slave of Anaxagoras on the grounds that he was previously a slave of Matasys, and Matasys has ceded all his property, including slaves, to Anaxagoras. This information is to be reported to Anaxagoras and τῇ γυναικί, and although the natural interpretation of the Greek is to understand this as meaning the wife of Anaxagoras, it is difficult to see why she should be told these facts, since she does not appear to be otherwise involved in the transaction. It is much clearer if τῇ γυναικί means the writer's wife, that is, the same woman who is referred to in the next sentence as the mother of Protagoras. For if Akhillodoros is enslaved, his wife and family may suffer the same fate. The new name Euneuros occurring in line 13 will probably be another son of the writer, who is excluded from the brothers at Arbinatai because he is elsewhere; the writer has presumably sent him a message to come to him and proceed straight to the coast. This would be intelligible if Euneuros were further up the river than Akhillodoros, but his family were the other side of Olbia, which is presumably the city referred to. The writer is seeking to place his family in safety in the city, where they can appeal to the magistrates against an attempt to enslave them.

A minor point concerns the second wrong done to Akhillodoros by Matasys, who has deprived him τõ φορτηγεσίõ. Vinogradov argues in favour of regarding this as a masculine, and interprets the word as meaning some sort of 'commercial agent'. But it is more naturally taken as neuter (cf. κυνηγέσιον), and will mean the position of *φορτηγέτης, a man in charge of cargoes; possibly a charge-hand in the docks, or even a head muleteer or the like. In any case it is not vital to the interpretation of the document.

Translation:

O Protagoras, your father [Akhillodoros] sends you this command. He is being wronged by Matasys, for he [Matasys] is enslaving him and has deprived him of his position as carrier. Go to Anaxagoras and tell him the story, for he [Matasys] asserts that he [Akhillodoros] is the slave of Anaxagoras, claiming 'Anaxagoras has my property, slaves both male and female and houses.' But he [Akhillodoros] disputes it and denies that there is anything between him and Matasys, and asserts that he is a free man, and there is nothing between him and Matasys. But as for Matasys, what there is between him and Anaxagoras, they alone know. Tell this to Anaxagoras and his [Akhillodoros'] wife. A second command for you: take your mother and your brothers who are at Arbinatai to the city. But Euneuros by himself will come to him [Akhillodoros] and go straight down.

On the reverse:

The lead of Akhillodoros addressed to his son and Anaxagoras.[1]

DOWNING COLLEGE, CAMBRIDGE JOHN CHADWICK

[1] I am indebted to all with whom I have discussed this inscription, especially Professor W. S. Allen, Dr L. H. Jeffery, Dr J. T. Killen, Professor M. Lejeune ,and Mr A. G. Woodhead.

This content downloaded from 46.182.65.131 on Tue, 26 Mar 2019 09:57:13 UTC
All use subject to https://about.jstor.org/terms

YAZINSAL MEKTUBUN TARİHÇESİ

Gül ÖZAKTÜRK

Yazılı mektubun tarihçesi çok eski çağlara dek gitmektedir. Elimize geçen en eski mektuplardan biri Sümer dilinde çivi yazısıyla yazılmış bir kil tablettir ve yaklaşık İ.Ö. 2100-2016 arasında bir zamana tarihlendirilmektedir.[1] III. Ur sülalesi (İ.Ö. 2124-2016) krallarından Ibbi-Sin'in, Kuzallu şehir prensi Puzur-Numuda'ya yazdığı bu mektuptan bir süre önce de ileri gelen kimi kişiler arasında mektup yazımının gerçekleşmiş olduğunu düşünebiliriz, özellikle çivi yazısı kullanımının İ.Ö. 3000 öncesine tarihlendirildiğini ve bu mektubun yazılmasına değin aradan 900 yıl gibi çok uzun bir zamanın geçmiş olduğunu göz önüne alırsak, bu düşüncemiz belirli bir güç kazanabilir. Eski Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarını yaratan ya da geliştiren Sümerler, Asurlular, Hititler gibi birçok toplumdan günümüze siyasi, tecimle ilgili ya da kişisel pek çok mektup kalmıştır. Kültepe, Boğazköy, Alacahöyük, Maşat, Hatay ve son olarak da Çorum-Ortaköy'de yapılan kazılar sayesinde bunların arşivlerindeki binlerce mektup gün ışığına çıkmıştır. Bu dönemlerden bu denli çok mektubun günümüze kalmasını, bunların kil tabletler üzerine yazılıp pişirilmesine, böylece tuğla gibi bozulması zor, dayanıklı bir özellik kazanmasına borçluyuz. Çivi yazılı bu mektup tabletler o toplumlarla ilgili konularda edinmekte olduğumuz bilgilerin en önemli kaynak türlerinden birini oluşturmaktadır.

---

1. Bk. Yalvaç, Kadriye, Sümer, Babil ve Asur'da Mektup Çeşidi Örnekleri, *Anadolu*, XVII (1972), s. 27 vd

Eski Yunan asıllı toplumlarda ise bu konuda farklı bir durum görülmektedir. Daha önceleri ezbere okunan, ilk kez İ.Ö. 6. yüzyılda Perikles zamanında yazılarak kitap biçimine sokulan Homeros'un *Iliada* ve *Odyssea* adlı yapıtlarında mektuba yalnız bir kez değinilmesine karşın *(Iliada,* 6, 169 :πίναζ πτυκτός: katlanabilen tablet), gerçek anlamda mektup kavramı ve yaygın kullanımı yoktur. Önceleri "mesaj, buyruk, görevlendirme" anlamına gelen, sonradan ise bunların yazıya dökülmüş biçimi olan "mektup" anlamını da kazanan 'επιστολή sözcüğü bu destanlarda yoktur. On yılını Troia savaşlarında, en azından bir on yılını da yurduna dönmek için, deniz yolculuğunda geçiren kral Odysseus'un bu yirmi yıllık süre içinde karısı ya da aile üyelerinden birine mektup yazmaması, yine Troia savaşına katılan öteki kralların da aynı durumda aileleri ve yurtlarıyla iletişimde olmamaları bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Bu yapıtlarda iletişim genelde ulak yoluyla sözlü olarak yapılmaktadır. Tanrıların bile, özel durumlarda insan kılığına girip mesajlarını insanlara sözlü olarak kendilerinin aktarmasına karşın, genelde Hermes ve Iris iletişim görevinden sorumlu haberci tanrılardır. Tragedya ve komedya gibi sahne oyunlarında da aynı durum görülmektedir: 'Ulak' bu tür sanat yapılarında sık sık görülen kişiliklerden *(persona)* biridir. İ.Ö. 6. yüzyıl öncesi yaşamış, Yunanca konuşan toplumlardan günümüze mektuplar kalmamasına, günümüze kalan yazılı yapıtlarda da, yukarıda değindiğimiz gibi, mektuptan söz edilmemesine karşın, mektup yoluyla hiç iletişimde bulunulmadığını düşünmek gerçekçi olmayabilir. Nitekim Herodotos İ.Ö. 520'lerde Mısırlı Amasis'in ve Polykrates'in birbirlerine yazdıkları karşılıklı mektuba değinmektedir.

Kimi klasik dönem yapıtlarda konu gereği birçok önemli kişinin resmi ya da kişisel mektubuna değinilmesine karşın, Hellenistik çağın başlangıcından (İ.Ö. 323) önce yazılmış hemen hemen hiçbir mektup günümüze *özgün biçimiyle* kalmamıştır. Bunun nedeni, eski Yunanlıların yazım aracı olarak pişirilmiş kil tabletler yerine genelde kağıt gibi çabucak bozulup çürüyebilen, ama pratik kullanımı olan *papyrus*'u yeğlemiş olmasıdır.

Büyük İskender'in Mısır'ı ele geçirmesinden (İ.Ö. 332) önceye kesinlikle tarihlendirilebilen *papyri* yoktur. Bu tarihten çok önce

yazılmış *Iliada, Odyssea* gibi pek çok ünlü yapıt, sonradan hattatlarca okuyucunun isteğine göre sürekli çoğaltılarak piyasaya sürülmüştür. En çok istenen ve bu nedenle en çok kopyası çıkarılan yapıtlar günümüze kalmıştır. Mısır'da, kurak iklimi sayesinde korunup, elimize geçen *Papyri* sayısının nerdeyse yarısı *Iliada* ve *Odyssea*'nın kopyalarını içermektedir. En son *papyri* ise Araplar'ın Mısırı ele geçirmesinden (İ. S. 642) biraz sonraki bir tarihe aittir. Günümüze kalan mektupların durumunda da aynı gerçekler söz konusudur. Kimi önemli kişilerin İ.Ö. 6. yüzyıl - İ.Ö. 332 arası yazılmış, yazınsal, özellikle de içeriği bakımından değeri olan mektuplarının ancak Hellenistik çağda ve sonrası çıkarılmış kopyaları günümüze kalmıştır. Bunlar ise genelde özgün mektupların kopyalarının, kopyalarının .... kopyalarıdır.

Tecimle ilgili, sosyal, ekonomik, kişisel durum ve sorunlar gibi çeşitli konuları içeren kişilere ait mektupları ve resmi mektupları bir yana bırakırsak, bizi ilgilendiren Yunanca yazınsal mektupları özelliklerine göre genelde dört kesime ayırabiliriz: Birinci kesime, gerçek yaşamda bilimsel alandaki bilgi ve düşünce alış verişini sağlamak amacıyla yazılmış mektupları koyabiliriz. Bu tür mektuplar kişilere yazılmış olmasına karşın (örneğin ünlü bir felsefe akımının önderi tarafından bir öğrencisine ya da bir görev arkadaşına; matematikçi ve fizikçi bir bilim adamı tarafından başka bir matematikçi ve fizikçi bilim adamına), bilimsel konularla ilgilenen tüm insanlara seslenebileceği için, yayınlanmaları yararlı bulunmuştur. Bunlar çoğunlukla didaktik türdendir.

İonyalı maddeci filozoflarla gelişmeye başlayan, Leukippos, Demokritos gibi filozofların önderliğinde belirli bir düzeye erişen atom felsefesini doruğa çıkaran, İ.Ö. 341-270 arası yaşamış olan Epikuros'un, Herculaneum'da 18. yüzyılda yapılan kazılar sonucu kentin kuzey-batısındaki Villa Papyrorum'da bulunarak günümüze kalan üç mektubu bu türe en güzel örnektir. Epikuros, Herodotos'a yazmış olduğu uzun bir mektupta kendi doğa felsefesini kısaca özetleyip anlatmaktadır. Epikuros'a mı, yoksa bir öğrencisine mi ait olduğu kesin olarak bilinemeyen ikinci mektup Pythokles adın-

da birine yazılmıştır ve Epikuros okulunun meteoroloji ile ilgili temel düşünce ve görüşlerini özet olarak vermektedir. Menoikeus'a yazdığı mektupta ise yaşam ve ahlak konusundaki kendi felsefi düşüncelerini yalın bir biçime sokarak açık seçik bir biçimde özetlemektedir.

Bu konuda ikinci örnek, matematik, geometri, fizik, mekanik gibi bilim alanlarındaki düşünce, ve buluşlarıyla ün salmış, İ.Ö. 287-212 tarihleri arası yaşamış, Syracusaeli Arkhimedes'in[2] mektuplarıdır. Arkhimedes, yine kendisi gibi bir bilim adamı olan Samoslu Konon'la ve özellikle de Kallimakhos'un öğrencisi olan ve Apollonius Rhodius'tan sonra da Aleksandria kütüphanesinin başına geçen, birçok daldaki bilgi ve araştırmalarıyla ünlü, Kyreneli Eratosthenes'le (İ.Ö. 275-194) bilgi alış verişi için yazışmıştır. Bu mektuplar günümüze kalmamıştır, ama Romalı ve Yunanlı yazarların değinmeleri sayesinde bunlar hakkında biraz bilgi edinmekteyiz.

Güzel söz söyleme ustası ve bilimsel bir tarihçi olan, İ.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısıyla İ.S. 2. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Halikarnassos'lu Dionysios'un Ammaios'a yazdığı iki mektup ve Cn. Pompeius'a yazdığı bir başka mektup tüm olarak günümüze kalmıştır. Dionysios bu mektuplarında yazınsal değerlendirme ve eleştiriler yapmaktadır. Bunlardan birincisinde ünlü söz söyleme ustası Demesthenes'in söz söyleme sanatı konusunda Aristoteles'e çok şey borçlu olduğu şeklindeki, bir peripatetik filozof tarafından ileri atılan iddiayı tartışmaktadır ve yadsımaktadır; ikincisinde ise ünlü tarihçi Thukydides'in yazınsal eleştirisini yapmaktadır; Cn. Pompeius'a yazdığı mektupta ise yine aynı açıdan Plato'yu değerlendirmekte ve onun *dithyrambik* biçemi konusunda kötümser görüşlerini açıklamaktadır.

Ünlü logograph ve söz söyleme ustası Isokrates'in (İ.Ö. 436-338) kral Philippos'a yazdığı siyasi içerikli, söz söyleme sanatıyla

2. Bk. Livius, *A.U.C.* 25.31; Plutarkhos, *Marcellus*, 14-19; Cicero, *Disputationes Tusculanae*, 5.64-6; Vitruvius, 9.9-12.

dolu ve onu Perslere karşı harekete geçmesi ve *Philippos*[3] adlı yapıtındaki tasarılarını uygulaması için yüreklendiren iki mektubu (*Oratio* 2 ve 3) da bu tür mektuplar arasında sayılabilir. Aleksandros'a (İskender) ve Antipater'e yazdığı öteki mektuplar ise kişisel mektuplardır.

İkinci gruba ise taklit ya da uydurma yazınsal mektupları koyabiliriz. Bu tür mektuplar, içerikleri, sanatsal yapıları ve atfedilen ya da farzedilen yazarlarının ünü sayesinde geniş bir insan toplumunun ilgisini çekerek günümüze dek gelebilmişlerdir. Bunlardan bazıları gerçeklerinin kopyasıymış gibi gözükmektedir. Bir kısmı ise okul çalışmalarında kullanılmak amacıyla ya da okul çalışmaları sırasında, ünlü kişilerin kişilik çizimini yapmak için yazılmış hayal ürünü mektuplardır. Gerçeklerine benzer görünen kasıtlı mektup taklitleri örneğin Aristoteles'in, Isokrates'in, Demosthenes'in, Platon'un biçemini, sözcük dağarcığını, teknik özelliklerini, ilgilendiği konuları, düşüncelerini taklit ederek yazılanlar, genellikle İ.Ö. 1. ve 2. yüzyıllara aittir. Bu ünlü kişilerin yapıtları arasına karışan bu tür mektuplardan bazıları öylesine büyük bir ustalıkla taklit edilmiştir ki, günümüzde bile bunların yukarıda değindiğimiz ünlü tarihi kişiler tarafından yazılıp yazılmadığı tartışma konusu olmaktadır. Bu çeşit mektupların tutulmasında ve yaygınlaşmasında, Attalos soyundan gelen yöneticilerin ve öbür Bergamalı kralların kütüphanelerini yeni yapıtlarla büyütüp genişletme arzusu ve girişimi de büyük rol oynamış gibi görülmektedir. Okul çalışmalarında öğrencilere örnek malzeme sunmak amacıyla yazılanlar ya da bu türe benzer olanlar ise genelde İ.Ö. 100 ile İ.S. 200 tarihleri arasındaki döneme aittirler. Bunlardan Anakharsis'e Hippokrates'e ve Kynik filozof Sinoplu Diogenes'e atfedilen mektuplar, örnekleri arasında en ilginç olanlarıdır. Phalaris'in ünlü mektupları ise İ.S. 5. yüzyıla değin herhangi bir zamanda yazılmış olabilir.

İskit kral soyundan biri olan ve İ.Ö. 6. yüzyılda yaşayan Anakharsis ülkesinden ayrılıp başta Yunan kentleri olmak üzere birçok

3. Isokrates *Philippos* adlı bu yapıtında kral Philippos'a Persler'e karşı gerçekleştirmesi için bazı öneri ve planlar sunmuştur.

yeri dolaşmış ve yurduna döndüğünde ise Kyzikos'ta izleyip öğrendiği *Magna Mater* tapımını yaymak suçundan öldürülmüştür.[4] Kendisi eski Yunanlılarca özellikle de Ephoros'tan sonra (İ.Ö. 405-330) bilgelik simgesi yabancı, hatta yedi bilge kişiden biri olarak kabul edilmiştir. Bunun adını taşıyan *Anakharsis'in Mektupları* ise Hellenistik tarzda ve büyük bir olasılıkla İ.Ö. 3. yüzyılda yazılmıştır. Bu mektuplarda Anakharsis yozlaşmış uygarlıklara karşı Kynik felsefe akımının görüşlerini sunup savunmaktadır. Çok sevilip tutulan bu mektuplardan birini Cicero Latince'ye çevirmiştir.[5] Montesquieu *Lettres Persanes* ve Goldsmith *Citizens of the World* adlı yapıtlarında bunları örnek alıp model olarak kullanmışlardır.

Günümüze kalan bu türden en önemli mektup koleksiyonları Isokrates'e, Platon'a ve Demosthenes'e atfedilenlerdir. Bunların arasında gerçekten bu ünlü kişilerce yazılmış olanları da bulunabilir, ama çoğunluğu bu kişilerin ölümünden sonra yazılmış sahte mektuplardır. Yukarıdakilere ek olarak ünlü filozof ve güzel söz söyleme ustaları *(rhetor)* olan Theophrastos (İ.Ö. 370-288/5), Epikuros, Arkesilaos (İ.Ö. 316/5-242/1) ve Yeni ya da Üçüncü Akademia'nın kurucusu Karneades'in (İ.Ö. 214/3-129/8) toplayıp oluşturduğu mektup koleksiyonları konusunda da oldukça önemli bilgi edinmekteyiz. Nitekim mektup koleksiyonu yapmak o çağların felsefe okullarının oldukça önemli özelliklerinden biriydi. Aristotales'e atfedilen mektuplar da eskiçağda çok beğeni toplamıştır. Bunlardan altısı Hercher'de basılmıştır, Aristoteles'in kendisine ait değildir. İ.Ö. 4. yüzyıldan kalma, olasılıkla Büyük İskender'in ölümünden hemen sonra güzel söz söyleme sanatı üzerine yazılmış, kimi araştırmacılarca Aristoteles'e, kimilerince de Büyük İskender'in öbür hocası Lampsakoslu Anaksimenes'e atfedilen *Rhetorica ad Alexandrum* adlı teknik bilgiler içeren kitabın başında da Büyük İskender'e hitaben yazılmış, yapıtı ona adayan bir mektup bulunmaktadır. Bilim adamları bunun da sahte olduğu görüşündedir.

Üçüncü gruba hayal ürünü yazınsal mektupları koyabiliriz. Bunlar geçmişteki ünlü ya da hayali kişilerin, destan ya da mitoloji

4. Bk. Herodotos, 4.76 vd.; Diogenes Laertios, 1.10 vd.
5. Cicero, *Disputationes Tusculane*, 5.90.

kahramanlarının kişiliklerini yeniden çizerek ya da yaşam ve davranışlarını yeni ve ilginç biçimlere sokarak okuyucularını eğlendirmek için ve özellikle de basılması amacıyla yazılmış mektuplardır. İ.S. 2. ya da 3. yüzyılda yaşadığı sanılan sofist Alkiphron bu tür mektupların en iyi ustası olarak bilinir. Alkiphron mektuplarını, sanki İ.Ö. 4. yüzyılda Atina'da yaşayan balıkçı, çiftçi, asalaklar, sokak yosmaları tarafından yazılmış gibi sunmuştur. Klasik dönem edebiyatını çok iyi bildiği izlenimini vermektedir. Menandros başta olmak üzere Yeni Komedya yazarlarının yapıtlarında bulunan durum, ortam, düşüncelerden vb. yararlanmış gibi görünmektedir. Bu mektup türünün dikkate değer diğer yazarları Praeneste doğumlu bir retor ve Stoa filozofu olan Aelianus Claudius (İ.S. 170-235)[6], Aristainetos ve filozof Flavius Philostratos'tur. Bunlardan, Roma imparatoru Septimius Severus'un ve karısı Iulia Domna'nın koruyuculuğu altındaki felsefi çevreye katılan Philostratos (İ.S. 170-244/9) Ἐπιστολαὶ Ἐρωτικαὶ (Aşk Mektupları) adlı yapıtıyla tarihi roman türünde ilk adımı atan kişi gibi görünmektedir. Richardson'ın *Pamela* ve *Clarissa*'sı ile Rousseau'nun *La Nouvelle Héloise*'si gibi yapıtların öncüsü sayılabilir.

Dördüncü gruba giren mektuplarsa İ.S. 4. yüzyılda yaşamış mektup yazımı üzerine uzmanlaşmış İmparator Iulianus Flavius Claudius- Apostata (İ.S. 332-363), Antiokheli rhetorik hocası Libanios (İ.Ö. 314-393), Kaisareia'lı (Kayserili) Piskopos Basilios (İ.S. 330-379), Nazianzoslu Piskopos Gregorios (İ.S. 329-389), Piskopos Joannes Khrysostomos (İ.S. 354-407) ve Synesius (İ.S. 370-413) gibi büyük *epistolograph*ların gerçek koleksiyonlarında bulunanlardır. İmparator Iulianus'un, Atinalılara yazdığı da dahil, seksen yazınsal mektubu günümüze kalmıştır. Libanios'un ise İmparator Iulianus ve onun gibi ileri gelen kişilere de yazdığı mektuplarla birlikte 1600 yazınsal mektubu günümüze ulaşmıştır. Libanios gibi Küçük Asyalı olan Piskopos Basilios ise zamanının retorları ve

6. Aelianus'un yapıtı Ἐπιστολαὶ ἀγροικικαί mektup şeklinde kısa stilistik denemeler içermektedir. Alkiphron'un, Aelianus'un ve Philostratos'un mektuplarının metni ve A.R. Benner-F.H. Fobes tarafından İngilizceye çevirisi Loeb Classical Library serisinde (1949) bulunmaktadır.

*epistolographl*arı arasında en iyisi olarak ün salmıştır.[7] Küçük Asya'nın Kapadokya bölgesindeki Nazianzos kentinde doğan Piskopos Gregorios, arkadaşı Kayserili Basilios ile birlikte yüksek eğitimini Atina'da yapmıştır. İstanbul'da bir süre kalıp (İ.S. 379-81) buranın Başpiskoposluğunu yapmıştır. Yurdu Kapadokya'ya dönüp kendini yazınsal çalışmalara özellikle de iambik trimetre ölçülü şiire vermiştir. Kazandığı ününü güzel söz söyleme sanatındaki çalışmalarına ve mektuplarına[8] borçludur. Antiokhe'de Libanios'tan ders alan Joannes Khrysostomos güzel söz söyleme sanatındaki başarısından dolayı "altın ağızlı" (khrysostomos) lakabını kazanmıştır. Küçük Asya'nın çeşitli kentlerinde dini görevlerde bulunduktan sonra, İ.S. 398 de istemeyerek İstanbul Başpiskoposu olmuştur. Sarayla ve dinsel çevredekilerle geçinemediği için sürgün olarak Ermenistan'a gönderilmiştir ve orada ölmüştür. Mektupları, yukarıda değindiğimiz yurttaşlarındaki ya da meslektaşlarınınki kadar ünlü değildir. İ.S. 399 da İstanbul'a Libya halkı adına vergi indirimi istemek için gelen ve 410 da Libya Piskoposu seçilen Kyreneli Synesios ise iyi bir ozan ve konuşmacıdır. Onun günümüze kalan 156 mektubu, 9 *hymnos*'u, Krallık ve Dion üzerine rhetorik yapıtı böyle bir kanıya varmanızı sağlamaktadır.

Epistolographia kavramı ilk kez Hellenistik dönemde (İ.Ö. 323 den sonra) ortaya çıkmış ve bu dönem edebiyatçılarının ilgisini çekmeye başlamıştır. Artemon adında biri bu konuda çalışan iki kişi olarak bilinmektedir; kimi araştırmacılarca Kassandreialı, kimi araştırmacılarca da Pergamumlu Artemon'la özdeşleştirilen bu yazın eleştirmeninin İ.Ö. 300-100 arası bir zamanda yaşadığı sanılmaktadır. Aristoteles'in mektuplarını elden geçirmiş, gerekli yerlerde mektup yazım sanatıyla ilgili yorumlar yaparak ve not düşerek okuyucuların özelikle de öğrencilerin anlayabileceği bir duruma getirmiştir. Bu alanda adını duyuran öteki *epistolograph*lar Tyanalı Appolllonios, İskenderiyeli Dionysios ve Theon, Lemnoslu Philost-

---

7. Basilios'un Mektupları Loeb Classical Library serisinde dört cilt halinde, R.J. Deferrari'nin çevirisiyle birlikte bulunmaktadır.

8. Gregorios'un mektuplarının P. Gallay tarafından yapılan edisyonu (1965) vardır.

ratos ve Nazianzoslu Piskopos Gregorios'tur. Bu konuda günümüze kalan teknik el kitapları Demetrios'un *Τύποι ἐπιστολικοί*'u[9], Proklos'un *Περὶ ἐπιστολιμαίου χαρακτῆρος*' udur. Bunlardan ikincisi, Libanios'a atfedilen *Ἐπιστολιμαῖοι χαρακτῆρες* 'adlı yapıtın ilk yayınlanmış biçimi olabilir.

Eski Yunan mektuplarının açıkça görülebilen özelliklerinden biri, hangi gruba girerse girsin, yazım biçimini, kendine özgü sözcük ve deyimlerini baştan sona bütün tarihi boyunca büyük bir ölçüde koruyup devam ettirmiş olmasıdır.

ROMA YAZININDA MEKTUP

Satura gibi mektup yazımı da Roma'nın dünya yazınına yaptığı en büyük katkılardan biridir. Konumuz yazınsal mektuplar olmasına karşın, bu aşamada mektup araç-gereçleri ile ilgili kısa ve genel bir bilgi vermek uygarlık tarihi açısından yararlı olacaktır. Roma yayılıp bir dünya imparatorluğu ve Roma kenti de bu dünyanın siyasi, tecim, kültür, sanat merkezi olmaya başlayınca, yazılı iletişim de büyük bir önem kazanmıştır. Eyaletlere askeri ya da idari görev için giden senatörler, vergi toplamak için giden görevliler, tüccarlar, yurt dışına yüksek öğrenim için giden öğrenciler, sürgünler, Kentten uzakta çiftlikleri olan büyük toprak sahipleri başkentle, tecim, resmi görev amacıyla başkente gelen ya da yerleşen çok sayıdaki yabancı *(peregrini)* da yurtlarıyla sürekli olarak iletişimde bulunmak zorunluluğunu duymuşlardır. Böylesine büyük bir gereksinim olmasına karşın halk kesiminin yararlanabileceği, düzenli bir posta teşkilatı kurulamamıştır. Mektup gönderecekler sürekli olarak, gönderecekleri yere giden resmi görevli, tüccar gibi Romalı ya da yabancı birini bulmaya çalışmıştır. Böyle yolcular ise kimi zaman, çağımızın postacıları gibi, mektupla yüklü olarak yola çıkmışlardır. Bu işten maddi ve manevi kazanç sağlayanlar da olmuştur, örneğin, bir işini gördürmek için, etkili ya da yetkili birine yazılmış bir tavsiye mektubu almıştır *(epistulae commendaticiae)*. Böyle bir yolla gönderilen mektuplardan bazılarının alıcıya ulaşması neredeyse bir yılı bulmuş, kimisi kaybolmuş, kimisi ise yolda açılıp okunmuştur. İ.Ö. 1. yüzyılda varsıl ve kamuda saygın bir yeri

9. Bu, yazarın *Περὶ Ἑρμηνείας* adlı yapıtının sonuna eklenmiştir.

olan hemen hemen her Romalının *tabellarius* denen, mektup götürüp getiren özel bir kölesi vardı. Vergi toplayıcıları ise kendi posta servislerini *(publicanorum tabellarii)* kurmuşlardı. Daha sonra İmparator Augustus, eyaletlerdeki vali, komutan gibi yüksek kamu görevlileriyle daha iyi ve çabuk iletişimde bulunabilmek için, *cursus publicus* adı verilen, Perslerde ve Orta Doğu ülkelerinde kullanılan türden, atlı posta servisini kurmuştur. Saygıdeğer kimi kişiler de zaman zaman bundan yararlanmıştır.

Mektuplar genelde *papyrus* üzerine *(charta:* yaprak), siyah mürekkebe *(atramentum)* batırılmış kamış kalemle *(calamus)* yazılırdı. Yaprak yetmediğinde, ikinci bir yaprak birincisinin sonuna yapıştırıldı. Mektup bitince, yuvarlanıp rulo yapılırdı *(volumen),* ip veya şeritle bağlanıp mühürlenirdi. Yakındaki kişilere ise genelde, zamanımızın tavla tahtası gibi açılıp kapanabilir bir tahta tabletin *(codicilli)* içine doldurulmuş ve yayılıp düzeltilmiş balmumu *(cera)* üzerine, *stilus* denen çivi gibi ucu sivri ve kafası çivininkinden çok daha geniş olan metal araçla kazılarak yazılmış mektuplar gönderilirdi. Mektubu alan kişi, okuduktan sonra, aynı tablete, *stilus*'un başı ile balmumunu düzeltip kendi yanıtını yazabilirdi.[10] Mektuplarını, kimileri kendi elyazısıyla *(chirographus)* yazardı, kamuda önemli bir yeri olan, kimi varsıl kişiler de *librarius* ya da *servus ab epistulis* denen sekreter durumundaki kölelerine yazdırırdı. Mektubu gönderenin adı, alıcınınkinden önce yazılırdı. Esenlik dilekleri de günümüzdeki gibi mektubun sonunda değil, alıcının adıyla birlikte aynı başlıkta yapılırdı *(M. Tullius Cicero C. Iulio Caesari salututem plurimam dicit:* Marcus Tullius Cicero, Gaius Iulius Caesar'a çok çok esenlikler diler.)[11] Mektup yine *vale* iyi dilek sözcüğü ile biterdi. Yazınsal mektuplar da bu çoğu kez bu özellikleri taşımaktadır.

Roma yazınsal mektup tarihini Cicero ile başlatmak zorunda kalıyoruz, çünkü elimizde, ondan önceye tarihlendirebileceğimiz mektup yok denecek kadar azdır. Örneğin, Gracchus kardeşlerinin

10. Cicero, *ad Fam.* 6.18.1; Plinius, *Epist.* 6.16.8.

11. Çoğu kez esenlik belirten kelimeler yalnız ilk harfleri verilerek s.p.d. (salutem plurimam dicit) kısaltılırdı. S.V.B.E.E.V.: si vales, bene est, ego valeo

annesi Cornelia'nın küçük oğlu Gaius Gracchus'a halk temsilcisi *(tribunus plebis)* olmaması için yazdığı uyarıcı nitelikte, dokunaklı bir mektubu günümüze kalmıştır.[12] Ne yazık ki, bunun gerçekten adı geçen kişi tarafından mı, yoksa *suasoria* retorik türündeki okul çalışmalarına katkı amacıyla sonradan deneyimli başka biri tarafından mı yazıldığını belirleyemiyoruz.

Marcus Tullius Cicero'nun yazdığı ve başkalarından aldığı mektuplardan yalnız 931'i şans eseri günümüze kalmıştır. Bunlardan aşağı yukarı yüz tanesi kendisine gönderilen mektuptur. Bunlar dört gruba ayrılmıştır. İlkine, atlı sınıfından, zamanın en zenginlerinden, saygın kişilerden biri, Cicero'nun en yakın arkadaşı olan (kardeşi Quintus Cicero'dan bile yakın) Atticus'a yazdıkları ve ondan aldığı mektuplar konmuştur *(Epistulae ad Atticum)*. Bunlar onaltı kitapçık oluşturmakta ve her kitapçık farklı sayıda mektup içermektedir. İkinci grup Cicero'nun yakından tanıdığı, o zamanın önemli kişilerine yazmış ve böyle kişilerden almış olduğu mektupları *(Epistulae ad Familiares)* içerir. Bunlar da farklı sayıda mektup içeren on altı kitapçıktan oluşmaktadır. Üçüncü gruba kardeşi Quintus Cicero'ya özellikle İ.Ö. 59-54 tarihleri arasında yazdığı 27 mektup girmektedir *(Epistulae ad Quintum Fratrem)*. Dördüncü grupta ise, Brutus'un Atticus'a yazdığı, Cicero'yu eleştiren mektubu da kapsayan *(ad Brut.* 25 ya da 1.17), Marcus Brutus'a İ.Ö. 43 yılında yazdığı ve ondan aldığı 25 mektup *(Epistulae ad M. Brutum)* bulunmaktadır. Bütün bu koleksiyondaki mektuplardan ilki, İ.Ö. 68 yılının Kasım ayında arkadaşı Atticus'a yazdığı, sonuncusu ise *imperator* ve *consul designatus* olan Plancus'tan aldığı, İ.Ö. 43 yılının 28 Temmuz'unda yazılmış mektuptur. Kendisinin yazdığı son mektup ise İ.Ö. 43 yılı Temmuz ayı başlarında Cassius'a gönderdiğidir *(ad Fam.* 12. 10). Cicero'nun sekreteri *(servus ab epistilis)* Tiro, efendisinin kendisine dikte ettiği ve saklamaya değer bulduğu mektupların ayrıca kopyalarını çıkarmıştır *(ad Fam.* 7.25.1), bunları birbirine ekleyerek rulo halinde bir koleksiyon oluşturmuştur. Özellikle 16 kitapçıktan oluşan *ad Familiares* grubuna giren

12. Bu mektubun Almanca'ya çevirisi için bk. F. Leo, Geschichte der Römischen Literatur, s. 479 ve 305 n. 4, Berlin 1913.

mektupların günümüze kalmasını Tiro'ya ve bu uygulamaya borçluyuz. Bununla birlikte Cicero İ.Ö. 44 yılında Atticus'a yazdığı bir mektupta *(ad Att.* 16.5.5), yazdığı ya da kendine yazılan mektuplardan ilginç bulduklarını seçip yeniden gözden geçirmek ve yayınlamak istediğini açıklamışsa da, bunu gerçekleştirememiştir. Zamanımızın araştırmacıları, Cicero'nun yapıtları üzerine çalışan ünlü eleştirmen Asconius'un mektuplara değinmemesine dayanarak *Epistulae ad Atticum*'un Nero zamanından önce basılmadığı görüşüne varmaktadır.[13] Mektupların sayısı yıllara göre değişmektedir. Örneğin: 68 yılından 2, 67'den 6, 66'dan 1, 65'ten 2, 64'ten 1 mektup günümüze ulaşmıştır. 63'ten hiç mektup kalmamıştır. 61 yılından başlayarak mektup sayısı gittikçe artmaktadır.

Cicero'nun mektupları çok büyük farklılıklar göstermektedir. Atticus'a yazdıkları genelde yazınsal mektuplar değildir. Yazar her ne kadar ömrünün sonuna doğru kimi mektupları gözden geçirip yayınlamak istemiş ise de, yayın listesine *ad Atticum*'dan yalnız sınırlı sayıda mektup sokabilirdi. Bir kere Cicero'nun siyasi centilmenlik anlayışı o dönemin önemli kişileri hakkında eleştiriler içeren birçok mektubunu yayınlamasına izin vermezdi. Böyle bir şey yapsaydı, birçok önemli kişiyi incitebilirdi. Çünkü bu mektuplar arasında, diktatör Caesar ve düşmanı Antonius bir yana, dostu Pompeius Magnus'u bile Atticus'a eleştiren mektuplar bulunmaktadır[14]. Bu mektupların Cicero'nun ölümünden çok sonra yayınlanmasının nedenlerinden biri de bu olabilir. Bu gruptaki mektupların çoğu Atticus dışındaki okuyucular göz önünde tutularak yazılmamıştır. Kimi mektuplarda nerdeyse şifreli, imalı bir dil kullanılmıştır. Çoğu kez bu amaçla sayısız Yunanca sözcükler kullanılmıştır. Ayrıca çok sayıda, not denebilecek kadar kısa, çabucak yazılmış olanlar vardır. Dil çoğunlukla yazınsal değil, günlük konuşma dilidir. Birçoğu yazınsal biçimden yoksundur, düşünce ve duygular, dedikodu denebilecek kadar serbestçe açıklanmıştır. *Epistulae ad*

13. Bk. A. Piganiol, Rev. hist. 1949, s. 224 vd. D. R. Shackleton Bailey, *Cicero's Letters to Atticus* i, ii (1965), 59 vd.

14. Bk. Seneca Rhetor, *Suasoria,* 1. 5 de bu konuyla ilgili olarak *ad Fam.* 15, 19, 3'ü aktarmaktadır.

Atticum'un değeri özellikle mektupların içeriğinde, kişiliği, düşünceleri, zevkleri, siyasi görüşleri gibi, birçok açıdan Cicero'nun kendisi, Atticus, ve o dönemin kimi siyasi olayları ve kişileri hakkında, kısacası dönemin tarihi ve Roma uygarlık tarihi ile ilgili oldukça çok bilgi vermesinde, yorumlar yapmasında yatmaktadır. Cornelius Nepos, Cicero'nun mektuplarını görmüş ve birçoğunu okumuştur. Bunları okuyan birinin, o dönem üzerine yazılmış, ayrıntılı bir tarih kitabına nerdeyse hiç gereksinim duymayacağını belirtmektedir.[15] Bu doğru görüş genelde dört gruba ayrılan mektupların ortak bir yanıdır.

Epistulae ad Familiares çoğunlukla Cicero'nun, o döneminin önemli kamu yüksek görevlerinde bulunan kişilere yazmış olduğu ve onlardan aldığı mektupları içermektedir. Bunun yanında aile üyelerinden başlayıp yabancı ülkelerdeki tanıdıklara kadar, çok çeşitli kişilere yazılmış ve böyle kişilerden alınmış mektuplar da bulunmaktadır. Bunların diziminde kesin bir kronolojik sıralama yoktur. Yalnız aynı kişilere yazılan ve onlardan alınan mektuplar bir araya konmuştur.

Cicero mektupları öncelikle *publicae* (resmi nitelikli) ve *privatae* (kişisel) olmak üzere ikiye ayırır (Cic. *Flacc.* 37). Başka bir yerde ise birçok mektup türlerinin olduğunu belirtir. Bunlardan üçüne değinir ve haber mektupları, kendisinin benimsediği samimi ve espirili mektuplar, ciddi havalı mektuplar diye bir ayırım yapar: *genus familiare et iocosum* ve *genus severum et grave* (bk. *ad. Fam.* 2. 4. 1-2; 4. 13. 1; 6. 10. 4). *Ad Atticum*'a giren mektupların pek çoğu ve *ad Familiares* sekizinci kitaptaki, M. Caelius Rufus'un on yedi mektubu ilk türdendir. İkinci türe en iyi örnek, Cicero'nun C. Trebatius Testa'ya, M. Fadius Gallus'a ve L. Papirus Paetus'a yazdığı mektuplardır *(ad Fam.* 7.6-27, 9. 15-27). Bunun yanında konu göz önüne alındığında, mektuplar kutlama mektupları *(litterae gratulatoriae),* avutma mektupları *(litterae consolatoriae)* ve tavsiye mektupları *(litterae commendaticiae)* olmak üzere alt sınıflara da ayrılmaktadır. *Ad Familiares*'te hemen hemen bütün bu tür-

15. Cornelius Nepos, *Vita Attici,* 16. 3.

lerden mektuplar bulunmaktadır. Örneğin, *Ad Familiares* on üçüncü kitaptaki 79 mektuptan biri dışında ötekilerin hepsi tavsiye mektubudur *(litterae commendaticiae)*. Kuşku yok ki, büyük bir kesimi İ.Ö. 46 yılında yazılan bu mektuplar, yalnız Cicero'nun, Caesar'ın gözündeki saygınlığı değil, aynı zamanda birçok politikacı gibi, Cicero'nun da yandaş kazanabilmek için, başkalarının işini görmeye ya da gördürtmeye hazır olduğunu gösterir. On dördüncü kitapta Cicero'nun karısı Terentia'ya ve kızı Tullia'ya yazdığı 24 mektup bulunmaktadır. On beşinci kitaptaki 21 mektubun çoğu resmi nitelikli mektuptur. Cicero, Kilikia valiliği yaptığı sırada, bunların 19'unu konsül ve öteki kamu yüksek görevlilerine yazmıştır. Geri kalan iki mektuptan birini Cato'dan *(ad. Fam.,* 15. 5) ötekini de C. Cassius'tan almıştır (ad. Fam., 15, 19). On altıncı kitap ise Cicero'nun kendisinin, oğlu Cicero'nun, kardeşi Q. Cicero'nun ve kardeşinin oğlu Q. Cicero'nun, *servus ab litteris* olan Tiro'ya yazdığı 26 mektubu, bir de Q. Cicero'nun kardeşi M. Cicero'ya yazdığı ve Tiro'yu ilgilendiren mektubunu içermektedir.

Cicero'nun bu dört koleksiyonun çeşitli kesimlerine serpilmiş birkaç yazınsal türden mektup da vardır. Bunlara en iyi örnek, Sulpicius Rufus'tan aldığı, Cicero'yu kızı Tullia'nın ölümü nedeniyle avutmaya çalışan, yukarda değindiğimiz ciddi mektup türüne *(genus severum et grave)* ve *litterae consolatoriae* alt sınıfına giren mektuptur (*ad. Fam.* 4.5); öteki ise *ad Quintum Fratrem*'in birinci mektubudur. Bu mektup teknik bir konuyu didaktik bir biçimde işlemektedir. Deneyimli bir *proconsul* olarak Cicero, o sırada Küçük Asya eyaleti valiliğini yapan kardeşi Q. Cicero'ya bir eyaletin nasıl yönetilmesi ve bir yöneticinin duygularını nasıl frenlemesi gerektiği konusunda öğütler vermektedir. Öğütler Q. Cicero'ya verilmesine karşın, bütün kamu yüksek görevlilerini ilgilendirebilir. Bu türden bir mektubu da Q. Cicero büyük kardeşi M. Cicero'ya yazmıştır *(commentariolum petitionis consulatus)* ve ona konsüllük seçimlerinde neler yapması gerektiği konusunda öğütler vermektedir. Bu iki mektup da yayınlanmak amacıyla yazılmış gibi gözükmektedir. Yazılış biçimleri, Cicero'nun ve kardeşinin yalnız birbirlerini göz önüne alarak değil, başka okuyucuları da göz önüne alarak bu mektupları yazdıkları izlenimini vermektedir.

Diğer bir yazınsal mektup şekli de yapıtların başına konan ve hem yapıtı yakın birine adayan hem de bütün yapıta bir mektup havası veren mektuplardır. Öte yandan Cicero'nun *Orator* adlı yapıtı, İ.Ö. 46 yılında Gallia'da bulunan M. Brutus'a bir çeşit açık mektup şeklinde yazılmıştır. Bu teknik yapıtta Cicero, Brutus'u ve onunla aynı düşüncede olanları, söz söyleme sanatının Attike biçemini iyi bilmediklerine ikna etmeye çalışmaktadır. Arkadaşı Gaius Trebatius'un isteği üzerine yazdığı ve ona adadığı *Topica*'da da aynı durum görülmektedir.

Augustus döneminde yazınsal mektup türlerinden bazıları şiirde altın çağını yaşamıştır. Bu alanda ünlü ozan Q. Horatius Flaccus (İ.Ö. 65-8) ve P. Ovidius Naso (İ.Ö. 43-İ.S. 17) büyük girişimlerde bulunmuştur. Propertius'un aşk şiirleri arasında da, takma adlı Arethusa olan ve Penelope'yi andıran bir bayanın asker kocasına yazdığı bir aşk mektubu bulunmaktadır. Bu *satura* türü mektupta Lucilius (İ.Ö. ?-102/1) bir arkadaşını, kendisi hastayken, yoklamaya gelmediği için, eleştirmiştir. Bu mektup Horatius'u, *satura*'yı mektup biçimine sokma konusunda esinlenmiş olabilir.

Horatius'un mektupları iki kitapçıkta toplanmıştır: birincisi yirmi, ikincisi ise iki şiir-mektup içermektedir. Bunlar konu, dil, biçem gibi birçok bakımdan *satura*larıyla aynı özellikleri taşımaktadır: Dil serbest konuşma dilidir; çoğunlukla okuyucu adına ozan soru sorar, yine ozan yanıtlar; insanın tutkularından başlayıp zayıf yanlarına kadar her konu, ahlak dersi verir biçimde tartışılır; toplumdan ve günlük olaylardan örnekler verilerek düşünceler savunulur. Bunların *satura* şiirlerinden farkı, mektup biçimine konmuş olmalarıdır. Bir de, ozan bunları daha olgun bir yaşında yazmıştır. Daha önce *satura*larda işlediği konuları daha sistematik bir biçime sokmuştur. Eleştiri ya da savunmaları daha olgun, daha sağlam görüş ve yargılar üzerine kurulmuştur. İkinci kitapçığın iki uzun mektubu da, yukarıda gördüğümüz gibi geleneksel bir konu olan yazınsal eleştiriye ayrılmıştır. Aynı tür yazınsal eleştiriler *satura*ların birinci kitabında da bulunmaktadır. Birincisi imparator Augustus'a, ikincisini ise Iulius Florus'a yazılmıştır. Birinci kitapta Florus'a yazılmış bir mektup daha vardır *(Epist.* 1.3.).

Horatius'un bir de mektup biçiminde, şiir sanatı üzerine, heksametron ölçüsüyle yazılmış, baba Piso'ya ve iki oğluna adanmış, *Ars Poetica* adında, teknik bir şiir yapıtı vardır. 476 dizeden oluşan bu yapıtın yaklaşık üçte biri tragedya, komedya gibi oyunlara ayrılmıştır. Bu, en azından Aristoteles'ten başlayarak üzerinde çok durulmuş, birçok kitap yazılmış bir konudur. Horatius ideal örneklerini ve öğütlerini kısa ve öz bir biçimde belirtip açıklar. Konuşma dili şakacıdır.

Atlı sınıfından ve varsıl denebilecek bir aileden gelen Publius Ovidius Naso, aşk elegeiası türünde şiir yazan Romalı ozanların en ünlülerinden biridir. Sanat sanat içindir ve okuyucuyu hoşnut etme ilkesiyle, zamanının politik propagandalarına araç olmadan, özgürce şiirlerini yazmıştır. Ama, kendi deyişiyle sanatın kurbanı olmuştur: *Ars Amatoria* adlı didaktik yapıtındaki öğretileriyle halkı kötü yola sapmaya teşvik ettiği gerekçesiyle, imparator Augustus tarafından Karadeniz kıyısındaki Köstence'ye sürgün edilmiştir. Ovidius, dünya yazın tarihinde böyle bir nedenle sürgüne giden ilk ozandır.[16] Ovidius'un yapıtları arasında yazınsal mektubun iki türü görülmektedir. Biri düşsel olan, öbürü ise konularını kendi yaşam ve durumundan alan ve belirli bir amaçla yazılanlardır. Ozanın gençlik döneminin ürünlerinden biri olan *Heroides,* mektup biçimine konmuş, düşsel ve romantik aşk şiirlerini içermektedir. Ünlü mitolojik kadın kahramanlar bu mektuplarında uzaktaki sevgililerine, geçmişte yaşadıkları mitolojik olaylar çerçevesinde duygularını ve düşüncelerini açıklar. Aynı şekilde erkek sevgililerin mektupları da kadın kahramanlarınkini izlemekte, böylece mektup çiftleri oluşturmaktadır (16-17 Paris ve Helena'nın; 18-19 Leandros ve Hero'nun; 20-21 Akontios ve Kydippe'nin karşılıklı mektupları). Ovidius, bu tür aşk mektuplarını yazın tarihinde ilk kez kendisinin yarattığını ileri sürmektedir *(Ars Amatoria,* 3. 345-46):

Vel tibi composita cantetur *Epistola* voce:

ignotum hoc aliis ille novavit opus.

16. Ozan bunun bilincindedir, bk. *Tristia,* 2. 361-2 ve 2. 495-6

(Ya da uyumlu bir sesle terennüm edin bir mektubu

o yarattı başkalarınca bilinmeyen bu sanat türünü.)

Sabinus adlı bir arkadaşının ona bu yönde bir önerisi olduğu, Amores, 2. 18. 27 ve devamından anlaşılmaktadır. Öte yandan, Propertius'un, yukarıda değindiğimiz şiir-mektubu da Ovidius'u böyle bir girişim için esinlemiş olabilir. *Heroides*, ozanın okulda aldığı retorik derslerinin boşa gitmediğini göstermektedir, ayrıca Ovidius'un karekter çiziminde nasıl büyük bir usta ve ne kadar büyük psikoloji bilgisine sahip olduğunu sergilemektedir. Ozan, aşkları tragedya konusu olan bu mitolojik kadın kahramanlara, klasik yapıtlarda görüldüğünden çok daha sempatiyle bakmaktadır. *Remedia Amoris* (Aşkın Tedavisi) adlı yapıtının başında kendisinin ne büyük bir psikolog olduğunu açıklamak için, bu kadın kahramanların birçoğunun trajik aşkına değinir ve "Bu kadın kahramanları ben tedavi etseydim, başlarına böyle felaketler gelmezdi" der. Bundan böyle *Heroides*'te kadın kahramanların geçmişteki durumlarına daha bilinçli olarak baktığını görüyoruz.

Ovidius yazınsal sanata ve ozanlığa, sürgüne gitmesine neden olduğu için, sitem etmesine karşın, yine de bunları elden bırakmamış, tam tersine bunlarla avunmuştur. Roma'da bıraktığı ailesine, yakın ve etkin arkadaşlarına, kendisinin sürgünden dönmesini sağlayabilecek tanıdıklarına, normal düzyazı mektupların yanısıra, *elegeia* ölçüsüyle şiir-mektuplar da yazmıştır. Bunları işin daha başında yayınlama amacı gütmüştür. Ama Roma'daki kütüphaneler Ovidius'un özel sürgün durumu ve imparatoru gücendirebileceği nedeniyle şiirlerini kabul etmemiştir.[17] Ovidius'un sürgün yolculuğu sırasında ve Köstence'de geçirdiği ilk sürgün yıllarında (İ.S. 8-12 arası) yazdığı şiir-mektuplar *Tristia* başlığı altına toplanmış beş kitapçıktan oluşmaktadır. Birinci kitapçık on bir, üçüncüsü on dört, dördüncüsü on, beşincisi ise on dört mektup içermektedir. Ovidius mektubu yazdığı kişilerin adlarını belirtmemiştir. Karısı ve kızının dışındakilere dolaylı olarak değinmektedir. Nedeni ise, onlara karşı imparatorun tutumunun değişebileceğinden korkup onları korumak

17. Bk. *Tristia*, 3.1.59-82; *Ex Ponto*, 1. 1.5-6.

istemesidir. Dördüncü kitabın onuncu şiiri, kendini tanıtmak için okuyucularına hitaben yazılmış otobiyografik bir mektuptur.

İkinci kitap ise İmparator Augustus'a yazılmış, 578 dizeden oluşan bir savunma mektubudur. Şiir-mektubun böyle bir amaçla kullanılması yazın tarihinde ilk kez görülmektedir. Ozan iyi retorik öğrenimi görmüş ve yargıçlık yapmış biri olarak, kendisine verilen sürgün cezasının haksız olduğunu, yazın tarihinden ve gerçek yaşamdan örnekler vererek, büyük bir cesaretle ve geçerli kanıtlarla savunmaktadır.

Yapıtın başlığı *Tristia* "başa gelen acı felaket" anlamına gelmektedir. Ozanın konuşma tonu da başlığa uygundur; yakınma, ağıt doludur.[18] Kullandığı *elegeia* vezin türü de, aşk, epigram gibi birçok alanda kullanılmasına karşın, temelde bir ağıt veznidir.

İ.S. 12 yılından sonra yazdığı mektuplar da *Tristia* başlığı altındakilerle aynı özellikleri taşımasına karşın, Ovidius bunları içeren kitabına *Epistulae ex Ponto* (Karadeniz'den Mektuplar) adını vermiştir. Dört kitapçıktan oluşmaktadır. Birinci kitapçık on, ikincisi on bir, üçüncüsü dokuz ve dördüncüsü on altı mektup içermektedir. Bunların *Tristia*'dakilerden tek farkı, mektupların yazıldığı kişilerin adlarının artık açıkça belirtilmiş olmasıdır.

Claudius ve Flavius sülalelerinin yönetimde bulundukları imparatorluk döneminden yalnız *oğul* ya da *filozof* sıfatıyla bilinen Lucius Annaeus Seneca'nın, *Epistulae Morales* başlığı altında toplanmış, yirmi kitapçığa bölünmüş, 124 tane düzyazı mektubu günümüze kalmıştır. Kimi Eskiçağ yazarlarının değinmelerinden bu mektupların sayısının çok daha fazla olduğunu anlaşılmaktadır. Mektupların yazıldığı kişi ise, Seneca'nın daha önce *Naturales Quaestiones* adlı yapıtını adadığı Lucilius adlı arkadaşıdır. Bunların bazıları gerçek mektup gibi görünse de, nerdeyse tümünün yazınsal olduğu söylenebilir. Yayınlanmak amacıyla yazılmışlardır; Cicero'nunkiler gibi günlük gereksinimler nedeniyle, iletişim amacıyla yazılmış gerçek mektuplar değildir, hayal ürünüdürler; çoğunlukla

18. *Tristia*, 5.1.5-6:
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
materiae scripto conveniente suae.

yanıt beklememektedirler. Mektup biçimi yalnız yazınsal bir araçtan başka bir şey değildir. Seneca bu yapıtını mektup biçimine sokma düşüncesini, olasılıkla o zamanları henüz yeni yayınlanmış olan Cicero'nun *Epistulae ad Atticum*'undan almış olabilir, ama bu mektuplar için göz önüne alınıp izlenmiş olan model mektuplar Epikuros'unkiler de olabilir. Mektup biçemi bu yapıta bir ölçüde, yazarın öteki yapıtlarında bulunmayan, yapay bir hava veriyorsa da, öte yandan akıcılık sağlamakta, okumayı ve can sıkmadan konuları izlemeyi kolaylaştırmaktadır. Bu özelliği ve ayrıca içerikleri Seneca'nın yapıtları arasında en çok *Mektuplar*'ın tutulmasını ve okunmasını sağlamıştır. Başlığının da belirttiği gibi *(Epistulae Morales) Mektuplar* bir felsefe yapıtıdır. Çeşitli konular, iyi yaşam ve ahlak açısından tartışılır. Okuyucuya bilinçli olarak iyi, aktif bir yaşam sürdürmesi için gerekli öneriler ve bakış açısı verilmeye çalışılır. Yazarın retorik sanatı ise okuyucunun içinde uyuduğu farzedilen, böyle bir yaşam arzusunu harekete geçirmek için etkili bir araç olur.

İ.S. 61-112 arası yaşayan, siyasi yaşamda en yüksek kamu görevi olan konsüllüğe değin yükselen ve *Genç* sıfatıyla tanınan Plinius'un yapıtları arasında *Mektuplar*'ı önemli bir yer tutmaktadır. On kitapçığa bölünmüş 368 mektubu günümüze kalmıştır. Bunlardan onuncu kitapçık yalnız İmparator Traianus'a yazdığı ve ondan aldığı 121 kısa mektubu içermektedir. Genç Plinius, *Epistulae curatius scriptae (Epist.,* 1. 1) diye tanımladığı, 247 yazınsal mektubu içeren dokuz kitapçığı, Bithynia eyaletini İmparator adına yeniden bir düzene sokmak için, Küçük Asya'ya gelmeden önce, İ.S. 100-109 yılları arasında, tek tek, ikişer ikişer, ya da üçer üçer yayınlamıştır. İmparator Traianus'a yazdığı ve ondan aldığı mektuplardan oluşan onuncu kitapçığı ise yazarın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Genç Plinius, çok önemli kamu yüksek görevlerinde bulunduğu ve İmparator'un özel danışmanlarından biri olduğu için, mektup yazacak geniş bir tanıdık çevreye sahipti; arkadaş ve tanıdıklarıyla kurallı olarak bu tür mektuplarla iletişimde bulunduğu *Epist,* 9. 28'den anlaşılmaktadır. Mektuplar içerik bakımından çok çeşitlilik göstermektedir: Kimileri, toplumsal, politik, siyasi ya da kendi evini ilgi-

lendiren durum ve olaylar, adli davalar üzerine yazılmış *haber mektubu* türündendir; kimileri ise öneri ya da buyruk mektuplarıdır; ayrıca kişi takdimi yapan mektuplar ve kısa notlar içeren *tavsiye mektupları* da vardır. Özellikle iş mektupları gerçek mektuplardır; bunlar sonradan gözden geçirilip yayınlanabilir duruma getirilmiştir.[19] Bazıları belirli bir konuyu kabul edilebilir bir uzunlukta işlemektedir. Bazıları ise konuyu kısa tutup üç örnekle desteklemektedir.[20]

Mektuplarda çoğunlukla Roma'daki ve Roma eyaletlerindeki üst sınıf insanların kişilik ve davranışları bir bakıma iyimser denebilecek bir gözle ele alınıp canlı bir biçimde işlenmiştir. Dolayısıyla konu seçiminde ağırlığı bu üst katmanın hoşa giden davranışlarına ve günlük faaliyetlerine vermiştir: Örneğin, kadınlara ve dostlara karşı gösterilen saygı ve sevgi; eğitim, öğretim ve okullar; kendi retorik çalışmaları; Roma'daki yazınsal çevreler ve faaliyetleri, vb. Kimi mektuplar ise senato oturum ve tartışmaları, kamu yüksek kurumları için düzenlenen seçimler, mahkeme duruşmaları gibi, kamu etkinliklerini canlı bir biçimde betimlemektedir. Bu arada bu yüksek sınıfın zayıf yanlarına ve kamu faaliyetlerindeki aksaklıklara da değinilmeden geçilememektedir. Nitekim başkentin kötü yanlarına, örneğin, kimi köle sahiplerinin acımasızlığına, miras avcılarının tuzaklarına, zenginlerin cimriliğine, çok az mektupta rastlıyoruz.

Plinius'un dili akıcı ve şiirseldir; güzel söz söyleme sanatının güzel örnekleriyle doludur. Kompozisyon kurallarına özen gösterilmiştir. Konular büyük bir devlet adamına ve imparator danışmanına yakışır bir mantıkla ve bilimsellikle tartışılıp işlenmiştir. Bu özellikle birlikte mektup biçimi de kimi okuyucuların ağır ve sıkıcı bulabileceği konulara bile bir sohbet havası vermektedir.

İmparator Domitianus dönemi ozanlarından Publius Papinius Statius'un (İ.S. 45-96) on iki kitapçıktan oluşan *Thebais* adlı desta-

---

19. Örneğin, Epist., 3. 19; 8. 2.
20. Örneğin, Epist., 2. 5. 13; 2. 20; 6. 31; 7. 27.

nı ve ayrıca beş kitapçığa bölünmüş, çeşitli özel durumlar için yazılmış otuz iki şiirden oluşan *Silvae* adlı yapıtı günümüze kalmıştır. Ozan İ.S. 92 ile ölüm tarihi arasında *Silvae*'ın dört kitapçığını yayınlarken,[21] her birinin başına düzyazı biçiminde bir mektup koyarak bu kitapçıkları yakın arkadaşlarına adamıştır. Birinci mektup ozan Stella'ya, ikincisi Atedius Melior'a, üçüncüsü Pollus'a, dördüncü ise Marcellus'a yazılmıştır. Böylece kimi şiirleri de mektup görünümü kazanmıştır. Konuları genelde özel günler ve olaylardır, örneğin, kimi arkadaşlarının evliliğini, yeni bir çiftlik ya da sanat yapıtı edinmesini, bir arkadaşının hastalıktan kurtulmasını, ötekisinin önemli bir göreve atanmasını, bir başkasının ise çocuğunun olmasını kutlama *(litterae gratulatoriae)* ya da diğer bir arkadaşını, ailesinden birinin ölümü üzerine avutma *(litterae consolatoriae)*. Statius'un dili oldukça akıcıdır ve şiir tekniği ideal düzeye erişmiştir.

Zamanının en büyük konuşmacılarından ve imparator M. Aurelius'un rhetorik hocası Marcus Cornelius Fronto (İ.S. 100-166) aynı zamanda iyi bir filozof ve siyasi yaşamda konsüllüğe değin yükselmiş iyi bir devlet adamıdır. Başkalarına ve özellikle İmparator Marcus Aurelius'a yazdığı ve ondan aldığı birçok mektubun kopyaları 19. yüzyılın başlarında Roma'da ve Milano'da tesadüfen bulunmuştur. Bu mektupların o denli büyük tarihi değeri olmasa da, özel kayıtlar ve yazınsal bir yan ürün, ayrıca retorik ve dil çalışmalarına ışık tutan belgeler olarak önemi yadsınamaz. Bunlar temelde yayınlanmak, geleceğe ün salmak amacıyla yazılmış, yazınsal mektuplar değildir. Seneca ve Plinius'un mektuplarıyla ortak yanı yok denecek kadar azdır. Birçok bakımdan Cicero'nun Atticus'a yazdığı mektuplara daha çok benzemektedir. Bir öğretmen ile öğrencisi arasında bulunması gerekli olan mesafenin bilinci içinde, bunun yanında yakın arkadaşlar arasında görülen samimi bir hava ile, bilgi ve düşünce aktarımı için, yazılmış gerçek mektuplardır.

Yazınsal mektup yazımı İ.S. 4. yüzyılda yeniden ilgi görüp canlanmıştır. Bu dalda ürün verenler arasında yine siyasi alanda

21. Beşinci kitapçık ozanın ölümünden sonra yayınlanmıştır.

Roma kenti *praetor*'luğuna, Afrika eyaleti valiliğine ve konsüllüğe değin yükselmiş bir devlet adamı, bunun yanında iyi bir retor olan Q. Aurelius Symmachus (İ.S. 340-402) vardır. O zamanın önemli kişilerine düzyazıyla yazılmış mektupları on kitapcık halinde günümüze kalmıştır. Bunlardan dokuzu Plinius'unkilerini andıran özel mektupları, onuncusu ise resmi konulu mektupları içermektedir.

Bu dönemin ün salmış başka bir mektup yazarı ise, Hristiyanlık karşıtı, pagan Symmachus'un Gallia'da tanıştığı ve yakın arkadaşlık kurduğu Hristiyan Ausonius'tur (İ.S. ?-395). Kendi doğum yeri Bordeaux'da otuz yıl gramer ve retorik hocalığı yaptıktan sonra, İmparator Valentinianus'un oğlu Gratianus'a hoca, ardından Gallia valisi, İ.S. 379 yılında da *konsül* olmuştur. İyi bir ozan da olan Ausonius çeşitli vezinleri kullanarak yüzün üzerinde Yunanca epigram yazmıştır. Günlük yaşamla ilgili konular üzerine yazılmış, *Ephemeris* başlığı altında toplanmış şiirlerinin yanı sıra bir de yakınlarının anısına yazılmış şiirleri içeren *Parentalia* adlı bir yapıtı vardır. Yirmibeş mektubu günümüze kalmıştır. Bunlardan bazıları şiir biçimindedir. Nolalı Paulinus'la yazışmaları bunların en önemli kesimini oluşturmaktadır.

İ.S. 4., 5. ve 6. yüzyıllarda yaşayan mektup yazarları arasında papaz Ambrosius (İ.S. 339-397), ünlü yazın eleştirmeni ve tarihçisi Eusebius Hieronymus (İ.S. 348-420), Nolalı Meropius Pontius Paulinus (İ.S. 353/4-431), Aurelius Augustinus (İ.S. 354-430), Sidonius Apollinarius (İ.S. 310-390) ve Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus (İ.S. 490-583) bulunmaktadır. Kilise üyesi bu kişiler mektuplarını genelde yazınsal amaçla değil, görevleri gereği, dini ve siyasi inançlarına hizmet amacıyla, dini düşünce, yorum ve teorilerini meslektaşları arasında tartışıp geliştirmek ya da paylaşmak için yazmışlardır. Bunlardan bazıları sonradan ilginç bulduklarını seçip düzeltmeler yaparak yayınlanabilir duruma getirmişlerdir. Böylece mektupları da kilise yazınının bir parçası durumuna gelmiştir. Örneğin Cassiodorus aşağı yukarı İ.S. 538 de *Variae* başlığı altında en önemli dini konuları ve görüşlerini içeren mektuplarını ve Gothik krallar adına yazmış olduğu resmi bildirileri yeniden

gözden geçirip yayınlamıştır. Hieronymus'un mektupları ise İncil ve ahlak üzerine yorumlar içermektedir. Augustinus ise görev arkadaşlarına yazdığı mektupları ve dini konuşmalarını (vaazlarını) yine böyle bir amaçla yayınlamıştır.

KAYNAKÇA

Von Albrecht, Michael *A History of Roman Literature*, New York, 1997

Bailey, Shackleton, Introduction to *Cicero, Selected Letters*, Penguin Classic, New York, 1982

Cantarella, Raffaele *Storia della Letteratura Greca*, Nuova Accademia Editrice, Milano, 1962

Goold, G.P. Introduction to Ovid's *Tristia and ex Ponto*, Loeb Classical Library, London 1988

Oxford Classical Dictionary, 1984 ve 1996

Radice, Betty, Introduction to *Letters of The Younger Pliny*, Penguin Classics, London, 1963

Riposati, Benedetto *Storia della Letteratura Latina*, Societa Editrice Dante Alighieri, Milano, 1973

Rose, H.J. *A Handbook of Greek Literature*, Methuen & Co. London, 1964.

Rose, H.J. *A Handbook of Latin Literature*, University Paperbacks, London, 1967

YUNAN ROMANI

Dr. GEORG ROHDE
Klâsik Filoloji Profesörü

Yunan romanı, dünya edebiyatının, son zamanları göze çarpar derecede ihmal edilmiş bir alanıdır. Gerçi bilim bu alandaki araştırmalarına fasıla vermiş değildir[1], hattâ son yıllarda bir çok Yunan romanlarının iyi tertip edilmiş yeni basılışları dahi çıkmıştır[2] Fakat romanın İlkçağ Yunan edebiyatında belli bir nevi olduğu, aydınlar çevresinde umumiyetle unutulmuş bir gerçektir. Bu noktanın unutulması şaşılacak bir şeydir; çünkü Yunan romanlarından elimize geçmiş eserlerin modern Avrupa edebiyatında derin tesirler bıraktıkları, birinci sınıf sanat eserleri sayıldıkları devirler pek uzak değildir[8].

Meselâ Heliodoros'un *Aithiopika* veya *Theagenes ile Kharikleid* adh romanı 1534 te basılır basılmaz, Amyot tarafından Fransızcaya tercüme edilmiştir (1547'de); ve 16'ıncı yüzyılın sonuna doğru İspanyolca, Almanca, İtalyanca ve İngilizce tercümeleri çıkmıştır; aynı eser daha sonra Felemenkçeye, Macarcâya, Lehçeye, Danimarka diline ve yeni Yunancaya çevrilmiştir. *Theagenes ile Kharikleid" nın* hikâyesi 17 inci yüzyıllarda İspanya'da, Fransa'da ve Almanya'da meydana gelen romanlara örnek olmuştur. Cervantes'in ikinci başeseri *Los Trabajos de Persiles y Sigismunda, Aithiopika'dan* taklit edilmiştir. Fransa'da Boisrobert'in *Histoire indienne* adlı romanı, *Histoire, celtique, Histoire asiatique, Histoire africctine* serileri, Gomberville'in, La Calprenede, Mile. de Scudery'nin romanları, Almanya'da ikinci Şlezya şair mektebinin eserleri, Heliodoros'un tesiri altında yazılmıştır. Heliodorus'un romanını sahneye koyanlar da olmuştur. 1600 da Alexandre Hardy *Les chastes et*

[1] Yunan romanı' üzerinde bilim araştırmalarının, kurucusu *Trâite de Vorigine des romans* (6. basılış, Paris 1685) adlı eseriyle Huet'dir. Ondan sonra A. Chassang *Histoire du roman et de ses rapports avec l'histoire dans l'antiquite grecque et latine* (2 ieme ed. Paris 1862) adlı etüdünü yazmıştır. Yunan romanı hakkında başlıca eser bugün de Eroin Rohde'nin *Der griechische Roman und seine Vorlâufer'dir* (3. basılış, Leipzig 1914, W. Schmid'in bir ilâvesiyle).

[2] Bak not 7, 8, 10, 13.

[3] Yunan romanının Bizans edebiyatı üzerindeki tesirinden burada bahsedilemiyecek. Yalnız bazı eserlerin adlarını sayalım: Theodoros Prodromos'un (12 inci yüzyılın ilk yarısında) Heliodoros'tan ilham alan *Rhodanthe ite Dosikles'in hikâyesi* adlı ve Niketas Eugenianos'un (12 inci yüzyılın ikinci yarısında) *Drosilla ite Kharikles'in aşkına dair dokuz kitap* adlı manzum romanlar ve Eumathios'un (12 inci yüzyılın ikinci yarısında) Akhilles Tatios'tan taklit ettiği *Hysmine ile Hysminias'ın hikâyesi.* Bu eserler için bak Erwin Rohde s. 554 v. d.

logales amours de Theagene et Chariclee adlı dramiyle bu yolda çığır açmıştır; onu *Los Hijos de la fortuna Teagenes y Cariclea* ile Calderon ve daha bir çokları takip etti. Heliodoros daha başka edebî nevilere tesir etmiştir. *La Gerusalemme Liberata'nın* XII. kitabında Tasso Clorinda'nın dünyaya gelişini anlatmak için Kharikleia'nın doğuşunu örnek olarak alır. Shakespeare de Heliodoros'ü tanırdı[4], Racine'e gelince, hakkında ün salmış bir hikâye vardır: Heliodoros'un romanı, Port-Royal'da talebe iken tesadüfen Raeine'in eline geçmiş. Racine de eseri coşkun bir alâkayla başından sonuna kadar okumuş. Ama hocaları kitabı elinde görünce alıp yakmışlar. Raeine'in tedarik ettiği eserin ikinci bir nüshası aynı akıbete uğramış. Üçüncüsünü de Racine kendi hocalarına teslim etmiş, çünkü artık kitaba ihtiyacı kalmamıştı,, onu ezbere biliyordu[5].

Longus'un çoban romanı *Daphnis ile Khloe* de aynı rağbeti görmüştür. 1598.deki ilk basılışından önce Amyot tarafından Fransızcaya çevrilmiştir (1559 da). Pastorale nevine derinden tesir etmiş ve 18 inci yüzyılda Gessner'in *Daphnis'i* (1757) ve Bernardin de Saint - Pierre'in *Paul et Virginie'si* (1788) gibi zarif eserlerin meydana gelmesine yardım etmiştir. Goethe halâ 1831 de bu esere olan hayranlığını coşkun bir ifadeyle açığa vurur: "Bu şiirin büyük meziyetlerinin hepsini lâyikiyle saymak için, bütün bir eser yazmak lâzımdır. Daima yeni şeyler öğrenmek, eserin bütün güzelliğini yeni intibalarla duymak için, onu her yıl bir kere okumak faydalı olur" der[6].

Daha 100 yıl önce bu kadar canlı bir ilgi uyandırıp büyük sanat eserleri sayılan bu romanlar, acaba neden bugün hemen büsbütün unutulmuştur? Bu işte en büyük kabahat 19 uncu asrın, İlkçağ edebiyatında yalnız klâsik devri mühimseyen mektep klasisizması ve hümanizmasmdadır. Böylece klâsik devirden sonra meydana gelmiş eserler ciddiye alınmamış, peşin hükümlerle değersiz ilân edilmiştir. Bugün yanlış olduğu ispat edilen bu tez, Yunan romanının fikir bakımından bir gerileme devrinin retoriğe, sofistliğe dayanan alma, yapma, büsbü-

[4] *What you will V* I, 117-119:

Why should I not, had I. the heart to do it,
Like to the Egyptian thief at point of death,
Kill what I love?

Mısırlı; Aithiopika romanının bir kişisi olan asil korsan Thyamis'tir. Thyamis büyük bir tehlike anında Kharikleia sandığı bir kadını hançerler (Heliod. I 30, 6-7).

[5] Heliodos'un sonraki edebiyata tesirleri üzerinde M. Oeftering'in *Heliodor und seine Bedeutung far die Literatür* adlı bir eseri vardır (Literarhistorische Forschuıigen, heransgegeben *von* J. Schick und M. v. Waldberg, 18. Heft. Berlin 1901), Bu eser maalesef elime geçmemiştir. Yukarda saydığım bilgilerin - bir kısmı not 10 da adı geçen son Heliodoros tabının önsözünden alınmadır.

[6] Eckermann, *Gesprâche mit Goethe,* adlı yazımı karşılaştır. 20. Marz 1831. Bak *Rhein. Muzeum* 86, 1937, s. 24 v. d.

tün gayri tabiî bir çiçeği olduğu tezi, peşin hükümleri daha da kuvvetlendirmiştir.

Gerçekten de Yunan romanı karışık bir yapıdır, İlkçağın her edebiyat nevinden bir şey almıştır. Anlatma tekniği bakımından kısmen destana, kısmen de tarih eserlerine dayanır. Vakanın dramatik bir şekilde kuruluşu, heyecanı tragedyadan gelmedir; Yunan roman yazarları da anlattıkları olayların tragedyanınkilere benzediklerine işaret edip dururlar;, hikâyedeki realizmâ, komedya veya bukolik mimos'ta görülen gerçek hayat tasvirlerine dayanır; kadın güzelliğinin ve uyandırdığı tutkunun tasvirlerinde lirik şiiri, elegeia'yı hatırlatan taraflar vardır. Türlü edebiyat nevilerinden bu almalar herhalde sonradan olmuştur: aslında roman müstakil bir nevidir. Herhangi başka bir neviden gelme değil, Yunan edebiyatının yarattığı son özgen nevidir. Bunun böyle olduğunu romanın menşeini iyice kavrıyamadığımız halde bugün katiyetle söyliyebiliriz.

Roman veya onun ilk şekli ne zaman meydana geldi? Bu suali cevaplandırırken çok dikkatli davranmamız lâzım; çünkü mesele üzerinde bilginlerin bir defa yanıldıklarını gördük. Tamam olarak elimize geçen romanların hepsi şüphesiz ki İsa'dan sonraki yüzyıllara aittir. Bunları bir gözden geçirelim: Karia şehri Aphrodisias'lı Khariton'un *Khaireas ile Kallirhoe* adlı romanı[7] I. s. 1 inci yüzyılda, yazılmıştır; Ephesos'lu Ksenophon'un *Antheia ile Habrokomes'i*[8] 2 inci yüzyılda; Babylon'lu Iamblikhos'un *Dramatikon'u*[9] 166 ile 180 yılları arasında; Emesa'hHeliodoros'un *Aithiopika* veya *Theagenes ile Kharikleia'*nın hikâyesi

[7] Yeni tabı: *Charitonis Aphrodisiensis De Chaerea et Callirhoe amatoriarum narrationum libri octo. Rec. et emend. Warren E. Bloke.* Oxonir. 1938. - Erwin Rohde Khariton'un romanını elimize geçen romanların sonuncusu saymıştır. W. Schmid'in (RE III 2168 v. d.) dil ve üsluba dayanarak kabul etmediği bu tez bugün, biri İ.S.. 2 nci, öbürü 2 nci veya 3 üncü yüzyıllara ait iki Khariton papyrus'u buluntulariyle çürütülmüştür.

[8] Yeni tabu Xe*nophon d'Ephese, Les Ephisiaques ou Le roman d'Habrocomes et d'Anthia. Texte etabli et tradait par Georges Dalmeyda.* Paris: Les Belles Lettres. 1926. - Ksenophon'un tarihlendirilmesi bugüne kadar çözülmemiş bir mesele teşkil eder. Heliodoros ile onun arasındaki göze çarpan benzeyişlere dair türlü türlü kanaatlar vardır; kimi (mes. Erwin Rohde s. 420 v. d., s. 480) Heliodoros'un Ksenophon'un sadece ele aldığı motifleri geliştirip tam manâsiyle sanatlı bir şekilde kullandığını ileri sürer; başkaları (mes. Münscher RE VIII 22 v. d.) Ksenophon'u Heliodoros'un bir taklitçisi sayarlar. Meseleyi çözmek şu bakımdan zordur ki, Ksenophon'un romanı tam metniyle değil, ancak kısaltılmış bir şekilde elimize geçmiştir. Ben Emin Rohde'nin fikrini paylaşmağa meyilliyim, fakat Dalmeyda'nın (yukarda adı geçen tabın önsözünde s. XII v. d.) şüphelerinin de doğru olduğunu inkâr edemem.

[9] Eser kaybolmuştur; fakat Photios'un *Bibliotheke 'sinde* bulunan bir hülâsadan ve Suidas'ta zikredilen bazı kısa parçalardan, hakkında fikir edinebiliriz. İkisi de Hercher, *Erotici scriptores Graeci I.*p. 217 v. d. ve II p. LXIV v. d., Photios'un hülâsası Hirschig, *Erotici scriptores* (Paris 1856) s. 515 v, d.

adlı romanı[10] 3 üncü yüzyılda (son tarihlendirmelerine göre [11] 233 ile 250 arasında) yazılmıştır. Akhilles Tatios da *Leukippe ile Kleîtophon'un* hikâyesini[12] herhalde Heliodoros'tan sonra yazmıştır. İhtimal 3 üncü yüzyıla ait olan Longus'un *Poimenîka* veya *Daphnis ile Khloe* adlı romanına ayrı bir yer verilmelidir [13]. Fakat İsa'dan önceki yüzyıllarda yazılmış romanlardan, hiç olmasa İ. ö. 1 inci yüzyıla irca edilebilecek papyrus üzerinde parçalar elimize geçmiştir [14]. Bu parçalar, romanın o zamanları da gelişmiş bir nevi olarak yaşadığını gösterir. Hele *Ninos* romanından elimize geçen parçalar bunu ispat eder. Demek bugünkü bilgilerimize dayanarak, roman nevinin keşfini kendisine borçlu olduğumuz, fakat adını bilmediğimiz önemli şairin. İ.Ö. aşağı yukarı 2 inci yüzyılda yaşamış olduğunu söyliyebiliriz. Fakat ilerde daha başka papyrus'ların bulunması, romanın daha eski bir devirde de yaşadığını öğrenmemize imkân verebilir. Esas itibariyle 3 üncü yüzyıldan beri romanın meydana gelmesi için imkânlar mevcuttur; çünkü hellenistik devirden beri aşk, insan hayatını dolduran, kaderin tayin ettiği bir unsur sayılarak tek başına sanat eserine konu olabiliyor. Gerçi aşk konusu önceki şiirlerde de rol oynardı: lirik şiirde vardı, Euripides onu sahneye de koymuştu, tarih eserlerinde bile arada bir, aşk hikâyeleri bulunurdu. Fakat romanın yeniliği, aşkı merkez olarak almasıdır; bütün öbür olaylar, ancak roman kişilerinin aşkı ile bağlılıkları olduğu için anlatılır.

Elimize geçen Yunan romanları her ne kadar birbirinden farklı isede, aynı şema üzerinde kurulmuşlardır: iki âşıkı bir çok maceralar, fevkalâde olaylar, anlaşmamazlıklar birbirinden ayırır, başlarına bitmez tükenmez felâketler gelir, akla sığmaz acılar, ıstıraplar çekerler; ölüm tehlikesine düşerler; fakat son dakikada bile olsa, kurtulurlar. Yaşadıkları korkunç maceralar içinde daima birbirine sadık kalırlar, sonunda da birleşip saadete kavuşurlar. Aşk ile Kader romanın hâkim kuvvet-

[10] Tabılar: Ed. Becker. Lipsiae 1855. Hirschig s. 225 v. d. Son yıllarda iki yeni tabı çıkmıştın *Heliodore, Les Ethiopiçaes (Theagene et Çhariclee). Texte etablı par R. M. Rattenbury et T. W. Lumb et traduit par J, Maillon.* Tome I. II. Paris: Les Belles Lettres. 1935. 38. VIII. - X. kitapları ihtiva eden üçüncü cildin çıkıp çıkmadığını tespit edemedim. - *Heliodori Aethiopica* ed. Aristides Colonna. Roma 1938. Bu tabı elime geçmemiştir. -

[11] Franz Altheim, *Helios und Heltodor von Emesa.* (Albae Vigiliae XII). Amsterdam-Leipzigf (1942).

[12] Yeni tabı yoktur. Metin Hercher I p. 37 v. d. ve Hirschig p; 27 v. d. de bulunur.

[13] Yeni tabı: *Longus, Pastorales (Daphnis et Chloe). Texte etabli et traduit par Georges Dalmeyda.* Paris: Les Belles Lettres. 1934.

[14] Papyrus parçalarının tabıları: Bruno Lavagnini, *Erotidorum Graecorum fragmenta papyracea.* Lipsiae 1922. -Franz Zimmermann, *Griechtsche Roman- Papyri und verwandte Texte.* Heidelberg 1936. - *Antike* XI, 1935, s. 292 v. d.'de Zimmermann bu parçaların bir çoğunun tercümesini verir.

leridir. Bu tanrılar âşıkları denemek için garip garip maceralar icad eder; fakat âşıkların sevgisi bunların hepsine dayanır sonunda da galebe çalar.

Yunan romanındaki vaka ve motifler hakkında bir fikir edinmek için, Kharlton'un romanını anlatmak faydalı olur. Bu eser nispeten sade ve hülâsası kolaydır; Heliodoros'unkini anlatmak çok daha zor ve uzun olumdu.

Khariton, romanının vakasını gerçek tarih olayları çerçevesine yerleştirmiştir. Vaka Syrakusai'da' başlayıp 5 inci yüzyılın sonlarında cereyan eder. Herodotos veya Thukydides gibi Khariton da eski bir usule, göre kendi adını söylemekle hikâyesine başlar: "Hatip Athenagoras'ın kâtibi olan ben Aphrodisias'lı Khariton, Syrakusai'da geçen bir aşk macerasını anlatacağım. Syrakusai'lilerin komutanı Hermokrates, Atinalı'ları yenen o Hermokrates'in, Kallirhoe adında bir kızı vardı, harikulade bir kız, bütün Sicilya'nın ziyneti sayılan bir kız ! Bir insan gibi değil, bir tanrıça gibi güzeldi, bir Nereid veya bir dağ nympha'sı kadar değil, Aphfodite'nin kendisi kadar güzeldi. Bu inanılmaz güzelliği dillere destan olmuştu; yalnız Sicilya'dan değil, İtalya ve Epirus'tan, Asya kıtasında oturan milletlerden hükümdarlar ve tyran oğullan ona talip olmak için Syrâkusai'ya akın ediyorlardı. Fakat Eros görülmemiş bir çift meydana getirmek istedi. Şyrakusai'da, güzelliği bütün delikanlıları geçen Khaireas adında bir genç yaşardı; heykeltraşların, ressamların yaptığı Nireus, Hippolytos, Alkibiades tasvirlerine benzer bir genç. Babası, nüfuzuyla Syrakusai'da Hermokrates'ten sonra gelen Ariston'du. Fakat bu iki büyük adam siyasette birbirine düşmandı. Bunun için aralarında olmasında, kiminle olursa olsun kız verip kız almağı tercih ederlerdi. Fakat Eros üstün gelmek ister, akla sığmaz başarılardan hoşlanır; şöyle bir fırsat gözetti."

Kaîlirhoe ile Khaireas tesadüfen birbirine rasgelirler; derhal büyük bir aşkla birbirine vurulurlar. Fakat babaları düşman olduğu için Khaireas evlenemiyeceklerini bilir, ümitsizlik içinde eriyip durur. Bu hali bütün şehri ilgilendirince, halk toplantısı Hermokrates'i kızını Khaireas'a vermeğe zorlar. Fakat bu seferde kızın eski talipleri öç almağa koyulurlar. Khaireas'ı, Kallirhoe'nin kendisini aldattığına inandırırlar, Öfkeyle kendinden geçerek Khaireas karısını bir tekme ile öldürür. Az sonra da yanıldığını öğrenince, ölmek ister; fakat halk mahkemesinde beraet eder. Kaîlirhoe de törenle gömülür.

Genç kadının mezarına konan kıymetli eşyalar bir haydudun hırsına yem olur. Bir kaç suçdaşiyle birlikte mezarı açarlar. Bir de ne baksınlar ki, Kaîlirhoe ölmemiş, baygınlığından uyanmış yatıyor. Hırsızlar onu hazîneyle birlikte Miletos yakınına kaçırırlar.

Miletos'ta Kaîlirhoe'yi, zengin ve asîl bir adam olan Dionysios köle olarak satın alır. Güzelliği bütün memlekette hayranlık uyandırır. Dionysios da, karısı az evvel öldüğü halde, ona tutulur. Kaîlirhoe Dio-

nysios'un hürmetli ve nâzik tekliflerini durmadan reddeder. Fakat hamile olduğunun farkına varınca, Khaireas'tan olan çocuğunu kölelikten kurtarmak için Dionysios ile evlenmeğe razı olur.

Bu esnada Khaireas mezarın soyulduğunu, Kallirhoe'nin de kaçırıldığını görür ve hırsızları yakalamak üzere yola koyulur. Tykhe yani Talih onun, haydutların gemisine raslamasını sağlar; uzun zaman süren bir rüzgâçsızlık yüzünden haydut gemisinin mürettebatı susuzluktan ölmüş, yalnız elebaşıları hayattadır. Hazine de halâ gemide bulunduğundan, mezar soyguncularının hüviyeti hakkında şüphe kalmaz. Khaireas haydutların reisini esir- edip Syrakusai'ya götürür, orada suçunu itiraf edinceye kadar işkence gördürür. Haydut idam edildikten sonra Khaireas Miletos'a doğru denize açılır. Fakat Dionysios'un vekilharcı Kallirhoe'nin başına gelenleri bildiği ve efendisinin felâketine meydan vermemek için, Khaireas'ı Miletos'a gelir gelmez satrapa ihbar eder. Satrap da geminin mürettebatını kısmen öldürtûr, kısmen de köle olarak satar. Khaireas ta satılanlar arasındadır. Bir arkadaşı ile birlikte Karia satrapı Mithradates'in eline geçer.

Bu esnada Kallirhoe Dionysios'un karısı olmuş ve yedi ay sonra bir çocuk doğurmuştur. Dionysios da çocuğu kendi çocuğu sanmıştır. Bu sıralarda Kallirhoe, Khaireas'ın memlelcette görüldüğünü duyar, bir ar sonra da gemisinin mürettebatı ile birlikte öldürüldüğünü öğrenir. Bu haberi alınca kıskançlığından kurtulan Dionysios karısına Khaireas için muhteşem bir kenotaf (boş mezar) yaptırmayı teklif eder. Abidenin açılış törenine satraplar Pharnakes ile Mithradates de gelirler, ikisi de Kallirhoe'nin güzelliğine tutulurlar. Bunun üzerine arap saçına benzer bir durum. hasıl olur; Kallirhoe'ye dört erkek birden aşıktır, meşru kocaları Khaireas ile Dionysios'tan başka Pharnakes ile Mithradates.

Bildiğimiz gibi Khaireas Mithradates'in elindedir, o da Khaireas'tan kendi emellerini gerçekleştirmek için istifade edeceğini ummaktadır. Khaireas Kallirhoe'ye yaşadığını bildiren bir mektup yollamağa uğraşır. Fakat mektup Dionysios'un eline geçer, o da Khaireas'ın ölümünden emin olduğu için, bunu Mithradates'in Kallirhoe'yi elde etmek için kurduğu bir düzen sanır. Satrap Mithradates'i zina teşebbüsüyle itham eder. Pharnakes de bu dâvayı rakibini ortadan kaldırmak için bir fırsat bilir, Dionysios'un şikâyetini kıral Artakserkses'e bildirir. Bunun üzerine Kallirhoe, Dionysios ve Mithradates kiralın mahkemesine çağırılırlar.

Bundan sonraki sahne Babylon'dadır. Yakında görülecek dâva bütün zihinleri işgal etmektedir. Halk Kallirhoe'nin ün salmış güzelliğini görmek için üşüşür. Dâva başlayınca en önce Dionysios'un ithamı dinlenir. Buna Mithradates büyük bir sükûnetle cevap verir: Dionysios'a eski dostluklarını hatırlatıp, dâvadan vaz geçmesini rica eder. Yoksa Dionysios'un bizzat zina işlediğini ispat edeceğini söyler. Dionysios dâvasında İsrar edince, Mithradates birdenbire Khaireas'ı içeriye alır. Bu sahne romanın en heyecanlı anını teşkil eder. Böyle olduğunu şair

kendisi de söyler. Khaireas'ı görünce, Kallirhoe derhal onun kollarına atılmak ister. Dionysios onu zor tutar. Şair "bu mahkemeyi lâyikiyle anlatabilecek insan var mı dünyada?" der, "bu kadar görülmemiş bir. olayı sahneye koyan şair var mı? İnsan kendini heyecan dolu bir temsilde sanırdı. Her şey vardı; gözyaşı, sevinç, hayret,merhamet, şüphe, yalvarma. Halk Khaireas'a hayran oluyor, Mithradates için seviniyor, Dionysios'a acıyor, fakat Kallirhoe'nin ne olacağına dair bir türlü karar verilemiyor. Kallirhoe halâ gözleri faltaşı gibi açık sessizce Khaireas'a bakaduruyordu. O anda sanırım ki, Büyük Kıral da Khaireas'm yerinde olmak isterdi." Dionysios ile Khaireas arasında heyecanlı bir münakaşa kopar, Kıral da celseyi kapatmakla, münakaşayı keser.

Mithradates'in suçsuz olduğu açıktır. Kıral onu hediyelerle satrapı olduğu memlekete gönderir. Fakat şimdi asıl zor mesele, Kallirhoe'nin meşru kocalarının hangisine verileceği meselesidir. Kıral bu çetrefil dâvayı halletmekte gecikir, çünkü kendisi de Kallirhoe'ye aşıktır, Karar verinceye kadar onu himayesi altına alıp karısı Stateira'ya emanet eder. Stateira Kallirhoe'yi görünce, tanrıça Aphrodite sanır ve önünde secdeye kapanır. Khaireas'a gelince meyusiyetten bir kaç defa intihar teşebbüslerinde bulunur. Kıral da tutkusuna hâkim olmağa çalışır, olamaz, bir hadımiyle Kallirhoe'ye teklifte bulunur. Tabiî Kallirhoe sarsılmaz bir metanetle teklifleri reddeder.

Bu sırada gene Tykhe imdada yetişir. Mısır eyaleti Pers tahakkümüne isyan eder, Artakserkses harbe gitmek zorunda kalır. Dionysios da kahramanca hareketlerle Kallirhoe'yi bir daha kazanmak ümidiyle bu harbe iştirak eder. Khaireas ise, o da arkadaşiyle birlikte onları takip edip Mısırlıların tarafına geçer. Savaşta büyük başarılar kazanır. Mısır donanmasının başına geçerek Pers donanmasını yener ve Arados adasını alır; Fakat bu adada kiralın haremi, yani Kallirhoe de vardır.

Elde edilen zengin ganimet ve kadınlar gemiye bindirilir, yalnız kadınların biri, yani Kallirhoe" gitmek istemez. Khaireas'a esirlerin birinin mukavemet gösterdiği haberi verilir. O da kadını kendi görmeğe gider, Kallirhoe'yi başı örtülü yerde ölmek ister bir vaziyette bulur. Derken bu güzel esirin kendi karısı Kallirhoe olduğunu görür. Birbirinden bu kadar uzun zaman uzak kalmış olan âşıklar altın bir ,yatakta gülerek, ağlıyarak, öpüşerek de birbirine geçirdikleri maceraları anlatacak buluşmalarını kutlarlar.

Fakat Mısır kara ordusunun hezimeti ve kiralın yakın olduğu haberi buluşmanın sevincine birdenbire engel "olur. Haberi alır. almaz Khaireas aldıkları ganaimle kuvvetlerini Kıbrıs'a çeker. Kallirhoe'nin ricaları üzerine kiralın karısı Stateira'yı bir kıraliçeye yakışan debdebeyle kocasına gönderir. Kallirhoe kıraliçeyle eski kocasına haber gönderir, ona kızmamayı, oğlunu yetiştirmeyi ve evlendirdikten sonra onu büyük babasına Syrakusai'ya göndermeyi rica eder. Khaireas ta hazinelerle dolu galip donanmasiyle ve tekrar bulduğu güzel karısiyle birlikte

Syrakusai'ya döner. Şehir halk toplantısı onu maceralarını anlatmağa davet eder. Anlattığı sırada Kallirhoe tanrıça Aphrodite'ye hitap ederek onu bir daha kocasından ayırmamasını yalvarır.

Bu romanı okurken modern okuyucu olayların gerçeğe ve olabileceğe bu kadar aykırı olmasına şaşar ve bu noktaya takılır. Gerçekten de mezarın soyulması, görünürde ölmüş bir insanın Ölümden kurtulması, fakat ölüm kadar korkunç maceralara sürüklenmesi ve buna benzer motifler, modern bir romancının tahammül edemiyeceği kadar gerçeğe sığmaz, olaylardır.' Fakat bunlar üzerinde yanlış hüküm vermemek için iki noktayı aydınlatmamız gerektir. Biri şu: Yunan edebiyatı umumiyetle gerçeğe aykırı olaylara karşı pek az hassastır, gerçeğe aykırılıktan rahatsız olmaz. Tragedya'da buna çok defa rasgelinir, meselâ Sophokles'in kıral Oidipus'undaki akla, mantığa sığmaz olayları hatırlayın. İkincisi: roman yazan eserinde gerçek görünmiyene büyük bir yer vermekte kendini haklı görür. Khariton, daha hikâyeye başlamadan " Eros'un, akla sığmaz başarılardan hoşlandığını" söyler; romanda Eros kadar adı geçen öbür tanrısal varlık Tykhe, yani Talih'tir. Tykhe imkânsız görüneni mümkün kılar. Eros ile Tykhe'nin, vakayı doğuran ve çözen birer büyük .kuvvet olarak alınmaları, sadece anlatılan olayların gerçeğe sığmadığım mazur göstermek için baş vurulan kolay bir çare değildir. Burada dinî bir inanla karşı karşıyayız, belki Hellenismus devrinden beri İlkçağ insanının samimî olarak duyduğu tek inanış. Bu inança göre, Tykhe fertlerin de milletlerin de alınyazısına hâkimdir, Tykhe yalnız kör tesadüf değil, tanrısal bir şekil almış kaderdir. Onun iradesiyle dünyada her şey insanların çok defa anlıyamadığı dolambaçlı yollardan, tanrının tayin ettiği sonuca varır, İnsan korku ve saygıyla bu tanrısal kuvvete tapınır; onun karşısında kendi iradesi sıfırdın Khariton romanı da zamanının din görüşlerine uygun olan bu inancın bir ifadesidir.

Roman kişilerinin özel birer karaktere sahip olmayışları da, bu görüşe uygundur. Bunlar birer figürden ibarettir, Eros ve Tykhe gibi insan hayatını derinden sarsan tanrısal kuvvetlerin iradesini kendi şâhıslarında ve başlarına gelen maceralarda temsil eden birer figür. Kallirhoe güzel ve sadıktır, bu iki meziyet vakanın cereyanı için önemli ve lüzumludur, fakat bir karakter çizmeğe yetmez. Kallirhoe'nin güzelliği de gözümüzün önünde canlanmaz, ancak vakanın gerektirdiği anlarda, güzelliğinin yaptığı tesirle güzel olduğunun farkına varırız; yaptığı tesir de hep aynı tesirdir. Nereye giderse, insanlar onu Aphrodite sanır, ona tapınırlar, onu gören her erkek şiddetli bir tutkuya kapılır.' Romanda bilhassa erkek kişiler hep bir örnektir, onlar ya haydut Theron gibi büsbütün fena veya Khaireas, Dionysios ve Pers kiralı gibi iyi ve asîl insanlardır. Bu asî! insanların başlıca özelliği aşka, ihtirasa müsait olmaları ve böylece Kallirhoe'nin güzelliğine esir olmalarıdır. Romanın sonunda hepsinin birer savaşçı kahraman olması, aslında gevşek ve hassas olan bu kişilerin karakterine hiç uymaz. Bu noktada

da yanlış hüküm vermemek için yukarda söylediklerimizi hatırlatmak gerektir: şair karakter tasvir etmek istemiyor, Tyhke ile Eros'un kudretini hareket eden canlı misallerle meydana koymak istiyor.

Modern okuyucu bu eserde zayıf taraflar sezmekle beraber, romanın tesiri altında kalır, Bu tesir, en çok romanın büyük bir sanatla kuruluşundan ileri gelir» İki âşıkın hayat yollarının önce birbirinden uzaklaşması, sonra birlesmeksizin gene yaklaşması, sonunda da birleşmesi, içice akan bir çok helezondan meydana gelen bir süs motifini andırır. Romanın başlıca değeri, bizi dünyada bir baştan bir başa, Syrakusai'dan Miletos'a, oradan Babylon'a, Babylon'dan Mısır'a, Mısır'dan Kıbrıs'a ve Kıbrıs'tan tekrar Syrakusai'ya gezdiren vakada aranmalıdır. Kuruluşunda tragedyayı andıran bir ustalık vardır. Ve karakterler bizi memnun etmiyorsa da, Kallirhoe ile Khaireas'ın gezdikleri türlü dünya köşelerinin renkli tasvirine diyecek yoktur. Khariton'un eserine dair son hükmümüz, bu romanın kendi nevinde bir şaheser olduğu hükmüdür, İlkçağda bulduğu büyük revaç ta bu kanaati destekler. 2 inci yüzyıldan 8 inci yüzyıla kadar ait olan papyrus'lardan eserin Mısır'ın en ücra köşelerinde bile okunduğunu ispat eder.

3 üncü yüzyılda yaşamış olan Heliodoros'un *Aithiopika* adlı romanında âşıkların geçirdikleri maceralar, Khariton romanındakilerden daha da karışık ve hayalîdir. Hikâye önsözsüz, Nil ağzında karaya oturmuş bir gemiyi kim soyacak diye dövüşen iki haydut çetesi arasındaki kavgayı anlatmakla başlar. Kavga sonunda güzelliği Akhilleus'u andırah asil Theagenes.ve kardeşi sandığı, Artemîs'e benzer Kharikleia galip çetenin eline düşerler. Çetenin reisi asîl korsan Thyamis güzel esirine derhal âşık olur, onunla evlenmek ister. Bu dramatik olaylardan sonra, Theağenes ile Kharikleia'nın önceden geçirdikleri maceraları yavaş yavaş öğreniriz. Heliodoros burada Odysseia'nın anlatma tekniğine baş vurmuştur. Theagenes ile Kharikleia hakikatte kardeş değildir,. Kharikleia Habeşistan kiralının kızıdır, teni beyaz olduğu için, anası, namusu hakkında şüphe uyandırmamak için, onu terketmiştir, o dâ sonunda Delphoi'ya götürülmüştür. Orada dinî bir tören alayında Theagenes'i görmüş ve iki genç birbirine tutulmuştur. Apollon'un, manası iyice ânlaşılmıyan bir kehaneti, âşıkların başına gelecekleri önceden haber vermiş, sonradan olaylar da kehanetin gizli manasını açıklamıştır. İki genç ihtiyar hakîm Kalasiris'in yardımiyle Mısır'a gelir ve bir çok maceralardan sonra esir olarak Kharikleia'nın babası olan Habeşistan kiralının eline düşerler. Eski bir âdetin yerine gelmesi için, Güneş Tanrısına kurban edilmeleri gerektir, fakat sonunda meseleler hal olur. Kharikleia'yı babası tanır, sevgililer birleşir. Fakat burada Khariton romanında görülmiyen bir taraf var: âşıklar birleşmekle kalmazlar, aynı zamanda Güneş Tanrısının rahip ve rahibesi olurlar. Evlenmeleri mukaddes bir evliliktir, hayatlarını; onları sonsuz tehlikelerden kurtaran ve nihayet birleştiren tanrının hizmetine vakfederler.

Romanda dinî bir temayül olduğu inkâr edilemez [15]. Khariton'un romanını anlamak için, romanda rol oynıyan bazı inançlara işaret etmek gerekmişti. Heliodoros'ta bu inançlar apaçıktır, hattâ romanı, doğrudan doğruya din propagandasına yarar denebilir. Bu propaganda çok tanınmış bir tanrı için yapılmıştır: Elagabal'in tapındığı meşhur Emesa tanrısı Helios. Bu sebeple Heliodoros'un romanı din tarihi bakımından değerli bir vesikadır. Emesa tanrısının başrahibi imperator Elagabal Helios'un en ateşli müminlerinden biriydi. Elagabal, kültünü, vatanı olan Suriye'den Româ'ya getirdiği Helios'a devlet dininin bütün öbür tanrılarından üstün bir yer vermek istemiş, muvaffak da olamamıştı. Heliodoros eserini Elagabal'in yaşadığı devirden yirmi yıl sonra yazmıştır. Elagabal'in tahttan düşmesiyle rağbetini kaybetmiş olan bir tanrı için propaganda yapmaktadır, İşte bu nokta eserin karakterini tâyin eder. Romanda, adı geçen tanrının Emesa tanrısı olduğu bir defacık olsun söylenmiyor. Ancak okuyucu tanrının kudretine inandığı, insan mukadderatı üzerinde tesirinin Habeşistan'da bile müessir olduğu gösterildikten sonra, yazarın son sözünden bu tanrının Emesa tanrısı Helios olduğu anlaşılır: "Eseri yazan da Emesa'da yaşayan bir Feniky elidir, kendi de Helios soyundan Theodosios'un oğlu Heliodoros'tur. Yazarın kendini eserin sonunda takdim etmesi bir sürpriz oluyor. Fakat Heliodoros'un, kültünü yaymağa uğraştığı tanrı Elagabal'in tapındığı tanrıdan çok başkadır. Bu tanrı Yunanlıları da, Şarklıları da kendine çekecek. kadar şümullü bir varlıktır. Yunanlıların parlak Güneş Tanrısı Apollon ile bir tutulması, Elagabal'dan sonra bu tanrının daha yüce, dahaasilleşmiş bir şekilde tekrar canlandığını gösterir. Güneş Tanrısı *Sol invictüs* kültü bir kaç on yıl sonra imperator Aurelianus tarafından Roma imperatorluğunun resmî dininde baş tanrı olmuştur. Demek ki, Elagabal'in taş fetişinden, Aurelianus'un *Sol invictus'una* giden yolda Heliodoros Önemli bir merhale teşkil etmektedir.[16]

Bu romanın kuruluşu her zaman hayranlık uyandırmıştır. Romanın başında karşımıza çıkan tanrılara benzer çiftte esrarlı bir çekicilik vardır. Okur, bu iki ihsanın maceralarını ve talihlerinin yavaş yavaş düzelmesini heyecanla takip eder. Gerçi vaka Khariton romanındaki vaka gibi bir akışlı değildir: akıcı değil, bilâkis dolambaçlıdır, ve bir sürü olay araya girip sonucu geciktirir. Fakat bu nokta romanın özüne çok

[15] **Bundan sonraki fikirler Franz Altheim'in *Helios und Heliodor von Emesa* (Albae Vigiliae XII. Amsterdam/Leipzig 1942) adlı hem metot hem sonuçları bakımından değerli yazısından nakledilmiştir.(s. 42 v. d.).**

[16] **Yalnış bir fikre sebebiyet vermemek için, bu sözlerle *Sol invictus'un* karakterine temas etmek istemediğimi tasrih ederim. Son seneleri yapılan araştırmalar, bu tanrının karakter ve kült bakımından Romalı olduğu, Doğu din görüşmeleriyle, kült şekilleriyle ilgili olmadığını katiyetle ispat etmiştir. Bu mesele üzerinde Jean Noiville'in *Les origines da Natalis invicti* adında esaslı ve zengin etüdüne (Revue des Etudes anciennes, tome 38,1936, p. 145-176 ve Franz Altheim'in *Die Soldatenkaiser* s. 280daki açıklamalarına bakınız.**

uygundur: talihin, insan aklının kavrayamıyacağı esrarlı hakimiyeti ve insanı idaresi burada sanatlı bir ifade bulmaktadır. *Aithiopika'da* kişilerin, içinde yaşadıkları muhit ve hava ustaca tasvir edilmiştir. Bu noktada Heliodoros Khariton'dan, hattâ bir çok motiflerini taklit ettiği Ksenophon'dan[17], çok üstündür. Meselâ korsan çetelerinin Nil deltasında yaşadıkları, hayat büyük bir canlılıkla tasvir edilmiştir. (Bununla beraber Heliodoros'un Mısır'da bulunmuş olduğu çok şüphelidir[18]).

Romanın kişileri tıpkı Khariton'unkiler gibi modern manada canlı karakterler değildir; fakat sadece vakanın gelişmesine yarıyan vasıflan kendilerinde taşımakla da kalmazlar. Heliodoros'ta kişilerin, içinde yaşadıklan dînî hava, sahip oldukları ruh yüksekliği, ahlâk temizliği, onları Khariton'un kişilerinden çok üstün kılar. Onlar tanrıların, kendi kudretlerini açığa vurmak için âlet gibi kullandıkları iradesiz birer figür değil, hayatları tanrılar tarafından esrarlı bir şekilde önceden tayin edilmiş bir hedfe doğru götürülen, tanrıların bu alâkalarına lâyık olan, hattâ kendi şahıslarında tanrısal bir taraf taşıyan insanlardır. Khariton romanında Kallirhoe'nin her gittiği yerde Aphrodite sanılması ve bir tanrıça gibi ibadet görmesi onun Aphrodite kadar güzel olduğunu anlatmaya yarar. Halbuki Heliodoros'ta korsanların, Kharikleia'nın bir tanrıça olmasından şüphe etmeleri bambaşka bir şeydir. Kharikleia'nın Artemis'e aidiyeti, Kallirhoe'nin Aphrodite'ye bağlılığından çok daha derin bir bağdır. Eserin Yeni Eflatuncu bir devirde yazıldığı sezilir. Bu devir insanın tanrısal bir varlık olduğunu bir daha duymuş, ifade etmiştir. Böylece romanın sanat tarafı dinî muhtevasiyle içten, derinden ilgilidir. Bu iki taraf, eseri Raçine'in alâkasına tam manâsiyle lâyık olan bir başeser haline getirmiştir.

Longos'un çoban romanı *Daphnis ile Kkloe'nın* hikâyesi Khariton ve Heliodoros'un romanlarından bambaşka tarzda bir eserdir. Herhalde *Daphnis ile Khloe* de Heliodoros'un romanı gibi 3 üncü yüzyılda yazılmıştır, öbür romanlardan bile bile ayrılarak Longos romanındaki sevgililerine korkunç maceralar yaşatmıyor, onları dünyanın bir ucundan öbür ucuna dolaştırmıyor. Vakaya sahne olan yer idilik Lesbos adasında Mytilene civarında bir sayfiyedir.

Yazar anlatmağa başlar, der ki günün birinde Lesbos'ta avlanırken, nympha'lara ayrılmış bir koruda bir adağa raslamıştır. Adak resminin manasını .sormuş ve aldığı izahat neticesinde resme bir karşılık olmak üzere romanının dört kitabını yazmıştır. Hikâye basittir. Bir çoban günün birinde, bir keçinin emzirdiği terk edilmiş bir oğlan çocuk bulur. îki sene sonra bir başka çoban nympha'ların mağarasında bir dişi koyunun emzirdiği küçük bir kız bulur. Bunlar D a p h n i s f ile

[17] **Bak not 8.**

[18] **Erwin Rohde s. 486. Münscber RE VIII 25. Altheim s. 12.**

Khloe'dir. İkisini de çobanlar büyütür; kendileri de çoban olabilecek yaşa vardıkları zaman, sürüleri beklemeğe memur edilirler. Birbiriyle tanışır ve çocukça, saf bir sevgiye kapılırlar. Fakat sevgileri bir çok denemelere uğrar: kötü bir çoban Khloe'yi elde etmeğe uğraşır, bir korsan çetesi Daphnis'i alıp götürür, Methymna'lılann bir harp taarruzu esnasında Klıloe kaçırılır, fakat Daphnis'in tanrı Pan'a yalvarması üzerine, idilik saadeti küstahça bozanları müthiş bir korku alır, aldıkları ganimeti ve Khloe'yi bırakmak zorunda kalırlar. Sevgililer daha başka tehlikelere de düşerler. Zengin çobanlar Khloe'ye talip olur, babası da onu vermeği düşünür. Ama nympha'Iar zavallı Daphnis'e yardım ederler: rüyasında Daphnis'e 3000 drahmi dolu bir kese gösterirler, bu hazine karaya oturmuş bir gemiden kalmadır, fakat gemi enkazının yanında bir yunus balığının leşi bulunduğu için, kimse kokudan oraya varamamıştı. Böylece Daphnis zengin olup Khloe'ye talip çıkabilir. Bunun üzerine çobanların oturduğu mülkün sahibi mülkünü gezmeğe gelir. Derken onun, Daphnis'in babası olduğu meydana çıkar. Servetinin bölünmesinden korktuğu için, dördüncü oğlu Daphnis'i terk etmişti, fakat iki oğlu da ölünce, Daphnis'i tekrar bulduğuna çok sevinir. Daphnis babası ile buluşurken, reddettiği taliplerden biri Khloe'yi kaçırır, ama uzun sürmeden Khloe Daphnis'e iade edilir. Bunun üzerine Khloe'nin de zengin bir ailenin terk edilmiş kızı olduğu meydana çıkar, evlenmeleri için de artık bir engel kalmaz. Düğün, Daphnis ile Khloe'nin arzuları üzerine, tâ küçüktenberi onları himaye eden nymphalarm mağarasının önünde yapılır. Evlendikten sonra da sevgililer şehre gitmek istemezler, köyde kalırlar, orada çobanlar gibi tanrılara, nympha'lara, Pan ve Eros'a tapınırlar, büyük koyun ve keçi sürülerine malik olurlar ve meyva ile sütten daha tatlı bir gıda tanımıyarak yaşar lar 1.

Bu romanda görülen motifler yeni değildir. Çoban hayatını, idilik kır havasını Theokritos ve ondan sonraki bukolik şairler ele almıştı; baskınlar, kız kaçırmaları ve bu gibi maceralar da romanlarda yer almış motiflerdendir; çocuk terk etmeleri ve tekrar buluşmalar yeni komedyanın malûm motifleridir. Böylece roman'daki bütün motiflerin kaynağı gösterilebilir. Hattâ çok defa Longos örneklerini kendi hatırlatmakta ve mukayeseye yol açmaktadır. Fakat yazarın büyük başarısı, bütün bu almalara rağmen, eserini, çekiciliği okuyucuyu saran bir bütün olarak canlandırmış olmasıdır. Hiç bir motif yoktur ki, sırf bir edebî süsten ibaret kalsın, hepsi derin bir mâna taşıyarak eserin bütününe örülmüş, hattâ çok defa zenginleştirilmiştir. Mevcut motifler eserin içinde yepyeni bir canlılık kazanmaktadır. Roma'nın kuruluşuna dikkat edecek olursak, mükemmel bir bütün, muayyen bir zihniyetten doğmuş kusursuz bir bina olduğunu görürüz. Eserin romanesk tarafı, iki gençte aşkın

çok basit, temiz ve tabiî şartlar içinde doğması ve gelişmesi, tabiata dindarca bir sevgi ile karışmıştır. Alma bukolik motifleri yeniden canlandıran işte bu tabiat sevgisidir. Daphnis ile Khloe'nin birbirlerine olan seygileri büyüdükçe tabiate yaklaşır ve tabiat tanrılarından yar-. dım görürler. Öyle ki sonunda kendileri de tanrısal bir hâle ile. aydınlanmış olurlar. Hellen'lere has bir görüş, tabiatı tanrısal bir nefesin canlandırdığı bir varlık olarak görmek temayülü, Longos'un romanı gibi İlkçağın sonlarında meydâna gelmiş olan bir eserde bir daha sanatla kendini ifade etmek imkânını bulmuştur[19].

Bu roman bir bütün olduğu kadar, üslubu da özüne uygundur. Eser, ilkin Gorgias tarafından kullanılan ses figürleriyle dolu sanatlı üslupla yazılmıştır. Cümlelerin kısa ve basit kurmaları mevzua uygun düşmektedir. Duygu dolu parçalar ses figürleri, ses benzerlikleri ve kafiyelerle diğerlerinden ayrılmıştır. Bu üslup, nesirde mümkün ve caiz olduğu ölçüde şiire yaklaşmaktadır. Roman sanki tatlı, bazen daha sert, bazen daha hafif duyulan bir rüya melodisi içinde çalkanmaktadır[20]

Yunan romanı hakkındaki anlattıklarımızı üç eserle sınırlandırmak zorunda kaldık. Fakat bu üç eser roman nevinin en başarılı örnekleri olup birbirinden çok farklı olduğundan, ilkçağ Yunan edebiyatındaki bu geç nevin vüsati ve sanat özeliği hakkında bir fikir yermeğe elverişlidir. Her halde Yunan romanı dünyasının» mütehassıs olmıyanı da ilgilendirmeğe lâyık önemli ve çekici bir edebiyat alanı olduğunu gösterdiğimizi umarız.

Almanca'dan çeviren:

Azra ERHAT

Klâsik Filoloji Doçenti

[19] Burada sadece zikredilen fikirler *Rhein. Maseum* 86,1937, s. 23 v. d.'da- çıkan *Longas und die Bukolik* adlı yazımda etraflıca ele alınmıştır.

[20] Longus'un üslubu hakkında bir fikir edinmek için Azra Erhat tarafından birinci kitaptan bir parçanın tercümesine bakınız *(.Tercüme* II. s. 459 v. d.).

1. Öğrenciler Cicero’nun konuşmalarını okuyorlar.
2. Caesar’ın lejyonları barbarları korkutuyor.
3. Ulusların adetlerini ve yasalarını her zaman övmeyeceksin.
4. Ulusların barışını istiyoruz.
5. Şairler gökyüzü şarkıları söyleyecekler.
6. Öğrenciler imparatorların isimlerini genellikle bilmezler.
7. Yazar consulün cesaretini ve lejyonların yiğitliğini anlatacak.
8. Hırsızlar ve haydutlar yasaları ihlal ederler/bozarlar, çünkü sık sık suç işlerler.

   Fur, furis; latro, latronis, m.; perfrigo, ere; scelus, sceleris, n.; committo, ere.
9. Kırdaki çiftçiler ve çobanlar sakin bir hayat sürerler. Onlara (iis) imreniriz. (invideo, ere) rus, ruris, n.: kır; ruri: kırda.
10. Artık insanların ve köpeklerin sesleri susuyordu.
11. Yunanlarda yaşlılar büyük onur sahibi idi.
12. Marius’un kır evinde pek çok köpek, kaz ve at göreceksin.
13. Savaşta Romalıların lejyonlarına consuller emir verirdi. (impero,are)
14. Barbar halklar yeni taht umuduyla İtalya’ya iniyorlardı. (sedes, sedis, f.: koltuk, taht, iktidar; cupiditas, tatis, f.: arzu, umut)
15. Romada anneler küçük çocuklarını eğitirlerdi; yetişkinlerin bakımı (eğitimi) babalara aitti. (cura,ae,f.: bakım; educo,are: eğitmek; adulescentulus: yetişkin)
16. Annelerin şefkati ve kardeşlerin erdemi tartışmaları yatıştırır. (amor, amoris, m.: sevgi, şefkat; controversia,ae,f.: tartışma; sedo,are: yatıştırmak)
17. Gençler, yaşlıların sözlerini, saygıyla dinleyin; onların bilgeliğini ve otoritesini gözetin. (iuvenis, iuvenis: genç; senex, senis:yaşlı; reverentia,ae,f.: saygı; auctoritas,tatis,f.: otorite; observo,are: gözetmek)
18. Eski ozanlar ünlü yurttaşların yiğitliklerini kutlarlardı. (Civis,is: yurttaş; celebro, are: kutlamak, övmek)

19. Askerler büyük bir zorlukla yüksek tepelere çıkacaklar. (cacumen, -minis, n.: tepe nokta; altus,a,um; ascendo,ere: çıkmak; labor, laboris, m.: zahmet, zorluk)
20. Irmağa geleceğiz ve bedenlerimizi yıkayacağız, sonra kıyılarda dolaşacağız. (amnis, is, m.: ırmak, corpus, corporis, n.; lavo, lavare: yıkamak; deinde: sonra; ripa,ae,f.: kıyı)
21. Kayaların üzerinde keçiler sıçrıyorlardı/zıplıyorlardı, ovalarda koyun sürüleri otluyordu. (Rupes, is, f.: kaya; capra, ae, f.: keçi; valles, is, f.: vadi; ovis, is, f.: koyun; grex, gregis, m.: sürü; peragro, -are: dolaşmak, otlanmak; insilio, ire: zıplamak)
22. Hostes magnum equitum peditumque numerum interficient.

1. Theatrum erat intra muros oppidi, sepulcra (mezar) erant extra muros.

2. Circum oppida incolae olim fossas (hendek) ducebant saxisque muros exstruebant. (yükseltmek)

3. Equi aratrum (saban) traxerunt.

4. In dubio pro reo. (hukuk ilkesi: şüpheden sanık yararlanır. Şüphe varsa sanık yararınadır. Scil. est)

5. Discordia populis saepe detriment (kayıp niteliğinde) fuit. (olmuştur)

6. Mihi laetitiae (causa, scil.) est amicis adfuisse curasque amicorum minuisse.

7. Puer ab amicis auxilium petivit.

8. Mercurius et Neptunus fuerunt dei Romanorum.

9. Cur consuliis amicorum restitistis? (direniyorsun/karşı çıkıyorsun?)

10. Fuistine in ecclesia? –Fui.

11. Fuistisne in silva? –Non fuimus.

12. Heri fagum cecidi. (fagus: kayın ağacı) ???

13. Paene in fluvium cecidi.

14. Reprehendo te, quod amicos illudere non desiisti. (desino, desii, desitus, ere)

15. Priusquam Ariovistus cum Suebis in Galliam invasit, populo Sueborum domicilia erant trans Rhenum. (domicilium: yurt) (Suebi kabilesinin lideri Ariovistus)

16. Vobis, quamquam heri apud nos fuistis, hodie mittimus epistulam.

17. Graeci, postquam decem annos contra Troianos contenderunt, tandem dolo adversaries vicerunt.

18. Graeci, ubi primum in oppidum Troiam invaserunt, aedificia incenderunt virosque occiderunt.

19. Etsi (her ne kadar) curremus, tamen non evademus e periculo.

Serap Gür

Ek Alıştırmalar (Sıfatlar)

1- Romalı çiftçiler küçük evlerde otururlardı.
Agricolae Romani vivebant (/habitabant) in casis parvis.
Agricolae…… habitabant casas parvas.

2- Çiftçiler gemicilere **yardım edecekler**. (adsum+dat.) (adiuvo + acc.)
Agricolae adiuvabunt nautas.
Agricolae aderunt nautis.

3- Forumda büyük bir kalabalık vardı.
Turba magna erat in foro. (in+abl.)

4- Efendi öfkeliydi, ama (sed) köleyi suçlamıyordu.
Dominus iratus erat, sed servum non accusabat.
ira, ae, f.
iratus, a, um
laetitia, ae, f.
laetus, a, um

5- Kadın kızlarını ve oğullarını öğretmene övüyordu.
Femina laudabat filias et filios magistro.

6- Efendi büyük bir ata sahipti.
Dominus habebat equum magnum.
Domino erat equus magnus.
Liber mihi.
Liber amico.

7- Genç kızın evinde birçok kitap **vardı**.
Libri multi erant in villa (in casa) puellae.
Liber multus erat …

8- Romalılar uzun savaşlarla düşmanlarını yeniyorlar. (vinco,ere)
Romani vincunt inimicos suos bellis longis.
suus, sua, suum

9- Romalıların toprakları (terra,ae,f) büyüktü.
Terrae Romanorum magnae erant.
Romae

10- Çalışkan öğrenciler ozanın sözlerini (verbum,i,n.) dinliyor.
Discipuli seduli audiunt verba poetae.

11- Eski (antiquus,a,um) ozanların şanı (gloria,ae,f.) büyüktü.
Gloria poetarum antiquorum magna erat.

12- Evimi güllerle süsleyeceğim. Arkadaşlarım eve gelecek. (in+acc.)
Ornabo casam meam rosis. Amici mei venient in casam.
Meus, mea, meum

13- Metella arkadaşları için bahçede elma topluyor.
Metella cogit pomum (poma) amicis suis (cogo, ere) in horto.
Pomum, i, n.
Malus, i, f.

14- Genç kız çiftçinin atından korkmuyor.
Puella non pavitat equum agricolae.

15- Okulda ünlü (notus,a,um) ozanların hayatlarını(vita,ae,f) öğreneceğiz.(disco,ere)
In schola (nos) discemus vitas poetarum notorum.

16- Efendi çiftçiler için hediyeler hazırlayacak. Donum, i, n.
Dominus parabit dona agricolis.

17- Paulus'un kızları mutlu idi. Beatus, a,um
Puellae Pauli beatae erant.

18- Romalılar vatanlarını severlerdi ve vatan uğruna (pro+abl.) seve seve (libenter) savaşırlardı.
Romani amabant patriam (suam) et libenter pugnabant pro patria.

19- Efendi emrediyor, bu yüzden (itaque) köle masayı hazırlayacak.
Dominus imperat, itaque servus parabit mensam.

20- Sana küçük bir ev yapacağız. (facio,ere)
(Nos) tibi facemus casam parvam.

21- Ormanlarda (silve,ae,f.) çeşitli (varius,a,um) bitkiler (planta,ae,f) vardır. (sum, esse)
Plantae variae sunt in silvis.

22- Büyük bir ırmak ve küçük bir bahçe göreceksiniz. Fluvius, ii, m.; hortus, i, m.
video, ere
(Vos) videbitis fluvium magnum et hortum parvum.

23- Romalılar güçlü (firmus,a,um) müttefiklere (socius,a,um) sahipti.
Romani habebant socios firmos.
Romanis sunt socii firmi.

24- Efendi kölelere para (pecunia,ae,f) ve ödüller (praemium,ii,n) verecek.
Dominus dabit pecuniam et praemia servis.

25- Gemiciler tanrılara dua ediyorlardı. (oro,are+acc.)
Nautae orabant deos. (orare deos)

26- Metella'nın oğulları çalışkandır.
Filii Metellae seduli sunt.
Metella'nın **oğullarını** görüyorum.
Video filios Metellae.

27- Okulda Romalıların tarihini(historia,ae,f) öğreneceğiz. Disco,ere
(Nos) discemus historiam Romanorum in schola.

28- Siz soracaksınız, biz cevap vereceğiz. Rogo, rogare; respondeo, ere
Vos rogabitis, nos respondebimus.

29- Kalabalık, ozanın sözlerini dinliyordu.
Turba audiebat verba poetae.

30- Romalı çiftçiler küçük tarlalara sahiplerdi.
Agricolae Romani habebant agros parvos.
Agricolis Romanis **agri** parvi **erant**.
Agricolae Romano ager parvus erat.

31- Çocuklar masaya gülleri koyuyorlar.
Pueri ponunt rosas in mensam.

32- Köleler efendinin evini güllerle süslüyorlardı.
Servi ornabant casam domini rosis.

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Edebiyat Öncesi Dönem
- Başlangıç Dönemi
- Klasik Dönem
  - Altın Çağ
  - Gümüş Çağ

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Edebiyat Öncesi Dönem
- Başlangıç Dönemi
- Altın Çağ
- Gümüş Çağ

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Edebiyat Öncesi Dönem

Roma’nın kuruluş yılı olan İÖ 753 ile ilk eserin verildiği yıl kabul edilen İÖ 241 arası dönem.

Yazın denilebilecek eserler yoktur, ileride yazını oluşturacak unsurlar bulunur.

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış
- Başlangıç Dönemi
- İÖ 241 ile Cicero’nun ilk söylevini verdiği İÖ 81 arası dönem

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Altınçağ

- İÖ 81 ile İS 14 arası
- Roma yazınının en güzel örnekleri

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Gümüş Çağ

- İS 14 ile İS 117 arası
- Altın çağ kadar olmasa da nitelikli eserlerin verildiği dönem.

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

- Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış

- Gümüş Çağ

- İS 14 ile İS 117 arası
- Altın çağ kadar olmasa da nitelikli eserlerin verildiği dönem.

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 1. Hafta

Dönemlik Program

Derste Yararlanılacak Kaynaklar

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 2. Hafta

Edebiyat Öncesi Dönem

Yazılı Kaynaklar

FIBULA PRAENESTINA (İÖ. 7 YA DA 6. YÜZYIL)

- FOTOGRAF

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 2. Hafta

Fibula Praenestina

- Latium bölgesindeki Praeneste’de (günümüzde Palestrina) bulunduğu için *Fibula Praenestina* olarak adlandırılmıştır.
- 1887 yılında Arkeolog Wolfgang Helbig tarafından kamuoyuna tanıtılmıştır. Günümüzde Roma’daki Museo Nazionale Preistorico Etnografico "Luigi Pigorini" de korunmaktadır. İÖ 7. Yüzyıla ait olduğu düşünülen bu takı som altından yapılmıştır ve Latin dilinin bilinen eski örneği olarak kabul edilmiştir. 2011 yılında Edilberto Formigli ve Daniela Ferro tarafından yapılan testler sonucu yazıtın orijinal olduğu kanıtlanmıştır.
- Fibula üzerinde sağdan sola doğru yazılmış bir yazıt bulunmaktadır. Yazıt soldan sağa Latince harflere dönüştürüldüğünde şöyledir:
- MANIOS MED FHEFHAKED NVMASIOI

  Klasik Latincesi
- MANIVS ME FECIT NVMERIO

Tita Vendia Küpü (İÖ 630-600)

- FOTOGRAF

Tita Vendia Küpü (İÖ 630-600)

-Bulan: Raniero Mengarelli

-Yeri: Museo Nazionale Etrusco di Villa Giulia

- Bir Kadın Praenomen ve Gentilicum’unu içeren yazıt
- as bitimli arkaik genitivus örneği (vendias)

- ECOVRNATITAVENDIASMAMAR EDVHE
- Klasik Latincesi
- Ego urna Tita Vendias, Mamarcos me fecit.

Salvetod Tita
(İÖ 620-600)

- FOTOGRAF

Salvetod Tita
(İÖ 620-600)

- Lago de Castiglioni’de bir mezar içinde bulunan şarap küpü İÖ 620-600 arasına tarihlenmektedir. Küpün üzerinde sağdan sola tek satır olarak şöyle yazmaktadır:
- SALVETOD TITA

Duenos Vazosu (İÖ 7. ya da 6. yüzyıl)

- FOTOGRAF

Duenos Vazosu (İÖ 7. ya da 6. yüzyıl)

-1880 yılında Heinrich Dressel tarafından Roma'daki Quirinalis tepesinde bulunmuştur.

-Berlin'deki Staatliche Museen kayıtlarında yer almaktadır.

- Sağdan sola eski ve güç anlaşılır bir Latinceyle yazılmış bir yazıt

- **Birinci satır**

IOVESATDEIVOSQOIMEDMITATNEITEDENDOCOSMISVIRCOSIED

- **İkinci satır**

ASTEDNOISIOPETOITESIAIPACARIVOIS

- **Üçüncü Satır**

DVENOSMEDFECEDENMANOMEINOMDVENOINEMEDMALOSTATOD

Lapis Niger

- FOTOGRAF

Lapis Niger

Lapis niger (Latince Karataş) Roma Forumunda bulunan antik bir tapım yerindedir.

-1899-1905 yılları arasında yaptığı kazılar sonucu arkeolog Giacomo Boni tarafından bulunmuştur.

-Dört yüzüne de Bustrophedon adı verilen bir dizgeyle yazılmış bir yazıt bulunmaktadır.

(Dumezil tarafından tavsiye edilen okuma biçimiyle) :

Lapis Niger

I a 1 quoiho...	qvoiho[.]... (or qvoi hoi...)
b 2-3 sakros: es/ed:sord...	sakros:es/ed:sord...
II a 4-5 ...iaias/recei: lo...	...[..]a[..]as/recei: ic (or io)
b 6-7 ...euam/quos: re...	...evam/qvos: re...
III a 8-9 ...m: kalato/rem: ha....	...m:kalto/rem: hab (or hal)
b 10-11 ...od: io: uxmen/takapia: dotau...	...tod:iovxmen/ta: kapia:duo:tavr...
IV a 12 ...m: i: te: r p e	m: iter[..]...
b 13-14 ...m: quoiha/uelod: nequ...	...m:qvoiha/velod: neqv...
c 15 ...od: iouestod/	...[.]od:iovestod/
V 16 loiuquiodpo	loivqviodqo...

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 3. Hafta

Lapis Satricanus (İÖ 500)

FOTOGRAF

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 3. Hafta

Lapis Satricanus

- 1977 yılında M. Stibbe tarafından Roma'nın 60 km güneydoğusundaki Satricum antik kentinde yürütülen kazı çalışmalarında bulunmuş ve adını bu kentten almıştır.

*Yazıtta Osk, Falisk ve Volsk etkileri olduğu da ileri sürülmektedir (Coleman 1986: 120-122).

- Genitivus tekil biçimi olan *–osio* bitimine sahip tek Latince yazıt.
- Poplios Valesios = Publius Valerius Publicola ?

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 3. Hafta

Lapis Satricanus

(?)IEI STETERAI POPLIOSIO VALESIOSIO

SVODALES MAMARTEI

Castor ve Pollux Adağı (Yaklaşık olarak İÖ 6.yy. ikinci yarısı)

- FOTOGRAF

Castor ve Pollux Adağı (Yaklaşık olarak İÖ 6.yy. ikinci yarısı)

1958 yılında Roma'ya yaklaşık 30 km uzaklıkta eski bir dinsel yerleşim alanı olan Lanuvium'da bir tapınak kazısı sırasında bulunmuştur. Roma mitolojisinde ve dini törenlerinde (krşl. törenlerde söylenen **edepol** ve **mecastor** sözcükleri) önemli bir yer tutan Dioskurlar Castor ve Pollux'e adanmış bronz bir levhadır.
YAZIT ŞÖYLEDİR:

CASTOREI PODLOVQVEIQVE QUVROIS

Castor ve Pollux Adağı (Yaklaşık olarak İÖ 6.yy. ikinci yarısı)

CASTOREI PODLOVQVEIQVE QUVROIS

*Yunanca Πολυδεύκης → PODLOVQVEI. Bu isim daha sonra Pollux biçimini alacaktır.

*Yunanca κούροις → *QUVROIS* çoğul dativus biçiminin korunarak aktarıldığı görülmektedir.

*Arkaik Latincedeki 3. isim çekimi tekil dativus biçimi –ei örneği

Garigliano Kâsesi

- FOTOGRAF

Garigliano Kâsesi

- Lazio ve Campania bölgeleri arasındaki Garigliano nehrinin kıyısında bulunduğu düşünülen bir kâsedir. Adını bu nehirden almıştır. Bu nehrin kenarındaki tanrıça Marica tağınağının kazıları sırasında bulunduğu belirtir. Bilim dünyasına ilk olarak 1996 yılında M.Cristofoni tarafından tanıtılmıştır. Eser şu anda Napoli'de Museo Archeologico Nazionale'de bulunmaktadır. Cristofoni kâsenin iç ve dış yüzeyinde bulunan yazıttan yola çıkarak kâsenin İÖ 5. yüzyılın ilk yarısına ait olduğunu belirtir. Bu tarihin daha erken dönemlere götürülebileceğini belirtenler de vardır.

Garigliano Kâsesi

- Üzerinde henüz bir uzlaşma sağlanamamış çok sayıda okunamayan harf içermektedir. Yazıt kâsenin iç ve dış yüzeyine kazınmıştır. Dış yüzeydeki yazıt kasenin sahibinin ya da adayan kişinin olduğu düşünülen tek bir isim içermektedir. İç yüzeydeki yazıt ise daha uzundur ve ilginç arkaik harfler içermektedir. Aralıksız ve daire biçiminde yazılmıştır. Her iki yüzeydeki yazıt da soldan sağa okunmaktadır. Yazıt şu biçimdedir:

Garigliano Kâsesi

- Dış Yüzey: **AHUIDIES**
- Klasik Latince *Audii/Audeii/Avidi.*
- İç : **NEI PARI MED ESOM KOM MEOIS SOKIOIS TRIFOS AUDEOM DUO [M]**
- Klasik Lat. : *ne pare (noli capere) me! sum cum meis sociis tribus Audiōrum duōrum*

Garigliano Kâsesi

Latince sum fiilinin arkaik biçimi olan ESOM örneği içerir.

- M. Terentius Varro, *De lingua Latina* (9.100):
- “...sum quod nunc dicitur olim dicebatur esum et in omnibus personis constabat, quod dicebatur esum es est, eram eras erat, ero eris erit.»

Cista Ficoroni

- FOTOGRAF

Cista Ficoroni

- Bronzdan yapılmış silindir biçiminde mücevher kabıdır.
- Francesco di Ficaroni tarafından 1738 yılında Roma yakınlarında bulunmuştur.
- Şu anda Roma'daki Museo Nazionale Etrusco da sergilenmektedir.
- Etrüsk- İtalik cista geleneğinin en eski ve en iyi bilinen örneğidir.

İÖ. 4. Yüzyılda yapıldığı düşünülen bu kabın kapağı ustaca yontulmuş üç küçük heykelcikle süslenmiştir.

Cista Ficoroni

Kapağında yer alan yazıttan Praenestenin soylu ailelerinden birinin üyesi olan Didia Malconia adındaki soylu bir kadının kızına hediyesi olduğu anlaşılmaktadır:

- DINDIA MACOLNIA FILEAI DEDIT
- NOVIOS PLAUTIOS MED ROMAI FECID

Klasik Latincesi şu şekildedir:

- DINDIA MACOLNIA FILIAE DEDIT
- NOVIUS PLAUTIUS ME ROMAE FECIT

Cista Ficoroni

Kabın gövde kısmında kabartmayla Arganautlarla ilişkili sahneler tasvir edilmiştir.

1. Sahnede Yunan mitolojisinde de yer alan, Poseidon ve Melia'nın oğlu Amycus ağaca bağlanmış bir biçimde görülmektedir. Amycus, Bitynia'nın efsanevi halkı Bebryces'lerin kralıdır.

2. sahnede bir kaynağın önünde dinlenen, sohbet eden ve yerdeki amphoralardan anlaşıldığı kadarıyla şarap içmiş olan Argonautlar tasvir edilmiştir.

3. sahnede ise bir argo gemisinin pruvası işlenmiştir.

Edebiyat Öncesi Dönem-Carmina

- Roma’nın kurulduğu İÖ 753 yılından Tarentum’lu Livius Andronicus’un ilk tragedyasını sahneye koyduğu İÖ.241 yılına kadar geçen zaman zarfında Roma’da edebiyat niteliğini taşıyabilecek herhangi bir eser bulunmamaktadır. Günümüz araştırmacılarının bu görüşü aslında Romalıların kendilerinin de görüşüdür. Bu nedenle bu döneme Edebiyat öncesi dönem denilmektedir. Bu dönem süresince askeri konularla ve İtalya’da var olma, üstünlüklerini kabul ettirme çabası içinde olan Romalılar, İtalya’da hem dil hem de kültür bakımından bir birlik kurmanın adımlarını atmışlardır. Yine bu döneme ait, ileride Roma edebiyatının gelişmesine yardımcı olacak, yazınsal hareketlenmeler olarak nitelendirilebilecek bazı unsurlar, ileri yüzyıllarda Yunan edebiyatından alınan örneklerle de harman edilerek, ileriki yıllarda birer edebi tür haline gelmiştir. Bu yazınsal kıpırdanışlardan ilki carmen’lerdir.

Edebiyat Öncesi Dönem-Carmina

- Muhtemelen cano, canere söylemek fiilinden gelen carmen sözcüğü belirli bir ritimle okunan, söylenen sözlerdir. Latincenin erken dönemlerinde bu sözcük ilahi, büyülü, tılsımlı söz anlamına da gelmektedir. 12 Levha yasalarında “malum carmen”, kötü büyü içeren sözler söyleyen kişilere karşı ceza öngörülmektedir.
- Plin.HN 28.2.18: “*qui malum carmen incantassit?*”.
- Klasik Latincede Carmen sözcüğü özellikle lirik şiir ve ilgili türler için genellikle şarkı ve şiir anlamında kullanılmaktadır (Horatius, Mektuplar, 2.2.25, 59-60,91). Ancak eski büyülü söz anlamının da unutulmadığı görülmektedir (Ovidius, *Metamorphosis*, 7.167). Yazın öncesi döneme ait Carmen’lerden pek azı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bunlar:

Roma Yazını: Başlangıç Dönemi 4. Hafta

- Edebiyat Öncesi Dönem-Carmina
  - Carmen Fratres Arvales
  - Carmen Saliare
  - Carmina Convivalia
  - Carmen Nelei
  - Carmen Priami
  - Carmina Triumphalia

Carmen Arvale (Carmen Fratrum Arvalium)

- Roma’da Arval rahiplerinin, Latince adıyla *Fratres Arvales* rahip kurulunun söylediği ilahidir. Bu rahip kurulu tanrıça Dea Dia tapımından sorumludur. Soylu ailelerden seçilmiş ve diğer rahip kurullarında olduğu gibi hayat boyu görev yapan 12 rahipten oluşmaktadır.
- En önemli bayramları Mayıs ayında, Dea Dia ya adanan korulukta yapılan Ambarvalia bayramıdır. Bu rahipler sürülen tarlaların verimli ürün vermesini sağlamak ve kamusal dirlik düzenin korunması amacıyla tanrıçaya kurban keserler.
- Bugün bilinen Carmen Arvale günümüze İS 218 yılına ait bir yazıttan elimize ulaşmıştır.

Carmen Arvale (Carmen Fratrum Arvalium)

- İlahi arkaik Latincedir ve en azından İÖ 4. Yüzyıldan öncesine kadar gittiği düşünülmektedir. İlk olarak Lar'lara (Lases) Semon'lara hitap etmekte ve onlardan yardım istenmektedir. Ardından Mars'a seslenilmekte , salgın hastalıklara ve doğal afetlere izin vermemesi istendikten sonra, doyması istenmekte (muhtemelen kurbanla) ve tüm semonları (ekin perileri) çağırması istenmektedir. İlahi Mars bize yardım etsin ve 5 kez tekrarlanan zafer sözcükleriyle sona ermektedir.
- Dea Dia için yapılan kurban merasimi içinde, bu tanrılardan toprağın ve ürünün sağlam olması dilenerek, Dea Dia'nın buradaki görevini yerine getirmesi için uygun bir ortam sağlamaya çalışılmaktadır. (OCD , Carmen Arvale)

- Bu ilahinin Fratres Arvales rahipleri tarafından *lustratio agrorum* (tarlaların arılanması) sırasında dans eşliğinde bu ilahiyi okudukları tahmin edilmektedir (Albrecht, *A History of Roman Literature*, s.42-43). Yazıttan kalan dizeler şu biçimdedir CIL 06, 02104 (p 864, 3261, 3824):

Carmen Arvale (Carmen Fratrum Arvalium)

- **Orjinali** **Latince Yorumu ve Türkçe çevirisi**
- *enos Lases iuuate* (***Nos, Lares, iuvate***)
- *enos Lases iuuate* ***Bize yardım edin Lar'lar!***
- *enos Lases iuuate*
-
- *neue lue rue Marmar sins incurrere in pleores* (***neve luis ruinam, sinas incurrere in plures***)
- *neue lue rue Marmar sins incurrere in pleores* (***Ey Mars, karın, yıkımın daha çok kişiye***
- *neue lue rue Marmar sins incurrere in pleores* ***zarar vermesini engelle***)
-
- *satur fu, fere Mars, limen sali, sta berber* (***satur fu, fere Mars, limen sali, sta verbera.)***
- *satur fu, fere Mars, limen sali, sta berber* (***artık doydun, azgın Mars, eşikten atla, dur, vur)***
- *satur fu, fere Mars, limen sali, sta berber*
-
- *semunis alternei advocapit conctos* ***(semunes alterne invocabit cunctos)***
- *semunis alternei advocapit conctos* ***(sırayla bütün ekin perilerini çağıracak)***
- *semunis alternei advocapit conctos*
-
- *enos Marmor iuuato* ***(nos, Mars, iuvato)***
- *enos Marmor iuuato* ***(Mars bize yardım etsin)***
- *enos Marmor iuuato*
-
- *triumpe triumpe triumpe triumpe triumpe* ***zafer zafer zafer zafer zafer***

Carmen Saliare

- *Varro, Lingua Latina, 7, 26-27*

- ...in multis verbis in quo[d] antiqui dicebant S, postea dicunt R, ut in carmine Saliorum sunt haec: 'cozeulodorieso. omnia vero adpatula coemisse. ian cusianes duonus ceruses. dunus lanusue uet pom melios eum recum' * * *

- . . . f<o>edesum foederum, plusima plurima, meliosem meliorem, asenam arenam, ianitos ianitor. quare e[st] Casmena Carmena carmina carmen, R extrito Camena factum. ab eadem voce canite, pro quo in Saliari versu scriptum est cante, hoc versu: 'divum empta cante, divum deo supplicante.'

Carmen Saliare

- *Quintilianus*, *Institutio Oratoriae*, 1.6.40:
- “*Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta*”
- “Salii İlahisi günümüzde, kendi rahiplerince bile güç bela anlaşılmaktadır.”

Carmen Saliare

*Salii rahiplerinin Mart ve Ekim aylarında Mars onuruna düzenledikleri törende ellerinde kalkanlarla Roma sokaklarında üç kez yere ayak vurarak (*tripudium*) dans ederken (Albrecht, s.43) söyledikleri türküdür.

*Arkaik Latince'den kalan Saturnia vezninde bir carmendir (*OCD* carmen Saliare)

*Horatius'un bir sözünden yola çıkarak ilahinin Numa zamanına değin gittiği söylenebilir.

**Carmen Saliare*'nin 1. ve 3. Parçacıkları Varro'nun *De Lingua Latina* adlı eserinden günümüze kalmış (7.26). 2. Parçacık ise Quintus Terentus Scaurus'un *De Ortographia* adlı eserinden günümüze ulaşmıştır. Buna göre parçacıklar şu biçimdedir:

Carmen Saliare

1-divum empta cante, divum deo supplicate

2-cume tonas, Leucesie, prae tet tremonti
quot ibet etinei de is cum tonarem

3-cozeulodorieso. omnia vero adpatula coemisse.
ian cusianes duonus ceruses dunus lanusve
vet pom melios eum recum.

Carmina Convivalia

- Cicero’nun *Tusculanae disputationes*, IV, 2, 3’teYaşlı Cato’nun *Origines* eserini kaynak göstererek aktardığına göre, ziyafet sofralarında konuklar sıra ile ayağa kalkar, flüt eşliğinde atalarının başarılarından ya da önemli tarihi kişiliklerin cesaretinden söz eden türküler söylerlermiş. Cicero ya göre bu gelenek, Romalılarda eskiden beri müzik ve şiirin var olduğunu kanıtlamaktadır.
- Varro’nun aktardığına göre (*De vita populi Romani*, 77, 2.), bu ziyafetlerde, müzik eğitimi görmüş çocuklar, *tibia* eşliğinde türküleri söylemeleri için parayla tutulurlarmış.
- Bu türkülerden günümüze hemen hemen hiçbir şey kalmamıştır. *Carmina convivalia*, ölüler için söylenen ağıtlar (*Neniae* ya da Naeniae) ile birlikte destan türünün ilk evresi, çekirdeğidir.

Carmina Convivalia

- Kimin yazdığı bilinmeyen 5 dizelik *Carmen Nelei* (Neleus'un Şarkısı) ve Varro tarafından (*De lingua Latina,* 7,28) tek bir dizesi aktarılan *Carmen Priami (Priamus'un Şarkısı)* bu türün örnekleri olarak kabul edilir.
  - ***CARMEN NELEI***

Saucia puer filia sumam

Foede stupreque castigor cotidie.

strigones exerciti

En umquam numero matri faciemus volup ?

Topper fortunae commutantur hominibus.

Carmen Priami

ueteres Casmenas cascam rem uolo profarei.

Carmina Triumphalia

- Carmina Triumphalia zafer türküleridir.
- Kazanılan savaşlardan sonra zafer töreni düzenlemek bir gelenektir.
- Tören sırasında zaferi simgeleyen defneyle süslü mızraklarıyla düzen içinde yürüyen askerler, “lo triumphe” “ah zafer” diye bağırarak komutanlarını öven zafer türküleri söylerlermiş. Bunun bir örneğini Suetonius (Divus Iulius, 49) aktarır:

Gallia Caesar’a boyun eğdi, Caesar da Nikomedes’e:

bak şimdi Gallia fatihi Caesar kendi zafer töreninde,

Caesar’ı yenen Nicomedes ise zafer töreni kutlamıyor.

Carmina Triumphalia

- Roma’da hiciv türünün gelişmesinde etkisi olan unsurlardan biridir.
- Sonradan bu övgü türkülerine alay unsuru da eklenmiştir.
- Askerlerin kumandanlarını hedef alan keskin yergilerinde ve açık saçık kaba şakalarında oldukça özgürdürler. Caesar’ın zafer töreninden günümüze kalmış bir dize, bize bu konuda fikir vermektedir:

Urbani, servate uxores: moechum calvom adducimus

aurum in Gallia effutuisti, hic sumpsisti mutuum.

-

Şehirliler koruyun karılarınızı, getiriyoruz kel zamparayı

Gallia’da saçtın altınları, buradan ödünç almıştın onları

Edebiyat Öncesi Dönem – 5. Hafta

- Fescennini Versus
- Fabula Atellana
- Satura
- Neniae
- Düzyazı

Edebiyat Öncesi Dönem-Fescennini Versus

- Etruria ile Latium bölgeleri arasındaki Etrüsk kenti Fescennia'nın adıyla anılan bu tür İtalya'nın en eski şiir türüdür. Kaba saba şakalar içeren dizelerden ya da iki kişinin diğeriyle dalga geçmek ya da gülünç duruma düşürmek amacıyla doğaçlama birbiriyle atışması olan dizelerden oluşur. Bu tür kır kökenli gibi görünmektedir. Horatius bu türün gelişimi ile ilgili şunları söylemiştir (*Epistulae*, 2.1-139 v.d.):

Edebiyat Öncesi Dönem-Fescennini Versus

- (Çeviri: Türkan Uzel, *Q. Horatius Flaccus, İambus'lar, Lirik Şiirler, Satura'lar, Mektup'lar*, TTK, Ankara, 1994, s.248)

- " Eski devrin azla yetinen çiftçileri, ürünlerini ambarlarına kaldırdıktan sonra " ne yapalım, gün olur bu çileler biter" diye umut ederek, ağır çilelere katlanan ruhlarını dinlendirirlerdi bayram günlerinde. O zaman işlerine yardımcı olan çocukları ve karılarıyla birlikte, Toprak Ana'ya bir dişi domuz kurban ederler, Silvanus'a süt, hayatın kısa olduğunu bilen Genius'larına şarap ve içecek sunarlardı. Bu töreden Fescennia taşkınlığı doğdu, sırayla iki değişik dize biçimini alarak yayıldı, bu kaba taşlama. Herkesin hoşuna giden bu özgürlük, her yeni yılda tatlı tatlı eğlendirirdi insanları; bu şaka hoyratlaşarak, sonunda açık bir azgınlığa dönüşünceye ve işi, ceza korkusu olmadan, şerefli evleri tehdit etmeye vardırıncaya kadar, sürdü gitti bu töre. Bu tür şiirlerin kanlı dişlerini geçirdiği insanlar acı çektiler, diş geçiremediği kimseler de kamu yararını düşünerek, endişe içinde kaldılar. Hatta bir kimse için küçük düşürücü şiirler yazılamaz diye bir yasa bile çıkarıldı ve bu tür şiirler için ceza kondu. Dayak korkusundan, ozanlar, güzel konuşmak, bu yoldan hoşa gitmek zorunda kalınca, türlerini değiştirdiler.»

Edebiyat Öncesi Dönem-Fescennini Versus

- Fescennini versus sonraki yüzyıllarda da ekin kaldırma, Tellus (Toprak Ana) şenliklerinde açık saçık niteliğini korumuştur.
- Başlangıçta kır yaşamında küçük bir eğlence olarak başlamış olan bu türün, zaman içinde İtalya'nın diğer kentlerine ve Roma'ya da yayıldığı, düğün törenlerinde gençlere bunun için izin verildiği belirtilmiştir (Servius, *Ad aen.* 7.695; Seneca, *Controversiae* 21; Plinius, *HN*, 15.22)
- Kente girdiğinde açık saçık niteliği daha da belirginleşmiş, özellikle düğün törenlerinde söylenir olmuştur.
- Versus Fescennini edebiyat araştırmacıları tarafından Ancak sonradan ortaya çıkacak olan Satura ve Roma Komedyasını oluşturan yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Edebiyat Öncesi Dönem- Fabula Atellana

- Livius, 7.2:
- Atellana Osklardan alınan bir oyun türüdür, gençler bu türü kendilerine saklamış, bu oyunun profesyonel aktörler tarafından kirletilmesine izin vermemişlerdir. Atellana oyuncularının bir kabileye kaydedilmemesi, ancak sahne sanatıyla ilişkileri yokmuş gibi askerlik yapmalarına izin verilmesi geleneği oradan kalmadır. Diğer kurumların mütevazı başlangıçları arasında sahne oyunlarının kökenini de yazmak, ortaya çıkışı bu denli ağırbaşlı olan bir sanatın, bugünlerde muktedir krallıkların bile güçlükle katlandığı bir çılgınlığa dönüştüğünün görülebilmesi açısından bana uygun göründü.

Sahne sanatçıları Roma'da en alt sınıftan yurttaş olarak kabul edilirlerdi ve orduda görev yapmalarına izin verilmezdi.

Edebiyat Öncesi Dönem- Fabula Atellana

- Fabula Atellana, Campania bölgesinde bir Osk kenti olan Atella'da doğmuştur.
- Bu türdeki diyaloglar genelde Osk lehçesi ile yazıldığı için Ludi Osci ya da ludicrum Oscum da denmektedir.
- Kaba saba ve doğaçlama şakalar içeren fars'tır.
- İÖ 391 yılında Roma'ya getirilmiştir. Fabula Atellana'da oyuncular sahnede konunun akışına göre doğaçlama konuşurlar, yüzlerinde maske vardır. Kalıplaşmış tipler vardır. Fabula Atellana da kalıplaşmış olan bu tiplemelerin yansımaları Roma komedyasında görülmektedir.

Edebiyat Öncesi Dönem- Fabula Atellana

- Başlıca Karakterler:

- **maccus** (bir çeşit soytarı ya da aptal- Commedia dell'arte'ye pulcinella karakteri olarak geçmiştir.)
- **pappus** (yaşlı, aptal cimri, çoğu kez karısının ve çocuklarının eğlence konusudur)
- bucco (geveze aptal),
- dossenus (kötü kambur).

Edebiyat Öncesi Dönem- Satura

- Livius'un anlatısında komedyanın gelişim sürecinde Fescennia dizelerinden sonraki aşama, profesyonel yerli aktörlerin seslerini ve hareketlerini flüte uydurarak yaptıkları *satura* adı verilen oyundu.
- "**VII.2.** Salgın hastalık o yıl (İÖ 365) ve C. Sulpicius Peticus- C. Licinius Stolo'nun konsüllük yaptığı ertesi yıl boyunca sürdü. Bu yıl (İÖ 364) tanrıların öfkesini dindirmek amacıyla tanrılara sunulan ziyafet anlamına gelen bir *lectisternium*'un kent tarihinde üçüncü kez düzenlenmesi dışında kayda değer bir olay olmadı. Ne insanların aldığı kararlar ne de tanrıların yardımı bu hastalığın gücünü kıramayınca, tanrıların öfkesini yatıştırmaya yönelik yapılan diğer eylemlerin arasında sahne gösterilerinin de başlatıldığı söylenir. Bu, yegâne gösterisi *circus* olan savaşçı bir toplum için yeni bir durumdur. Ancak aşağı yukarı bütün diğer başlangıçlarda olduğu gibi bu küçük başlangıç da yabancı kökenli idi. Etruria'dan çağırılmış dansçılar, bir şarkı olmadan ya da şarkıda söylenen sözleri taklit etmeden flütçü sıralarına doğru sıçrayarak, Etrüsk geleneğinde pek de yadırganmayan hareketler sergilediler. Ardından gençlerimiz aynı anda birbirlerine kaba sözlerle takılarak onları taklit etmeye başladılar, hareketleri sese (söze) uyumluydu. Böylece bu olay kabul gördü ve oldukça sık uygulanarak canlı tutuldu. Profesyonel yerli aktörler, Etrüsk dilinde oyuncu anlamına gelen "ister" sözcüğünden yola çıkılarak "*histriones*" olarak adlandırıldı. Bunlar daha önce olduğu gibi birbirlerine Fescennini dizelerine benzer kaba saba rastgele sözler söylemiyorlar, artık baştan sona flütü şarkı ve hareketle tamamlayan bir biçimde yazılmış müzikal ölçüyle dolu *satura*'ları sahneliyorlardı."

Edebiyat Öncesi Dönem- Satura

- Satura sözcüğünün etimolojisi belli değildir.
- Lanx satura: yiyeceklerle dolu tabak
- Lex per saturam: İstenmeyen bir yasayı çok istenen bir yasa maddesine eklemek (Modern Torba yasalar)
- Per saturam (karmakarışık)

- Müzik eşliğindeki bu türde daha sonra komedyada görülen konu bütünlüğü yoktur.
- Hiciv ve Komedya türlerine katkısı olduğu düşünülür.

- Sonradan edebi tür olan satura'da konu çeşitliliği vardır.
- Lucilius edebi bir tür haline getirmiş, Horatius geliştirmiştir.

Edebiyat Öncesi Dönem- Neniae (Naeniae)

- Roma’da destan türünü destekleyen unsurlardan biri de Neniae denilen ağıtlardır.
- Festus Nenia’yı cenaze töreninde ölüyü övme amacıyla flüt eşliğinde söylenen türkü olarak tanımlamaktadır.
- Ağıtlar başlangıçta ölenin yakınları tarafından söylenirken, zamanla ölenin evi önünde bir çalgıyla birlikte *Praeficae* adı verilen ve para ile tutulan ağıtçı kadınlar tarafından söylenmeye başlanmıştır.
- Bu kadınlar , Nenia’larda ölen kişinin övgüsü yapar ve ağlayıp sızlayarak ölümünden duyulan kederi belirtirlerdi.
- Nenia’lar her ne kadar basmakalıp sözlerden oluşsa da, tarih ve destanı destekleyen bir unsur olarak önemlidirler.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

- XII Levha Kanunları
- Cumhuriyetin kurulmasından yaklaşık 50 yıl sonra sınıflar arası mücadele döneminde kanunların yazılı hale getirilmesi talebinin ürünüdür.
- Bu kanunları yazılı hale getirmek amacıyla consul yetkisine sahip on kişilik bir heyet kurulmuştur (decemviri consulari imperio legibus scribundis)
- Heyet Yunanistan'da incelemeler yapmış, Solon'un yasalarını incelemiştir.
- İÖ 451'de 10 tunç levha üzerine yazılarak Forum'a yerleştirilmiştir.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

- Ertesi yıl , yani 450 de bu 10 levha’ya iki levha daha eklenmiş ve böylece 12 levha kanunları oluşmuştur.
- Latincedeki ilk düzyazı örneği denebilir.
- İÖ 390 yılındaki Gal akınlarında levhalar kaybolmuştur. Yenileri dikilmemiştir.
- Çeşitli yazarların alıntılarından bir kısmı günümüze ulaşmıştır.
- Bir takım sözlerin yan yana sıralanması sonucu oluşan basit cümlelerden oluşmaktadır. (Kulaoğlu, 24)
- Yasa maddesi olarak dili açıktır.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

- Örnekler: (Kulağlu, M., Eski Romadan Esintiler, Ankara, 1989, s.24-25)

- «Si in ius vocat, ito, ni it, antestamino; igitur en capito.»
- Eğer bir kimse birini mahkemeye çağırırsa, çağrılan kişi mahkemeye gitsin. Gitmezse çağıran şahit göstersin; böylece onu yakalatsın.

- «Si paterfilium ter venum duit, filius a patre liber esto.»
- Eğer bir baba oğlunu üç defa evlatlık olarak verirse, evlat babasını reddetsin.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

- «Patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.»
- Eğer efendi uşağını memnun ederse, kutsal olsun.

- Hominem mortuum in urbe ne sepelito ne urito.»
- Ölmüş biri şehrin içinde ne gömülsün, ne yakılsın.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

Annales Maximi –Yılın önemli olaylarının kaydedildiği yıllıklar. Tarih yazımında kaynak olarak kullanılmıştır.

Laudationes Funebres: Tarih yazımında kullanılan diğer bir unsur da Cenaze törenlerindeki söylevlerdir.

Cenaze devlet tarafından kaldırılıyorsa consul ya da praetor konuşuyor.

Soyun yüceltilmesini amaçlayan bu söylevler aile arşivinde saklanır. Tarih yazımında bu arşivlerden yararlanılmıştır.

Tarih yazımındaki yanlışlıkların nedeni olarak görülürler.

Eulogium: Ataların büstlerinin altına ya da mezar taşlarına, hayattayken yürüttükleri görevler, başarılarını belirten yazılar yazılırdı. Tarih yazımı için yararlanılan bir unsurdur.

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

Appius Claudius Caecus

İÖ 312 *censor*'udur. Yaptırdığı yol ve sukemeri ile tanınır.

Sententiae (Düşünceler) eseri yerli vezin Saturnia ile yazılmıştır.

Cicero bu eseri *Carmen Pythagoreum* diye tanımlar.

Bu eserden kalan bir özdeyiş:

Suae quisque faber est fortunae.

(Her birey kendi kaderinin işçisidir)

Edebiyat Öncesi Dönem- Düzyazı

Appius Claudius Caecus

Diğer eseri De Usurpationibus (Kullanım Hakkı)

Eserin hukukla ilgili olduğu düşünülmektedir. Ancak günümüze ulaşmamıştır.

Appius Claudius Caecus «r» olarak telaffuz edilen «s» harfini «r» olarak yazmıştır. (Krş. Lapis Satricanus Publio Valesioso)

z harfini alfabeden çıkarmış g harfini eklemiştir.

Roma Yazınında adı bilinen ilk kişidir.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Livius Andronicus

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Cicero, *Brutus*, 72
- Atqui hic Livius [qui] primus fabulam C. Claudio Caeci filio et M. Tuditano consulibus docuit anno ipso ante quam natus est Ennius, post Romam conditam autem quarto decumo et quingentesimo, ut hic ait, quem nos sequimur. est enim inter scriptores de numero annorum controversia. Accius autem a Q. Maxumo quintum consule captum Tarento scripsit Livium annis xxx post quam eum fabulam docuisse et Atticus scribit et nos in antiquis commentariis invenimus;

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Cicero, *Brutus, 73*
- Docuisse autem fabulam annis post xi, C. Cornelio Q. Minucio consulibus ludis Iuventatis, quos Salinator Senensi proelio voverat. in quo tantus error Acci fuit, ut his consulibus xl annos natus Ennius fuerit: quoi aequalis fuerit Livius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quam ii, qui multas docuerant ante hos consules, et Plautus et Naevius.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Antik Kaynaklara göre Latin Edebiyatının kurucusu
- Roma’ya ne zaman geldiği tartışma konusu

Güney İtalya’nın Tarentum kentinden olan bir Yunan savaş esiri Andronikos.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Livia ailesi tarafından satın alınmıştır.
- Ailenin çocuklarının eğitilmesi ile görevlendirilmiştir.
- Azat edilmiş ve Livius Andronicus adını almıştır.
- Çocukların eğitimi için Latince okul kitabı hazırlamıştır

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Troya savaşından yurduna dönmeye çalışan Odysseus'un hikayesinin anlatıldığı Homeros destanı Odysseia'yı Latinceye çevirmiştir.
- Eseri çevirirken İtalya'nın yerel vezni olan Saturnia veznini kullanmıştır.
- Çeviri *Odusia* adıyla tanınır.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Çeviri Örneği 1:

- Hom. Od. 1.1: Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον
- Andron. Od.1.1: Virum mihi, Camena, insece versutum,

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Çeviri Örneği 2:

- Hom. Od. 1.45 “ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη,
- Andronicus: 2.1 Pater noster, Saturni filie . . .

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Çeviri Örneği 3:

- Hom.Od.1.64: “τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.
- Andronicus: 3.1 Mea puera, quid verbi ex tuo ore supera fugit?

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Aynı zamanda oyun ozanıdır.
- 8 tragedya yazmıştır.
- Targedyaları konusunu Yunan kültüründen, özellikle de Troya savaşından almıştır.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Tragedyaları:
  - *Achilles*,
    Aegisthus,
  - *Aiax Mastigophorus*,
  - *Equos Troianos*
  - *Hermiona*.

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Tragedyaları:

- *Andromeda*,
- *Danaë*
- *Tereus*

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- Komedya-Palliata

- *Palliata yazdığı bilinmekte.*
- *Latince olarak konusu olan bir komedya yazan ilk kişi olarak görülür.*
- *Latin Komedyasının gelişiminde önemli payı vardır.*
- *Cantica-Diverbia ayırımının onunla başladığı söylenir.*

Başlangıç Dönemi– 6. Hafta

- *Senatonun talebi üzerine bir de ilahi yazmıştır.*
- *Ozanlar Loncası kurduğu kurduğu söylenir.*

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Gnaeus Naevius

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

- 1. Kartaca savaşında çarpışmış (264-241)
- Campanialı bir Roma vatandaşıdır.
- Livius Andronicus’tan çok kısa bir süre sonra sahne oyunları yazdığı bilinmektedir.
- Komedya alanında başarılı olmuştur.

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

- Yaşadığı dönemin etkin siyasi figürlerinden biri olan Metelli ailesiyle sorunlar yaşamıştır.

- “Fato Metelli Romae sunt consules”

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

- Metelli ailesine yaptığı eleştiri sert karşılık görür.
- “dabunt malum Metelli Naevio Poetae”

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

- Oyunlarındaki kinayeler gerekçe gösterilerek sürgüne gönderilir.
- Afrika’da yaşamını yitirdiği düşünülür.
- Öldüğünde ardında çok sayıda eser bırakmıştır.
- Latin Dilinin gelişimine katkısı çoktur.

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

- Gellius (1.24.2):

Immortales mortales si foret fas flere,
Flerent divae Camenae Naevium poetam.
Itaque postquam est Orcho traditus thesauro,
Obliti sunt Romae loquier lingua Latina.

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri - **Destan**:

Bellum Poenicum

Saturnia vezni

Ana konu 1. Kartaca savaşı

Epik türün öncüsü

Aeneas – Roma ilişkisi

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Praetexta**

Konusu Roma olan sahne oyunlarını (*praetexta*) başlatan kişi olarak kabul edilir.

- *Clastidium*
- *Romulus*
- *Veii* (kesin değil).

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Tragedya**

Konusunu mitoloji ve Troya savaşından alan tragedyalar yazmıştır

- *Hesiona,*
- *Danaë*
- *Equos Troianus,*
- *Hector proficiscens*
- *Iphigenia*
- *Lucurgus*
- *Andromacha*

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Komedya-Palliata**

Yunan komedyasından uyarladığı çok sayıda eseri vardır.

- *Acontizomenos*
- *Agitatoria*
- *Agrypnuntes*
- *Appella* (kesin değil)
- *Ariolus,*
- *Astiologa*
-

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Komedya-Palliata**

Yunan komedyasından uyarladığı çok sayıda eseri vardır.

- *Carbonaria,*
- *Chlamydaria*
- *Colax,*
- *Commotria,*
- *Corollaria,*
- *Dementes*
- *Demetrius,*
- *Dolus*
-

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Komedya-Palliata**

Yunan komedyasından uyarladığı çok sayıda eseri vardır.

- *Figulus*
- *Glaucoma*
- *Gymnasticus*
- *Lampadio*
- *Nagido*
- *Nervolaria*
- *Paelex*
- *Personata*

Başlangıç Dönemi– 7. Hafta

Eserleri – **Komedya-Palliata**

Yunan komedyasından uyarladığı çok sayıda eseri vardır.

- *Proiectus*
- *Quadrigeniti*
- *Stalagmus*
- *Stigmatias*
- *Tarentilla*
- *Technicus*
- *Testicularia*
- *Tribacelus,*
- *Triphallus*
- *Tunicularia.*

Başlangıç Dönemi– 8. Hafta

- **Quintus ENNIUS**

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- İÖ 239 yılında Güney İtalya'daki Calabria bölgesinin küçük bir kasabası olan Rudiae'da doğmuştur.
- Bölgede seçkin bir aile olan Messapia ailesinden gelmektedir
- İyi bir eğitim almış, felsefe ve retorik alanında yetiştirilmiştir. Doğduğu bölgede konuşulan dil Oskça, hakim kültür ise Yunancadır. Dolayısıyla Ennius Oskça, Yunanca ve Latince konuşabilmektedir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Doğduğu bölgede konuşulan dil Oskça, hakim kültür ise Yunancadır.
- Dolayısıyla Ennius Oskça, Yunanca ve Latince konuşabilmektedir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Sardinia’da yaşlı Cato ile tanışmış ve bilgisiyle Cato’nun dikkatini çekmiştir.
- Cato İÖ 204 yılında onu Roma’ya getirmiştir.
- Livius Andronicus gibi öğretmenlik yapmıştır.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Scipio Africanus ve Marcus Fulvius Nobilior gibi Roma'nın önde gelen isimlerinin dostluğunu kazanmıştır.
- Marcus Fulvius Nobilior'un oğlu Quintus Fulvius Nobilior daha sonra ozanın Roma vatandaşlığı kazanmasını sağlamıştır.
- İÖ 169 yılında son eseri olan tragedyası Thyestes'i yazdıktan sonra yaşamını yitirmiştir.
- Öldükten sonra külleri Roma'ya getirilmiş ve Scipio ailesinin mezarına yerleştirilmiştir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- **Eserleri**

- **Destan**: *Annales.*
- İÖ 189 yılından sonra yazdığı *Annales* adlı destan en önemli eserlerinden biri
- Günümüze yaklaşık 600 dize halinde 437 fragment kalmıştır.
- Eser 18 kitaptan oluşmaktadır.
- Başlıklardan anlaşıldığı kadarıyla Ennius anlatısını kronolojik olarak düzenlemiştir.
- Ennius destanında, daha önce Naevius tarafından işlendiği için, 1. Kartaca savaşına yer vermemiştir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- **Eserleri**
- Aeneas’ın İtalya’ya gelişinden başlayarak, kendi zamanı da ele alır.
- Heksametron vezniyle yazmıştır.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Sahne Oyunları
- Hem tragedya hem de komedya yazan son Latin ozanıdır.
- Komedyaları vasat bulunmuş, Tragedya alanında başarı sağlamıştır.
- Yirminin üzerinde sahne oyununun adı günümüze ulaşmıştır ve bunların isimlerinden anlaşıldığı kadarıyla genelde Euripides'in oyunlarını çevirmeyi ya da uyarlamayı tercih etmiştir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Sahne Oyunları

- Çeviri /uyarlamalarında zaman zaman sadık, zaman zaman da eklemeler yapmıştır.
- İki tane *praetexta*'sının adı bilinmektedir.
  - *Ambracia*
  - *Sabinae.*

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Tragedyaları

- *Achilles Aristarchi*
- *Aiax, Alcmeo, Alexander, Andromacha aechmalotis, Andromeda, Athamas, Cresphontes, Erectheus, Eumenides, Hectoris lytra, Hecuba, Iphigenia, Medea, Melanippa, Nemea, Phoenix, Telamo, Telephus, Thyestes.*

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Komedyaları

- *Cupiuncula*
- *Pancratiastes.*

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Diğer Eserleri

- **Hedypagetica** (İyi beslenmeyle ilgili) : Gelalı Archestratus'un (İÖ350) Yunanca yazılmış kısa bir şiirinden esinlenen, gastornomi üzerine didaktik bir eserdir.
- Hexametron ölçüsüyle yazılmış ilk Latin şiiridir.
- Eserden günümüze Apuleius'un Apologia eserinde alıntıladığı 11 dize kalmıştır.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Diğer Eserleri

- **Sota:** Günümüze tamamlanmamış 5 dize ulaşmıştır.
- **Saturae:** 34 dizeyi içeren 18 fragment günümüze ulaşmıştır.
- **Scipio:** Scipio Africanus’un Zama’daki zaferini kutlayan, onu onurlandıran şiirdir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Diğer Eserleri
- **Euhemerus:**
- Yarı felsefi içerikli eser
- Büyük olasılıkla düzyazı ile kaleme alınmış olan eser, İÖ 4 ya da 3. Yüzyılda yaşamış olan Messinalı Euhemerus'un düşüncesini halka anlatan bir eserdir.

Başlangıç Dönemi– Quintus Ennius

- Diğer Eserleri

- **Epicharmus** adlı eseri İÖ 5. yüzyıl komedya ozanı, aynı zamanda bir düşünür olarak da ünlenen Epicharmus'a atıfta bulunan bir eserdir.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- **Pacuvius ve Accius**

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Marcus Pacuvius İÖ 220 yılında Brundisium’da doğmuştur.
- 20 yaşında hem bir ressam hem de ozan olarak Roma’da etkili olmaya başlamıştır.
- Cicero ilerleyen yıllarda Scipio ve çevresiyle ilişkili olduğunu söyler.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Kendinden öncekilerle karşılaştırıldığında, tür bakımından tragedya ve *praetexta* ile kendini sınırlamıştır.
- Yunan örneklerinden aldığı tragedyalarını diğer oyunlardan aldığı sahnelerle genişletmiştir.
- Cicero Pacuvius'un en önemli tragedya yazarı olduğunu söyler ,eserlerindeki sanatsal ve yaratıcı dizeleri över.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Kendinden önceki ozanların ele aldığı konuları tekrar ele alıp yenilikler getirmiştir.
- Troya savaşıyla ilgili konuları işlemeye devam etmiş, öte yandan bu savaşın sonraki kuşaklar üzerindeki etkileri üzerinde de durmuştur.
- Euripides, Aeskhylos ve Sophokles'i örnek almıştır.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Eserleri- Tragedyalar
- Antiopa
- Armorum Iudicium
- Atalanta
- Chryses
- Durolestes
- Hermiona
- Iliona
- Medus
- Niptra

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Eserleri- Tragedyalar
- Orestes
- Pentheus
- Periboea
- Teucer
- Thyestes

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Tragedyalarının dışında *Paullus* adında bir *praetexta* ve ayrıca bir *Saturae* yazdığı söylenir.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Lucius Accius İÖ 170 yılında Umbria bölgesindeki Pisaurum'da doğmuştur.
- Azatlı bir ailenin çocuğu
- Roma'ya gelmiş, iyi bir eğitim alarak hem dilbilgisi hem de şiir konusunda kendini yetiştirmiştir.
- Pacuvius Tarentum'a çekildikten sonra tragedya alanında verdiği eserlerle bu alanın en önemli yazarı haline gelmiştir.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Sahnede kendisiyle alay eden bir mim aktörünü dava etmiş ve ceza almasını sağlamıştır.
- Satura yazarı Licinius ile de eleştirel fikir ayrılığı yaşamıştır.
- Accius oldukça uzun bir yaşam sürdükten sonra yaklaşık olarak İÖ 84 yılında yaşamını yitirmiştir.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Eserleri: Tragedyalar
- Achilles,Aegisthus,Agamemnonidae,Alcestis,Alcimeo,Alphesiboea, Amphitruo, Andromeda, Antenoridae, Antigona, Argonautae(?), Armorum iudicium, Astyanax, Athamas, Atreus, Bacchae, Chrysippus, Clutemestra, Deiphobus, Diomedes, Epigoni, Epinausimache, Erigona, Eriphyhla, Eurysaces, Hecuba, Hellenes, Io, Medea, Melanippus, Meleager, Minos, Myrmidones, Neoptolemus, Nyctegresia,Oenomaus, Pelopidae, Persidae, Philocteta, Phinidae, Phoenissae, Prometheus, Stasiastae vel Tropaeum, Telephus, Tereus,Thebais, Troades.

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Eserleri: Praetexta
- Aeneadae aut Decius
- Brutus

Başlangıç Dönemi– 9. Hafta

- Diğer Eserleri
  - Didascalica
  - Pragmatica
  - Annales
  - Parerga
  - Sotadica

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- Caecilius Statius

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- Plautus ve Terentius arasındaki dönemde eserlerini vermiş ünlü *palliata* (komedya) yazarı
- Gallia Cisalpinalı, büyük olasılıkla da *Mediolanum*ludur (Milano)
- İÖ 222 yılındaki Clastidium savaşında Roma tarafından esir alınmış ve köle olarak kente getirilmiştir.

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- Livius Andronicus ve Terentius gibi azat edilmiş ve kendisini azat eden efendisinin aile adını alarak Caecilius Statius olarak anılmıştır.
- İÖ 179 yılında en parlak dönemini yaşadığı belirtilir ve dönemin en iyi komedya yazarı olarak gösterilir.

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- Ennius’la çok yakın oldukları söylenir ve İÖ 168 yılında yaşamını yitirdiğinde, dostunun yanına gömülmüştür.
- Terentius’un *Hecyra* oyunun önsözünde oyuncu Ambivius, Caecilius’un oyunlarının başlangıçta izleyiciler tarafından pek beğenilmediği, diğer yazarlar tarafından çokça eleştirildiğini belirtmektedir.

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**
- 42 eserinin adı bilinmektedir.
- Bu isimlerden yola çıkarak 16 tanesinin Yunan Yeni Komedya yazarı Menandros’tan esinlendiği düşünülmektedir. Tam olarak günümüze ulaşan bir oyunu yoktur.

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Menandros’tan esinlendikleri:

- ***Andria*** (Andros güzeli)
- ***Androgyne***
- ***Epicene***
- ***Chalcia*** (Kazancı (Bakırcı) Bayramı)
- ***Dardanus***
- ***Epiclerus*** (Mirasçı)

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Menandros’tan esinlendikleri:

- ***Hymnis***
- ***Hypobolimaeus*** (Bebek Değiştirme)
- ***Imbrii*** (Imbrialılar)
- ***Karine*** (Feryat eden kadın)
- ***Nauclerus*** (Kaptan)
- ***Plocium*** (Gerdanlık)
- ***Polumenoe*** (Satılık adamlar)

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Menandros’tan esinlendikleri:

- ***Synaristosai*** (Kadınlar Kahvaltıda) (aynı zamanda Plautus'un *Cistellaria* oyununun da orjinali)
- ***Synephebi*** (Gençler-Oğlanlar)
- ***Titthe*** (Hemşire)

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Diğer Yunan Ozanlarından Esinlenenler:
- ***Aethrio***
- ***Chrysion***
- ***Davos***
- ***Demandati*** (Gözetimdeki oğlanlar),
- ***Epistula*** (Mektup) ,
- ***Ex hautou hestos*** İki ayağının üzerindekiler,
- ***Exul*** (Sürgün),

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Diğer Yunan Ozanlarından Esinlenenler:
- ***Fallacia*** (Hile),
- ***Gamos*** (Evlilik),
- ***Harpazomene*** (Kaçırılan Kız) ,
- ***Hypobolimaeus Aeschinus*** (Bebek değiştiren Aeschinus)
- ***Meretrix*** (Yosma),
- ***Nothus Nicasio*** (Sahtekar Nicasio),

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya
- Diğer Yunan Ozanlarından Esinlenenler:
- ***Obolostates/Faenerator*** (Banker)
- ***Pausimachus***,
- ***Philumena***
- ***Portitor*** (Kapıcı)
- ***Pugil*** (Boksör)
- ***Symbolum*** (Sembol)
- ***Syracusii*** (Syracusaelılar)
- ***Triumphus*** (Zafer)

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- **Eserleri**- Komedya

- Yunan Orta komedya yazarlarından Antiphanes ve Alexis, Yeni Komedya yazarlarından Philemon’dan etkilenmiştir.
- Ele aldığı konulardan bazıları
- hamilelik
- yasal olmayan çocuk doğumu,
- evlat yetiştirmeye ve genç aşığın babasını kandırmasına ilişkin göndermeler

Başlangıç Dönemi– 11. Hafta

- In amore suave est summo summaque inopia Parentem habere avarum inlepidum, in liberos
- Difficilem, qui te nec amet nec studeat tui.
- Aut tu illum furto fallas aut per litteras
- Avertas aliquod nomen aut per servolum
- Percutias pavidum, postremo a parco patre
- Quod sumas quanto dissipes libentius!

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

- Gaius Lucilius

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

İÖ 180-102 yılları arasında yaşamıştır.

Latium bölgesinde doğmuştur.

Roma vatandaşı olmamıştır.

Atlı sınıfından zengin bir aileden gelmekedir.

Atina’da felsefe eğitimi

Bağımsız

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

Çevresinde insan yaşamı

Toplum

İnsanların kusurlarına yoğunlaşmış.

Sivri dilli

Önemli kişileri eleştirmekten çekinmemiştir.

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

Başlıca eseri *Carmina per saturam*

30 kitaptan oluşur.

Çok çeşitli konuları işlemiştir.

Destan türünün önemli bir parçası olan tanrı toplantısını komik unsurlar kullanarak ele almıştır.

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

- Üçüncü kitap Sicilya’ya yaptığı bir yolculuğun canlı bir biçimde anlatımı
- Birden fazla satirde mutfakla ilgili tavsiyeler bulunmaktadır.
- Latin edebiyatında ziyafetlerdeki gösteriş budalalığı ve lükse düşkünlük gibi tartışmalı konularla birlikte gastronomi konusuna değinme

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

16. kitap sevdiği bir kadına ithaf edilmiştir. Bu bakımdan Lucilius, kişisel aşk şiirinin habercisi, öncülü olarak sayılabilir.

Eserinde yazın alanındaki sorunlara da sıkça değindiği bilinmektedir.

Retorik, şiir sanatı üzerine fikirler, edebiyat üzerine gramer analizleri ve eleştiriler

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

- Accius ve Pacuvius’a sataşma
- Lükse düşkünlüğe karşı çıkışları döneminde yaşanan sorunların toplumda yarattığı yozlaşmaya, ahlaki çöküntüye yöneliktir.
- Yergisel unsurlar ilk defa Lucilius’ta ön plana çıkmıştır.
- Satura yerine *poemata, versus, ludus ac sermones* sözcüklerini kullanır.

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

Satir (hiciv, yergi, taşlama) türünün ilk temsilcisi olarak Lucilius, kendisinden sonra gelen bütün Satir ozanları için bir model olmuştur.

Horatius, Iuvenalis, Martialis, Persius ve onlardan sonraki Avrupa edebiyatlarındaki Satiristler onu örnek almış ve izinden gitmişlerdir.

Başlangıç Dönemi– 12. Hafta

Ennius’un başlattığı kabul edilen Satura türünü Lucilius’un geliştirdiği, türü karışık konuları işleyen bir tür olmaktan çıkartıp insanlarda, toplumda ve yaşamda gördüğü aksaklıkları eleştiren satir türüne dönüştürdüğü kabul edilmektedir.

Başlangıç Dönemi

- Marcus Porcius Cato

Başlangıç Dönemi

- İÖ 234 Tusculum’da doğmuştur.
- Çiftçilikle geçinen bir ailenin çocuğudur.
- Roma’ya gelmiş ve hukuk ve hitabet alanında eğitim görmüştür.
- Avukat olarak ün kazanmıştır.

Başlangıç Dönemi

- Hannibal’e karşı savaşmıştır.
- Sicilya’da savaşırken Ennius’u tanımış onu Roma’ya getirmiştir.
- Quaestor olarak Africa’da
- Legatus olarak Antiochus’a karşı yapılan savaşta yer almıştır.

Başlangıç Dönemi

- 42 yıl Roma senatosunda etkili bir kişi olarak yer almıştır.
- Ailesinden bu görevi üstlenene ilk kişidir. *Homo novus* ‘tur.
- *Mos maiorum*’un ateşli destekçisi
- *Censor* olarak karşı çıktığı özellikler. *Censorius* lakabını alma nedeni.

Başlangıç Dönemi

- Konuşmalarını yazan belki de ilk Romalı.
- Düzyazının öncüsü
- Cicero konuşmalardan150’sini toplamış.
- Vir bonus dicendi peritus

Başlangıç Dönemi– 10. Hafta

- Eserleri
- Oğlunun eğitimini Yunan öğretmenlere bırakmamıştır.
- Kendisi eğitim için yazdığı ansiklopedik eser
- Kitap içinde sağlık, tarım, hitabet, askerlik, yasalar gibi farklı konuları ele alan ayrı bölümler bulunuyordu.
- Vir bonus dicendi peritus
- Rem tene verba sequuntur özdeyişleri bu kitaptan kalmadır.

Başlangıç Dönemi– 10. Hafta

- Eserleri- Origines

- Yaşlılık yıllarında yazmıştır
- Roma’nın krallık devrinin sonuna kadar gelişiminiden başlar
- İtalyan kentlerinin erken tarihini ele alır.
- Kendi dönemine değin tarih ele alınır.

Başlangıç Dönemi– 10. Hafta

- Eserlerinden seçme parçalar

Carmen de moribus'tan:

- Nam vita humana prope uti ferrum est. si exerceas, conteritur; si non exerceas, tamen rubigo interficit. item homines exercendo uidemus conteri; si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit quam exercitio.

Başlangıç Dönemi

- Eserlerinden seçme parçalar
- Oratio Apud equites
- Cogitate cum animis vestris: si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito recedet, bene factum a vobis, dum vivitis, non abscedet; sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit.

Başlangıç Dönemi

- Scipio ve Çevresi

Yazınsal patronluk

Gelenekçi-Yenilikçi tartışması

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Açık Ders Malzemeleri

Çalışma Planı (Çalışma Takvimi)

Haftalar	Haftalık Konu Başlıkları
1.Hafta	Latin Edebiyatının Evrelerine Genel Bakış Başlangıç Dönemi- Altın çağ- Gümüş Çağ o Ders İzlencesi- Kaynaklara ilişkin Açıklama
2.Hafta	o Edebiyat Öncesi Dönem o Yazılı Belgeler I o
3.Hafta	 o Edebiyat Öncesi Dönem o Yazılı Belgeler II o
4.Hafta	**Edebiyat Öncesi Dönem** Carmen Fratres Arvales- Carmen Saliare Carmina Convivalia Carmina Triumphalia o o
5.Hafta	**Edebiyat Öncesi Dönem** o Neniae o Fescennini Versus o Fabula Atellana o Satura o Düzyazı
6.Hafta	**Başlangıç Dönemi** o Livius Andronicus o Hayatı o Eserleri o Etkisi o o o
7.Hafta	**Başlangıç Dönemi** o Naevius o Hayatı o Eserleri o Etkisi o
8.hafta	**Başlangıç Dönemi-Quintus Ennius** o Hayatı o Eserleri o Etkisi

Haftalar	Haftalık Konu Başlıkları
	o
	o
9.Hafta	**Başlangıç Dönemi-Pacuvius ve Accius**
	o Hayatları
	o Eserleri
	o Etkileri
10.Hafta	**o Başlangıç Dönemi- Caecilius Statius**
	o Hayatı
	o Eserleri
	o Etkisi
11.Hafta	Başlangıç Dönemi- Gaius Lucilius
	o Hayatı
	o Eserleri
	o Etkisi
	o
12.Hafta	Başlangıç Dönemi- Düzyazı
	o Marcus Porcius Cato
	o Hayatı
	o Eserleri
	o Etkisi
	o Scipio ve Çevresi
	o
13.Hafta	Başlangıç Dönemi- Düzyazı
	o Diğer Yazarlar
	o
	o
14.Hafta	
	o
	o
	o

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT203 Roma Yazını: Başlangıç Dönemi**
Dersin Sorumlusu	Doç.Dr. Çağatay AŞKİT
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	2
Dersin Türü	Teorik
Dersin İçeriği	Latince ilk yazılı belgeler, Destan türünün başlangıcı ve ilk destan yazarları: Livius Andronicus, Naevius, Ennius Oyun Ozanları: Pacuvius, Accius, Plautus, Caecilius,Terentius Satura: Lucilius Yaşlı Cato-Scipio ve çevresi
Dersin Amacı	Roma Yazını ile ilgili ilk bilgilerin verilmesi; Başlangıç dönemi yazar ve ozanlarının tarihsel - kültürel çerçeve içinde tanıtılması ve değerlendirilmesi.
Dersin Süresi	13
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	-
Önerilen Kaynaklar	Erim, M., Latin Edebiyatı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987, s.15-66 Sarıgöllü Ayşe, *Roma Edebiyatında Destan*, AÜ DTCF yayınları, sayı: 232, 1973, s. 5-20 Kuloğlu Meliha, "M. Porcius Cato" DTCF Dergisi, 1990 Cilt XXXIII, sayı 1-2, s.321-329 Kuloğlu Meliha, Eski Romadan Esintiler, (Makalelerin derlemesi), 1989, s. 11-25 Özaktürk Mehmet, *Roma Yazınının Sürgün Ozanları*, TC Kültür Bakanlığı Dünya Edebiyatı Eserleri Dizisi, sayı: 22, sayfa: 19-28
Dersin Kredisi	2
Laboratuvar	-
Diğer-1	-

Roma Yazını Başlangıç Dönemi Okuma Listesi

Modern Kaynaklar

1- Erim Müzehher, *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, 1987, s. 15-66

2- Sarıgöllü Ayşe, *Roma Edebiyatında Destan*, AÜ DTCF yayınları, sayı: 232, 1973, s. 5-20

3- Kuloğlu Meliha, "M. Porcius Cato" DTCF Dergisi, 1990 Cilt XXXIII, sayı 1-2, s.321-329

4- Kuloğlu Meliha, Eski Romadan Esintiler, (Makalelerin derlemesi), 1989, s. 11-25

5- Özaktürk Mehmet, *Roma Yazınının Sürgün Ozanları*, TC Kültür Bakanlığı Dünya Edebiyatı Eserleri Dizisi, sayı: 22, sayfa: 19-28

Antik Eserler

Horatius, Mektuplar, II.1 (Latin Edebiyatı'nın emekleme evresi ve Yunan Edebiyatı ile etkileşimi üzerine) (Çeviri: Türkan Uzel, *Q. Horatius Flaccus, İambus'lar, Lirik Şiirler, Satura'lar, Mektup'lar*, TTK, Ankara, 1994, s.245-257)

Livius, *Ab Urbe Condita*, 7.2: Sahne sanatlarının Roma'ya girişi ile ilgili

Varro, *De Lingua Latina*, 7.26-28: *Carmen Saliare* ve *Fabula Atellana* ile ilgili

LATİN DİLİ

GENEL BİLGİLER

Latince, İÖ 8. yüzyılda İtalya'daki Latium bölgesinde küçük bir kent olarak kurulan, İÖ 3. yüzyılda tüm Akdenize hakim bir Dünya İmparatorluğu haline gelen, İS 5. yüzyıla kadar varlığını sürdüren Roma İmparatorluğunun resmi dilidir. Bugün ölü bir dil olarak adlandırılmakla birlikte Batı dil, kültür ve medeniyetlerinde varlığını sürdürmektedir. İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, Portekizce gibi birçok modern dil Latinceden gelmektedir. Yine bu dillerdeki ve İngilizcedeki kelimelerin çoğunluğu Latinceden türemiştir. Dolayısıyla Latince bilmek, hem sözcük dağarcığımızı en zengin düzeyde arttırmaya yaramaktadır hem de bugünkü Batı dil, kültür ve medeniyetlerini gerçek anlamda kavramamıza yardımcı olmaktadır.

Hint-Avrupa dil ailesine ait olan Latince, 24 harften kuruludur.

A,B,C,D,E,F,G,H,I,K,L,M,N,O,P,Qu,R,S, T,U,V,X,Y,Z

J ve W yoktur; Y ve Z de yabancı sözcüklerde görülür. Latincedeki Y sesini genellikle İ verir:

iacio > (yakio) gibi.

◊ Q sessizi hiçbir zaman yalnız bulunmaz, hep QU olarak görülür ve K sesini verir.

◊ Eski Roma'da U seslisi yerine çoğu kez V sessizini görebiliriz:

DIVUS > DIVVS AUGUSTUS > AVGVSTVS

◊ Birçok sözlükte İ seslisi yerine 'uzun İ'

denilen J sessizi kullanılır:

Iulius > Julius iocus > jocus

M O R F O L O J İ

◊ Latincede sözcükler görevlerine göre şu gruplara ayrılırlar

I. Çekimli sözcükler

1. İsim: silva, miles, bellum, amicus
2. Sıfat: magnus, pulcher, facilis
3. Zamir: ego, hic
4. Sayı sıfatı: tres, quintus
5. Fiil: scribere, amare, habere

II. Çekimsiz sözcükler

6. Zarf: hodie, celeriter
7. Ön takı: cum, in, a(b), ad
8. Bağlaç: et, aut, postquam
9. Ünlem: heu!

- Latincede thema'larına göre değişen

5 türlü isim, 4 türlü fiil çekimi vardır.

Ders Kitabı:

The Clarendon Latin Course , part 1, A.Clendon & J.H.Vince, Oxford

Yardımcı Kitaplar:

Filiz Öktem, Uygulamalı Latin Dili, Multilingual Yabancı Dil Yayınları

Wheelock's Latin Thirthy-Eight Latin Stories, Anne H. Groton, James M.May,Bolchazy-Carducci Publishers, USA, 2007

SÖZLÜKLER:

Latince-Türkçe Sözlük, Dr. Sina Kabaağaç, Erdal Alova, Sosyal yayınları

Online Latince-İngilizce sözlük:

https://logeion.uchicago.edu/lexidium

FİİL (V E R B U M)

Fiiller, kiplerine, zamanlarına, şahıslarına, sayılarına ve cinslerine göre incelenir.

1. **KİP:** Latincede 3 kip vardır.

Indicativus (gerçeklik kipi)
Coniunctivus
Imperativus (emir kipi)

2. **ZAMAN:** Latincede 6 zaman vardır.

a) praesens gövdesi ile kurulan 3 zaman:

Praesens
Imperfectum
Futurum

b) perfectum gövdesi ile kurulan 3 zaman:

Perfectum
Plusquamperfectum
Futurum exactum

3. **ŞAHIS:** 1., 2. ve 3. şahıslar;

4. **SAYI:** tekil (singularis) ya da çoğul (pluralis)

5. **CİNS:** aktif ya da pasif

Latincede fiil çekimi mastar bitimlerine göre gruplandırılır:

1. -**are** bitimli (a'lı gövde): amo, amare
2. -**ere** bitimli (uzun e'li gövde) moneo, monere
3. -**ere** bitimli (i'li gövde) lego, legere
4. -**ire** bitimli (i'li gövde) audio, audire

1. **Konu:**

FİİL ÇEKİMİ: Indicativus Activus PRAESENS

amo, amare amo, -are

amo, -are (1)
am-**o**
am-**as**
am-**at**
am-**amus**
am**-atis**
am**-ant**

Sözcükler:

Culpare culpo, culpare culpo, -are, 1

imperare

lacrimare

laudare laudo, -are

portare

pugnare

rogare

sperare

desperare

vocare

dare

ego

tu

nos

vos

FİİL (V E R B U M)

Latincede fiil çekimi mastar bitimlerine göre gruplandırılır:

1. -**are** bitimli (a'lı gövde): amo, amare
2. -**ere** bitimli (uzun e'li gövde) moneo, monere
3. -**ere** bitimli (i'li gövde) lego, legere
4. -**ire** bitimli (i'li gövde) audio, audire

FİİL ÇEKİMİ: Indicativus Activus PRAESENS

amo, amare amo, -are

amo, -are (1)

am-**o**	seviyorum/severim
am-**as**	seviyorsun/seversin
am-**at**	seviyor/sever
am-**amus**	seviyoruz/severiz
am**-atis**	seviyorsunuz/seversiniz
am**-ant**	seviyorlar/severler

FİİL ÇEKİMİ: Indicativus Activus IMPERFECTUM

amo, amare amo, -are -ba-

amo, -are (1)

am-**abam**
seviyordum/severdim
am-**abas** seviyordun/severdin
am-**abat** seviyordu/severdi
am-**abamus** seviyorduk/severdik
am**-abatis**
seviyordunuz/severdiniz
am**-abant** seviyorlardı/severlerdi

lacrimo, -are lacrimare

laudo, are

porto, are

clamo, are

orno, are

FİİL ÇEKİMİ: Indicativus Activus FUTURUM

amo, -are (1)	**-bi-**
am-**abo**	seveceğim
am-**abis**	seveceksin
am-**abit**	sevecek
am-**abimus**	seveceğiz
am**-abitis**	seveceksiniz
am**-abunt**	sevecekler

oro, are

spero, are

rogo, are

paro, are

seco, are

amo, amare

Praesens	**Imperfectum**	**Futurum**
amo	amabam	amabo
amas	amabas	amabis
amat	amabat	amabit
amamus	amabamus	amabimus
amatis	amabatis	amabitis
amant	amabant	amabunt

et	Caesar et Cicero
non	Non amo.
Nec = et non	Amo, nec laudo.
nec … nec…	Nec spero nec despero.
	Nec amamus nec laudamus.
et … et…	Et amo et laudo.

Et Caesar et Cicero laudat.

Ödev: Sayfa 13, Alıştırmalar 2.

ALIŞTIRMALAR 2

1. Non culpo.
2. Secabunt.
3. Non lacrimabimus.
4. Ornant.
5. Imperat.
6. Ego non culpo.
7. Nec Brutus nec Cassius desperabunt.
8. Caesar nec rogat nece dat.
9. Nos clamabamus, vos orabatis.
10. Caesar nec rogabat nec dabat.
11. Dabis.
12. Nec clamatis nec lacrimatis.
13. Oro, tu orabis.
14. Imperabatis.
15. Sperabit.
16. Portabamus.
17. Lacrimas, ego paro.
18. Non amabunt.
19. Lacrimabant.
20. Sperabit.
21. Secabo.

N O M E N

İsimler (substantivum) cinslerine (genus), sayılarına (numerus) ve hallerine (casus) göre incelenir:

1. **GENUS** (cins): Latincede isimlerin 3 cinsi vardır.

Masculinum (erkek cins)
Femininum (dişi cins)
Neutrum (ne biri, ne öteki, iki cinse de girmeyen cins, nötr cins)

2. **NUMERUS** (sayı): İsimler sayıca ya tekil (**singularis**) ya da çoğul (**pluralis**) olurlar.

3. **CASUS** (düşüm, hal): Latincede isimler, Türkçede olduğu gibi bitimlerindeki değişikliğe göre çeşitli anlamlar kazanırlar; temel olarak 6 halde bulunurlar:

Nominativus: Yalın hal. Kim? Ne?

Genitivus: İyelik hali. Kimin? Neyin?

Dativus: -e hali. Kime? Neye? Kimin için?

Accusativus -i hali. Kimi? Neyi?

Ablativus: Ne ile?

Vocativus: Hitap, ünleme hali. ey! oy!

İsimlerde Cins (Genus)

dominus, masculinum	m.	servus, m.
mensa, femininum		domina, f. serva
donum, neutrum		donum, n.

Sıfatlarda Cins:

Latincede sıfatlar, bağlı oldukları isime göre çekilirler.

bonus, bona, bonum: iyi

bonus dominus /dominus bonus

bona mensa / mensa bona

bonum donum / donum bonum

İSİM:

Nominativus: Yalın hal. Kim? Ne?

Accusativus: -i hali. Kimi? Neyi?

Tekil

Nominativus	**Accusativus**
dominus, m.	dominum
mensa, f.	mensam
donum, n.	donum

Çoğul

Nominativus	**Accusativus**
domini, m.	dominos
mensae, f.	mensas
dona, n.	dona

equus, m.	causa, f.	aurum, n.
fluvius, m.	fabula, f.	forum, n.
hortus, m.	hasta, f.	praemium, n.
amicus, m.	turba, f.	donum, n.
plenus, m.	plena, f.	plenum, n.

plenus, plena, plenum

plenus, a, um

magnus, magna, magnum

Zamirler:

Ego (n.)	me (acc.)
Nos (n.)	nos (acc.)
Tu (n.)	te (acc.)
Vos (n.)	vos (acc.)

Sıfatlarda Cins:

Latincede sıfatlar, bağlı oldukları isime göre çekilirler.

bonus, bona, bonum: iyi

bonus dominus /dominus bonus

bona mensa / mensa bona

bonum donum / donum bonum

FİİL (V E R B U M)

Latincede fiil çekimi mastar bitimlerine göre gruplandırılır:

1. -**are** bitimli (a'lı gövde): amo, amare
2. -**ere** bitimli (uzun e'li gövde) moneo, monere
3. -**ere** bitimli (i'li gövde) lego, legere
4. -**ire** bitimli (i'li gövde) audio, audire

FİİL ÇEKİMİ: 2. Grup Fiiiller (-ere)

moneo, monere moneo, -ere (2)

PRAESENS

moneo, -ere (1)

mon-e-**o** uyarıyorum/uyarırım
mon-**e-s** uyarıyorsun/uyarırsın
mon-**e-t** uyarıyor/uyarır
mon-**e-mus**
uyarıyoruz/uyarırız
mon**-e-tis**
uyarıyorsunuz/uyarırsınız
mon**-e-nt** uyarıyorlar/uyarırlar

IMPERFECTUM -ba-

mon-**e-ba-m** uyarıyordum/uyarırdım
mon-**ebas**
uyarıyordun/uyarırdın
mon-**ebat**

uyarıyordu/uyarırdı
mon-**ebamus** uyarıyorduk/uyarırdık
mon**-ebatis**
uyarıyordunuz/uyarırdınız
mon**-ebant** uyarıyorlardı/uyarırlardı

FUTURUM

mon-**e-bo** uyaracağım
mon-**e-bi-s** uyaracaksın
mon-**e-bi-t** uyaracak
mon-**e-bi-mus** uyaracağız
mon**-e-bi-tis** uyaracaksınız
mon**-e-bunt** uyaracaklar

timeo, timere

Praesens

Timeo

Times

Timet

Timemus

Timetis

Timent

Imperfectum

Timebam
Timebas
Timebat
Timebamus
Timebatis
Timebant

Futurum
Timebo
Timebis
Timebit
Timebimus
Timebitis
Timebunt

video, ere

Praesens

Video

Vides

Videt

Videmus

Videtis
Vident

Imperfectum
Videbam
Videbas
Videbat
Videbamus
Videbatis
Videbant

Futurum
Videbo
Videbis
Videbit
Videbimus
Videbitis
videbunt

amicus, m.

unda, f.

Alıştırmalar 5 (Sayfa 19)

Türkçeden Latinceye

1. Yanıt vermeyeceğiz.

Non respondebimus. (respondeo, ere)

2. Sevineceksiniz.

Gaudebitis.

3. Forumu görürler.

Vident forum.

4. Çiftçiler seviniyorlar.

Coloni gaudent.

5. Caesar Britanyalıları uyarıyordu.

Caesar monebat Britannos.

Britannus, m.

6. Brutus çiftçileri eğitecek.

Brutus docebit colonos.

colonus

7. Büyük bir kalabalık göreceğiz.

Videbimus turbam magnam.

Turbam

Magnus

Magna

magnum

8. Britanyalılar büyük bahçelere sahiptir.

(/Britanyalıların büyük bahçeleri vardır.)

Britanni habent hortos magnos.

Habeo amicos.

9. Ben soracağım, sen yanıt vereceksin.

Ego rogabo, tu respondebis.

10. Onlar bahçeleri ve ırmağı görüyorlardı.

Videbant hortos et fluvium.

11. Portia kendi kızını eğitiyordu.

Portia docebat filiam suam.

Suus sua suum

Portia docebat filium suum.

Filos suos.

Filias suas.

12. Sen benim oğullarımı eğiteceksin.

(Tu) docebis filios meos.

13. Kadınlar büyük elmalar görecekler ve sevinecekler.

Feminae videbunt poma magna et gaudebunt.

pomum

14. Dalgaları görmüyorum.

(Ego) Non video undas.

Unda, f.

undas

FİİL (V E R B U M)

Latincede fiil çekimi mastar bitimlerine göre gruplandırılır:

1. -**are** bitimli (a'lı gövde): amo, amare
2. -**ere** bitimli (uzun e'li gövde) moneo, monere
3. -**ere** bitimli (i'li gövde) rego, regere
4. -**ire** bitimli (i'li gövde) audio, audire

FİİL ÇEKİMİ: 3. Grup Fiiiller (-ere) (kısa e)

rego, regere rego, -ere (3)

PRAESENS

rego, -ere (1)	**-i-**
reg-**o**	yönetiyorum/yönetirim
reg-**i-s**	yönetiyorsun/yönetirsin
reg-**i-t**	yönetiyor/yönetir
reg-**i-mus**	yönetiyoruz/yönetiriz
reg**-i-tis**	yönetiyorsunuz/yönetirsiniz
reg**-u-nt**	yönetiyorlar/yönetirler

IMPERFECTUM -ba- (reg-e-ba-m)

reg-**ebam** yönetiyordum/yönetirdim
reg-**ebas** yönetiyordun/yönetirdin
reg-**ebat** yönetiyordu/yönetirdi
reg-**ebamus** yönetiyorduk/yönetirdik
reg**-ebatis** yönetiyordunuz/yönetirdiniz
reg**-ebant** yönetiyorlardı/yönetirlerdi

FUTURUM

reg-**am** yöneteceğim
reg-**es** yöneteceksin
reg-**et** yönetecek
reg-**emus** yöneteceğiz
reg**-etis** yöneteceksiniz
reg**-ent** yönetecekler

alo, alere

cedo, cedere

cogo, cogere

dico, dicere

duco, ere

pono, ponere

lego, legere

tego, tegere

dico, dicere

Praesens

Dico

Dicis

Dicit

Dicimus

Dicitis

dicunt

Imperfectum

Dicebam

Dicebas

Dicebat
Dicebamus
Dicebatis
Dicebant

Futurum
Dicam
Dices
Dicet
Dicemus
Dicetis
dicent

dico, dicere

Praesens
Dico
Dicis
Dicit
Dicimus
Dicitis
Dicunt

Imperfectum

Dicebam

Dicebas

Dicebat

Dicebamus

Dicebatis

Dicebant

Futurum

Dicam

Dices

Dicet

Dicemus

Dicetis

Dicent

Britannia, f.

1. Ego, Caesar, ducam Britannos.
2. Britanni respondent: Caesar non ducet nos.
   Nos
   Nos
3. Coloni cogunt poma magna.
4. Poma magna alunt filias parvas.
5. Cicero dicebat.
6. Ponebant hastas.
7. Britanni non cedent.
8. Filia teget mensas.
9. Videmus undas magnas.
10. Cogo hastas.
11. Turba non cedebat.
12. Britannia imperat undas.
13. Ducemus feminas.
14. Amici mei non gaudebunt.
    Amicae meae non gaudebunt.
15. Colonus cogebat turbam.
16. Poma magna tegunt mensam.
17. Filius meus secat pomum magnum.
18. Femina ducebat filiam suam.

1. **Fugiebam.**

2. **Facient.**

3. **Rapitis.**

4. **Faciam mensam magnam.**

5. **Turba rapiebat dona.**

6. **Cassius fugiebat patriam suam.**

7. **Caesar rapiet regnum.**

8. **Feminae petunt hortum.**

9. **Filiae bonae non rapiunt poma.**

10. **Filii currunt.**

11. **Petimus causam.**

12. **Non tangent hastas.**

13. **Horti faciunt insulam laetam.**

14. **Non faciemus Britaniam parvam.**

15. **Filii mei amant fabulas bonas.**

16. **Femina fugiet filias suas.**

17. Colonus faciet hortum magnum.

18. Filium meus tangebat equum magnum.

FİİL (V E R B U M)

Latincede fiil çekimi mastar bitimlerine göre gruplandırılır:

1. -**are** bitimli (a'lı gövde): amo, amare
2. -**ere** bitimli (uzun e'li gövde) moneo, monere
3. -**ere** bitimli (i'li gövde) rego, regere
4. -**ire** bitimli (i'li gövde) audio, audire

FİİL ÇEKİMİ: 4. Grup Fiiiller (-ire) (-i-)

audio, audire audio, -ire (4)

PRAESENS

audi-**o** duyuyorum/duyarım
audi**-s**
audi**-t**
audi**-mus**
audi**-tis**
audi**-unt**

IMPERFECTUM -ba-

aud-**iebam**
duyuyordum/duyardım
aud-**iebas**
aud-**iebat**
aud-**iebamus**
aud**-iebatis**
aud**-iebant**

FUTURUM

audi-**am**	duyacağım
aud-**ies**	
aud-**iet**	
aud-**iemus**	
aud**-ietis**	
aud**-ient**	

aperio, aperire

salio, salire

sentio, sentire

sitio, sitire

venio, venire

Praesens

Venio

Venis

Venit

Venimus

Venitis

Veniunt

Imperfectum

Veniebam

Veniebas

Veniebat

Veniebamus

Veniebatis

Veniebant

Futurum

Veniam

Venies

Veniet

Veniemus

Venietis

venient

Presens

Venio

Venis

Venit

Venimus

Venitis

Veniunt

Imperfectum

Veniebam

Veniebas

Veniebat

Veniebamus

Veniebatis

veniebant

Futurum

Veniam

Venies

Veniet

Veniemus

Venietis

venient

- **nauta, m.**
- **poeta, m.**

Puella bona

nauta bonus

Video nautam bonum.

Videmus nautas bonos.

Bonus bona bomum

Lego, legere

Nos legimus poetas magnos.

Nos legimus poetam magnum.

Lego, legere (3)

Magnus, magna, magnum

Büyük ozanları okuyacağım.

Legam poetas magnos.

Acc. çoğ. Mas.

porta, f.

puella, f.

servus, m.

10. Alıştırmalar

1. Videmus hortos Luculli.

2. Poeta amat filiam coloni.

3. Romulus erat primus Romanorum magnorum.

4. Filia Portiae est bona puella.

5. Videbimus turbam nautarum.

6. Multi filiorum meorum non sunt parvi.

7. Ego sum ultimus filiorum coloni.

8. Praemium equi est acervus frumenti.

9. Dona feminae sunt multa.

10. Britannia, ae, f.

Britannus, a, um

Britania est patria Britannorum.

11. Videbimus filias feminarum.

12. Puella non timet equum coloni.

13. Filius nautae non est laetus.

14. Audiemus fabulas nautarum.

1. Adsum.
   Ego adsum.

2. Aderamus.
3. Coloni et nautae aderunt.
4. Ego sum poeta, tu es nauta.
5. Filia mea erit femina bona.
6. Poetae amant hortos et fluvios.
7. Caesar non erat poeta.
8. Amamus Catullum, poetam.
9. Horti sunt laeti.
10. Coloni amant hortos laetos.
11. Puella timet magnam turbam.
12. Turba magna adest, forum est plenum.
13. Praemium erit magnum.
14. Filia tua est puella bona.
15. Nautae erat Britanni.
16. Brutus et Cassius aderunt.

nauta, m.

Britannus

İSİM:

Nominativus: Yalın hal. Kim? Ne?

Accusativus: -i hali. Kimi? Neyi?

Genitivus: -in hali. Tamlayan. Kimin? Neyin?

Dativus: -e hali. Kime? Neye? Kim için?

Ablativus: ne ile?

Vocativus: Seslenme hali: Ey!

Tekil

Nominativus	**Ablativus Tek.**	**Ablativus Çoğ.**
mensa, f.	mens-a	ros-is
dominus, m.	domin-o	domin-is
donum, n.	don-o	don-is

Britanni pugnabant **hastis**. **(hasta, f.)**

Puella sertis se ornat. (serta, n. çoğ.)

Vocativus:

Dominus	Domine!
Filius	Fili
Bonus	bone
Meus	mi

Et tu, Brute, …

O Brute, …

Carus, a, um

Gladius, m.

Factum, n.

Serta, n. çoğ.

Verbum, n.

Neco, necare

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu / Syllabus

Dersin Kodu ve İsmi *Course Title and Code*	**LAT208A Latin Dili II**
Dersin Sorumlusu *Course Coordinator*	Dr. Öğr. Üyesi Serap Kalaycıoğulları
Dersin Düzeyi *Course Level*	Lisans
Dersin Kredisi *Course Credits*	4
Dersin Türü *Course Type*	Teorik
Dersin İçeriği *Course Content*	Latin Dili Grameri
Dersin Amacı *Course Goals*	İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencilerine Latin dili morfolojisini ve gramerini öğretmek
Dersin Süresi *Office Day-Hours*	Haftada 4 ders saati
Eğitim Dili *Language of Instruction*	Türkçe
Ön Koşul *Prerequisites*	Yok.
Önerilen Kaynaklar *Recommended Sources*	Clarendon, Latin Course
Dersin Kredisi (AKTS) *ECTS*	4
Laboratuvar *Laboratory*	Yok.
Diğer-1 *Others*	

Latince’nin Kısa Tarihçesi

Latince’nin Kısa Tarihçesi ve Önemi

Latin Dili, Hint-Avrupa dil ailesinin İtalik diller grubuna aittir ve Latium (Roma’nın da yer aldığı Orta İtalya) bölgesinin dilidir. Yazımında kullanılan alfabenin kökeni ise Etrüsk alfabesi ile Yunan alfabesine dayanır. Roma Cumhuriyeti’nin yükselişe geçmesiyle ilk olarak İtalya’da daha sonra ise Roma’nın siyasal olarak İtalya dışında da git gide genişlemesiyle Latince oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

Yunan Edebiyatının temelinde kurulan Eski Roma edebiyatının İ.Ö. 3. Yüzyıldaki gelişimiyle birlikte, Edebi ya da Klasik olarak adlandırılan Latince, Yunanca kelimeler, gramer ve üslup bilgisinden hayli etkilenmiş yapısıyla, biçimselliği ve zarafetiyle Halk Latincesi ya da Konuşulan Latince’den (Vulgar) tümüyle farklı bir görünüme kavuşmuş adeta şiirsel bir dil olmuştur. Bunun sonucunda Klasik Latince tamamen yazı diline ve akademik dile dönüşmüştür. Klasik Latince İ.Ö.1.yüzyıl ile İ.S.1. yüzyılın başlarına kadar süren bir dönemde kullanılmıştır.

Latince’nin öğrenimi ve öğrenim amacı öteki Batı dillerininkinden farklıdır. Çünkü başka bir Batı dilini öğrenen insan sadece bu dili konuşur ya da dil bilgisini derinleştirerek ilgili kültür hakkında bilgi edinir. Oysa Latince öğrenmekle Batı’nın tüm edebiyatlarının ve edebi türlerinin temel anlamına vakıf olur ve sonradan herhangi bir batı dilini öğrenmede, hiç Latince bilmeyen birine göre daha hızlı yol alır.

Latince bugün bir toplumun günlük yaşantısı içinde kullanılmayan bir dil olduğundan kulak dolgunluğuyla veya pratik yöntemlerle öğrenilmesi ve öğretilmesi zor bir dildir. Sistemli bir gramer öğrenimi ve öğretimi şarttır. Bu tip bir gramer öğrenimiyse kişinin dil duyarlılığını geliştirir. Ayrıca Batı dillerinin kelime hazinesi, morfolojisi, üslup özellikleri Latince’yle derinden ilişkilidir. Bu dillerin çoğunda hala birçok Latince kelime, deyim ve ifade ya doğrudan ya da birtakım değişikliklerle kullanılmaktadır.

Latin Alfabesi

Latin alfabesi 24 harflidir;

Harf	**A, a**	**B, b**	**C, c**	**D, d**	**E, e**	**F, f**	**G, g**	**H, h**	**I,i**	**K, k**	**L ,l**	**M, m**
Okunuşu	a	be	ke	de	e	f	g	h	İ ve ya y	k	l	m
Harf	**N ,n**	**O, o**	**P, p**	**Q, q**	**R ,r**	**S ,s**	**T, t**	**V, v**	**X, x**	**Y,y**		**Z,z**
Okunuşu	n	o	p	ku	r	s	t	u	ks	ü		z

Latince yazıldığı gibi okunan bir dildir. Ancak aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

- C: daima k sesi verir.
- G: daima g sesi verir
- Y: daima ü sesi verir
- H: daima h sesi verir

İki sessiz harf yan yana gelebilir:

- Ch: daima k sesi verir.

- th: daima t sesi verir.
- ph: f sesi verir.

- Bunlardan başka rr, tt, mm gibi aynı iki sessiz harf yan yana geldiğinde her harf ayrı ayrı okunur.

Çift seslilerin okunuşu ise şöyledir:

- Au: av
- Eu.ev
- Ae, ai: ay
- Oe;oi: oy

*-i den sonra sesli harf gelirse y diye okunur.

SÖZCÜKLER

1. **Declinabilia (Çekimliler);**

   Nomen (ad), *pronomen* (zamir), *adiectivum* (sıfat), *verbum* (eylem)

2. **Indeclinabilia (Çekimsizler);**

Adverbum (zarf), *coniuctio* (bağlaç), *praepositio* (edat)

NOMEN

Latince çekimli bir dildir. Bu yüzden Latince'de isimler cinslerine (*genus*), sayılarına (*numerus*) ve hallerine (*casus*) göre bir takım çekim ekleri alarak çekilirler:

1) *genus* (cins); femininum, masculinum, neutrum

2) *numerus (*sayı*)*; singularis, pluralis

3) *Casus (*ismin hali*)*; nominativus, genetivus, dativus, accusativus, ablativus, vocativus

Latince'de 5 isim çekimi vardır.

1. İsim çekimi;

   Nominativus'u -a, *genetivus*'u -ae ile biten genelde *femininum* isimler girer.

2. İsim çekimi;

   - *Nominativus*'u us, genetivus'u -i ile biten masculinum;
   - *Nominativus*'u -er, - *genetivus*'u -i ile biten masculinum;

ve

- *Nominativus'*u -um, *genetivus*'u -i ile biten *neutrum* isimler girer.

3. isim çekimi;

   Genetivus'u -is le biten mas., fem. ve neut. isimler girer.

4. isim çekimi;

   Genetivus'u -us la biten mas., fem. ve neut. isimler girer.

5. isim çekimi;
   Nominativus'u -es, *Genetivus*'u -ei ile biten fem. isimler ve az sayıdaki mas. isimler girer.

CASUSLAR (İSMİN HALLERİ)

Türkçe'de olduğu gibi Latince'de de isimler cümledeki görevine göre yalın, ilgi, yönelme, yükleme gibi hallerde bulunabilir. Latince'de ismin 6 hali vardır:

1) *Nominativus* (Yalın hali): İsmin hiçbir takı almamış yalın halidir. Özne her zaman nominativus halde olmak zorundadır. Kim? Ne? Soruları sorularak bulunur.

2) *Genetivus* (İyelik hali): Sahiplik bildirir. İsim tamlamasında tamlayanın halidir. Kimin? Neyin? Sorularına karşılık verir.

3) *Dativus* (Yönelme hali): Kime? Kim için? Ne için? Soruları sorularak bulunur.

4) *Accusativus* (-i hali): Nesnenin halidir. Latince'de cümlenin fiili başka bir hal gerektirmiyorsa nesne mutlaka accusativus halde olmalıdır. Kimi? Neyi? Sorularına karşılık verir. Türkçe'deki belirtisiz nesne Latince'de olmadığı için belirtisiz nesneyi bulmak için sorulan ne ? kim? Sorularına da accusativus cevap verir.

5) *Ablativus* : Tek başına kullanıldığında ne ile sorusuna cevap verir.

6) *Vocativus* (Seslenme hali): Bir kişiye ya da nesneye seslenme halidir.

II. Hafta

FİİLLER

Latince’de altı zaman vardır.

1. Indicativus Praesens (şimdiki ve geniş zaman)
2. Imperfectum (Şimdiki zamanın hikayesi)
3. Futurum (Gelecek zaman)
4. Perfectum (Di’li geçmiş zaman)
5. Plusquam Perfectum (miş’li geçmiş zamanın hikayesi)
6. Futurum Exactum (gelecekte tamamlanacak zaman)

Latince’de 4 fiil çekimi vardır.

1.Fiil Çekimi

Bu çekime mastarı -are olan fiiller girer.

laudo,laudavi,laudatus,laudare: övmek

	Activus Indicativus Praesens	
1. tekil şahıs	-o	Laud + o
2. tekil şahıs	-s	Laud + a + s
3.tekil şahıs	-t	Laud + a + t
1.çoğul şahıs	-mus	Laud + a + mus

2. çoğul şahıs	-tis	Laud + a + tis
3. çoğul şahıs	-nt	Laud + a + nt

	Activus Indicativus Imperfectum	
1. tekil şahıs	-ba + m	Laud + a+ ba + m
2. tekil şahıs	-ba + s	Laud + a +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	Laud + a + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	Laud + a + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	Laud + a + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	Laud + a +ba + nt

	Activus Indicativus Futurum

1. tekil şahıs	-bo	Laud + a + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	Laud + a + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	Laud + a + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	Laud + a + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	Laud + a + bi + tis
3. çoğul şahıs	-b**u** + nt	Laud + a + bu + nt

Bu çekime giren fiillere örnekler:

Amo,-avi, -atus,-are: sevmek
Narro, -avi, -atus, -are: anlatmak
Lacrimo, -avi,-atus,-are:ağlamak
Orno,-avi, -atus, -are: süslemek

Alıştırmalar

A. Latince'ye Çevirin

1. Süsleyeceğiz
2. Anlatıyordun
3. Ağlıyorlardı
4. Selamlarsınız

5. Seviyorlar

B. Türkçe'ye Çevirin

1. Salutabunt
2. Narrabatis
3. Ornant
4. Amat
5. lacrimas

3.HAFTA

2. Fiil Çekimi:

Bu çekime mastarı - ēre olan fiiller girer.

habeo,-ui,-itus, - ēre: sahip olmak

	Activus Indicativus Praesens	
1. tekil şahıs	-o	habe + o
2. tekil şahıs	-s	habe + s
3.tekil şahıs	-t	habe + t
1.çoğul şahıs	-mus	habe + mus
2. çoğul şahıs	-tis	habe + tis
3. çoğul şahıs	-nt	habe + nt

	Activus Indicativus Imperfectum	
1. tekil şahıs	-ba + m	habe + ba+ m

2. tekil şahıs	-ba + s	habe +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	habe + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	habe + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	habe + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	habe + ba + nt

	Activus Indicativus Futurum	
1. tekil şahıs	-bo	habe + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	habe + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	habe + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	habe + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	habe + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	habe + bu + nt

Bu çekime giren fiillere örnekler:

moneo, -ui, -itus, - ēre: uyarmak
video, vidi, visum, - ēre: görmek
moveō, mōvī, mōtum, -ēre :
hareket etmek
teneō, tenuī, tentum, -ēre : tutmak

doceō, docuī, doctum, -ēre:
öğretmek

Alıştırmalar

A. Latince’ye Çevirin

1. uyaracağım
2. görüyorduk
3. hareket edeceğiz
4. tutuyorsun
5. öğretir

B. Türkçe’ye Çevirin

1. tenebant
2. monent
3. docebas
4. videt
5. movebatis

4. HAFTA

3. Fiil Çekimi

Bu çekime mastarı - ere olan fiiller girer

	Activus Indicativus Praesens	
1. tekil şahıs	-o	leg + o
2. tekil şahıs	- i + s	legi + s
3.tekil şahıs	- i + t	legi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	legi+ mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	legi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	Leg + u + nt

	Activus Indicativus Imperfectum	
1. tekil şahıs	-e + bam	leg + e + ba + m

2. tekil şahıs	-e + bas	Leg + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	leg + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	leg+ -e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	Leg + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	Leg + e + ba + nt

	Activus Indicativus Futurum	
1. tekil şahıs	-am	leg + am
2. tekil şahıs	-e + s	Leg + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	leg + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	leg+ -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	Leg + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	Leg + e + nt

Bu çekime giren fiillere örnekler:

legō, lēgī, lectus,- ere : okumak
dīcō, dīxī, dictum, -ere: söylemek

dūcō, dūxī, ductum, -ere: sevk etmek
scribo, scripsi, scriptus, -ere: yazmak
mittō, mīsī, missus, -ere: göndermek

Alıştırmalar

A. Latince'ye Çevirin

1) okuyorlar
2) gönderiyordun
3) sevk edecek
4) söyler
5) yazıyordu

B. Türkçe'ye Çevirin

1) leges
2) dicitis
3) ducebant
4) scribunt
5) mittebamus

5. HAFTA

4.Fiil Çekimi

Bu çekime mastarı - ire olan fiiller girer.

audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek

	Activus Indicativus Praesens	
1. tekil şahıs	-o	audi + o
2. tekil şahıs	- i + s	audi + s
3.tekil şahıs	- i + t	audi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	audi + mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	audi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	audi + u + nt

	Activus Indicativus Imperfectum	
1. tekil şahıs	-e + bam	audi + e + ba + m

2. tekil şahıs	-e + bas	audi + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	audi + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	audi + e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	audi + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	audi + e + ba + nt

	Activus Indicativus Futurum	
1. tekil şahıs	-am	audi + am
2. tekil şahıs	-e + s	audi + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	audi + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	audi + -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	audi + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	audi + e + nt

Bu çekime giren fiillere örnekler:

audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek

venio, veni, ventum, ire: gelmek

dormio, -ivi, -itum, -ire: uyumak

punio, -ivi, -itus, ire: cezalandırmak

Alıştırmalar

A. Latince'ye Çevirin

1) cezalandıracak
2) geliyorduk
3) dinlerim
4) uyuyordun

B. Türkçe'ye Çevirin

1) dormit
2) puniebant
3) audiemus
4) veniet

1.İsim Çekimi

1.İSİM ÇEKİMİ

	1.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	-a	-ae
Genetivus	-ae	-arum
Dativus	-ae	-is
Accusativus	-am	-as
Ablativus	-a	-is
Vocativus	-a	-ae

	1.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	silva	silvae
Genetivus	silvae	silvarum

Dativus	silvae	silvis
Accusativus	silvam	silvas
Ablativus	silva	silvis
Vocativus	silva	silvae

- 1. isim çekimine giren isimlerin tekil nominativus'u –a' ile tekil genetivus'u –ae ile biter.
- Bu isim çekimine giren isimlerin büyük bir çoğunluğu **femininumdur**.
- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

  agricola,ae,m: çitftçi;
  nauta,ae,m; gemici;
  pīrāta,ae,m; korsan;
  poēta,ae,m; ozan

1. İsim Çekimine Giren İsimlere Örnekler:
   rosa,ae,f: gül
   amica,ae,f: kız arkadaş

casa,ae,f: küçük kır evi, köy evi
concordia,ae,f: uyuşma,
anlaşma
fabula,ae,f: masal, öykü
insula,ae,f: ada

2.İsim Çekimi

2.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekimine –us,-er bitimli masculinum isimler ve –um bitimli neutrum isimler girer. Hepsinin tekil genetivus'u –i ile biter.

  -us bitimli isimlerin çekimi şöyledir:

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	**-us**	**-i**
Genetivus	**-i**	**-orum**
Dativus	**-o**	**-is**
Accusativus	**-um**	**-os**
Ablativus	**-o**	**-is**
Vocativus	**-e**	**-i**

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	**amicus**	**amici**
Genetivus	**amici**	**amicorum**
Dativus	**amico**	**amicis**
Accusativus	**amicum**	**amicos**
Ablativus	**amico**	**amicis**
Vocativus	**amice**	**amici**

Bu guruba giren isimlere örnekler:

amicus,i,m: erkek arkadaş
discipulus,i,m: erkek öğrenci
cibus,i,m: yiyecek
filius,ii,m: erkek evlat, oğul

2.İSİM ÇEKİMİ

-er bitimli İSİMLER

puer, pueri,m : çocuk

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	**puer**	**pueri**
Genetivus	**pueri**	**puerorum**
Dativus	**puero**	**pueris**
Accusativus	**puerum**	**pueros**
Ablativus	**puero**	**pueris**
Vocativus	**puer**	**pueri**

-er bitimli bazı isimlerin çekimi ise şöyledir:

ager, agri,m : tarla

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	**ager**	**agri**
Genetivus	**agri**	**agrorum**
Dativus	**agro**	**agris**
Accusativus	**agrum**	**agros**
Ablativus	**agro**	**agris**
Vocativus	**ager**	**agri**

2.İSİM ÇEKİMİ

2. isim çekimine giren neutrum isimler

bellum,i,n: savaş

	2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER	
CASUS	Singularis	Pluralis
Nominativus	**bellum**	**bella**

Genetivus	**belli**	**bellorum**
Dativus	**bello**	**bellis**
Accusativus	**bellum**	**bella**
Ablativus	**bello**	**bellis**
Vocativus	**bellum**	**bella**

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

donum,i,n: armağan, sunu

auxilium,ii,n: yardım

vitium,ii,n: kusur

periculum,in: tehlike

Verbum Esse

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

	ESSE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
Sum	Eram	Ero
Es	Eras	Eris
Est	Erat	Erit
Sumus	Eramus	Erimus
Estis	Eratis	Eritis
Sunt	Erant	Erunt

Alıştırmalar

- Roma in İtalia est. (Roma İtalya'dadır.)

- Ego sum discipulus. (Ben öğrenciyim)

- Graecia et Italia in Europa sunt. (Yunanistan ve Italya Avrupa'dadır.)

- Nilus fluvius est. (Nil bir ırmaktır)

POSSE (-E BİLMEK)

	ESSE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
possum	poteram	potero
potes	poteras	poteris

potest	poterat	poterit
possumus	poteramus	poterimus
potestis	poteratis	poteritis
possunt	poterant	poterunt

Volo,volui,velle: istemek

	VELLE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
volo	volebam	volam
vis	volebas	voles
vult	volebat	volet
volumus	volebamus	volemus
vultis	volebatıs	voletis

volunt	volebant	volent

Nolo, nolui,nolle:

istememek

	NOLLE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
nolo	nolebam	nolam
non vis	nolebas	noles
non vult	nolebat	nolet
nolumus	nolebamus	nolemus
non vultis	nolebatis	noletis
nolunt	nolebant	nolent

1.Grup Sıfatlar

bonus,bona, bonum: iyi

	SIFATLAR (Singularis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**bonus**	**bona**	**bonum**
Genetivus	**boni**	**bonae**	**boni**
Dativus	**bono**	**bonae**	**bono**
Accusativus	**bonum**	**bonam**	**bonum**
Ablativus	**bono**	**bona**	**bono**
Vocativus	**bone**	**bona**	**bonum**

	SIFATLAR (Pluralis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**boni**	**bonae**	**bona**
Genetivus	**bonorum**	**bonarum**	**bonorum**
Dativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Accusativus	**bonos**	**bonas**	**bona**
Ablativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Vocativus	**boni**	**bonae**	**bona**

- **Sıfatlar bağlı olduğu ada sayı, cins ve casus bakımından uymak zorundadır.**

Örnek:

- ❖ Sedulus discipulus: çalışkan erkek öğrenci
- ❖ Sedula discipula: çalışkan kız öğrenci

- Malum bellum: kötü savaş
- Sedulos discipulos: çalışkan erkek öğrencileri
- Sedulam discipulam: çalışkan kız öğrenciyi

Sıfatlar

-er bitimli sıfatlar

miser, misera, miserum: zavallı

	SIFATLAR (Singularis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**miser**	**misera**	**miserum**
Genetivus	**miseri**	**miserae**	**miseri**
Dativus	**misero**	**miserae**	**misero**
Accusativus	**miserum**	**miseram**	**miserum**
Ablativus	**misero**	**misera**	**misero**
Vocativus	**miser**	**misera**	**miserum**

	SIFATLAR (Pluralis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**miseri**	**miserae**	**misera**
Genetivus	**miserorum**	**miserarum**	**miserorum**
Dativus	**miseris**	**miseris**	**miseris**
Accusativus	**miseros**	**miseras**	**misera**
Ablativus	**miseris**	**miseris**	**miseris**
Vocativus	**miseri**	**miserae**	**misera**

aeger, aegra,aegrum: hasta

	SIFATLAR (Singularis)	

CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**aeger**	**aegra**	**aegrum**
Genetivus	**aegri**	**aegrae**	**aegri**
Dativus	**aegro**	**aegrae**	**aegro**
Accusativus	**aegrum**	**aegram**	**aegrum**
Ablativus	**aegro**	**aegra**	**aegro**
Vocativus	**aeger**	**aegra**	**aegrum**

	SIFATLAR (Pluralis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**aegri**	**aegrae**	**aegra**
Genetivus	**aegrorum**	**aegrarum**	**aegrorum**
Dativus	**aegis**	**aegris**	**aegris**

Accusativus	**aegros**	**aegras**	**aegra**
Ablativus	**aegris**	**aegris**	**aegris**
Vocativus	**aegri**	**aegrae**	**aegra**

PRONOMEN (ZAMİR)

- Zamirler ismin yerini tutan sözcüklerdir.
- Genelde cümlelerdeki sözcük tekrarlarını önlemek amacıyla kullanılır.
- Latincede zamirlerin şahıs zamirleri, mülkiyet zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamirleri, soru zamirleri gibi türleri vardır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Ego: ben		tu: sen
Nom.	ego	Ben	Tu
Gen.	Mei*	Benim	Tui*
Dat.	Mihi	Bana/ benim için	Tibi
Acc.	Me	Beni	Te
Abl.	Me		te

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır.

casus	Nos: biz		Vos: siz	
Nom.	Nos	Biz	Vos	Siz
Gen.	Nostri/ nostrum	Bizim	Vostri/ vostrum	Sizin
Dat.	Nobis	Bize/ bizim için	Vobis	Size/ sizin için
Acc.	Nos	bizi	Vos	sizi
Abl.	nobis		vobis	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

Örnekler:

- Ego sum magistra: ben bir öğretmenim.
- Tu es agricola: sen bir çiftçisin.
- Nos sumus discipuli: Bizler birer öğrenciyiz.
- Vos erant aegri: sizler hastaydınız.

Is,ea,Id

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eo	ea	eo

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ii/ei	eae	ea
Gen.	eorum	earum	eorum
Dat.	eis	eis	eis
Acc.	eos	eas	ea
Abl.	eis	eis	eis

İlle,illa,illud

	Singularis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	illo

	Pluralis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	illis

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT209A Latin Dili I**
Dersin Sorumlusu	Öğr. Gör. Rukiye ARIK
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	4
Dersin Türü	Teorik/ Servis
Dersin İçeriği	Latince Dilbilgisi
Dersin Amacı	İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencilerine Latin dili morfolojisini ve gramerini İngilizceyle karşılaştırarak öğretmek
Dersin Süresi	Dönemlik 4*14
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	-
Önerilen Kaynaklar	The Clarendon Latin Course , part 1, A.Clendon & J.H.Vince, Oxford
Dersin Kredisi	4
Laboratuvar	
Diğer-1	

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT 209 C Latin Dili I**
Dersin Sorumlusu	Öğr.Gör.Dr. Rukiye ÖZTÜRK
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	4
Dersin Türü	Zorunlu
Dersin İçeriği	Latince Dilbilgisi
Dersin Amacı	Latince'nin Temel Dilbilgisi Kurallarını Tanıtmak
Dersin Süresi	14x4
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	x
Önerilen Kaynaklar	Clarendon, Latin Course
Dersin Kredisi (AKTS)	4
Laboratuvar	x
Diğer-1	x

LATİN DİLİ I

Latin Alfabesi

Latin alfabesi 23 harflidir;

Harf	**A, a**	**B, b**	**C, c**	**D, d**	**E ,e**	**F,f**	**G, g**	**H, h**	**I,i**	**K ,k**	**L, l**	**M,m**
Okunuşu	a	be	ke	de	e	f	g	h	İ ve ya y	k	l	m
Harf	**N, n**	**O, o**	**P, p**	**Q, q**	**R ,r**	**S, s**	**T,t**	**V, v**	**X, x**	**Y,y**		**Z,z**
Okunuşu	n	o	p	ku	r	s	t	u	ks	ü		z

Latin Alfabesi

Latince yazıldığı gibi okunan bir dildir. Ancak aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

- C: daima k sesi verir.
- G: daima g sesi verir
- Y: daima ü sesi verir
- H: daima h sesi verir

Latin Alfabesi

- İki sessiz harf yan yana gelebilir:
  - Ch: daima k sesi verir.
  - th: daima t sesi verir.
  - ph: f sesi verir.
- Bunlardan başka rr, tt, mm gibi aynı iki sessiz harf yan yana geldiğinde her harf ayrı ayrı okunur.

Latin Alfabesi

- Çift seslilerin okunuşu ise şöyledir:

  - Au: av
  - Eu.ev
  - Ae, ai: ay
  - Oe;oi: oy

- -i den sonra sesli harf gelirse y diye okunur.

SÖZCÜKLER

- **Declinabilia (Çekimliler);**
Nomen (ad), *pronomen* (zamir), *adiectivum* (sıfat), *verbum* (eylem)

- **Indeclinabilia (Çekimsizler);**
Adverbum (zarf), *coniuctio* (bağlaç), *praepositio* (edat)

NOMEN

- Latince çekimli bir dildir. Bu yüzden Latince'de isimler cinslerine (*genus*), sayılarına (*numerus*) ve hallerine (*casus*) göre bir takım çekim ekleri alarak çekilirler:

- *genus* (cins); femininum, masculinum, neutrum

- *numerus (*sayı*)*; singularis, pluralis

- *Casus (*ismin hali*)*; nominativus, genetivus, dativus, accusativus, ablativus, vocativus

İSİM ÇEKİMLERİ

- **Latince’de 5 isim çekimi vardır.**
- 1. İsim çekimi;

  Nominativus’u -a, *genetivus*’u -ae ile biten genelde *femininum* isimler girer.

- 2. İsim çekimi;

Nominativus’u us, genetivus’u -i ile biten masculinum;

Nominativus’u -er, - *genetivus*’u -i ile biten masculinum;

ve

- *Nominativus*’u -um, *genetivus*’u -i ile biten *neutrum* isimler girer.

İSİM ÇEKİMLERİ

- 3. isim çekimi;

  Genetivus'u -is le biten mas., fem. ve neut. isimler girer.

- 4. isim çekimi;

  Genetivus'u -us la biten mas., fem. ve neut. isimler girer.

- 5.isim çekimi;

  Nominativus'u -es, *Genetivus*'u -ei ile biten fem. isimler ve az sayıdaki mas. isimler girer.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

- Türkçe'de olduğu gibi Latince'de de isimler cümledeki görevine göre yalın, ilgi, yönelme, yükleme gibi hallerde bulunabilir. Latince'de ismin 6 hali vardır:

1) *Nominativus* (Yalın hali): İsmin hiçbir takı almamış yalın halidir. Özne her zaman nominativus halde olmak zorundadır. Kim? Ne? Soruları sorularak bulunur.

2) *Genetivus* (İyelik hali): Sahiplik bildirir. İsim tamlamasında tamlayanın halidir. Kimin? Neyin? Sorularına karşılık verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

3) *Dativus* (Yönelme hali): Kime? Kim için? Ne için? Soruları sorularak bulunur.

4) *Accusativus* (-i hali): Nesnenin halidir. Latince'de cümlenin fiili başka bir hal gerektirmiyorsa nesne mutlaka accusativus halde olmalıdır. Kimi? Neyi? Sorularına karşılık verir. Türkçe'deki belirtisiz nesne Latince'de olmadığı için belirtisiz nesneyi bulmak için sorulan ne ? kim? Sorularına da accusativus cevap verir.

*CASUS*LAR (İSMİN HALLERİ)

- 5) *Ablativus* : Tek başına kullanıldığında ne ile sorusuna cevap verir.

- 6) *Vocativus* (Seslenme hali): Bir kişiye ya da nesneye seslenme halidir.

LATİN DİLİ I

FİİLLER

- Latince’de altı zaman vardır.

- Indicativus Praesens (şimdiki ve geniş zaman)
- Imperfectum (Şimdiki zamanın hikayesi)
- Futurum (Gelecek zaman)
- Perfectum (Di’li geçmiş zaman)
- Plusquam Perfectum (miş’li geçmiş zamanın hikayesi)
- Futurum Exactum (gelecekte tamamlanacak zaman)

FİİLLER

- Latince’de 4 fiil çekimi vardır.
- **1.Fiil Çekimi**

Bu çekime mastarı -are olan fiiller girer.

laudo,laudavi,laudatus,laudare: övmek

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	Laud + o
2. tekil şahıs	-s	Laud + a + s
3.tekil şahıs	-t	Laud + a + t
1.çoğul şahıs	-mus	Laud + a + mus
2. çoğul şahıs	-tis	Laud + a + tis
3. çoğul şahıs	-nt	Laud + a + nt

FİİLLER

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-ba + m	Laud + a+ ba + m
2. tekil şahıs	-ba + s	Laud + a +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	Laud + a + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	Laud + a + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	Laud + a + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	Laud + a +ba + nt

FİİLLER

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	Laud + a + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	Laud + a + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	Laud + a + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	Laud + a + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	Laud + a + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	Laud + a + bu + nt

FİİLLER

- Bu çekime giren fiillere örnekler:

- Amo,-avi, -atus,-are: sevmek
- Narro, -avi, -atus, -are: anlatmak
- Lacrimo, -avi,-atus,-are:ağlamak
- Orno,-avi, -atus, -are: süslemek

ALIŞTIRMALAR

- **Latince’ye Çevirin**

- Süsleyeceğiz
- Anlatıyordun
- Ağlıyorlardı
- Selamlarsınız
- Seviyorlar

- **Türkçe’ye Çevirin**

- salutabunt
- narrabatis
- ornant
- amat
- lacrimas

LATİN DİLİ I

2. FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ēre olan fiiller girer. habeo,-ui,-itus, - ēre: sahip olmak

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	habe + o
2. tekil şahıs	-s	habe + s
3.tekil şahıs	-t	habe + t
1.çoğul şahıs	-mus	habe + mus
2. çoğul şahıs	-tis	habe + tis
3. çoğul şahıs	-nt	habe + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-ba + m	habe + ba+ m
2. tekil şahıs	-ba + s	habe +ba + s
3.tekil şahıs	-ba + t	habe + ba + t
1.çoğul şahıs	-ba + mus	habe + ba + mus
2. çoğul şahıs	-ba + tis	habe + ba + tis
3. çoğul şahıs	-ba + nt	habe + ba + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-bo	habe + bo
2. tekil şahıs	-bi + s	habe + bi + s
3.tekil şahıs	-bi + t	habe + bi + t
1.çoğul şahıs	-bi + mus	habe + bi + mus
2. çoğul şahıs	-bi + tis	habe + bi + tis
3. çoğul şahıs	-bu + nt	habe + bu + nt

2. FİİL ÇEKİMİ

praesens	imperfectum	futurum
moneo	monebam	monebo
mones	monebas	monebis
monet	monebat	monebit
monemus	monebamus	monebimus
monetis	monebatis	monebitis
monent	monebant	monebunt

- **Bu çekime giren fiillere örnekler:**

- moneo, -ui, -itus, - ēre: uyarmak
- video, vidi, visum, - ēre: görmek
- moveō, mōvī, mōtum, -ēre : hareket etmek
- teneō, tenuī, tentum, -ēre : tutmak
- doceō, docuī, doctum, -ēre: öğretmek

- **Alıştırmalar**
- **Latince’ye Çevirin**

- uyaracağım
- görüyorduk
- hareket edeceğiz
- tutuyorsun
- öğretir

- **Türkçe’ye Çevirin**

- tenebant
- monent
- docebas
- videt
- movebatis

LATİN DİLİ I

3.FİİL ÇEKİMİ

- **3. Fiil Çekimi**
- Bu çekime mastarı - ere olan fiiller girer

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	leg + o
2. tekil şahıs	- i + s	legi + s
3.tekil şahıs	- i + t	legi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	legi+ mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	legi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	leg + u + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	leg + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	leg + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	leg + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	leg+ -e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	leg + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	leg + e + ba + nt

3.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	leg + am
2. tekil şahıs	-e + s	leg + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	leg + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	leg+ -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	leg + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	leg + e + nt

praesens	imperfectum	futurum
scribo	scribebam	scribam
scribis	scribebas	scribes
scribit	scribebat	scribet
scribimus	scribebamus	scribemus
scribitis	scribebatis	scribetis
scribunt	scribebant	scribent

3.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime giren fiillere örnekler:

- legō, lēgī, lectus,- ere : okumak
- dīcō, dīxī, dictum, -ere: söylemek
- dūcō, dūxī, ductum, -ere: sevk etmek
- scribo, scripsi, scriptus, -ere: yazmak
- mittō, mīsī, missus, -ere: göndermek

ALIŞTIRMALAR

Latince’ye Çevirin

- okuyorlar
- gönderiyordun
- sevk edecek
- söyler
- yazıyordu

Türkçe’ye Çevirin

- leges
- dicitis
- ducebant
- scribunt
- mittebamus

LATİN DİLİ I

4.FİİL ÇEKİMİ

- Bu çekime mastarı - ire olan fiiller girer.
- audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek

Activus Indicativus Praesens		
1. tekil şahıs	-o	audi + o
2. tekil şahıs	- i + s	audi + s
3.tekil şahıs	- i + t	audi + t
1.çoğul şahıs	-i + mus	audi + mus
2. çoğul şahıs	-i + tis	audi + tis
3. çoğul şahıs	-u + nt	audi + u + nt

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Imperfectum		
1. tekil şahıs	-e + bam	audi + e + ba + m
2. tekil şahıs	-e + bas	audi + e + ba + s
3.tekil şahıs	-e + bat	audi + e+ ba + t
1.çoğul şahıs	-e + bamus	audi + e + ba + mus
2. çoğul şahıs	-e + batis	audi + e +ba + tis
3. çoğul şahıs	-e + bant	audi + e + ba + nt

4.FİİL ÇEKİMİ

Activus Indicativus Futurum		
1. tekil şahıs	-am	audi + am
2. tekil şahıs	-e + s	audi + e + s
3.tekil şahıs	-e + t	audi + e+ t
1.çoğul şahıs	-e + mus	audi + -e + mus
2. çoğul şahıs	-e + tis	audi + e +tis
3. çoğul şahıs	-e + nt	audi + e + nt

praesens	imperfectum	futurum
venio	veniebam	veniam
venis	veniebas	venies
venit	veniebat	veniet
venimus	veniebamus	veniemus
venitis	veniebatis	venietis
veniunt	veniebant	venient

Bu çekime giren fiillere örnekler:

- audio, -ivi/-ii, -itus, ire: dinlemek
- venio, veni, ventum, ire: gelmek
- dormio, -ivi, -itum, -ire: uyumak
- punio, -ivi, -itus, ire: cezalandırmak

ALIŞTIRMALAR

- **Latince’ye Çevirin**
- cezalandıracak
- geliyorduk
- dinlerim
- uyuyordun

- **Türkçe’ye Çevirin**

- dormit
- puniebant
- audiemus
- veniet

LATİN DİLİ I

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	-a	-ae
Genetivus	-ae	-arum
Dativus	-ae	-is
Accusativus	-am	-as
Ablativus	-a	-is
Vocativus	-a	-ae

1.İSİM ÇEKİMİ

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	silva	silvae
Genetivus	silvae	silvarum
Dativus	silvae	silvis
Accusativus	silvam	silvas
Ablativus	silva	silvis
Vocativus	silva	silvae

- 1. isim çekimine giren isimlerin tekil nominativus’u –a’ ile tekil genetivus’u –ae ile biter.

- Bu isim çekimine giren isimlerin büyük bir çoğunluğu **femininumdur**.

- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

- Bu isim çekiminde az sayıda **masculinum** isim bulunmaktadır:

- agricola,ae,m: çitftçi;
- nauta,ae,m; gemici;
- pīrāta,ae,m; korsan;
- poēta,ae,m; ozan

1.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	poeta	poetae
Genetivus	poetae	poetarum
Dativus	poetae	poetis
Accusativus	poetam	poetas
Ablativus	poeta	poetis
Vocativus	poeta	poetae

- 1. İsim Çekimine Giren İsimlere Örnekler:

- rosa,ae,f: gül
- amica,ae,f: kız arkadaş
- casa,ae,f: küçük kır evi, köy evi
- concordia,ae,f: uyuşma, anlaşma
- fabula,ae,f: masal, öykü
- insula,ae,f: ada

ALIŞTIRMALAR

- Uygun sözcükleri yazın:
- Mektubu:
- Çiftçiler:
- Şairlerin:
- Okulları:
- Nautae:
- Fabulam:
- İnsulis:
- Cena:
- Amicarum:

LATİN DİLİ I

2.İSİM ÇEKİMİ

- Bu isim çekimine –us,-er bitimli masculinum isimler ve –um bitimli neutrum isimler girer. Hepsinin tekil genetivus'u –i ile biter.
- Bu guruba giren isimlere örnekler:

- amicus,i,m: erkek arkadaş
- discipulus,i,m: erkek öğrenci
- cibus,i,m: yiyecek
- filius,ii,m: erkek evlat, oğul

2.İSİM ÇEKİMİ

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	**-us**	**-i**
Genetivus	**-i**	**-orum**
Dativus	**-o**	**-is**
Accusativus	**-um**	**-os**
Ablativus	**-o**	**-is**
Vocativus	**-e**	**-i**

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	amicus	amici
Genetivus	amici	amicorum
Dativus	amico	amicis
Accusativus	amicum	amicos
Ablativus	amico	amicis
Vocativus	amice	amici

- -ius'la biten isimlerin çekimleri şöyledir:

	2.İsim çekimi	
casus	singularis	pluralis
Nominativus	**filius**	**filii**
Genetivus	**filii**	**filiorum**
Dativus	**filio**	**filiis**
Accusativus	**filium**	**filios**
Ablativus	**filio**	**filiis**
Vocativus	**filii**	**filii**

- Bu guruba giren isimlere örnekler:

- amicus,i,m: erkek arkadaş
- discipulus,i,m: erkek öğrenci
- cibus,i,m: yiyecek
- filius,ii,m: erkek evlat, oğul

ALİŞTİRMALAR

- Aşağıdaki cümleleri Latince’ye çevirin:
- Öğrenciler kitap okuyorlar.
- Çitçiler tarlalarına özen gösterirler.
- Arkadaşlar arkadaşları severler.

ALİŞTİRMALAR

- Aşağıdaki cümleleri Türkçe’ye çevirin:
- Mercurius, filius Maiae, erat nuntius deorum.
- Mars est deus belli.
- Agricolae ex agris frumentum in horrea portant.

LATİN DİLİ I

2.İSİM ÇEKİMİ

- -er bitimli İSİMLER
- puer, pueri,m : çocuk

	2.İSİM ÇEKİMİ	
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	puer	pueri
Genetivus	pueri	puerorum
Dativus	puero	pueris
Accusativus	puerum	pueros
Ablativus	puero	pueris
Vocativus	puer	pueri

- Puer gibi çekilen isimlere örnekler:
- socer, soceri, m: kayınpeder
- gener, generi, m: damat
- vesper, vesperi, m: akşam (ablativus vespere ve locativus vesperi)
- Liber, Liberi, m:Bacchus
- lucifer, luciferi, m: sabahyıldızı
- armiger, armigeri,m: silahlı
- signifer, signiferi,m: sacak taşıyan (ve -fer ve-ger'le biten diğer isimler).

2.İSİM ÇEKİMİ

- -er bitimli bazı isimlerin çekimi ise şöyledir:
- ager, agri,m : tarla

2.İSİM ÇEKİMİ		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	ager	agri
Genetivus	agri	agrorum
Dativus	agro	agris
Accusativus	agrum	agros
Ablativus	agro	agris
Vocativus	ager	agri

- Ager gibi çekilen bazı isimler:

- aper, apri, m: yaban domuzu
- arbiter, arbitri,m: hakim
- caper, capri, m: keçi
- faber, fabri, m: işçi
- liber, libri, m: kitap
- magister, magistri, m: öğretmen

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER

- **2. isim çekimine giren neutrum isimler**
- bellum,i,n: savaş

2.İSİM ÇEKİMİ NEUTRUM İSİMLER		
CASUS	**Singularis**	**Pluralis**
Nominativus	bellum	bella
Genetivus	belli	bellorum
Dativus	bello	bellis
Accusativus	bellum	bella
Ablativus	bello	bellis
Vocativus	bellum	bella

2.İSİM ÇEKİMİ
NEUTRUM İSİMLER

2. isim çekimine giren neutrum isimlere örnekler:

- donum,i,n: armağan, sunu
- auxilium,ii,n: yardım
- vitium,ii,n: kusur
- periculum,in: tehlike

ALIŞTIRMALAR

- Aşağıdaki sözcüklerin sayı, cins ve casus'larını yazın.
- Puero:
- Agros:
- magistrum:
- Bella:
- Auxilio:
- Fabri:

LATİN DİLİ I

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

- Esse yani olmak fiilinin çekimi düzensizdir.
- Esse isim cümlelerinde yüklem görevi görür.
- Esse'yle birlikte yüklemi oluşturan isim yada sıfat *nominativus casus*ta olmak zorundadır.

VERBUM ESSE (OLMAK FİİLİ)

	ESSE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
Sum	Eram	Ero
Es	Eras	Eris
Est	Erat	Erit
Sumus	Eramus	Erimus
Estis	Eratis	Eritis
Sunt	Erant	Erunt

ÖRNEKLER

- Roma in İtalia est. (Roma İtalya’dadır.)
- Ego sum discipulus. (Ben öğrenciyim)
- Graecia et Italia in Europa sunt. (Yunanistan ve Italya Avrupa’dadır.)
- Nilus fluvius est. (Nil bir ırmaktır)

POSSE (-EBİLMEK)

- Esse’yle yapılan birleşik bir fiildir.
- Cümleye –bilmek anlamı katar.
- Posse’yle birlikte kullanılan fiil infinitivus halde olmak zorundadır.

Örnek:

- Possum dicere: söyleyebilirim.

POSSE (-EBİLMEK)

	POSSE	
praesens	IMPERFECTUM	FUTURUM
possum	poteram	potero
potes	poteras	poteris
potest	poterat	poterit
possumus	poteramus	poterimus
potestis	poteratis	poteritis
possunt	poterant	poterunt

VOLO, VOLUİ, VELLE: İSTEMEK

	VELLE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
volo	volebam	volam
vis	volebas	voles
vult	volebat	volet
volumus	volebamus	volemus
vultis	volebatıs	voletis
volunt	volebant	volent

NOLO, NOLUİ, NOLLE: İSTEMEMEK

	NOLLE	
Indicativus Praesens	**Indicativus Imperfectum**	**Indicativus Futurum**
nolo	nolebam	nolam
non vis	nolebas	noles
non vult	nolebat	nolet
nolumus	nolebamus	nolemus
non vultis	nolebatis	noletis
nolunt	nolebant	nolent

LATİN DİLİ I

1. GRUP SIFATLAR

- 1.grup sıfatlar üç bitimlidir.

- 1. ve 2.isim çekimine göre çekilir.

Örnek:
bonus,bona, bonum: iyi

Çekimi şöyledir:

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Singularis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**bonus**	**bona**	**bonum**
Genetivus	**boni**	**bonae**	**boni**
Dativus	**bono**	**bonae**	**bono**
Accusativus	**bonum**	**bonam**	**bonum**
Ablativus	**bono**	**bona**	**bono**
Vocativus	**bone**	**bona**	**bonum**

1. GRUP SIFATLAR

SIFATLAR (Pluralis)			
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**boni**	**bonae**	**bona**
Genetivus	**bonorum**	**bonarum**	**bonorum**
Dativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Accusativus	**bonos**	**bonas**	**bona**
Ablativus	**bonis**	**bonis**	**bonis**
Vocativus	**boni**	**bonae**	**bona**

- Sıfatlar bağlı olduğu ada sayı cins ve *casus* bakımından uymak zorundadır.

Örnek:

- Discipulus bonus: iyi erkek öğrenci
- Discipula bona: iyi kız öğrenci
- Bellum malum: kötü savaş

1. grup sıfatlara örnekler:

- Parvus,parva,parvum:küçük
- Magnus, magna, magnus: büyük
- Multus, multa, multum: pek çok
- Longus, longa, longum: uzun
- Romanus, Romana, Romanum: Romalı

Sıfat Tamlaması Örnekleri

- Küçük ev: casa parva
- Büyük kapı: magna porta
- Çalışkan erkek öğrenci: sedulus discipulus
- İyi öğretmen: bonus magister
- Ünlü filozof: clarus philosophus

ALİŞTİRMALAR

- Cümleleri çevirin:
- In hortis amici sunt pulchrae et variae rosae.
- Historia populorum antiquorum est iucunda pueris.
- Longis bellis Romani multas terras comparant.

LATİN DİLİ I

-ER BİTİMLİ SIFATLAR

- 1.grup sıfatların bazıları –er bitimlidir.
- Bunlar masculinum’da –er bitimli isimler gibi çekilir.

-ER BİTİMLİ SIFATLAR

	SIFATLAR (Singularis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**miser**	**misera**	**miserum**
Genetivus	**miseri**	**miserae**	**miseri**
Dativus	**misero**	**miserae**	**misero**
Accusativus	**miserum**	**miseram**	**miserum**
Ablativus	**misero**	**misera**	**misero**
Vocativus	**miser**	**misera**	**miserum**

-ER BİTİMLİ SIFATLAR

	SIFATLAR (Pluralis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**miseri**	**miserae**	**misera**
Genetivus	**miserorum**	**miserarum**	**miserorum**
Dativus	**miseris**	**miseris**	**miseris**
Accusativus	**miseros**	**miseras**	**misera**
Ablativus	**miseris**	**miseris**	**miseris**
Vocativus	**miseri**	**miserae**	**misera**

-ER BİTİMLİ SIFATLAR

- aeger, aegra,aegrum: hasta

	SIFATLAR (Singularis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**aeger**	**aegra**	**aegrum**
Genetivus	**aegri**	**aegrae**	**aegri**
Dativus	**aegro**	**aegrae**	**aegro**
Accusativus	**aegrum**	**aegram**	**aegrum**
Ablativus	**aegro**	**aegra**	**aegro**
Vocativus	**aeger**	**aegra**	**aegrum**

-ER BİTİMLİ SIFATLAR

	SIFATLAR (Pluralis)		
CASUS	MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
Nominativus	**aegri**	**aegrae**	**aegra**
Genetivus	**aegrorum**	**aegrarum**	**aegrorum**
Dativus	**aegis**	**aegris**	**aegris**
Accusativus	**aegros**	**aegras**	**aegra**
Ablativus	**aegris**	**aegris**	**aegris**
Vocativus	**aegri**	**aegrae**	**aegra**

-er bitimli sıfatlara örnekler:

- Tener, tenera, tenerum:nazik
- Sacer, sacri,sacrum: kutsal
- Niger,nigra,nigrum:kara,siyah
- Piger,pigra,pigrum: tembel

LATİN DİLİ I

PRONOMEN (ZAMİR)

- Zamirler ismin yerini tutan sözcüklerdir.
- Genelde cümlelerdeki sözcük tekrarlarını önlemek amacıyla kullanılır.
- Latincede zamirlerin şahıs zamirleri, mülkiyet zamirleri,işaret zamirleri, ilgi zamirleri, soru zamirleri gibi türleri vardır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Ego: ben		tu: sen	
Nom.	ego	Ben	Tu	sen
Gen.	Mei*	Benim	Tui*	senin
Dat.	Mihi	Bana/ benim için	Tibi	Sana/senin için
Acc.	Me	Beni	Te	seni
Abl.	Me		te	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır.

ŞAHIS ZAMİRLERİ

casus	Nos: biz		Vos: siz	
Nom.	Nos	Biz	Vos	Siz
Gen.	Nostri/nostrum	Bizim	Vostri/ vostrum	Sizin
Dat.	Nobis	Bize/ bizim için	Vobis	Size/sizin için
Acc.	Nos	bizi	Vos	sizi
Abl.	nobis		vobis	

*Şahıs zamirlerinin genetivus'u yerine genellikle mülkiyet sıfatları kullanılır

Örnekler:

- Ego sum magistra: ben bir öğretmenim.
- Tu es agricola: sen bir çiftçisin.
- Nos sumus discipuli: Bizler birer öğrenciyiz.
- Vos erant aegri: sizler hastaydınız.

IS,EA,ID

	Singularis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eo	ea	eo

IS,EA,ID

	Pluralis		
casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ii/ei	eae	ea
Gen.	eorum	earum	eorum
Dat.	eis	eis	eis
Acc.	eos	eas	ea
Abl.	eis	eis	eis

ILLE,ILLA,ILLUD

	Singularis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	illo

	Pluralis		
Casus	Mas.	Fem.	Neut.
Nom	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	illis

I.HAFTA

ROMA YAZININDA ALTINÇAĞ

Latin edebiyatı genel bir ayrımla 4'e ayrılır;

1.)İ.Ö.240-80 Latin edebiyatının ilk veya başlangıç çağı

2.)İ.Ö.80-40 Cicero çağı

3.)İ.Ö.40-İ.S.17 Augustus çağı

4.)İ.S.17-130 İmparatorluk çağı veya Gümüş çağ

Roma edebiyatının M.Ö. 80. M.S. 17 yılına kadar geçen yaklaşık 87 yıllık dönemi Roma'da edebiyatın doruk noktasına ulaştığı en parlak yıllar olduğu için, "altınçağ" olarak adlandırılmaktadır. Altınçağ kendi içinde ikiye ayrılır. Arpinumlu ünlü hatip, devlet adamı, edebiyatçı Marcus Tullius Cicero'nun adıyla anılan (M.Ö. 106-43) Cicero dönemi ve imparator Augustus'un adıyla anılan Augustus dönemi. (M.Ö. 43 – M.S. 17) Cicero dönemi İ.Ö.78 (Sulla'nın ölmü) ile Caesar'ın öldürüldüğü İ.Ö. 44 yılı arasındaki dönemdir. Siyasi yaşama Caesar, yazın alanına ise Cicero damgasını vurmuştur. Bu dönem hem düzyazının hem de bir edebiyat dili olarak Latincenin geliştiği ve doruk noktasına ulaştığı dönem olmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan Cicero'nun hitabet ve felsefe alanındaki yazıları ünlü devlet adamı Gaius Iulius Caesar'ın (M.Ö. 100 44) kendi icraatlarını anlattığı notları ve yorumları, Amiternumlu devlet adamı Gaius Sallustius Crispus'un (M.Ö. 86 – 35) tarih eserleri, Cornelius Nepos'un (M.Ö. 100 – 99/25) biyografi türündeki yazıları, Roma edebiyatının en önemli eserlerindendir. Ayrıca bu dönemde yazınsal bir tür olarak mektup türünde geliştiğini görmekteyiz. Siyasal ve toplumsal yönüyle dönemin Roma'sını yansıtması açısından Cicero'nun mektupları çok önemlidir.

Cicero çağını izleyen Augustus Çağında, Augustus'un imparatorluğu belirleyici bir rol oynar. Augustus dönemi, yazarlarının çoğunu şairler oluşturmaktadır. Bu dönemin önemli şairleri, Publius Vergilius Maro (M.Ö.70-19), lirik şiirleri ve *satura*ları ile ünlü Quintus Horatius Flaccus

(M.Ö.65-8), *elegeia* şairleri Sextus Propertius (M.Ö.50-16), Albius Tibullus (M.Ö.48-19), Publius Ovidius Naso (MÖ.43-M.S.17)'dur. Şiire göre daha az bir gelişme gösteren düzyazının en önemli temsilcisi tarih yazarı Titus Livius'tur. (M.Ö.59-M.S.17)

Çağ iç savaşların getirdiği kargaşa, yıkımlar, boğazlaşma ile başlar, İ.Ö. 31'deki Actium Savaşı'ndan sonra cumhuriyet yönetiminin çöküşüne tanıklık eder. Augustus'un Roma'da sağladığı barış ve huzur ortamı Roma edebiyatının verimliliğinin artmasında önemli bir etken olmuştur. Augustus giriştiği reformların bir kolunu da edebiyat alanında yenilikler yapmaya ayırmıştı. Siyasal ve ekonomik gelişmenin yanı sıra kültür ve düşünce yaşamının gelişmesine de önem veren Augustus, Romalılık bilincinin, Roma'ya özgü unsurların işlenmesi, geliştirilmesi için yazın çevrelerini teşvik etti. Özellikle Horatius'un şiirlerinde Augustus'un bu politikası çok açık bir şekilde görülür. Gerek Augustus'un kendisi gerekse kamu yüksek görevlerinde bulunan Maecenas, Messalla gibi yazın koruyucuları aracılığıyla edebiyatta milli ve siyasi temaların girmesini sağlamış, yazarları bu amaç için bir dereceye kadar görevlendirmişti.

Bu dönemde edebi türler biçimsel olarak Grek edebiyatından alınan türler olmakla birlikte işlenen temalar Roma'ya özgüdür. İşlenen belli başlı temalar şunlardır: Augustus'un sağladığı barış ve huzurun güzelliği ve bunun vurgulanması; Roma'nın genişleme ve yayılma politikası çerçevesinde yapılan savaşlar sırasında, bütün İtalya'da kıtlık tehlikesiyle karşı karşıya kalınacak kadar çok ihmal edilmiş olan tarımın yeniden canlanması için edebiyatta tema olarak işlenmesi; milli duyguların, ülkülerin edebiyat yoluyla canlandırılması, Romalı erdemlerinin yeniden canlandırılması ve yüceltilmesi.

KAYNAKLAR

Erim Müzehher, *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabebi,İstanbul

The Cambridge History of Classical Literature, Vol. 2: Latin Literature, Cambridge University Press; 1982

Blackwell, *A Companion to Latin Literature*, Blackwell Companions to the Ancient World, 2006

Horatius ,*İambus'lar, Lirik Şiirler, Satura'lar, Mektup'lar* (çev. Turkan Uzel), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994

Tibullus, *Sevgi Şiirleri*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 2001

Vergilius, *Çiftçilik Sanatı*, (çev. Çiğdem Dürüşken), Alfa yayınları, 2015

Vergilius, *Bucolica'lar Georgica'lar*, (çev.cTurkan Uzel), Öteki, İstanbul, 1998

Vergilius, Aeneas Destanı, (çev. Turkan Uzel), Öteki, İstanbul

Catullus Bütün Şiirleri, (çev. Çiğdem Dürüşken-Erdal Alova), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011

3.HAFTA:

YENİ OZANLAR

İskenderiye'de İ.Ö.III ve II. yüzyıllarda gelişen edebiyat akımını benimseyen Romalı şairlere *poetae novi* denilmektedir. Bu şairler, Kallimakhos'u Hellenistik Yunan ozanlarını kendilerine örnek aldılar, küçük ölçekteki yapıtlarda yetkinlik göstermeyi hedefliyorlardı. Yeni vezinler, farklı söylemler, yeni sözcükler, romantik ara sıra Romalılara yabancı gelebilecek yeni konular ve özentili bir üslup kullandılar. Catullus'tan başka Calvus, Cinna, Bibaculus ve Cornificius *poetae novi* arasında yer alır. Vergilius da onlardan etkilendi ama onların üslubunu yapıtlarında sürdüren özellikle Cornelius Gallus, Tibullus, Propertius, Ovidius gibi *elegeia* ozanları oldu. Yeni ozanların en fazla ürün verdikleri tür *epyllion*'dur. Epyllionlarında sevgi konusunu işlemişlerdir. Sevgi çoğu kez umutsuzdur. Valerius Cato Dictynna'sında Calvus'un Io'sunda, Cinna'nın Smyrna'sında umutsuz sevgi yıldırım aşkıyla başlar, insanın aklını başından alacak denli çılgıncadır. Karşılıksız sevgi sevene acı verir.

Yeni ozanlar destan, tragedya, komedya gibi geleneksel türleri bir yana bırakmışlardır. Yunan İskenderiye şiiri akımına yönelmişler, Hellenismus çağı şiir zevkini Roma'ya sokmuşlardır. Kısa şiirlere öncelik tanımışlardır. Kısa şiirlerde özden çok biçime önem vermişlerdir. Çünkü şiir yazmak için teknik bilgilerle donanmış olmak gerekir. Yani yararsız ve gereksiz sözcüklerden sakınıp dil ve sözcükleri yerli yerinde kullanmak gerekir. Dolayısıyla onlar şiirin diline ve ölçüsüne özen göstermişlerdir.

Publius Valerius Cato

Gramer yazarı ve ozan Cato olasılıkla İ.Ö. 90'da Gallia Cisalpina'da doğmuştur. Ozan hakkındaki bilgileri Suetonius'tan ediniyoruz (*Gram.*,11). Helvius Cinna, Ticida, Bibaculus onun eşsiz bir öğretmen, üstün yorumcu, usta bir ozan olduğunu söylemişler ve ona övgüler dizmişlerdir. Latince gramer bilgilerini içeren yapıtı kaybolmuştur. Öykü nitelikli iki yapıtı vardır:

Lydia ve Dictyanna ya da Diana. Diana'nın konusu şöyledir: Girit kralı Minos, nympha Britomartis'in peşine düşer. Kız kralın eline düşmemek için kendini denize atar. Bir balıkçı ağına yakalanarak kurtulur.

Licinius Calvus

Annales yazarı Licinius Macer'in oğlu olan Licinius Calvus, İ.Ö. 82-47 yılları arasında yaşamıştır. Politikacı, hatip ve ozan olarak tanınmıştır. Cicero'nun karşıtı olarak Attike biçemiyle yazmıştır. Catullus'un yakın arkadaşıdır, Catullus 96. Şiirinden ondan söz etmiştir. İo adlı bir *epyllion* yazmıştır. Karısının ölümü üzerine ona olan sevgisini belirtmek için *elegeia*'lar yazmıştır. Yazdığı *epithalamium*'dan Catullus etkilenmiştir.

Gaius Helvius Cinna

Catullus'tan kısa bir süre önce yaşamıştır. Ününü yapıtı Zmyrna'ya borçludur.

Quintus Cornificius

Catullus'un çağdaşıdır. *Cornificia gens*'inden gelmektedir. İ.Ö. 49-45'te iç savaşlar döneminde Iulius Caesar'ın yanında yer almıştır. İ.Ö. 48'de *quaestor pro praetore* yetkisiyle Illyrium'a gönderilmiştir. İ.Ö. 46'da legatus pro praetore yetkisiyle Cilicia'ya gönderildi. Oradan da Syria'ya görevlendirildi.

Glaucus adında bugün kayıp olan bir *epyllion* yazmıştır. Glaucus, Boiotialı bir balıkçıdır, bir balık yakalar, onu bir otun üstüne koyar, balık yeniden canlanır. Bunun üzerine Glaucus otu yiyerek denize atlar ve ölümsüzlük kazanır. Gelecekten haber veren bir deniz tanrısına dönüşür.

Ticidas

Perilla takma adlı sevgisine şiirler (Ovidius, *Tristia*, II.433-437) ve bir *epithalamium* yazmıştır.

Memmius

İ.Ö. 98-İ.Ö.46 yılları arasında yaşamıştır. İ.Ö. 66 yılı halk *tribunus*'udur. Lucretius, *De Rerum Natura*'yı ona ithaf etmiştir.

Marcus Furius Bibaculus

İ.Ö.103'te Kuzey İtalya'daki Cremonia'da doğmuştur. Catullus tarzında satirik şiirler yazmıştır. Caesar'ın Gallia savaşlarıyla ilgili epik bir yapıtının da olduğu sanılmaktadır.

4.HAFTA:

CATULLUS

İ.Ö. 84- 54 yılları arasında yaşamıştır. Veronalı varlıklı bir adamın oğluydu. Catullus'un şiirleri İskenderiye akımının genel özelliklerini taşır. Roma İskenderiye şiirini Yunan şiiri doruk noktasındayken tanıdı ve taklit etti. Bu akımın Yunan'ın siyasal duruma bağlı olarak ortaya çıkması ve gelişmesine benzer biçimde, Roma'da da İ.Ö.1.yy'da yaşanan sosyal ve siyasal kargaşalıklar ozanların kişinin ruh durumunu, sevgiyi konu olarak almasına neden oldu. Eleştiri niteliği taşıyan uzun şiirler de bu dönemde yazıldı. Genç şairleri etrafında toplayan Valerius Cato'nun yazın topluluğu İskenderiye akımının yayılmasında önemli bir rol üstlendi. Catullus da delikanlılık çağında Roma'ya gitti ve Cato'nun yazın çevresine katıldı.

Catullus'un yaşadığı yıllar Roma'da ilk *triumvir*lerin hüküm sürüdüğü yıllardı. Catullus cumhuriyetçilerin yanındaydı. Ozan, Cumhuriyet karşıtlarına ve Caesar'a saldırmaktan çekinmedi. Ancak ozan, Romanın siyasi yaşamına fiilen katılmadı ve kendini tümüyle şiir yazmaya adadı. Catullus Roma'da, Lesbia adını taktığı gerçek adı olasılıkla Clodia olan

yüksek çevreden bir kadına tutuldu. Catullus, Lesbia'ya seslenen yirmi beş şiir yazdı, yaşadığı aşkı şiirsel başlangıcından düş kırıklığıyla biten sonuna kadar aşamalarıyla anlattı.

Catullus, eski kahramanların ve tanrıların özellikleri gibi geleneksel konular yerine küçük ölçekli (61-64. şiirler hariç) kişisel temalara odaklandı. Bu şiirler bazen oldukça yüzeysel gibi görünseler ve konuları genellikle gündelik endişeler olsa da, oldukça üstün birer sanat eseridir. Catullus'a özgü bir dilin o zamana kadar Yunan şiirine özgü sayılan vezinlere olağanüstü ustalıkla oturtulduğu şiirlerdir.

Catullus'un günümüze gelen 116 şiiri genelde üç gruba ayrılır. Birinci grubu oluşturan 1-60 arası şiirler, *hendekasyllabos* vezninde ya da diğer lirik vezinlerde ve çeşitli konularda yazılmış kısa şiirlerdir. Günlük yaşam, dostluk, yergiler, siyasal taşlamalar, aşk, bu şiirlerin konuları olabilir. Bunlardan sevgilisinin serçesinin ölümüne ilişkin yazdığı 3.şiir, Sappho'nun bir şiirinin çevirisi olan 51.şiir ilgi çekicidir.

İkinci grubu oluşturan 61-64. şiirler daha uzundur. 61 ve 62. şiirler birer epithalamium'dur. 61.şiir, Catullus'un dostları Manlius ile Iunia'nın evlilik törenini anlatan bir Latin epithalamium'udur. Sappho'nun etkisinde olan 62.şiirde genç erkekler ve genç kızlar sırasıyla söz alır. Hemen hemen her geçişte, bölüm "Hymen, O Hymenae, Hymen ades o Hymenae!" dizesi tekrarlanır. Hymen evlilik tanrısıdır. Düğün şarkısı Hymenaeus, damadın evine giderken yeni evli çifte söylenir. 64.şiir yine bir evlilik öyküsünü içerir. Ancak bu sefer konu mitolojiden seçilmiştir: Peleus ve Thetis'in evlilik töreni.

Üçüncü grubun ilk dört şiiri (65-68) elegeia vezninde yazılmış şiirlerdir. Bunlardan 66.şiir Kallimakhos'un "Berenice'nin Perçemi" adlı şiirinin Latinceye çevirisidir. Şiirin konusu şöyledir: Cyrene kralı Magas'ın kızı ve Mısır kralı Ptolemaios Euergetes'in (M.Ö. 247-222 hükümdarlığı) eşi Berenice, kocası tahta çıkmasından kısa bir süre sonra kral Syria'ya bir

sefere çıkarken onun güvenliği adına, tanrılara saçlarının bir lülesini adamaya yemin eder. Kocasının sağ esen dönüşü üzerine adak gerçekleşir ve Zehpyrion burnu üzerindeki Arsinoe tapınağına saç lülesi bırakılır. Ancak ertesi sabah lüle ortadan kaybolur; kralın öfkesi ise, saçın gökyüzünde yıldızların arasına karıştığını söyleyen astronom Canon tarafından yatıştırılır. 69-116.şiirler çeşitli konularda yazılmış epigramma'lardır.

Birinci ve ikinci gruptaki şiirler Hellenistik şiirin etkisi altında iken, üçüncü gruptakiler Roma geleneğine daha uygun bir söylemle ozanın duygularını dile getirirler.

Catullus, içine işleyen bir gönül ilişkisinin öyküsünü anlatması sebebiyle aşk ozanı olarak ünlenmiştir ve kendisinden sonra gelen Tibullus, Propertius ve Ovidius gibi elegeia ozanları ve diğer pek çok ozanı etkilemiştir.

5. HAFTA:

LUCRETİUS

İ.Ö. 98-55 yılları arasında yaşamıştır. Yaşamı üzerine bilinenler azdır. Lucretius'un yaşadığı çağ, Roma tarihinin en karışık ve cumhuriyetin sonunu hazırlayan olaylarla dolu bir dönemdir. Dış savaşların yarattığı sarsıntı yanında, eskiden beri süregelen halk aristokrat çatışması kanlı olaylara yol açmakta, olayların içinde olsunlar ya da olmasınlar bütün yurttaşları tedirgin etmektedir. Politik yaşama hiçbir zaman girmeyen Lucretius'un barışa karşı duyduğu özlem onun yurdunda olup bitenlere üzülerek insanı toplumdan çeken tutkulardan uzaklaştıran bir felsefeye sarılmasına neden olmuştur.

Bilinen tek yapıtı *De Rerum Natura*, hekzametron vezninde altı kitaptan oluşan didaktik bir şiirdir. Lucretius'un sarsılmaz bir inançla, tutkuyla bağlandığı Epikuros'un doğaya dayanan dünya görüşünü yansıtır. Şairin yapıtı yazmaktaki amacı insan ruhunu boş korkulardan kurtarıp onu mutluluğa kavuşturmaktır. Bunu yaparken de doğayı inceleyecek, kendi kanunları ile yönetildiğini göstermeye çalışacaktır. Yapıtın büyük bölümü Epikuros'un filozof Demokritos ile Leukippos'tan aldığı atomcu öğretiyi konu edinir. Bu öğretiye göre, sonsuz boşlukta devinen sonuz sayıda atom birbiriyle çarpışıp birleşerek dünyayı var eder. Ancak Lucretius insanların

özgür iradesi olduğu kanısındadır, bu durumu atomların ara sıra yollarından saptıklarını belirterek açıklar.

Yapıtın I. ve II. kitapları atomlara ayrılmıştır. I.kitap, Roma'yı barışla gönendirmesi için tanrıça Venus'e bir yakarıyla başlar. Venus, Epikurosçuların en yüksek iyi olarak kabul ettikleri zevkin, doğanın, doğadaki yaratıcı gücün ve sevginin sembolüdür. Lucretius, Roma'nın karışık durumundan üzüntü duyduğu gibi, eserini huzur içinde yazabilmesi ve arkadaşı Memmius'un olaylara karışmasından korktuğu için de barışı özlemektedir. Bu kitapta ozan, evrenin boşluktan ve küçük madde taneciklerinden, sağlam, bölünmez, yok edilmesi olanaksız atomlardan oluştuğunu gösterir.

II. kitap, felsefenin kişiye neler bağışladığı üzerine bir bölümle başlar. Yapıtının en iyi bilinen bu bölümünde Lucretius başkaları fırtınalı bir denizde bocalayıp dururken karadan onlara bakmanın ve savaşın tehlikelerinden uzak durmanın iyi bir şey olduğunu söyler. İnsanların kısacık ömürlerini, ün, iktidar, zenginlik gibi boş şeyleri ele geçirmek için uğraşıp didinmekle geçirmelerini akılsızlık sayar ve bunlar yerine bilim ve felsefeye sığınmış bilgelerin tutumunu över. Ardından atomların hareketini ele alan ozan, doğaları gereği boşluğun içinde sonsuzca düşen atomların düşme doğrultusundan sapabildiklerini, böylece diğer atomlarla çarpışıp, kütleler oluşturduklarını anlatır.

III. kitap, Epikuros'a övgüyle başlar, sonra ruhun son derece ince yapılı atomlardan meydana geldiğini gösterir. Kitap ölümden korkmanın anlamsız olduğu üzerine bir açıklamayla son bulur.

IV. kitabın başında Lucertius yapıtını yazmakla yaptığı işin önemine değinir. Epikuros'un görme, duyumsama, düşünme ile ilgili kuramlarını, çeşitli biyolojik süreçleri, sindirimi, uykuyu, düşlerin anlamını ele alır. III. Ve IV. Kitapların ortak konusu insandır; ilkinde animus ve anima'nın ne olduklarını açıklayan ozan, ikincisinde bunların nasıl işlediğini gösterecektir.

V. kitap, Epikuros’a bir övgüyle başlar. Bu kitapta Lucretius evrenin yapısı üzerinde durur. Dünyanın nasıl bir başlangıcı olduysa bir de sonu olacağını göstermeye çalışır. Bazı gökbilim meselelerini tartışır.

VI. kitap, yazılış açısından en dağınık kitaptır. Yerdeki ve gökteki olayları anlatır. Kasırga, hortum, bulut, yağmur ve gökkuşağını inceler. Sıra dışı olaylar, depremler, yanardağlar, mıknatıslanma gibi konuları ele alır, Atina’daki salgının anlatısıyla son bulur. Lucretius’un bu salgını uzun uzun anlatmasının ve yapıtını dramatik bir anlatı ile bitirmesinin sebebini anlamak güçtür.

6.HAFTA:

AUGUSTUS ÇAĞINDA YAZINSAL KORUMACILIK

Roma’da büyük devlet adamlarının yazarlarla ozanlardan oluşan çevreleri olurdu. Oldukça eski bir geçmişi olan be çevrelere erken dönemde Scipio çevresi örnek olarak gösterilebilir. Soylu ailelerin elindeki bu ayrıcalık Augustus çağında da devam etti. Augustus çağında, Maecenas, Messalla ve Pollio yazınsal koruyuculuk yapan en ünlü isimlerdir. Bu yazın çevreleri önemli işlevler üstlenmiştir.

Maecenas ve çevresi;

Öncüsü Gaius Maecenas; İ.Ö.70 yılı dolaylarında, olasılıkla Arretium (bugünkü Arezzo)’ da doğmuştur. Soylu bir Etrüsk ailesinden gelen Maecenas atlı sınıfın üyesiydi. Philippi iç savaşına Octavianus yanlısı olarak katılmıştır. Augustus’un yakın danışmanı siyasal ilişkilerinin temsilcisi olmuştur.

Vergilius, Horatius, Propertius, Varius’un içinde bulunduğu yazın çevresinin koruyucusuydu. Koruması altındakileri cömertçe ödüllendirirdi. Horatius, Sabin dağlarındaki çiftliğini, Vergilius paraca bağımsızlığını ona borçludur. Her iki ozanda ondan hayranlıkla minnetle bahsetmiştir, şiirlerinde imparatorluk yönetimini destekleyerek onun yaptıklarına karşılık vermiştir. Georgica’nın konusunu Vergilius’a Maecenas’ın önerdiği söylenir.

Maecenas’ın kendisi de şiir ve düzyazılar yazmıştır. İsimleri bilinen eserleri; “Symposium”, “De Cultu Suo”, “Prometheus” ve “In Octaviam”dır. Günümüze tam olarak kalmadığı için içerikleri tam bilinemese de bir görüşe göre hepsi diyalog biçimindedir. Symposium, Vergilius, Horatius gibi ozanları konuşturduğu felsefi içerikli bir yapıt olabilirdi. “De Cultu Suo” kendi renkli yaşamını savunur niteliktedir. Prometheus bir tür tragedya idi. Düzyazı yanında şiirler de yazmıştır. Şiirlerinde poetae novi’nini izinden gitmiştir. Onların sevdiği konulardan biri olan Cybele ve Attis söylencesini şiire dökmüştür. Bu şiirde “galliambos” ölçüsünü kullanmıştır. “Şiirlerinde

yapmacık bir dil kullanıyor” diye eleştirilmiştir. Eserlerinden birkaç fragment kalmıştır. Ama Horatius, Vergilius, Propertius gibi ozanların eserlerinde sıklıkla adı geçmektedir.

Maecenas zamanının yazarları ile yakın arkadaşlık kurarak Augustus’un yazın politikasına yardımcı olmuştur. Yukarıda isimleri sayılan ozanlar onun çevresine katılmıştır. Augustus dönemi yazın çevresinin etkili bir kişiliği olarak kendinden sonraki kuşağın gözünde de bir simge sayılmıştır. İ.S.1.yy’da yaşayan yergi yazarı Martialis, bir şiirinde seslendiği kişiye “dilerim senin de Maecenasların olur” demiştir. Hatta “Maecenas” adı “bilimi, sanatı koruyan kişi, bilim adamlarını sanatçıları koruyan kişi” anlamında cins isim olarak kullanılmıştır.

Marcus Valerius Messalla Corvinus ve çevresi;

İ.Ö.64-İ.S.8 yılları arasında yaşayan Messalla, patrici sınıfı üyesidir. Hatip ve askerlik yapmıştır. Delikanlılığında (45-42 yıllarında) Cicero’nun oğlu Marcus ve Horatius ile birlikte öğrenim için Atina’ya gitmiş, orada şiirle uğraşmıştır. Bu arada askerlik yaşamına başlamıştır. Philippi savaşında ilkin Brutus ve Cassius’un ordusunda savaşmıştır. Cumhuriyetçilerin yenilmesi üzerine onları bırakıp Antonius’un tarafına geçmiştir. Antonius’un Kleopatra’ya karşı tutumu nedeniyle Octavianus’tan yana geçmiştir. İ.Ö. 36’da Sextus Pompeius’a karşı savaşmıştır. İ.Ö.31’de Antonius’un yenilgiye uğradığı Actium savaşına katılmıştır. Gallia *proconsul*u olarak batıda Aquitania halkına, doğuda Cilicialılara karşı sefere çıkmış, böylece Octavianus’a adım adım yaklaşmıştır. 26 yılında *praefectus urbi* olmuş ancak bu göreve birkaç gün kalmıştır.

Yazınsal çevresindeki Tibullus, Lygdamus ve Sulpicia gibi şairler üzerinde büyük etkisi olmuştur.

Assinius Pollio ve Çevresi

Assinius Pollio İ.Ö. 76-İ.S.4 yılları arasında yaşamıştır. Pompeius ile iç savaşta önce Iulius Caesar'ın sonra Marcus Antonius'un tarafını tutmuştur. Consulluk yaptığı İ.Ö. 40'ta Antonius ile Octavianus'un Brundisium anlaşmasını imzalamalarına katkıda bulundu. Pollio, en ünlü kahramanların heykelleriyle süslediği Atrium Libertatis'te Roma'da ilk halk kütüphanesini inşa ettirdi. Yazarların kendi yapıtlarını topluluk karşısında okuma geleneğini Pollio başlattı. Pollio'nun iç savaşları konu alan tarih yapıtı günümüze ulaşmadı. Bundan başka tragedyalar, şiirler yazdı, iyi bir hatip olarak ünlendi. Sivri dilli bir eleştirmendi. İ.Ö.42'de Philippi iç savaşından sonra terhis edilen askerlere dağıtılacak topraklar kapsamında Vergilius'un Mantua yakınlarındaki çiftliğine el konulunca onun yardımına koştu. Vergilius da 4. ve 8. *Ecloga*'sında ona övgüler düzdü.

7.HAFTA:

HORATİUS

İ.Ö.65-8 yılları arasında yaşamıştır. Yaşamı üzerine bilgilerimiz Suetonius'un yazdığı yaşamöyküsü ile kendi anlattıklarına dayanır. Horatius, Venusialı bir azatlının oğludur. Babası, Horatius'un alınabilecek en iyi eğitimi almasını sağladı. Önce Roma'da ardından Atina'da eğitim gördü. Atina'da önce felsefeyle ilgilenir, felsefe konusunda O da bütün Romalılar gibi çeşitli Yunan felsefelerinin pratik yönlerinden, yetişmesinde önemli bir rol üstlenen babasının hayat öğütlerini destekleyen bir görüşe varır. Horatius, Caesar İ.ö.44'te öldürüldükten sonra iç savaş çıktığında Yunanistan'daydı. İ.Ö.44-42'de Burutus'un ordusunda tribunus militum olarak hizmet etti. İ.Ö.42'de Brutus'la Antonius arasındaki Philippi savaşına katılır. Philippi savaşında Brutus yanlıları yenilince Antonius ile Octavianus onun ordusunu dağıtırlar. Ardından Horatius, triumvir'lerin (Antonius, Octavianus, Lepidus) çıkarttıkları aftan yararlanarak İtalya'ya döner. O çağda bir yazarın kitap yazarak hayatını kazanması zor olduğundan, varlığı yoksa devrin ileri gelenleriyle yakınlık kurması, paraca onların desteğini kazanması gerekir. Horatius da bu desteği daha sonra Maecenas ve Augustus'ta bulacaktır.

Horatius şiir yazmaya Yunanca ile başlamış, daha sonradan Latince şiirler yazmıştır. İlk Latince şiirlerinde, çağdaşı ozanlar gibi Hellenistik şiiri örnek almış, kısa şiirler yazmış, sonra bu yolu bırakarak Arkhilokhos'u örnek alarak kişisel taşlamalara dönmüştür. Horatius'un Roma yazınının en büyük ozanlarından biri sayılması, biçim açısından yetkin şiirine, derine, ayrıntılara inerek kendisini anlatmasına dayanır. Ozan kendisini cana yakın, kibar, nükteci, hoşgörülü, kurallara, yasalara saygılı, yurtsever biri olarak tanıtır.

Horatius'un yapıtları şunlardır:

- *Epode*/*Iambus*'lar
- *Carmina*
- *Saturae*
- *Epistulae*
- *Carmen Saeculare*
- *Ars Poetica*

Horatius otuzlu yıllarda Epode/ İambus'lar ile Saturae'yı yazdı. Iambuslar genellikle bir Iambus dimeter'iyle bir Iambus trimeter'inden meydana gelmiş bir kısa, bir uzun dizeler halinde süregider. Iambus'ları yukarıda da değindiğimiz gibi Arkhilokhos tarzında yazılmış, kişileri eleştiren ya da düşmanlarıyla alan eden taşlamalardır. Söz gelimi 4. İambus'da eskiden korsanlık yapan ve bu yolla zengin olan bir Romalıyla alay eder. 5. Iambus'da o zaman Roma'da çok yaygın olan büyücüleri taşlar. Horatius, İambus'larında Arkhilokhos'u örnek alsa da örneğinin sert, öfkeli yaradılışı yerine, kendisinin ince alaycı, şakacı yaradılışı hissedilir. Horatius'un bu kişisel taşlamalar yanında iç savaşların kötü yanlarını ele aldığı, Romalılara Roma'nın kendi kendini yakmaya hazırlandığı hatırlatıp, kardeş kavgasına son vermeleri gerektiğini öğütleyen İambus'larıda vardır (XVI. İambus).

Carmen'ler Horatius'un lirik şiirleridir. Lirik şiirlerinde Alkaios ve Sappho'nun vezinlerini kullanır. Her ne kadar tüm Carmen'leri içinde az bir yer tutsa da Horatius'un aşk ve zevk ozanı olarak tanınmasına neden olan bazı Carmen'leri aşk şiirleridir. Bu şiirler, dört kitaptan oluşan yapıtın en çok birinci kitabında bulunur. İkinci, üçüncü kitaptakiler ozanın kendi aşkından çok başkalarının aşklarını, mitolojik aşk öykülerini anlatır. Carmen'ler içinde en dikkat çeken şiirler, ozanın insanlara mutlu yaşam yolunu gösterdiği, pratik öğütler verdiği felsefi konulu olanlardır. Bu şiirlerde Horatius, ölçülü, dengeli yaşamayı, kadere boyun eğmeyi öğütler. Carmen'lerin üçüncü kitabının ilk altı şiiri, ozanın yurtseverlik duygularıyla yazdığı şiirler olup *Odi Romani* adı altında birleştirilmiştir. Ozan, dini ve ahlaki havanın hakim olduğu bu altı şiirin ilkinde ve sonuncusunda Romalı gelecek kuşaklara seslenerek bir çember oluşturur. Carmen'ler içinde bazı şiirler çeşitli tanrı ve tanrıçalar için yazılmıştır. Söz gelimi II.19 Bacchus'u övmek için, I.35 ise Augustus'a başarı sağlaması için Fortuna'ya yazılmıştır. Carmen'ler içinde bazı şiirler ise çeşitli kişilerin, özellikle de Roma ileri gelenlerinin övgüsünü yapar. Söz gelimi I.18: Agrippa övgüsü; IV.5. Augustus övgüsü.

İki kitaptan oluşan *Epistulae* yani *Mektuplar*'ın kimisi gerçek birer mektup, kimisi de mektup biçiminde yazılmış, şakacı, ince alaycı bir anlatım içinde, değişik konuları ele alan daha uzun yazılar, birer söyleşidir. Yirmi şiir mektuptan oluşan birinci kitabın ilk şiiri, yazınsal koruyucusu Maecenas'a hitap ederek başlar ve felsefenin önemine değinir. İkinci şiirde de ozan bu felsefi içeriği devam ettirir ve aç gözlülük ve kıskançlığın kötü yanlarını, kendini kontrol etmenin ve ölçülü olmanın önemini tartışır. Felsefi nitelikli bir diğer şiir ise on altıncı şiirdir. Diğerleri ise Roma'dan uzun süre ayrı kaldığı için yakınan Maecenas'a karşı bir savunma (I.7) ya da ozanın ülkeye olan sevgisi, doğa övgüsü ve ılımlı araçların ve tatminkarlığın getireceği mutluluk (I.10) gibi çeşitli konulardadır. İkinci kitap ise iki mektup şiirden oluşur.

Carmen Saeculare, Horatius'un İ.Ö.17'de düzenlenen *Ludi Saeculares*'te okunmak üzere Augustus'un isteği üzerine yazdığı uzun bir

şiirdir. 27 genç kız ve 27 genç erkekten oluşan bir koro tarafından okunmuştur. Şiir, Apollon ve Diana'ya yöneltilen bir dua biçimindedir ve Augustus'un başarılarını yüceltir.

Ars Poetica, *Epistulae ad Pisones* olarak da bilinir. Horatius, çeşitli şiir türlerini yazma konusunda şairlere tavsiyelerde bulunur.

8. HAFTA

SATURA VE HORATIUS'UN *SATURA*LARI

Roma'da İ.Ö.II.yüzyılda ortaya çıkan ve daha önce Yunan ve Roma edebiyatında olmayan bir türdür. Quintilianus, "satura quidem tota nostra est" (*Institutio Oratoria*, X.I.93) yani "satura tamamiyle bizimdir" derken *satura*nın bu yönüne dikkat çekiyordu. Satura sözcüğünü ilk kullanan Ennius olsa da bu türün yaratıcısı Lucilius'tur. Satura sözcüğünün kökeni üzerine çeşitli görüşler vardır. Dolu, doymuş anlamına gelen Latince saturatus sözcüğünden türeme satura, karışım, karmakarışık şey anlamına gelir. Satura sözcüğü "lanx satura" şeklinde meyve, v.b. şeylerle dolu tabak anlamına gelir ve tanrılara sunulmak için içine çeşitli yiyecekler konulmuş tabak için kullanılır. Sözük hukuk alanında "lex per saturam" şeklinde kullanılmıştır. Bu deyim kabul edilmesi mümkün görülmeyen bir kanun teklifinin devletin yararına uygun bir kanun teklifinin peşine eklenmesi anlamına gelirdi. Bunlardan başka karmakarışık anlamına gelen "per saturam" diye bir deyim daha vardır.

Edebiyat öncesi devirlerde satura sözcüğü şarkı, karşılıklı konuşma, müzik, dans ve pantomimden ibaret olan bir çeşit sahne oyunudur. Livius (VII.2) önceleri (aslında bir salgın sırasında tanrıları yatıştırmak amacıyla) sergilenen tiyatral gösterilere satura adını verir. Bunlar şarkı, müzik, öykünmeci dansı bir araya getiren gösterilerdi. Bu gösteriler Latin komedyasının oluşmasına katkıda bulunduğu gibi farklı, yarı tiyatral, karma bir edebiyat biçimini, satura'yı da ortaya çıkardı. Bu yeni biçim güncel olaylar, toplumsal konular, edebiyat ve kişilerin kusurları üzerine öznel bir bakış açısıyla eğlenceli, iğneleyici ya da ahlakçı bir değerlendirmeyi kapsamaktaydı.

Satura'yı hiciv anlamında ilk kez Lucilius kullanmıştır. Romalılar bütün edebiyat türlerini Yunanlardan aldıkları için satura'nın orjinalliğini yukarıda söylediğimiz gibi "*satura nostra est*" diyerek belirtmiştir. Ancak bu durum Lucilius'tan önce Yunan edebiyatında hiciv olmadığı anlamına gelmemelidir. Yunan edebiyatında önceleri lirik şiirin bir çeşidi olan iambik

şiirde, ardından komedyada ve hatiplerin kullandığı felsefi diatribe'de hiciv unsurları kullanılmıştır. Söz gelimi Aristophanes'in günün önemli kişilerine eleştiriler yönelttiği Eski Attika Komedyasında,Arlhilokhos (İ.Ö.7.yy.), Hipponaks (İ.Ö. 6.yy'ın sonu) ve Timon'un (İ.Ö. 3.yy) çeşitli türlerde yazılmış şiirlerinde hiciv unsuru vardır.

Roma edebiyatında ise *satura* dışında bir şey yazmayan ve ı-ona en uygun veznin heksametron olduğunu saptayan ilk ozan Lucilius'tur. Lucilius'tan sonra Terentius Varro (İ.Ö. 116-27), düzyazı ile çeşitli vezinlerde şiirin bir karışımı olan Menippos tarzı *satura*lar yazdı.

Horatius'un İ.Ö. 30'larda yazdığı *satura*larda Lucilius'un etkisi olsa da onun yazdıkları daha ılımlı bir havadadır, güçlü kişilere ya da ağır kusurlara ağır eleştiriler yöneltmez. *Satura*larına *Sermones* de denilmektedir. Toplam iki kitaptır. I.kitapta on, II.kitapta sekiz *satura* vardır. Öz bakımından bu ilk saturalar Horatius'un hicivci, gerçekçi ve ahlakçı tarafını ortaya koyar. İlk kitapta halinden memnun olmayan insanları, doymak bilme hırslarını, gelgeç gönüllerini, sevdiklerinin kusurlarına karşı anlayışlı, sevmediklerininkine karşı anlayışsız olanları eleştirir (*Satura*, I.3). Roma'da yaygın bir tip olan münasebetsiz, fırsatçı tipiyle alay eder. Brundisium yolculuğunu, bu yolculukta tanıdığı taşralı devlet adamı tipini çok güzel işler (*Satura*, I.5). Biri Anadolulu diğeri Praenesteli iki düzenbazın mahkeme önündeki garip konuşma biçimleri ve dilleriyle alay eder (*Satura*, I.7). Priapus, cadı Canidia'nın giriştiği bir büyü hazırlığını nasıl bozduğunu anlatır (*Satura*, I.8). Bu kitaptaki dokuzuncu satura Horatius'un en güzel ve en çok bilinen *satura*larından biridir. Can sıkan, ayak bağı olan insanların durumunu ele alır. Horatius Roma yollarında yürürken ismini bile hatırlamadığı biri yaklaşır, ozan olduğunu söyler, kendini över, Horatius'a da bol bol iltifat eder. Sonunda asıl amacı ortaya çıkar ve Maecenas ile tanıştırılmak ister. Horatius'un canlı bir şekilde betimlediği bu kişi sadece can sıkıcı biri değil Maecenas'la tanışmak için Horatius'u kullanmak isteyen biridir.

İkinci kitaptaki ikinci ve dördüncü dışındaki saturalar birer küçük komedi veya iki kişinin konuştuğu birer küçük pandomimdir. Bu kitaptaki

*satura*lar yalnız şekil bakımından değil, öz bakımından da birinci kitaptakilerden farklıdır. Gerek kişisel çalışmaları, gerekse iyice yerleştiği bir çevrenin etkisiyle artık Horatius'un sanatında bir incelme başlar. Öte yandan artık gençlik çağından çıkmış olması ve özlediği hayata kavuşması karakterinde bir durulma meydana getirir. Horatius artık şahıslara saldırmaktan vazgeçer, insanları huzursuz kılan sebepler üzerine eğilir.

İkinci kitaptaki birinci *satura,* Horatius ile Trebatius arasında geçen bir diyalogdur. Horatius yazdığı şiirlere gelen eleştirilere karşı Trebatius'a ne yapması gerektiğini danışır. İkinci *satura*, Horatius'un eskiden komşusu olan Ofellus'un etrafında toplanan dostlarına verdiği öğütleri aktarır. Horataius burada Ofellus'un ağzından Roma gençliğini eleştirir. Bu sayede onları özentili ve faydasız bir yaşam şeklinden kurtarmak ister. Dördüncü *satura*da sofra lüksünü, beşinci *satura*da miras avcılarını alaya alır. Altıncı *satura* Horatius'un nasıl yaşamdan hoşlandığını gösterir. İnsanı mutlu eden servet midir, erdem mi? Doğruluğun sebebi nedir? Fayda mı? Manevi güzellik mi? İyilik nedir gibi sorular üzerinde durur. Yedinci *satura* Horatius ile kölesi Davos arasında bir konuşmadır. Gerçek bir komedi olan sekizinci *satura*da Horatius görgüsüz bir zenginin portresini çizmiş ve bir davette ev sahibinin davranış ve sohbetinin ikram ettiği şeylerden önemli olduğunu göstermiştir.

9.HAFTA:

VERGİLİUS VE YAPITLARI

Publius Vergilius Maro İ.Ö.70 yılında Mantua yakınlarında Andes kasabasında doğmuştur. Vergilius, on iki yaşında okumak için Cremona'ya, on beş yaşından sonra Milano'ya, oradan da Roma'ya gider. Retorik okulunda hitabet dersi alsa da sadece bir tek davaya bakar. Ne sağlığı nede yaratılışı avukatlık için uygun değildir. Felsefe, fizik, tıp, edebiyat ve tarih gibi konular kendisini hitabetten çok çekmektedir. Epikurosçu Sinon'un derslerini dikkatle izler. Bu arada şiir yazmaya başlar, kendini tanıtır ve edebiyat çevrelerine girer. Dönemin şairleriyle tanışıp dostluk kurar. Horatius ile de bu yıllarda tanışmış olmalıdır.

İ.Ö.41 yılında Philippi iç savaşında dövüşmüş emekli askerlere dağıtılacak topraklar arasında Vergilius'un baba ocağı ve toprakları da vardır. Bu nedenle Octavianus'un huzuruna çıkar ve yerinden yurdundan edilmemesi için ricada bulunur. I. Ve IX. *Bucolica*'lardan anlaşıldığına göre Octavianus ona verdiği sözü yerine getirememişse de sonradan kendisine Napoli'de bir toprak vererek kaybını karşılamak istemiştir.

Roma'da artık Octavianus ve Maecenas'ın çevresine girmiş olan Vergilius onların etkisiyle toprak işlerini sevdirmek ve öğretmek amacını güden *Georgica* eserini yazar, böylece imparatorun tarım politikasını desteklemiş olur.

İ.Ö. 42-37'de Bucolica'larını, 37-29'da Georgica'larını, 29-19'da Aeneas'ı yazar. Vergilius hayatının son on yılını Napoli yakınında Aeneas'ı yazmakla geçirir. 51 yaşındayken destanın ilk kısmının geçtiği yerleri görmek ve eserinde gereken düzeltmeleri yapmak amacıyla Yunanistan'a, Anadolu'ya gider, fakat yolculuk sırasında hastalanır. İtalya'ya dönerken Brundisium'da 19 Eylül 22'de ölür.

Vergilius'un yapıtları:

- Aeneas Destanı
- *Georgica*

- *Eclogae*

Bunlardan başka ikincil önemdeki şiirleri *Appendix Vergiliana*'da derlenmiştir.

Aeneas Destanı, Vergilius'un hekzametron vezniyle yazdığı on iki kitaptan oluşan Latin destanıdır. Yapıt, Roma İmparatorluğu'nun kökenlerini ve yükselişini, gerek Roma'nın gerekse Augustus'un başarılarını yüceltmeyi hedefliyordu. Destanın temelini oluşturan Aeneas söylencesine göre, yıkılan Troia'dan kurtulan Aeneas uzun süre ülke ülke dolaştıktan sonra İtalya'nın Latium bölgesinde bir yer kurar. Lavinum olarak adlandırılan bu yer adını Aeneas'ın nişanlısı Lavinia'dan alır. Aeneas oğlu Iulus vasıtasıyla *gens* Iulia'nın atası ve Alba Longa'nın kurucusu olur.

Destanın yapısı Homeros destanlarına benzerlik gösterir, ilk altı kitap Odysseia, son altı kitap İlyada ile koşuttur. Birinci kitabın konusu kısaca şöyledir: Troia'nın düşüşünden sonra Aeneas yedi yıldır ülke ülke dolaşmaktadır. Troia'nın düşmanı, Kartaca'nın koruyucu tanrısı Iuno, rüzgar tanrısı Aeolus'tan Troia donanması üzerine bir fırtına göndermesini ister. Bazı gemiler batar ama Neptunus fırtınayı dindirir. Aeneas ve kurtulan gemiler Libya sahillerine ulaşır. Yeni kurulan Kartaca kentinin kraliçesi Dido, Iuno'nun Aeneas'a kötülük yapmasından korkan Venus'un kurduğu bir düzenle Aenes'a aşık olur. II.kitap, Dido'nun isteğiyle Aeneas'ın Troia'nın düşüşünden bir gün önceden başlayarak gördüklerini ve başından geçenleri anlatmasıyla başlar. Tahta atın yapılışını, Sinon'un kurnazlığını, kentin ateşe verilmesini, Troialıların direnişinin sonuçsuz kalışını, Priamos'un ölümünü bir biri ardına anlatır. III.kitapta Aeneas, Troia'dan ayrıldıktan sonraki yolculuklarını anlatır. Önce Trakya'da karaya çıkmaları, sonra Delos adasına gitmeleri orada bilicilik ocağının söylerini yanlış yorumlamaları, sonra İtalya'ya gelmeleri, Sicilya'ya gidip, Kartaca'ya ulaşmalarını ve bu sırada başından geçenleri anlatır. IV. Kitap Dido ile Aeneas arasındaki ilişkinin gelişimi ve son bulması üzerinedir. Aeneas'ın öyküsü Dido'yu çok etkiler ve ona büsbütün bağlanır. Aeneas'ın cesareti, soylu bir aileden gelişi, görünümü ve konuşması onu etkiler. Öte yandan Troailıların İtalya'ya ulaşmalarını engellemek isteyen Iuno, Venus'a Aeneas

ile Dido'yu evlendirmesini teklif eder. Ancak Iuppiter'in isteğiyle Aeneas adadan ayrılmak üzere hazırlıklara başlar. Bunu fark eden Dido, Aeneas'la konuşur ve gitmemesi için ona yalvarır, ancak Aeneas buna mecbur olduğunu söyler. Donanma denize açıldıktan sonra Dido, Aeneas ve soyundan gelenlere lanetlere yağdırarak canına kıyar. V.kitapta Aeneas, Sicilya'ya geri döner. O sırada adada Anchises'in ölüm yıldönümü kurbanlarla ve oyunlarla kutlanmaktadır. Bu arada ülke ülke dolaşmaktan yılan kadınlar Iuno'nun kışkırtmasıyla gemileri ateşe verirler, ancak gemilerden sadece dördü yanar. VI. Kitap Aeneas'ın babasını görebilmek için ölüler ülkesine gidişini anlatır. VII. Kitap, Aenes'ın Latium'a ulaşması üzerine yaşananları anlatır. IX.'dan itibaren son dört kitap Troialılarla ile Turnus'un çarpışmalarını anlatır.

Vergilius'un bir diğer yapıtı *Georgica* ise çiftçilik sanatı üzerine yazılmış didaktik bir şiirdir. Vergilius, koruyucusu Maecenas'a adadığı bu yapıtta Hesiodos'un *İşler ve Günler* adlı yapıtını örnek alır. Ozanın aktardığı bazı somut bilgiler için kaynağı Varro'nun *De Re Rustica* adlı kitabıdır. Georgica, dört kitaptan oluşur. Birinci kitap tarın yapmak için uygun hava koşullarını anlatır. İkinci kitap ağaçların yetişmesi üzerinedir. Üçüncü kitap sığır yetiştiriciliği, dördüncü kitap arıcılık üzerinedir.

Ecloga ya da *Bucolica* ise, Theokritos'un pastoral şiirleri örnek alınarak yazılmış on pastoral şiirden oluşur. Vergilius pastoral türün özelliklerine yeni ögeler kattı. Theokritos'un aksine kendi kırsal dünyasına çağdaş gerçekliğe özgü öğeler sokmaktan çekinmedi ve bunu yaparken yakın geçmişi anıştıracak mitoslardan, simgesel betimlemelerden yararlandı. Pastoral türü kendi gününün toplumuna karşı bir ahlak eleştirisi vasıtası olarak ilk kullanan yine Vergilius'tur.

10. HAFTA:

ELEGEİA

Yunan ve Latin edebiyatında *elegeia* beyitleriyle yani dönüşümlü olarak birbirini izleyen hekzametron ve pentametron vezinli dizelerle yazılan şiirlere *elegeia* denilmektedir. *Elegeia* sözcüğünün anlamına baktığımızda; *elegeiv* yunanca yas tutmak, ağıt etmek demektir. *Elegeia* başlangıçta ağıt veznidir. Euripides ve sonraki yazarlarda ağıt anlamında kullanılır.

Elegeia sözcüğü ilk olarak İ.Ö.5.yy'da Sokratesin dostu Ciritias'a ait bir metinde geçer. Bununla birlikte *elegeia* ile yazılmış mezar yazıtları vardır ama bunlar ağıt özelliği göstermemektedir. Eserleri günümüze kalmayan Echembrotos, Sacades ve Clonas gibi şairler *elegeia* vezni ile ağıt yazmışlardır. Euripides'in Andromakhe'sinde (103-116) *elegeia* vezniyle yazılmış bir ağıt da vardır. Hellenistik dönemde de Kallimakhos'un bir şiirinde de ağıt vardır.

Yunan edebiyatında ilk *elegeia* örneklerinde çeşitli konuların yazıldığını görüyoruz. Örnek olarak Kallinos ve Tyrtaios'un (M.Ö.7.yy) askeri konularla ilgili, Mimnermos'un ise şölenle ilgili *elegeia*ları bulunmaktadır. *Elegeia* vezniyle aşk konusunda şiir yazan ilk kişi Mimnermos'tur (İ.Ö.7.yy). Sevgilisi Nanno için yazdığı şiirlerden günümüze fragmentler kalmıştır. Roma aşk *elegeia*sı ozanlarını en çok etkileyen Yunanlı ozan Hellenistik dönemden Kallimakhos olmuştur. Öyle ki Propertius "ben Romalı Kallimakhos'um" demiştir.

Elegeia flüt eşliğinde söyleniyordu. Vezin olarak *elegeia* *heksametron*a çok benzerdir. İlk dize heksametron ikinci dize pentametron ölçüsündedir ve bütün şiir bitine kadar bu sıra tekrarlanır.

Elegeia ölçüsünü Ovidius'un *Amores* adlı yapıtının ilk iki dizesinde inceleyecek olursak;

Ar-ma gra- | vī nu-me- | rō vi-o- | len-ta-que |
bel-la pa- | rā-bam
ē-de-re, |mā-te-ri- | ā | con-ve-ni- | en-te mo-
|dīs.

(Ovidius, *Amores*, I.1.1-2)

-◡◡ bu ayağa *daktylos*,

-- bu ayağa *spondeios* denir.

Latin elegeiası İ.Ö. 1.yüzyılda Yunan etkisi altında öncelikli olarak aşk şiiri aracı olarak gelişmiştir. Romalılar elegeiayı ozanın sevgilisiyle ilişkisine odaklı bir kısa şiirler çemberi için kullanarak ona yeni bir yön verdiler. Böylelikle Augustus döneminde *elegeia* ile yazılmış aşk şiirlerini tanımlamak için Roma aşk edebiyatı kavramı oluşmuştur. Roma edebiyatında daha önce görülmemiş olan bu tür Augustus döneminde büyük bir başarıya ulaştı. Roma edebiyatında dört erkek bir tane de kadın *elegeia* ozanı vardır; Gaius Cornelius Gallus, Albius Tibullius, Sextus Propertius, Publius Ovidius Naso ve Sulpicia.

Elegeia ozanlarını birbirinden ayıran özellikler şunlardır:

1. Tibullus, ideal düzeyde köy yaşamına ve kır ortamında yaşanacak aşka ağırlık vermektedir: Böylece aşk şiirleri bukolik özellik göstermektedir. Propertius ile Ovidius'un şiirlerinde ise aşk kent çerçevesindedir.
2. Dil ve biçem bakımından Ovidius, Tibullus'a yakındır. Bunun nedeni aynı yazınsal çevreden olmalarıdır. İkisi de konuşma diline yakın olmakla birlikte, özenle kurulmuş cümleler kullanmıştır. Propertius ise üyesi olduğu Maecenas çevresinin dil ve biçemini sergilemekte, eski sözcükleri ve uzun cümleleri yeğlemektedir.

3. Propertius ve Ovidius bir durumu örnekleme yoluyla açıklamak, renklendirmek ya da bir düşünceyi desteklemek amacıyla mythos'lardan yararlanırken, Tibullus'un şiirlerinde bunlar yok denecek denli azdır.
4. Tibullus ile Propertius sevgiliye boyun eğmeye, köle olmaya razı romantik aşık rolünü üstlenirken Ovidius aşkın ne olduğunu tümüyle bilen, duruma göre her kılığa girebilen kentli bir aşk cambazı (*desultor amoris*) tipini canlandırmaktadır.

GAIUS CORNELIUS GALLUS

İ.Ö.69-26. Büyük olasılıkla Gallia'lı bir ailenin oğludur, genç yaşta Roma'ya gelmiştir. 43 yaşındayken intihar etmiş çünkü Mısır valisi iken Thebai kentinde çıkan bir ayaklanmayı bastırmıştır. Daha sonra Augustus'u hiçe sayarak sanki kendisi devlet başkanı imiş gibi davranmaya başlamıştır. Augustus onu çok sevmesine rağmen senatoda suçlayıp yurda dönmesini yasaklamıştır. Kendisinden önce, örneğin Catullus gibi, kimi aşk *elegeia*sı ozanları olmasına karşın, Roma aşk *elegeia*sını ilk geliştirip biçimlendiren ozan olarak ün salmıştır. Lycoris adını taktığı sevgilisine (gerçek adı Volumnia) yazdığı şiirleri yitiktir. Şiirlerini M.Ö.50-40 arasında yani 20'li yaşlarında yazdığı sanılmaktadır. Ozan Vergilius'un dostu idi. Kallimakhos ve Euphorion'dan etkilenmiştir. Ayrıca geç Hellenistik dönem ozanlarından Nicealı Parthenius'un 36 aşk hikayesinden oluşan eseri Gallus için örnek teşkil etmiştir. Quintilianus Gallus'u diğer elegeia ozanlarından daha sert olarak tasvir etmiştir (Inst.10.I.93).

11.HAFTA:

ALBIUS TIBULLUS

Elegeia ozanlarından ikincisi Albius Tibullus'un yaşamı üzerine kendi şiirlerinden ve çağdaşı Horatius ile Ovidius'tan parça parça bilgi edinilmektedir. Ayrıca Suetonius'un *De Viris Illustribus* adlı yapıtının ünlü ozanlarla ilgili *De Poetis* kesiminden kısa bir yaşam öyküsü de bu konuda katkı sağlamaktadır.

Tibullus, İ.Ö.55 ile 48 arasında bir yılda doğmuş İ.Ö. 22 Eylül 19 günü 30-35 yaşlarında ölmüştür. Doğum yeri Latium bölgesinde, Romanın güneydoğusunda Padum kasabasıdır. Tibullus atlılar sınıfından varsıl bir ailenin çocuğudur. Babasından ona oldukça büyük taşınmazlar kalmıştır. Ancak İ.Ö.42 yılından Cumhuriyetçiler ile Caesar yanlıları arasında Philippi iç savaşı, Horatius ve Vergilius gibi onu da etkilemiştir. İ.Ö.41 yılında uygulanan bölüştürmeden ötürü topraklarını bir ölçüde yitirmiştir.

Tibullus toprağa, kır yaşamına, köyün sessizliğine dinginliğine duyduğu sevgiyle şiir yazmaya başlamıştır. Bir yandan kır yaşamının gereklerini yerine getirirken, öte yandan evinde hep şiirle uğraşmıştır. M. Valerius Messalla Corvinius'un koruduğu yazın çevresine girmiştir. Messalla büyük bir asker ve devlet adamı idi. Tibullus M.Ö.37-21 yılları arasında onunla birlikçe çeşitli seferlere katılmıştır.

Messalla'nın koruduğu yazın çevresi içinde kendini Messalla'ya en çok adayan Tibullus olmuştur. Koruyucusunun yazınsal ilkelerini, özellikle dille, biçimle ilgili olanları sıkı sıkıya izlemesinin yanı sıra şiirlerinde Messalla'ya en geniş yeri veren, ondan en çok söz eden ozan Tibullus'tur.

Tibullus'un şiirleri açıkça siyasal eğilim sergilememektedir. Koruyucusu Messalla'nın başarılarını öven şiirler nedeniyle dolaylı olarak Augustus yönetimini destekliyor izlenimi vermektedir. Bunların dışında yönetimi öven dizelere rastlanılmamaktadır. Bu tutum Messalla'nın yazım çevresinin genel özelliği gibi görünmektedir. Messalla, Maecenas gibi siyasal yaşamda Augustus'un ve yönetiminin en yakın, en büyük en etki destekçisi gibi görünmesine karşın, yazın yaşamında koruyucusu olduğu

ozanları elinden geldiğince siyasetten uzak tutmuştur denilebilir. Maecenas'ın yazın çevresi ve bu çevrenin en ünlü ozanları olan Horatius ve Vergilius koruyucularının istekleri doğrultusunda siyasetle yakından ilgilenmiş, yönetim propagandası yapmıştır.

Kişiliğine baktığımız zaman şiirlerinden çok insancıl bir doğasının olduğu anlaşılıyor. Kendisini sevgilisi Delia'nın hizmetine bir köle gibi sunmaktadır. Kadınlara özellikle sevgiliye kaba güç kullanılmasına karşıdır. Tatlı dille sevgilinin gönlünü kazanmaktan yanadır. Dahası yerine göre sevgiliden dayak yemeğe bile hazırdır. Bu tutumuyla kendisinden sonra gelecek ozanlar Ovidius ve Propertius'a izleyecekleri örnek yolu açmıştır.

Şiirleri dört kitaptan oluşan Corpus Tibullianum (Tibullus Bütüncesi) adı altında toplanmıştır. Bunlardan 1. Ve 2.kitapçıklar Tibullus'un şiirlerini içermektedir. Üçüncüsü kadın ozan Sulpicia ile birlikte elegeia türünde ikinci planda kalan Lygdamus adında (kim olduğu bilinmiyor) bir ozanın Neaera adlı sevgilisine seslenen altı şiirini kapsamaktadır. Dördüncü kitap yazarı bilinmeyen 212 dizelik *Panegyricus Massallae* (Messalla övgüsü) şiiri ile Messalla'nın kız yeğeni Sulpicia'nın Cerunthus'a sevgisini dile getiren altı kısa aşk şiirini içermektedir. Bunlar aşk mektubu havasındadır. Böylece Sulpicia şiirleri yayınlanan ilk Romalı kadın ozan olmuştur.

1.kitap on *elegeia*'dan oluşmaktadır. İ.Ö.26\25 yılında yayınlanmıştır. 1.,2.,3., ile 5., 6. Delia'ya adanmıştır. Bunlar ozanın Delia'ya duyduğu içten ve yapmacıksız aşkın aşamalarını sunmaktadır. Yalınlık duygulardaki derinlik incelik bakımlarından en ilgi çekici olanlardır. 7.şiir Messalla'ya övgüdür. 10.şiirde barışın getirdiği iyilikler, yararlar anlatılmıştır. Bu kitaptaki *elegeia*lar türün özelliğini en canlı biçimde gösterenlerdir.

2.kitap altı *elegeia*'dan oluşmuştur. Bunun ne zaman yayınlandığı belli değildir. 3,4,6. *Elegeia*lar Nemesis'e adanmıştır. 1.*elegeia* Messalla'ya övgü düzmektedir. Ozan bu kitabı gözden geçirmeye fırsat bulamamıştır.

Yazınsal kişiliğini anlamak için şiirlerinde adı geçen kadınları tanımak gerekir. Ozanın iki sevgilisi var Delia ve Nemesis. Delia'nın gerçek adı Plania dır. Ozan ona Delia (Delos'un kızı) adını takmıştır. Bu tutum,

Catullus'un sevgilisine Lesbia demesini çağrıştırmaktadır. Delia solu bir aileden değildir, aşağı katmandan azatlı ya da özgür bir kadındır.

Tibullus'un şiirlerinden Delia'nın bazı özellikleri ortaya çıkmaktadır. Delia güzel bir sarışındır dinine düşkündür (I.5.43 ve 28). Tibullus, Delia'ya duyduğu sevgiyi işlerken, kır yaşamı sevgisini göz önünde tutmuştur; köylülerin uğraşları, kır tanrılarına tapınmalar, halk bayramları vb.

Tibullus, Delia'nın kendisini bırakması üzerine Nemesis (öç tanrıçası) adını verdiği bir kadına tutulmuştur. Ancak Delia'dan öç alayım derken kendi başına iş açmıştır. Üst katmandan gelen bu kadın ozanın duygularını anlayacak biri değildi. Delia'dan da zevkine gösterişe düşkün biriydi, ayrıca sadık ta değildi. Onunla ilişkisi iki yıl kadar sürmüştür. Bu iki kadın da ozanın ölüm töreninde buluşmuş ve birbirlerini suçlamışlardır.

Tibullus'un şiirlerinde kırsal öğelerle sevgi ögesi kaynaşmış durumdadır. Şiirlerinde mythos'a pek yer vermemesine karşın tanrıları ve köydeki dinsel törenleri bol bol anlatmıştır. Tibullus'un gözünde doğa gürültüden uzak sessizliğin egemen olduğu sığınaktır. Doğayı çalkantılı Roma yaşamından kurtulmak, dinginliğe ve erince kavuşmak için sevmektedir.

Tibullus'un şiirleri İskenderiye döneminin etkisindedir. Orada çok işlenen temaları, düşünceleri biçimlendirmiştir.; sevgi, dostluk, kır yaşamı. Konuları temiz ve içten bir biçimde ele almıştır. Şiir ölçüsünü büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Şiirleri son derece akıcı ve müzikaldir.

PROPERTIUS

Propertius kendi eserlerinden öğrendiğimiz kadarıyla İ.Ö. 50 yılında Umbria bölgesinde ki Assisi kentinde doğmuştur. Ailesi aristokrat değildi ama hali vakti yerinde bir aileydi. *Elegeia*ları dört kitaptan oluşuyor. Birinci kitabını İ.Ö.29 yılında yayınlamıştır. Monobiblos adıyla bilinmektedir ve 22 şiirden oluşumaktadır. Çoğu sevgilisi Cynthia ile ilgilidir. İkinci kitabın çoğu da aşk şiirlerinden oluşmaktadır. Birinci kitabı yayınladıktan sonra

Maecenas ile tanışmıştır. 2. Kitapta Maecenas etkisi bazı şiirlerde görülmektedir. 1. Şiirde Maecenas'a hitap ediyor Augustus'un başarılarını ve zaferlerini anlatmayı çok istediğini ancak kendisinin aşk şairi olduğunu söylüyor. Augustus övgüsü içeren 10.şiir ve 31. Şiirler haricindekiler tamamen sevgilisi ile ilgilidir.

İ.Ö.22/21'de yayınlanan 3.kitapta çeşitli konular üzerine yazılmış şiirler vardır; 3.kitaptki şiirlerin çoğu Cynthia ile ilgili değil hatta aşk ile ilgili bile değildir. 1.şiir Kallimakhos ve Philitias'a hitap eden bir şiirle başlar. 9. Şiirde milli konulu şiir yazmadığı için Maecenas'tan özür diler. 11.şiir Actium zaferini kutlamak için yazdığı bir zafer türküsüdür. 7. ve 18.şiirler dostu Paetus ve Marcellus'un ölümü üzerine yazılmış ağıt, yas şiiridir.

4.kitabını İ.Ö.16 yılında yayınlar. Bu kitaptakiler de çeşitli konuları anlatan şiirlerdir. 1.şiirde bir yıldız falcısıyla konuşur. Falcı ona aşk şiirleri yazarak başarıya ulaşacağını söyler. 5.şiirde sevgilisine paralı aşıkları fukara ozana tercih etmesini öğütleyen yaşlı kadına nefretini dile getirir. 6.şiir Actium zaferini kutlar (Augustus'un Antonius ve Kleopatra'ya karşı kazandığı zafer). 7.şiirde Cynthia'nın hayaleti gelmiş ozanı ziyaret etmiştir. 8.şiir Cynthia ile aralarındaki bir kavga üzerinedir. Mitolojik ve tarihi konulu şiirler de vardır.

12. HAFTA:
OVIDIUS VE YAPITLARI

Augustus dönemi (İ.Ö. 27-İ.S. 14) şiirinin son önemli temsilcisi sayılan Publius Ovidius Naso, Tristia adlı yapıtında yer alan otobiyografik şiirinde kendisi de söylediği gibi, atlı sınıfından, hali vakti yerinde bir ailenin iki çocuğundan biri olarak İ.Ö. 43 yılının 20 Mart günü Roma'ya 90 mil uzaklıktaki Sulmo kentinde doğmuştur (Ovidius, *Tristia*, X.10. 7-8). Sulmo bugünkü Abruzzo denilen bölgede yer alır. Orta İtalya'nın sulak bir vadisinde bulunur ve Paeligni olarak bilinen İtalyan kavimlerine ait belli başlı kentlerden biridir. Babasının hayali öncelikle oğullarının iyi bir hukuk eğitimi alması, hatip ve siyaset adamı olarak yetişmesi idi, bu nedenle

küçük yaşlarından itibaren onlara iyi bir eğitim olanağı sundu. Ovidius Roma'da Arellius Fuscus ve Porcius Latro'yla hitabet üzerine çalıştı, sonra bu konuda daha derin bir eğitim almak amacıyla Yunanistan'a gitti. Eğitimi sırasında dostu, şair Macer Iliacus'la birlikte Doğu'yu gezme ve tanıma fırsatı yakaladı. Öğrenimini bitirdikten sonra Roma'ya yerleşti ve başlangıçta bazı kamu işlerinde çalıştı. Ardından avukatlık yaptı. Babasının tüm itirazlarına rağmen Ovidius kendini tümüyle edebiyata verdi. Messalla Corvinus'un (Augustus döneminde yazın adamlarının iki büyük koruyucusundan biri) koruyuculuğunu yaptığı yazarlar çevresine girerek Horatius, Propertius, Verona'lı Macer, Ponticus ve Bassus gibi dönemin önemli şairleriyle tanışma fırsatı yakaladı. Ama ailesinin serveti her türlü gereksinimini karşılamaya yeterli olduğundan, sonraki dönemlerde bir edebiyat hamisine ihtiyaç duymadan yaşamını sürdürdü.

- **Ovidius'un eserleri nelerdir?**

Ovidius’un ilk eserleri *elegia* vezniyle yazılmış şiirlerden oluşur:

- **Amores**: Ozanın ilk yapıtıdır. İ.Ö. 20 yılından sonra beş kitap halinde yayımlanmıştır. Bu yapıtın, olasılıkla, I. yüzyılda yayınlanmış ikinci baskısı, üç kitaptan oluşmuş ve günümüze bu şekilde ulaşmıştır. Amores 20 ila 100 dizeden, toplam 2460 dizeyi bulan 50 şiiri içerir.

- **Medea**: İ.Ö. I. ve İ.S. I. yüzyıllar arasında yazmış olduğu tragedyasıdır. Günümüze ulaşmayan ancak Quintilianus’un övgüyle bahsetmesinden anlaşılacağı kadarıyla yayımlandığında büyük başarı elde etmiştir.
- **Heroides**: Şiir şeklinde yazılmış toplam 21 mektuptur. Şiirlerin ana kahramanları mitolojik kadın kahramanlardır. Bu mektupların I-XV arası kadın kahramanların ağzından

yazılmıştır. XVI-XXI ise karşılıklı yazılmış mektuplardır.

- **Ars Amatoria**: İlk iki kitabı erkeklere, üçüncü kitabı ise kadınlara seslenen ve onlara aşk konusunda bir öğretmen edasıyla ders veren Ars Amatoria, 2300 dizelik üç kitaptan oluşur.
- **Remedia Amoris**
- **Medicamina Faciei Femineae** (Kadınların Yüz Makyajı Üzerine): Bu eserden günümüze ancak 100 dize kalmıştır.

Ovidius 40'lı yaşlarında, içerik ve üslup açısından daha derin, edebiyatla felsefenin iç içe geçtiği eserler kaleme almaya başladı. Bu dönemde yazdığı eserleri:

- **Metamorphoses**: İskenderiyeli şair Nicandrus'u (İ.Ö. II. yüzyılda yaşamış şair, filolog ve hekimdir. Heteroioumena (Değişimler) isimli bugün kayıp olan eseri Ovidius'un Metamorphoses'ine esin kaynağı

olmuştur.) örnek alarak Yunan mitolojisinden seçtiği 250 kadar söylenceyi bir araya topladı. Daha sonra, bu çalışmasını salt öykülerin bir araya toplandığı, sıradan bir eser görüntüsünden kurtararak içeriğini derinleştirdi ve tek bir konu üzerinde yoğunlaştı. Seçtiği bütün öykülerde, bir insanın ya da bir şeyin başka bir biçime dönüşmesini, başkalaşmasını anlatmaya girişti. Birbirinden bağımsız öykülerin tek bir konuda birleştirilmesi İskenderiye şairleri arasında çok yaygındı. Bu eserinde Nicandrus'un dışında Ovidius'u etkileyen başka bir şair de Callimachus ve eseri Aitia'ydı. İ.S. 2 ile 8 yılları arasında yazdığı bu eser heksametron vezniyle en kısası 628, en uzunu 968 dizeden oluşan onbeş kitaplık epik bir şaheser olma yolunda ilerledi. Ama eser şairin yaşamının birden bire alt üst oluşuyla ve sürgün cezasına çarptırılıp

Roma’dan uzaklaştırılmasıyla birlikte yara aldı ve Ovidius tarafından son bir gözden geçirilme şansını yitirdi. Ovidius, başına gelen bu umulmadık felaket sonucunda, İ.S. 8 yılında İmparator Augustus tarafından bir daha dönmemek üzere Karadeniz kıyılarında bulunan Tomis’e sürgün edildi.

Sürgünde yazdığı eserler:

- **Tristia** (Hüzünler): elegia vezniyle yazılmış 3500 dizeden oluşan beş kitaplık bir eserdir.
- **Epistulae ex Ponto** (Karadeniz’den Mektuplar): 3200 dize, kırk altı elegia’dan oluşan dört kitaplık bu eserin, ilk üç kitabı İ.S. 13 yılında, dördüncüsü ise ölümünden hemen sonra basılır.
- **Ibis**: Hayali bir düşmana lanetler yağdırdığı, elegia vezniyle 322 dizelik bir şiirdir.

- **Halieutica**: heksametron vezniyle yazılmış 135 dizelik didaktik bir eserdir; Karadeniz'de yaşayan balık türlerini ve balıkçılığı konu edinmiştir.
- **Fasti**: Sürgüne gitmeden önce taslak haline getirdiği, Roma takvimindeki ayları açıklayan bu eserinin eksik yerlerini Tomis'de tamamlamaya ve son biçimini vermeye çalışır. Ancak bu eserini sonlandıramaz. Altı kitaptan ve elegia vezniyle yazılmış yaklaşık 5000 dizeden oluşan Fasti, gün gün meydana gelen tarihi olayların, kutlanan bayramların, şenliklerin, dinsel törenlerin ve bunlarla ilgili geleneklerin şiirsel dökümüdür.

Bunlardan başka Ovidius'un yazdığı şüpheli olan ama ona atfedilen yapıtlar ise şöyledir:

- Consolatio ad Liviam
- Nux

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT305 Roma Yazını: Altınçağ (Şiir)**
Dersin Sorumlusu	Öğr. Gör. Dr. Rukiye ÖZTÜRK
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	2
Dersin Türü	Zorunlu
Dersin İçeriği	Roma Edebiyatı
Dersin Amacı	Roma Edebiyatının Altın Çağında yaşamış şairleri ve yapıtlarını tanıtmak
Dersin Süresi	2x14
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	x
Önerilen Kaynaklar	
Dersin Kredisi (AKTS)	3
Laboratuvar	x
Diğer-1	x

II.HAFTA:

ALTIN ÇAĞ ŞİİRİNİ ETKİLEYEN İSKENDERİYE AKIMI

Latin şiiri Cicero döneminde değil Augustus döneminde zirve noktasına ulaşmıştır. Bu dönem şiiri Hellenistik dönem edebiyatının etkisinde kalmıştır. Hellenistik Dönem kabaca İ.Ö.323'te Büyük İskender'in ölümüyle başlayan ve İ.Ö.30 yılına kadar süren döneme denir. Büyük İskender Doğu ve Batıyı tek bir güç altına birleştirerek evrensel bir devlet kurma düşüncesindeydi. Onun ani ölümüyle imparatorluğu üç parçaya ayrılmıştı; Macedonia, Mısır ve Suriye krallığı. Daha önceki dönemde edebiyat ve kültür dünyasının merkezi olan Atina önemini yitirdi. Asya kentleri gelişti, yeni krallıklar ortaya çıktı, yeni kentler kuruldu. Bu kentlerin en önemlileri olan Aleksandria (İskenderiye), Pergamon (Bergama) ve Antiokheia (Antakya) sadece büyük siyasi merkezler haline gelmekle kalmadılar aynı zamanda kültür merkezleri konumunu da kazandılar. Bu yeni kentlerden İskenderiye hem ticaret hem de kültür bakımından diğerlerinin önüne geçmeyi başardı. Bunda kentin konumunun payı büyüktür. İskender'in fetihleriyle birbirine yaklaşan büyük uygarlıkların temas noktasında bulunuyordu. (kent Mısır'ın Akdeniz kıyısında yer alıyor) O zaman Mısır'ın yönetimde bulunan Ptolemaios hanedanlığı dünyanın her tarafından bilginleri ve edebiyatçıları, krallık ailesinin imkanlarıyla (bağış ve hediyeler) İskenderiye'ye çekmeye çalıştı. Kentte Museion adıyla anılan 200.000 kitaplık bir kütüphane oluşturuldu. Bu rakam İ.Ö.287 yılında 400.000'e, İ.Ö.47 yılında Caesar'ın kente girişini izleyen yangında yok olduğu zaman 700.000'e ulaşmıştı. Kütüphaneyi dönemin en ünlü bilgin ve edebiyatçıları yönetiyordu. Bu yapıya zamanla birçok bina eklenmişti. Bunlardan biri kitaplığın merkeziydi diğer binalarda anatomi salonları, gözlem evleri bulunuyordu. Bahçelerde ise nadir hayvanlar ve egzotik bitkiler vardı. Burası hem bir üniversite hem bir akademi hem de bir tür manastır durumundaydı.

Elimizdeki edebiyat yapıtlarının çoğu şiirdir. Yazılan yüzlerce tarihten günümüze yalnızca Polybios'un beş kitabı tam olarak gelmiştir. Komedya ise Menandros ile Philemon'un Yeni Komedya denilen türde verdiği

yapıtlarla canlılığını korudu. Şiir alanında kayıp yapıtlar arasında, diğerlerinin yanı sıra Latin edebiyatını oldukça etkileyen Koslu Philetas ile Kalkhisli Euphorion'un yapıtları yer alır. Dönemin en önemli şairlerinden biri Kallimakhos'tur (İ.Ö.310/305-İ.Ö.240). *Aitia*, *Hekale*, *İamboi* başlıklı çalışmaları ile *Sosibios'un Zaferi* başlıklı bir elegeiası bulunmaktadır. *Aitia* dört kitaptan oluşan bir *elegeia* şiiridir. Üslubu bilgiyle, anıştırmalarla doludur ama nüktenin dolaylı olarak anlaşılabildiği incelikli bir gülmeceyle renklenir. Dönemin bir diğer şairi bukolik şiirin kurucusu Theokritos'tur. Artakalan şiirlerden çoğu hegzametron veznindedir ve kısa şiirlerden, mitolojik şiirlerden, epigramlardan oluşur. Bukolik şiirleri Vergilius'u derinden etkiledi ve Vergilius vasıtasıyla Avrupa edebiyatı üzerinde etkili oldu. Bir süre İskenderiye Kütüphanesinin başında bulunan Apollonius Rhodios'tan ise günümüze kalan başlıca yapıt İason ile Argonautların serüvenlerinin işlendiği Argonautika destanıdır. Dört kitaptan oluşan destan, Argo gemisinin Marmara ve Karadeniz yoluyla Kolkhis'e gidişini (1-2.Kitaplar), altın postun ele geçirilişinde Medeia'nın desteğini (3.Kitap) ve Yunanistan'a geri dönüşünü anlatır. Apollonios, Hellenistik Dönemin geleneklerine bağlı kalarak şiir ile derin bilgiyi bağdaştırır, aynı zamanda psikolojik portreler çizer. Kendisinden sonraki yapıtlar üzerindeki etkisi dolayısıyla Argonautika'nın Avrupa edebiyat tarihinde önemli bir yeri vardır. İ.Ö.1.yüzyılın başlarında ise şair Meleagros bir epigram antolojisi yayınladı, Arkhilokhos'tan (İ.Ö.7.yy.) kendi dönemine kadar yazılan epigramları derlediği bu antolojiye Stephanos (Çelenk) adını koydu.

Bu dönemin şiirinde en belli başlı temalardan biri insanın kişisel duygularıdır. İlgi insan psikolojisine, insan duygularına ve sevgiye yönelir. Bunlar yepyeni bir gözlemle, incelikle irdelenir. Kişisel duyguların en güçlüsü olan aşk bu dönem ozanlarının en önemli esin kaynağı olmuştur. Hemen hemen her eserde aşk teması işlenmiştir. Rhodoslu Apolinos'ta görülen aşkın ve kişisel duyguların eserin bütünlüğünü bozmadan destana yansıtılması bu döneme özgü bir özelliktir. Şair bu bakımdan Vergilius'u etkilemiştir. Aşk doğa tasvirleriyle birlikte süslenmiş. Bununla birlikte yurt ve ulus sevgisi yeni bir biçime girdi: toprağa bağlılık, kırlara doğaya duyulan sevgi dönem şiirinin özelliklerindendir.

Latin edebiyatı ve sonraki batı edebiyatının aşk ve doğa şiirlerinin başlangıç noktası İskenderiye şiiridir.

İskenderiye akımı aynı zamanda bilimsel araştırma akımıdır. İleri gelen kişiler antikçağın bilginleriydi. Museion dil ve edebiyatın sistemli bir şekilde incelenmesine adanmış bir araştırma kurumuydu. Edebiyatta bunun iki etkisi görüldü. Birincisi bilim ve fen konularına ilgi arttı. İkincisi sanata, dil ve tekniğe büyük özen gösterildi. Bunun sonucunda küçük şiirler yazılmaya başlandı. (eidyllion: küçük destan ve epigrammalar)

İskenderiye şiiri Augustus döneminde Roma'da yayıldı. Bu dönemde siyasal ve sosyal kargaşalıktan ötürü kişinin kendi iç dünyasına kapanması gereksinimi doğmuştu. Bu dönemde Roma şiiri komedya dışında henüz ilkel bir seviyedeydi. Bu durumdayken İskenderiye akımının etkisine girdi. Latin edebiyatında o sıralarda var olan teknik kusurlara karşı daha güçlü bir tepki, bir başkaldırı ortaya çıktı ve teknik kusursuzluk ideallerine erişmek için çok daha güçlü bir istem uyandı ve çaba gösterildi.

İ.Ö.1.yy'ın ortalarında Roma siyasal bakımdan olduğu kadar yavaş yavaş kültürel bakımdan da dünyanın merkezi olma yolundaydı. Iulius Caesar büyük bir kitaplık kurmayı planladı bu işi Augustus tamamladı. Roma en geniş sınırlarına Augustus döneminde ulaşmıştır. Sınırların genişlemesiyle Roma'ya akan zenginlik sayesinde Roma'da yaşam düzeyi de yükseldi. Geniş bir kültürlü tabaka ortaya çıktı. Bu kültürlü tabaka sanatın pratik bir amaç için değil zevk için sanat için yapılması gerektiğini düşünüyordu. Bunların okuyucuları da eğitimli kimselerdi. İşte bu ortamda Roma edebiyatı altın çağına ulaştı.

Apuleius

Yaşamı ve Eserleri

İS 123 yılında doğduğu düşünülen Apuleius, Afrika'da bir Roma kolonisi olan Madaurus'ta dünyaya gelmiştir. Soylu ve zengin bir ailenin üyesi olarak gençlik yıllarında, önce Atina'da, daha sonra Roma'da en iyi eğitimi almıştır. Felsefe ve retorik üzerine çalışan Apuleius, Roma'da bulunduğu dönemde, edebiyatla ilgilenmesinin yanı sıra, Romalı iyi eğitim almış gençler gibi, mahkemelerde de kısa da olsa konuşmasıyla bir kariyer edinmiştir. Roma'dan İskenderiye'ye yaptığı bir yolculuk sırasında hastalanmıştır. Hastalığı süresince dostu Sicinius Pontianus'un yanında kalmıştır ve onun annesi Pudentilla ile evlenmesi, Apuleius'un tüm yaşamını değiştirmiştir. Pudentilla ile yapmış olduğu evliliğinden ötürü Apuleius, daha sonra, kadının önceki taliplerinden biri olan Sicinius Aemilianus tarafından mahkemeye verilmiştir. Büyü yaparak Pudentilla'nın aklını çelmekle suçlanan Apuleius, İS 158/159'da görülen davada verdiği savunmasıyla davadan aklanmıştır. Bu olay sonrasında Kartaca'ya giden Apuleius, geri kalan yaşamında çeşitli yolculuklar yapmış, Afrika kentlerini dolaşmış, yolculukları sırasında verdiği söylevlerle, Latince olarak verdiği felsefe dersleriyle usta bir hatip olarak ün salmıştır. Yaşamı boyunca konuşmak kadar yazmaktan da geri durmadığını, aşk, edebiyat, felsefe, bilim gibi çok çeşitli konularda ve türlerde yapıtlar verdiğini bildiğimiz Apuleius'un günümüze kadar ulaşmayı başaran eserleri şunlardır:

Metamorphoses/Asinus Aureus:

Apuleius'un Türkçede "Başkalaşımlar" veya "Altın Eşek" olarak da bilinen bu yapıtı, Roma Edebiyatından günümüze tam olarak kalmış roman türündeki ilk ve tek yapıttır. On bir kitaptan oluşan bu yapıt, Lukios adında Romalı bir adamın ağzından yazılan hikâye edilmiştir ve kitapta, bir insanın eşeğe dönüşmesi işlenmiştir. Çeşitli büyülerle bezenmiş serüvenler, zengin benzetmelerin, Yunanca sözcüklerin de kullanıldığı şiirsel bir üslup ile yazılmıştır.

Apologia:

Apologia adlı eserinde Apuleius, Pudilentia'nın aklını çelmek için büyü yaptığı suçlamalarına karşı kendini savunmuştur. Ana konusunun büyü olduğu söylenebilecek oldukça ilginç bir yapıttır.

Florida:

Apuleius'un derslerine ve konuşmalarına ait seçmelerden oluşan, antoloji niteliğindeki bu yapıt, yazarın kendi yaşamına dair de bilgiler vermekte, Kartaca'da edindiği ünü ve saygıyı da kısaca işlemektedir.

De Dogmate Platonis:

Platon'un felsefesini sade vbir dille aktaran bu yapıt, Apuleius'a atfedilmektedir.

De Deo Socratis:

Apuleius'a atfedilen bu yapıt, daimonlar üzerine kaleme alınmış felsefi türde bir incelemedir.

KAYNAKÇA

Apuleius, *Apologia. Florida. De Deo Socratis,* Edited and translated by Christopher P. Jones. Loeb Classical Library 534. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2017

Ç. Dürüşken, “Apuleius, Metamorphoses: Bir Eşeğin Gözünden İnsan Manzaraları,” *Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı: Yazında ve Çeviride Fantastik*, İstanbul, Turkey, pp.25-36, 2006

Lukianos

Yaşamı ve Eserleri

Lukianos, İS 2. yüzyılın başlarında, Fırat'ın kıyısındaki, o dönem Roma lejyonu karargahı olan Samosata'da doğmuştur. Roma politik rejimine bir tepki olarak gelişen İkinci Sofistler hareketinin içinde yer almış olduğu bilinen Lukianos, eserlerinde benimsediği akımın ana unsurlarını işlemiştir. Buna uygun olarak Lukianos'un eserlerinin hiciv yanı ağır basmaktadır ve Lucianus bu anlamda bir hiciv yazarı olarak ün salmıştır.

Lukianos'un yaşamı hakkındaki bilgileri daha çok kendi yazmış olduğu yapıtlardan ve çok daha geç dönemde ondan bahseden yazarlardan elde etmekteyiz. Bilindiği kadarıyla, Lukianos'un çağdaşları, ilginçtir ki, ondan hiç bahsetmemişlerdir. Bilhassa Geç Dönem yazarları tarafından yapılan yorumlara bakıldığında, Lukianos'un, "döneminin toplumsal ve düşünsel yapısını ve bu yapıyı oluşturan sınıfları eleştirdiği ve bunu yaparken de şüpheci bir anlayışla başkalarınca pek sorgulanmayan alanları kendine hedef seçtiği (E. Yalazi, *Lukianos'un Eserlerinde Toplumsal Hiciv*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007: 38)" söylenebilir. Yaşamını Yunanistan, italya gibi bölgelere çeşitli yolculuklar yaparak geçirdikten sonra sonunda Atina'ya yerleşmiştir ve felsefi çalışmalara ağırlık vermiştir.

Lukianos'un, Yunanca olarak ve düzyazı biçiminde kaleme aldığı, yetmişin üzerinde yapıtı olduğu bilinmektedir. Hiciv, mektup, felsefe, diyalog gibi çok çeşitli konularda ve türlerde yapıtlar vermiştir.

Eserleri:

Phalaris

Hippias

Bacchus

Hercules

Electrum

Muscae Encomium

Nigrinus

Demonax

De Domo

Patriae Encomium

Macrobii

Verae Historiae

Calumniae non Temere Credendum

Lis Consonantium

Symposium

Soloecista

Cataplus

Jupiter confutatus

Jupiter Tragoedus

Gallus

Prometheus

Timon

Charon sive Contemplantes

Vitarum auctio

Revivescentes sive Piscator

Bis accusatus sive Tribunalia

De Sacrificiis

Adversus Indoctum

Somnium sive Vita Luciani

De Parasito

Philopseudes sive Incredulus

Dearum Iudicium

De Mercede conductis

Anacharsis

Necyomantia

Asinus

De Luctu

Rhetorum Praeceptor

Alexander

Imagines

De Syria Dea

De Saltatione

Lexiphanes

Eunuchus

De Astrologia

Amores

Pro Imaginibus

Pseudologista

Deorum Concilium

Tyrannicida

Abdicatus

De Morte Peregrini

Fugitivi

Toxaris sive Amicitia

Demosthenis Encomium

Quomodo Historia conscribenda sit

Dipsades

Saturnalia

Herodotus

Zeuxis

Pro Lapsu inter salutandum

Apologia

Harmonides

Hesiodus

Scytha

Podagra

Hermotimus

Prometheus es in Verbis

Halcyon

Navigium

Ocypus

Cynicus

Dialogi Mortuorum

Dialogi Marini

Dialogi Deorum

Dialogi Meretricii

Kaynakça

E. Yalazi, *Lukianos'un Eserlerinde Toplumsal Hiciv*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007: 38

Lucian, *The Passing of Peregrinus. The Runaways. Toxaris or Friendship. The Dance. Lexiphanes. The Eunuch. Astrology. The Mistaken Critic. The Parliament of the Gods. The Tyrannicide. Disowned.* Translated by A. M. Harmon. Loeb Classical Library 302. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1936

Appianos

Yaklaşık olarak İS 95 ile 165 yılları arasında yaşadığı ve zengin ve soylu bir ailenin oğlu olduğu bilinen Appianos, İmparator Traianus, İmparator Hadrianus ve İmparator Antoninus Pius'un iktidarına tanıklık etmiş, İskenderiyeli tarihçidir. Appianos, Roma'ya yirmi beş yaşlarındayken gelmiştir ve burada, her Romalı iyi eğitim almış genç gibi, önce mahkemelerde söylev ustası olarak kendisini göstermiştir. İS 147 yılında procurator olarak atanmıştır.

Eserleri:

Historia Romana:

Appianus'un Yunanca olarak kaleme almış olduğu ve yirmi dört kitaptan oluşan bu eser, onun en iyi tanınan eseridir. Bu, antik çağlardan başlayarak Vespasianus'un Roma İmparatorluğunun başına geçtiği döneme dek gelen olayları kapsayan bir tarih kitabıdır. Günümüze bir kısmı tam, bir kısmı ise parçalar halinde ulaşan bu yapıt, Roma tarihine ve günlük yaşamına ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Özelikle de İÖ 146-70 yılları arasında yaşanan ve Roma toplumuna büyük sıkıntılar veren İç Savaşlar dönemi üzerine özgün ve değerli anlatılar içermektedir. Roma tarihine ilişkin önemli bir kaynak teşkil eden bu kitapta ele alınan konuların bazıları şunlardır:

Krallar

İtalya

Samnitler

Galyalılar

Sicilya

Kartaca Savaşları

Syriaca:

Appianos, günümüze yalnızca parçalar halinde kalan *Syriaca* adlı yaptında, İS 192-188 yılları arasında, Romalılar ile Seleukos Kralı III. Antiokhos arasında vuku bulmuş olan mücadeleyi anlatmıştır. Savaşa ilişkin detaylı bilgi veren ve on bir kitaptan oluşan bu yapıtta, ayrıca Seleukos İmparatorluğunun köklerinden bahseden ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Kitapta ele alınan konular şu şekildedir:

Syria savaşını hazırlayan koşullar

Savaş hazırlıkları

Syria Savaşı

Roma'nın Yunanistan'daki Galibiyeti

Romalıların Asya'ya girişi

Magnesia Savaşı

Apamea Barışı

Seleukos İmparatorunun düşüşü

Seleukos İmparartorluğunun tarihi

Kaynakça

Appian. *Roman History, Volume I.* Edited and translated by Brian McGing. Loeb Classical Library 2. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1912

Appian. *Roman History, Volume II.* Edited and translated by Brian McGing. Loeb Classical Library 3. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1912

Appian. *Roman History, Volume III.* Edited and translated by Brian McGing. Loeb Classical Library 4. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019

Appian. *Roman History, Volume IV: The Civil Wars, Books 3.27-5.* Translated by Horace White. Loeb Classical Library 5. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1913

BUKOLİK ŞİİR

Kır yaşantısının, kır ve köy âleminin ve şiirle vakit geçiren çobanların konu olduğu pastoral şiirler, Yunan ve Roma Edebiyatlarında bukolik şiirler adıyla biliniyordu. Bukolik şiirin teması sadelik olmakla birlikte konuları çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu adlandırma İÖ 3. yüzyılda yaşamış şair Theokritos'a dayanmaktadır. Theokritos, çoban şiirlerini çoban anlamındaki "*boukolos*" adından türemiş "*boukolike*" sıfatı ile nitelemiştir. Bununla birlikte pastoral şiirin çobanlar, kırlar, müzik, doğa sevgisini kapsayan temel öğelerinin kökenleri, Theokritos'un yaşadığı dönemden çok daha eskiye, söylencesel anlatıma dek uzanmaktadır. Arkaik Yunan şiirinden günümüze kalan parçalar, pastoral şiirde işlenen öğelerin, daha önce farklı edebi türler içinde geliştiğini göstermektedir. Esasında, pastoral şiire özgü "doğa, kır yaşamı, hayvanlar, çobanlar, şarkı" gibi temel motifleri Edebiyat öncesi döneme, Sicilia halk ezgilerine, söylencelere dek uzanmaktadır. Bu söylencelerle özdeşleşen Keçi Tanrı Pan, ona eşlik eden Nymhalar ve Satyrler ve efsanevi keçi çobanı Daphnis, Yunan ve Roma Döneminde, doğadan esin alan bukolik şiirinin ayrılmaz parçaları olmuşlardır.

Pastoral şiire özgü unsurların izleri ilk olarak, İÖ 8. yüzyılda oluşturulduğu düşünülen, dilden dile aktarılarak günümüze dek ulaşan en eski eserler olan **Homeros Destanları**'nda karşımıza çıkmaktadır. İlyada ve Odysseia Destanları, yer yer çobanların yaşamı ve hayvanlar ile bağıntılı pastoral motiflerle doludur.

Pastoral motifler Homeros Destanlarının ardından Yunanların dinsel törenlerde tanrılar için söyledikleri "**hymnos**"larda da karşımıza çıkmaktadır. Antikçağda Homeros'a atfedilen, bununla birlikte günümüzde bu dizelerin Homeros'a ait olmadığı konusunda fikir birliğine varılmış olan, İÖ 7.-6. yüzyıllarda oluşturulduğu düşünülen Homerik Hymnoslar, olasılıkla pastoral temaların yoğun bir biçimde işlendiği en eski örneklerdi. Bu ilahilerde doğa, tanrısaldır ve doğanın sunduğu canlılık, çeşitlilik, müzik ve neşe sık sık betimlenir. (Örneğin, Tanrı Hermes'in kaplumbağa kabuğundan kithara'yı yapması; Su Tanrıçaları Nymhaların sarp dağlarıyla ünlü Arkadia'daki sürülerin koruyucuları olarak betimlenmeleri, Hermes'e

İlahi, 24). Hymnoslar arasında, Arkadia Bölgesi ile özdeşleştirilen, Çobanların ve Keçilerin Tanrısı Pan'a söylenmiş bir ilahi günümüze dek ulaşmıştır. (Pan'a ilahi)

Roma Döneminde İÖ 1. yüzyılda bukolik şiire ilgi duyulmuştur. Bukolik motifler, ilkin edebiyatçıların ve sanatçıların koruyucusu ozan M. Valerius Messalla Corvinus'un Yunanca yazdığı dizelerinde görülmektedir. Ardından devlet adamı yazar Assinius Pollio bukolik şiir yazmayı denemiştir. Yeni ozanlar çevresinden ünlü dil ve edebiyat öğretmeni olmasının yanı sıra iyi bir şair de olan Valerius Cato'nun yapıtlarından günümüze kalan Lydia'da ve Dictynna'da aşk öyküleri, doğa güzellikleri ile iç içe anlatılmıştır. Cato, Lydia adlı şiirinde sevgilisini tarlalardan kıskandığını ifade etmiştir. Çünkü sevgilisi kendi yanında değil, ormandaki ağaçlar altında, soğuk su kenarında, su, kuş sesleri ve hayvanlar arasındadır. Dictynna'da ise Nymha Britomartis'in Girit Kralı Minos'tan kaçış öyküsü konu edilmiştir. Kızın denize atlayarak kraldan kaçtığını göz önüne alırsak anlatımda denizle ilgili doğa betimlemelerinin olduğu düşünülebilir.

Roma yazınında da tıpkı Yunan yazınında olduğu gibi, elimize geçen ilk eserlerden itibaren doğa ve kır yaşamı ile ilgili motiflere farklı edebi türler içerisinde rastlamaktayız. Örneğin özellikle İÖ 1. yüzyıl elegeia ozanlarının şiirlerinin bukolif motiflerle dolu olduğu görülmektedir. Nitekim Roma yüzyıllar boyunca uyguladığı yayılma politikasından dolayı dışarıda savaşlarla mücadele etmişse de, ilk kez içeride böylesine kanlı bir yüzyıl geçirmiştir. Tıpkı bukolik ozanlar gibi teselliyi ve umudu şiirde bulan ozanlar bu dönemden itibaren doğanın sunduğu kusursuzluğa, dinginliğe, huzura daha fazla ihtiyaç ve özlem duymuşlardır ve bu, bu dönemde yazılan şiirlere de yansımıştır.

Bukolik motifleri şiirlerinde en sık kullanan ozanlardan biri de, elegeia ozanlarından **Albius Tibullus** (İÖ 55/48-19) olmuştur. Tibullus, Roma'nın güneydoğusunda Lascium yolu üzerindeki Pedum kasabasında, bir köy evinde doğmuştur ve çocukluğunu burada geçirmiştir. Tibullus, toprağa, kır yaşamına, köyün sessizliğine, dinginliğine duyduğu sevgiyle

şiir yazmaya başlamıştır (İÖ 33-32) ve elegeia vezni ile yazdığı aşk şiirlerini doğa ve kır yaşamına özgü motiflerle süslemiştir; konularına uygun biçimde kır ve sevgi tanrılarının adlarını anmıştır. Tibullus, doğayı endişeden, kaygıdan, gürültüden uzak, sessizliğin egemen olduğu bir sığınak olarak düşünmüştür. Toprağı çapalamaktan, kuzuyu, keçiyi kucağına almaktan zevk duymuştur. Delia adını verdiği sevgilisinin ise yün eğirmekten, sürüleri beklemekten, yemişler toplamaktan hoşlandığını belirtmiştir. Delia ile kırlarda bir arada olmak en büyük arzusu olmuştur. Tıpkı bukolik ozanların şiirlerinde geçen çobanlar için olduğu gibi, şiir onun için de hem teselli hem umut kaynağı hem de bir sığınaktır. (Tibullus da Vergilius gibi, Philippi İç Savaşının olumsuzluklarından etkilenmiş bir ozandır. İÖ 42 yılı-Cumhuriyetçiler ile Caesar yanlıları arasındaki savaştan sonra; Octavianus'un emekli askerlerine dağıttığı topraklar arasında onun da toprakları vardır. Şiirlerinde bu durumdan yakınmıştır.)

Aynı dönemde şiir yazmış ve daha yaşadığı dönemde üne, şöhrete kavuşmuş olan Publius Vergilius Naso ise, kır alemini, çobanların dünyasını doğrudan şiirilerinin ana konusu yaparak Roma bukolik şiirinin temsilcisi, hatta yaratıcısı olmuştur. Vergilius, zaman zaman Theokritos'u taklit etmekle birlikte bukolik şiir onunla birlikte yeni bir şekle bürünmüştür.

Vergilius'la birlikte hemen hemen şekillenen bukolik şiir, Roma Edebiyatında Gümüş Çağ olarak bilinen dönemde **Calpurnius Siculus'**un dizelerinde de devam etmiştir. Theokritos'u ve Vergilius'u örnek alan ozan, Nero'nun imparatorluğu döneminde (İS 54-68) yaşamıştır. Vergilius gibi politik konuları ve yöneticileri şiirine sokmuştur. 1., 4., ve 7. Eclogalar politik niteliklidir.

İS 3. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış **Nemesianus**, şiirleri arasında bukolik şiir türüne de yer vermiştir. Şairin balıkçılık sanatı, suda yaşayan hayvanlar ve bitkiler üzerine yazdığı şiiirlerinin yanısıra bukolik türde dört eclogası günümüze ulaşmıştır. Şiirlerinde Calpurnius'tan daha fazla geleneksel bukolik öğelere bağlı kalan şairin, ele aldığı konularda ve sözcük seçiminde Vergilius'tan etkilenmiş olduğu görülmektedir.

1. Eclogada karşılıklı konuşan iki çoban, çoban Melibous'un ölümünden duydukları üzüntüyle ona ağıt söylemişlerdir. Çobanı övmüşler, ezgilerinin gücünü belirtmek için, onun becerilerini Apollo'nun şiiri, Pan'ın fülütü, linos'un ya da Orpheus'un lyrası ile karşılaştırmışlardır. Çobanlar övgü dolu sözlerini tüm doğanın dinlemesini istemişlerdir.

2. Eclogada ise Nemesianus, iki genç çobanın çiçek toplayan bir kıza aşklarını işlemiştir. Çobanlar kızı tarım tanrıçası Proserpina'ya benzetmişlerdsir. Nemesianus bakir, el değmemiş bir doğada değil, ekilip biçilmiş bir bahçede konuşuyor olarak sunulmuştur; böylece geleneksel bakir doğa kavramına işlenmiş tarım arazisini de eklemiştir.

3. Ecloga tanrı Pan'a övgü niteliğindedir.

Şair 4. Eclogasında ise sevgilileri tarafından istenmeyen iki çobanının sevgililerinden yakınmalarını işlemiştir.

Roma Edebiyatında bukolik şiir türü, Sicilya, Peleponnesos, Ege ve Akdeniz halk ezgilerine dayanan Klasik Yunan ve Helenistik dönem bukolik şiiri üzerine kurulmuştur. İÖ 1. Yüzyılda Vergilius, Eclogae adı altında topladığı şiirlerde geleneksel bukolik öğeleri Roma'ya özgü niteliklerle birleştirmiş ve Roma bukolik şiirini yaratmıştır. Vergilius, doğanın huzur verici ortamında kırlarda yaşayan sığır ve keçi çobanlarının neşeli ezgilerinin içine yaşadığı dönemin politik ortamından ötürü hüzün ve acı günlerin izlerini yerleştirmiştir. Şair, bukolik şiirin mutluluk verici özelliğinden yararlanıp doğadan, çiçeklerden, hayvanlardan örnekler vererek benzetmeler yaparak gelecekle ilgili umutlarını dile getirmiştir. Ardından **Calpurnius** ve **Nemesianus** Theokritos'u ve Vergilius'u örnek alarak kırların güzellikleri arasına dönemin imparatorunu ve onun yaptığı işleri överek Roma bukolik şiirine son biçimini vermişlerdir.

KAYNAKÇA

Suat Sinanoğlu, "Bukolik Şiirin Menşei Üzerinde Araştırmalar", *DTCF Dergisi* 2/1, 1943

Suat Sinanoğlu, *Theokritos*, *Yunan Çoban Şiirleri I*, MEB, 1949

Telatar, Ü.,F., ‘Roma Edebiyatında Pastoral Şiir’, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı 49, sayfa: 159-177, 2009

MARCUS AURELIUS OLYMPIUS NEMESIANUS

İÖ üçüncü yüzyılda yaşamış, pastoral ve didaktir şiir yazarıdır. İmparator Carus zamanında ünlü olmuştur. İmparator'un oğullarına ithafen ***Cynegetica*** (Avcılık hakındaki) didaktik eserini yazmıştır. Şairin bundan başka ***Halieutica*** (balıkçılık)ve ***Nautica*** (denizcilik) adlı didaktik eserleri de vardır.

Nemesianus'un bukolik nitelikli şiirleri, İÖ 3. yüzyıl başlarında yaşamış Syrakusa'lı, *Bukolika* isimli eseriyle pastoral şiirin ilk büyük öncüsü Theokritos'tan ve Roma dönemi şairi Vergilius'tan izler taşımaktadır. Nemesianus'un ***Eclogue*** adlıyla bilinen dört bukolik şiir günümüze ulaşmıştır. Şiirler çobanların karşılıklı atışmaları, konuşmaları biçimindedir.

Euclogue

Birinci ecloguenin başlığı Epiphunus'tur. Şiir Tityrus ile Timetas'ın karşıklı konuşma dizeleri biçimindedir. Timetas Tityrus'u şiir söylemesi için ikna etmeye çalışır. Tıpkı çobanların koruyucu tanrıları Pan ve Apollo gibi söylenesini için ikna etmeye çalışır. Üstelik Pan ve Apollo ona üflemeli çalgı aleti de hediye etmişlerdir. Tityrus yaşlı olduğunu belirterek müzik yapamayacağını söyler. Oysa Timetas gençtir ve müzik yarışmasında Apollon'un oğlu kahin Mopsus'u yenmiştir. Ayrıca Timetas'ın müzik becerisi Meliboes tarafında da övülür. Tityrus ikna olur ve müzik söylemeye başlar. Tüm dünya onu dinlemeye başlar.

İkinci eclogue Danoce adıyla bilinir. On beş yaşındaki iki genç Danoce adlı bir kıza aşık olurlar ve onu hamile bırakırlar. Ailesi onu hapseder, iki genç ağaçın altında oturup kıza ezgiler söylerler. Kızda acıma duygusu uyandırmak için yeme içmeden kesilirler. İneklerin de bu sürede sütten kesildiğini ifade ederler. İdas Danace'yi sevdiğini dile getirir. Alcon ise Apollo'yu, silvanus'u ve Venüs'ü yardımına çağırır. Ama kızı ikna edemezler.

Üçüncü eclogue 'nin başlığı Pandır. Pan uyurken üç genç Pan'ın flütünü gizlice çalarlar. Onlar flütten cızırtılı ezgiler çıkarınca Pan sesten rahatsız olur ve uyanır. Pan flütü kendinden başka kimsenin çalamayacağını belirtir . Pan ezgilerinde Bacchus'u çağırır, Nymphaları ve Satirleri çağırır. Bacchus'un değneğini ve yoldaşı Lynx'i (vaşak) terennüm eder.

Dördüncü eclogue Epos adını taşır. Hegzamatron dizeleriyle yazılmıştır. 73 dizeden oluşur. Şiirin ilk on üç dizesi şiire giriş niteliğindedir. Şiir bölümlerden oluşur. Her bir bölüm “ cantet, amat quod quisque levant et carmina curas” ifadesiyle ayrılmıştır. Şiirde iki çoban vardır: Lycidas ve Mopsus . Mopsus bir kızı sever, Lycidas da bir oğlanı sever ama her ikisi de aşklarına karşılık alamazlar. Çobanlar karşılıklı aşıkları için ezgiler söylerler.

KAYNAKÇA

Minor Latin Poets, Volume II: Florus. Hadrian. Nemesianus. Reposianus. Tiberianus. Dicta Catonis. Phoenix. Avianus. Rutilius Namatianus. Others, Translated by J. Wight Duff, Arnold M. Duff, LOEB, 1934.

MARCUS AURELIUS OLYMPIUS NEMESIANUS'un Latince olarak kaleme aldığı Eclogalarından Seçmeler:

ECLOGA I

LUSUS

THYMOETHAS

"Dum fiscella tibi fluviali, Tityre, iunco
texitur et raucis immunia rura cicadis,
incipe, si quod habes gracili sub harundine carmen
compositum. Nam te calamos inflare labello
Pan docuit versuque bonus tibi favit Apollo.
Incipe, dum salices haedi, dum gramina vaccae
detondent, viridique greges permittere campo
dum ros et primi suadet clementia solis.

TITYRVS

Hos annos canamque comam, vicine Thymoeta,
tu iuvenis carusque deis in carmina cogis?
Diximus et calamis versus cantavimus olim,
dum secura hilares aetas ludebat amores.
Nunc album caput et veneres tepuere sub annis;
iam mea ruricolae dependet fistula Fauno.
Te nunc rura sonant; nuper nam carmine victor
risisti calamos et dissona flamina Mopsi
iudice me: mecum senior Meliboeus utrumque
audierat laudesque tuas sublime ferebat.
Quem nunc emeritae permensum tempora vitae
secreti pars orbis habet mundusque piorum.
Quare age, si qua tibi Meliboei gratia vivit,
dicat honoratos praedulcis tibia manes.

THYMOETAS

Et parere decet iussis et grata iubentur.
Namque fuit dignus senior, quem carmine Phoebus,
Pan calamis, fidibus Linus aut Oeagrius Orpheus
concinerent totque acta viri laudesque sonarent.
Sed quia tu nostrae laudem deposcis avenae,
accipe quae super haec cerasus, quam cernis ad amnem
continet, inciso servans mea carmina libro.

TITYRVS

Dic age; sed nobis ne vento garrula pinus
obstrepat, has ulmos potius fagosque petamus.

THYMOETAS

Hic cantare libet: virides nam subicit herbas
mollis ager lateque tacet nemus omne; quieti
aspice ut ecce procul decerpant gramina tauri
Omniparens aether et rerum causa, liquores,
corporis et genetrix tellus, vitalis et aer,
accipite hos cantus atque haec nostro Meliboeo
mittite, si sentire datur post fata quietis.
Nam si sublimes animae caelestia templa
sidereasque colunt sedes mundoque fruuntur,
tu nostros adverte modos, quos ipse benigno
pectore fovisti, quos tu, Meliboee, probasti.
Longa tibi cunctisque diu spectata senectus
felicesque anni nostrique novissimus aevi
circulus innocuae clauserunt tempora vitae.
Nec minus hinc nobis gemitus lacrimaeque fuere,

quam si florentes mors invida carperet annos,
nec tenuit tales communis causa querelas.
Heu, Meliboee, iaces mortali frigore segnis
lege hominum, caelo dignus canente senecta
concilioque deum. Plenum tibi ponderis aequi
pectus erat. Tu ruricolum discernere lites
assueras, varias patiens mulcendo querelas.
Sub te ruris amor, sub te reverentia iuris
floruit, ambiguos signavit terminus agros.
Blanda tibi vultu gravitas et mite serena
fronte supercilium, sed pectus mitius ore.
Tu, calamos aptare labris et iungere cera
hortatus, duras docuisti fallere curas.
Nec segnem passus nobis marcere iuventam
saepe dabas meritae non vilia praemia musae.
Saepe etiam senior, ne nos cantare pigeret,
laetus Phoebea dixisti carmen avena.
Felix o Meliboee, vale! Tibi frondis odorae
munera dat lauros carpens ruralis Apollo;
dant Fauni quod quisque valet, de vite racemos,
de messi culmos omnique ex arbore fruges;
dat grandaeva Pales spumantia cymbia lacte,
mella ferunt Nymphae, pictas dat Flora coronas.
Manibus hic supremus honor: dant carmina Musae,
carmina dant Musae, nos et modulamur avena.
Silvestris te nunc platanus, Meliboee, susurrat,
te pinus; reboat te quidquid carminis echo
respondet silvae; te nostra armenta loquuntur.
Namque prius siccis phocae pascentur in arvis
vestitusque freto vivet leo, dulcia mella
sudabunt taxi, confusis legibus anni
messem tristis hiems, aestas tractabit olivam,

ante dabit flores autumnus, ver dabit uvas,
quam taceat, Meliboee, tuas mea fistula laudes.

TITYRVS

Perge puer, coeptumque tibi ne desere carmen.
Nam sic dulce sonas ut te placatus Apollo
provehat et felix dominam perducat in urbem.
Iamque hic in silvis praesens tibi Fama benignum
stravit iter, rumpens livoris nubila pinnis.
Sed iam Sol demittit equos de culmine mundi,
fulmineos suadens gregibus praebere liquores".

Kaynakça

https://www.thelatinlibrary.com/nemesianus1.html

Decimus Magnus Ausonius

Yaklaşık olarak İS 310 ile 395 yıllarında yaşamış olduğu bilinen Decimus Magnus Ausonius, Burdigalalı bir ozan ve retorik hocası olarak ün salmıştır. Yunan fizikçi Julius Ausonius ile Caecilius Argicius Arborius'un kızı Aemilia Aeonia'nın oğlu olan Ausonius, seçkin bir aileye sahip olmasından ötürü gençlik yıllarında, gramer ve retorik üzerine kendini ispatlayabilecek ve dersler verebilecek derecede iyi bir eğitim almıştır. Uzun yıllar Burdigala'da retorik ve gramer hocalığı yapan Ausonius'un en tanınan öğrencisi, ozan Paulinus olmuştur. Daha sonraki yıllarda İmparator I. Valentinianus'un çağrısıyla, imparatorun oğlu Gratianus'a hoca ve koruyucu olarak atanmıştır. Roma'da hem hukuki hem politik kariyer yapma olanağı bulan, bir dönem Gallia'ya eyalet valisi olarak atanan Ausonius, consullüğe kadar ilerlemeyi başarmış bir ozandır. İmparator Valentinianus'un kendisinden sonra başa geçen oğlu Gratianus, Britanya kuvvetlerince öldürüldükten sonra, Ausonius memleketine dönmüştür ve geri kalan yaşamını burada geçirmiştir.

Eserleri:

Mektup, astroloji, astronomi, politika, edebiyat gibi çok çeşitli konular üzerine epigramlar ve elegeialar yazmış olan Ausonius sayısız eser yazmış çok çalışkan bir ozandır. Adını bildiğimiz ve bazıları kısmen günümüze ulaşan yapıtları aşağıdaki gibidir:

Epigramata de diversis rebus

Ephemeris

Parentalia

Commemoratio professorum

Epitaphia

Caesares

Ordo urbium nobilium

Ludus VII Sapientium.

Griphus ternarii numeri

De aetatibus Hesiodon

Monosticha de aerumnis Herculis

De ambiguitate eligendae vitae

De viro bono

EST et NON

De rosis nascentibus (dubious)

Versus paschales

Epicedion in patrem

Technopaegnion

Protrepticus

Genethliacon

Eglogarum liber

Epistolarum liber

Ad Gratianum gratiarum actio pro consulatu

Periochae Homeri Iliadis et Odyssiae

Praefatiunculae

Cento nuptialis

Bissula

KAYNAKÇA:

The Cambridge History of Classical Literature, Edward John Kenney, Cambridge University Press

Booth, Alan D., “The Academic Career of Ausonius”, *Phoenix* 36, 1982: 329–343

Kay, N. M. 2001. *Ausonius: Epigrams.* London: Duckworth

Fabula yazarı Flavius Avianus

Fabula

Eskiçağda fabulanın edebiyatta (yazında) yer aldığı başlıca üç yer vardır: Yunanistan, Hindistan ve Roma. Fabula'nın kaynağı Orta Asya'dır. Çok eski çağlara kadar gider. Atalardan miras. İnsanlığın, geçirdiği denemeler sonucunda elde ettiği, önceki kuşağın sonrakine bıraktığı bir hayal ürünüdür. Fabulanın doğum yılı, her ulusun uygarlığının başlangıç yılıdır. Uygarlık Doğuda başladığı için fabulanın da Doğuda (Hindistan) başladığı düşüncesi yaygındır. (Küçük Asya, Yunan, Roma) Yunan-Latin fabullarının saf halk şekilleri kaybolmuştur. Edebi fabulanın temel çizgileri ancak büyük bir şüphe payı bırakılarak çizilebilir. Fabula ilkel haliyle kalmamış, anlatıla anlatıla önem kazanmış, belirli nitelikleri olan bir tür haline gelmiştir. Bu ilerlemeyi ona kazandıran ulus Yunanlar olmuştur. İnsanlar nasıl mitoslar üretirken insana özghü nitelikleri tanrılara atfetmişlerse, fabulalarda da insana özgü nitelikleri hayvanlara atfetmişlerdir. Fabulalar önce sözlü gelenekte yer alan folklor parçaları idi. Yeri: bellek idi. Eğlenmeye yarar, ağızdan ağıza geçerek değişikliğe uğrar, eklemeler alır, yeni kılıklara girer. Fabula yazıya geçince sanatsal bir nitelik kazanmıştır.

Fabula türü Yunandan geldiği halde, Yunanca bir sözcük ile isimlendirilmemiş edebi türlerden biridir. Yunanda bu tür için en sık kullanılan terim "Aisopeioi logoi" olmuştur. Bunun dışında logos ve muthos (mit, tarihsel hikâye, söz, masal), ainos (küçük öykü) terimleri kullanılmıştır.

İlk kez, Aesopos'un anlatılarını Latinceye aktararak derleyen ve kendi hayal gücünü kullanarak bu derlemeye kendi anlatılarını da ekleyen Phaedrus (İS 1. yüzyıl), bunlar için "Aesopae fabulae" terimini kullanmıştır. Fabula sözcüğü, Latince söylemek anlamındaki fari (fatur, fari) fiilinden gelmektedir ve ilk anlamı "söz, anlatı" dır. Şekil bakımından düz yazı ya da vezinli bir anlatım kullanılmış olabilir.

Türk edebiyatına da fabl olarak geçen *fabula* türü ile, “Kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen, sonunda ders verme amacı güden, genellikle manzum (şiir biçiminde yazılmış) hikâye, öykünce (TDK)” kastedilmektedir. Bununla birlikte bizdeki, fablların hayvan masalları olduğu konusundaki algımız, (17.,18. yüzyıl itibarıyla) modern çağdaki (La Fontaine gibi) *fabula* derlemelerine dayanmaktadır. Antik çağda böyle bir ayrım yapılmamıştır. Yunan-Roma fabulaları ile her ne kadar, öykü, masal, mit, anektod, özdeyiş, atasözü, apalog, alegori şaka gibi türlerle arasında bir çizgi çekilmeye çalışılsa da bu tam olarak mümkün olmamaktadır. Günümüze ulaşan en büyük fabula derlemelerindeki (Demetrius Phalereus, Babrius, Phaedrus) anlatılar, bu yakın türlere ait pek çok unsuru bir arada barındırmaktadır.

Fabula, benzer unsurlar taşıdığı türler arasında en çok, apaloga ve atasözüne yaklaşmaktadır. Apo-logos: asıl sözden ayrılma, konudan sapma. (Latince: excursus) Apolog, bir anlatı içinde, bazı düşüncelerin, bazı öğelerin bir öyküye çağrışım yapmasıdır. Her apalog bir fabuladır; ancak her fabula bir apalog değildir. Fabula müstakildir; apalog ise bir bütünün parçasıdır. Atasözleri ise, yoğunlaşmış fabula özetleridir. Atasözleri ele alınıp geliştirilir, olaylarla süslenirse fabulalar ortaya çıkar. Fabulaya benzeyen, ama ondan daha kısa olan atasözü türü apaloga yakındır ve alegorik şekilde belirtilir. Örneğin, heybe taşımak bize değil, öküze düşer.)

Fabula’nın Genel Özellikleri:

Anonim. Halka aittir. Fabula sözlü edebiyatın bir ürünüdür; çeşitli halklar çeşitli değişikliklerle benzer fabulalar üretmişlerdir.

Tek bir olay. Sadelik.

Olay Örgüsü: Fabula türünde olay dört aşamada sunulur. Birinci aşama giriş bölümüdür. Bu bölümde bir durum ortaya konur ve kahramanlar o fabulanın içindeki yerlerini almışlardır. İkinci bölüm gelişme (düğüm) dür. Burada fabulada rolü olan hayvanların eylemleri sergilenir, olaylar birbiri içine girer ve düğüm oluşur. Eyleme karşı eylemle cevap vererek oluşturulan düğüm sonuç bölümünde çözülür. Ardından bir genelleme ile öğüt bölümü gelir. Verilmek istenilen ders ya da mesaj bu bölümdedir. Tüm bunları, yer, mekan ve zaman verilse de çok fazla üzerinde durulmadan geçerek ard arda sıralamak fabulanın genel yapısını oluşturur.

Başka bir zamanda.

Mekan: Doğa.

Kısa. Akılda kalıcı.

Ahlaki öğüt/uyarı/mesaj verme kaygısı.

Mitolojik unsurlar içerebilir.

Kahramanları: Tanrılar, insanlar, hayvanlar, bitkiler, cansız nesneler.

Zafere ulaşan ana karakter.

Yenilen ya da yenemeyen karakter.

Hayal ürünüdür.

Halka hitap eder. Herkesin anlayacağı basit bir dil kullanır. Ön bilgiye gerek yoktur.

Simgesel/sembolik. Hayvanlar insanların onlara yakıştırdıkları karakterleri, ahlaki nitelikleri simgelerler.

Yunanların hayvanlara yakıştırdıkları nitelikler hiç değiştirilmeden bütün fabula yazarları tarafından kullanılmıştır. Tilki kurnazlığı, kuzu masumiyeti, aslan gücü, keçi inadı, kurbağa küstahlığı, at aptallığı, karınca ihtiyatlılığı ve çalışkanlığı simgeler. (İnsan bu yargılara olasılıkla doğayı izleyerek zamanla varmıştır.) Aslında onlar da toplumdaki insanları simgeler. Aslan tiranı, kuzu güçsüzü, zayıfı, mağduru, halkı simgeler.

Didaktik (Eğitici/Öğetici/Felsefi): Mesaj/Öğüt: Bazen açık bazen örtük mesaj verir. Kişiye toplumsal kuralları, ilkeleri, ahlak kurallarını öğretmenin yolu. (sembol ve alegoriler ile) Gerçeğe götürür. Kıssadan hisse bölümü: Anlatıdan çıkarılacak öz. Gerçek, doğru. Sunulan eylem soyut ahlaki gerçeği somutlaştırır. Bir promythium ile başlar ya da bir epimythium ile sonuçlanır. Yunan ve Latin fabulalarında “Bu fabula şunu gösterir.” Şeklinde konuda ahlaki sonucu açıklayan cümleye daima rastlarız. Bu da fabulayı öteki anlatı türlerinden, örneğin masaldan, öyküden ayıran en belirgin özelliğidir. İnsanın dikkatini alegorik anlatımla hayaller dünyasına çekerken, dikkati gerçek hayata yöneltmek. Hayat üzerinde yararlı bir bildirimde bulunmak.

Felsefi: fabula, içinde erittiği felsefe ile insanı düşünmeye yönelterek ona hayatı tanıtır, nasıl davranması gerektiğini öğretir.

Fantastik.

Eğlenceli. Ahlaki sonuca hizmet eden anlatı eğlendirir; eğlendirirken düşündürür.

Satirik: İma: Söylemek istenilenin semboller aracılığı ile, alegori ile, ima ile belirtilmesi. Olayları eleştirme ve insana özgü kusurları dolaylı olarak ayıplama özelliği ile fabula satirik şiire yakındır.

Fabula'nın Antik Çağda Kullanım Alanları:

Exemplum: Aristoteles için *fabula* bir exemplumdur. İkna etme yöntemi. Bu antik çağda fablın en çok kullanılan özelliklerinden biridir. Retorikte kullanımı.

Aetolojik (Nedenbilimsel): Sebep, kaynak açıklama. Tavus kuşu neden kabarır?

Politik/Eleştirel: Doğadaki canlı-cansız varlıkların insanlar gibi düşünüp konuştuğu, tanrılarla insanların bir araya geldiği bu kısa eğitici anlatımlarıon özünde halk kitlelerinin güç simgesi olan yöneticilere üstü kapalı eleştiri ve itirazları saklıdır. Yazarlar yönetime olan eleştirilerini fabula ile yapmışlardır. Aesopos tiranlar döneminde yaşamıştır. Phaedrus Augustus'un ölümünden sonraki huzursuzluk döneminde.

Düşünceyi imgeler altında gizlemek. Söylenilmesi güç şeyleri belirtme aracı olarak. İma ile kusur bulma. Bu imalar kolay anlaşılır. (Örtük eleştiri).

Öfkeyi dışa vurma aracı

Örnek: Tilki ile Karga. Kargaya güleriz. Yaltakçılardan sakınmamız gerektiğini öğreniriz.

Örnek: İki Katır

Örnek: Aslan ile fare (Yardımlaşma)

Flavius Avianus

Bir fabula yazarı olarak tanınan Flavius Avianus, yaklaşık olarak İS 400 yılında doğmuştur. Avianus'a atfedilen Latince olarak şiirsel bir dil ile yazılmış kırk iki adet fabula bulunmaktadır. Avianus'un fabulalarının hepsi Babrius'ta da bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

The Fables of Avianus, tr. David R. Slavitt, Johns Hopkins University Press 1993

Varınlıoğlu, G., *Gaius Iulius Phaedrus, Masallar*, Yapı Kredi, 2007.

Flavius Avianus’un Fabulaları:

İS 4. Yüzyılda yaşamış olan Flavius Avianus’un kırk iki adet fabulası bulunmaktadır. Avianus’un, fabulalarını yazarken Babrius’tan esinlendiği düşünülmektedir. Nitekim aynı fabulalar Babrius’a ait el yazmasında da bulunmaktadır. Bununla birlikte Babrius Yunanca yazmıştır, Latin yazar Avianus’un fabulaları ise Latince olarak ve şiir türünden yararlanılarak yazılmıştır.

Avianus’un fabulaların adları şu şekilde tasniflenmektedir:

1. De nutrice et infanti

2. De testudine et aquila

3. De cancris

4. De vento et sole

5. De asino pelle leonis induto

6. De rana et vulpe

7. De cane qui noluit latrare

8. De camelo

9. De duobus sociis et ursa

10. De calvo

11. De ollis

12. De thesauro

13. De hirco et tauro

14. De simia

15. De grue et pavone

16. De quercu et harundine

17. De venatore et tigride

18. De quattuor iuvencis et leone

19. De abiete ac dumis

20. De piscatore et pisce

21. De luscinia

22. De cupido et invido

23. De Baccho - noticed under

24. De venatore et leone

25. De fure et parvo

26. De leone et capella

27. De cornice et urna

28. De rustico et iuvenco

29. De viatore et fauno

30. De apro et coco

31. De mure et tauro

32. *De pigro Tyrinthium frustra orante*

33. De ansere ova aurea pariente

34. De cicada et formica

35. De simiae gemellis

36. De vitulo et bove

37. De leone et cane

38. De pisce et focis

39. De milite veterano

40. De pardo et vulpe

41. De olla cruda

42. De lupo et haedo

KAYNAKÇA:

https://www.thelatinlibrary.com/avianus.html

ELEGEIA ŞAİRİ RUTILIUS NAMATIANUS

Elegeia (eu-legein: iyi söylemek) (elegein: ah vah etmek)

Elegeia, adını şiire veren bir ölçü birimidir. Lirik şiirin en eski biçimlerindendir. (İÖ 8. yüzyıl) Bildiğimiz en eski elegeia ozanı Ephesoslu Kallinos'tur. (İÖ 7. yüzyıl) Bu en eski elegeia'nın konusu, savaş, yurt sevgisi, geleneklerdir. Kallinos, yurdu işgal eden düşmana karşı kahramanca savaşmayı teşvik eden, yüreklendiren şiirler yazmıştır. Miletoslu Phokylides (İÖ 6. yüzyıl) ahlak ve görgü kurallarını, Solon (Atina, İÖ 6. yüzyıl) politik konuları işlemişlerdir. Daha sonra elegeia'nın konu içeriği değişmiştir. İÖ 6. yüzyılda konularına az da olsa felsefe eklenmiştir. Yunan Simonides'in elegeia'larında felsefe görülmektedir. Mimnermos (İÖ 6. yüzyıl başları) ilk kez (ve daha sonra Antimakhos, İÖ 4. yüzyıl) elegeia vezni ile aşk şiirleri yazmıştır. İskenderiye Döneminde de Kallimakhos, elegeia vezni ile aşk şiirleri yazmıştır.

Latinleri etkileyen elegeia ozanları, İskenderiye (Hellenismus) Dönemi ozanlarıdır. Bu dönemde elegeia şiirinin konuları sevgi ağırlıklı olmuştur ve esinini daha çok mitolojiden almaya başlamıştır. Kişisel konular, sevgi, aşıklar. Latin şiirinde mitoloji çok önemli bir kaynak. (Etkisini İskenderiye Dönemindeki Kallimakhos'tan alıyor.) Mitoloji, söylenen sözü desteklemek ya da süslemek için kullanılıyor.

- Elegeia, lirik şiirin en eski biçimidir. (Destandan kopuşu simgeler. Destani öğeler içerir.) Başlangıçta konuları bakımından (örneğin yurtseverlik) eposa yakın bir özellik taşıyordu. Felsefenin de etkisi ile ahlaki kavramlar ön planda idi.
- Elegeia vezni ile ozan, (başkalarının yaptıklarını değil) kendi kişisel duygularını ifade eder. Neşeli ya da kederli her tür kişisel duyguyu, düşünceyi ve heyecanı dile getirmek için kullanılmıştır.
- Aşk elegeiasının Yunanda örneği çok fazla örneği yoktur. (Savaş, yurt sevgisi, Tanrı sevgisi işlenmiştir. Sappho duygusal şiirlerini koro liriği ölçüsü ile yazmıştır.)

- Elegeia iki dizeden oluşan beyitlerle yazılan bir şiir türüdür. Aslında, elegeia, destanda kullanılan veznin çok az değiştirilmiş şeklidir. Heksametron ile pentametronun karıştırılması ile oluşur. (Konu olarak da biçim olarak da elegeia, destan geleneğinin etkisindedir.)
- Roma yazınında elegeia denilince dört ozan akla gelmektedir:

Gallus, Albius Tibillus, Sextus Propertius, Publius Ovidius Naso.

RUTILIUS NAMATIANUS

İS 5. yüzyılda yaşamış olan Rutilius Namatianus, Galyalı ünlü, soylu ve zengin bir aileden gelmektedir. Bir takım politik görevlerde bulunmuş olsa da, Rutilius Namatianus, asıl *de Reditu suo* adlı şiiriyle tanınmaktadır. Elegeia vezni ile yazılmış olan bu şiir, 416 yılında Roma'dan Galya'ya doğru yapılan bir sahil yolculuğunu konu etmektedir. Yüksek bir dil ve üslup taşıyan şiir, tarihin karanlık sayfalarına ışık tutan önemli bir kaynaktır. İki kitaptan oluşan bu şiirden ne yazık ki günümüze yalnızca yaklaşık yedi yüz satır kalmıştır.

Rutilius Namatianus'un şiiri *de Reditu suo*'dan bir parça:

Velocem potius reditum mirabere, lector,

tam cito Romuleis posse carere bonis.

quid longum toto Romam venerantibus aevo?

nil umquam longum est quod sine fine placet,

o quantum et quotiens possum numerare beatos

nasci felici qui meruere solo!

qui Romanorum procerum generosa propago

ingenitum cumulant urbis honore decus!

semina virtutum demissa et tradita caelo

non potuere aliis dignius esse locis.

Felices etiam qui proxima munera primis

sortiti Latias obtinuere domos!

religiosa patet peregrinae curia laudi,

nec putat externos quos decet esse suos;

ordinis imperio collegarumque fruuntur

et partem Genii quem venerantur habent:

quale per aetherios mundani verticis axes

concilium summi credimus esse dei.

KAYNAKÇA

Minor Latin Poets, Volume II: Florus. Hadrian. Nemesianus. Reposianus. Tiberianus. Dicta Catonis. Phoenix. Avianus. Rutilius Namatianus. Others, Tr. J. Wight Duff, LOEB, 1934

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Rutilius_Namatianus/text*.html

CLAUDIUS CLAUDIANUS PANEGYRICUS

(*Panegyris*, Övgü/Kaside/Methiye Ozanı)

İS 4. yüzyıl sonlarında İskenderiye'de doğmuş olan Claudius Claudianus, Roma'ya 394 yılında gelmiştir. Yaşamı hakkında çok az şey bilinmektedir. Ana dili Yunanca olmakla birlikte şiirlerini Latince olarak kaleme almıştır. Geç dönem Latin şiirinin bilinen en iyi temsilcisidir. Methiyeleri ile imparatorluk ileri gelenlerinin ilgisini çekmeyi ve imparatorluk çevresine girmeyi başarmış bir ozandır. Batı imparatoru İmparator Honorius'un yanı sıra, 395 yılı consulleri Probinus ve Olybrius için, komutan Stilicho için ve daha birçok dönemin ileri gelen siyasi kişilikleri için methiyeler düzmüştür. İmparatorluk çevresinde sevilen, saygı gören ve eserlerinden ötürü onurlandırılan bir ozan olan Claudius Claudianus, Stilicho'nun eşi tarafından zengin bir kadınla evlendirilmiştir. Aynı zamanda övdüğü kişilerin rakiplerine ve düşmanlarına karşı yergiler de yazdığı bilinmektedir.

Claudianus'un, çok çeşitli konularda yazmış olduğu eidilionları ve epigramları da bulunmaktadır.

İS 400 yılında senato tarafından Roma forumuna heykeli dikilerek onurlandırılmıştır.

Claudianus'un şiirleri Geç dönem Roma tarihi için de iyi bir kaynak oluşturmaktadır. Özellikle de Stilicho için yazdığı şiirlerle büyük bir ün kazanmış, bu şiirleri nesilden nesile aktarılmıştır.

Eserleri:

- *Panegyricus dictus Probino et Olybrio consulibus*
- *De raptu Proserpinae*
- *In Rufinum*
- *De Bello Gildonico*
- *In Eutropium*
- *Fescennina / Epithalamium de Nuptiis Honorii Augusti*
- *Panegyricus de Tertio Consulatu Honorii Augusti*
- *Panegyricus de Quarto Consulatu Honorii Augusti*
- *Panegyricus de Consulatu Flavii Manlii Theodori*
- *De Consulatu Stilichonis*
- *Panegyricus de Sexto Consulatu Honorii Augusti*
- *De Bello Gothico*
- *Gigantomachy*
- *Epigrams*
- *Phoenix*, *Epithalamium Palladio et Celerinae*
- *de Magnete*
- *de Crystallo cui aqua inerat*

Claudianus'un in Rufinum adlı şiirinin Praefatio'su:

Praefatio I

Phoebeo domitus Python cum decidit arcu

membraque Cirrhaeo fudit anhela iugo,

qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu

flumina, sanguineis tingeret astra iubis,
iam liber Parnasus erat, nexuque solutum
coeperat erecta surgere fronde nemus,
concussaeque diu spatiosis tractibus orni
securas uentis explicuere comas,
et qui uipereo spumauit saepe ueneno
Cephisos nitidis purior ibat aquis.
omnis 'io Paean' regio sonat, omnia Phoebum
rura canunt, tripodas plenior aura rotat,
auditoque procul Musarum carmine dulci
ad Themidis coeunt antra seuera dei.

Nunc alio domini telis Pythone perempto
conuenit ad nostram sacra caterua lyram,
qui stabilem seruans Augustis fratribus orbem
iustitia pacem, uiribus arma regit.

KAYNAKÇA:

Cameron, A. 1970. *Claudian. Poetry and Propaganda at the Court of Honorius.* Oxford: Oxford University Press.

Ware, Catherine. 2012. *Claudian and the Roman Epic Tradition.* Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.

https://www.thelatinlibrary.com/claudian.html

AURELIUS PRUDENTIUS CLEMENS

İS 348 yılında, Roma eyaleti olan Tarraconensis'te doğmuş olan Aurelius Prudentius Clemens'un yaşamı hakkında elimizde çok bilgi bulunmaktadır. Kamu yaşamında yaptığı uzun kariyerinin ardından yaşamının son yıllarında bir nevi inzivaya çekilmiştir ve kendisini Hristiyanlığa ve Hristiyanlığa yönelik çalışmalara adamıştır. İS 405 yılında, Hristiyanlığa özgü ilahileri derleyerek bizzat yazmış olduğu bir önsöz ile yayımlamıştır.

Prudentius'un eserlerinden bazıları şunlardır:

- *Liber Cathemerinon*
- *Liber Peristephanon*
- *Apotheosis*
- *Hamartigenia*
- *Psychomachia*
- *Libri contra Symmachum*
- *Dittochaeon*

Prudentius'un, Ortaçağ şiiri üzerinde etkili olmuş olan, insan ruhundaki iç çatışmaları yansıtan, destan biçiminde yazdığı *Pysomachia* adlı yapıtından bir kesit:

PRUDENTI PSYCHOMACHIA

Senex fidelis prima credendi uia
Abram, beati seminis serus pater,
adiecta cuius nomen auxit syllaba,
Abram parenti dictus, Abraham Deo,
senile pignus qui dicauit uictimae,
docens ad aram cum litare quis uelit,
quod dulce cordi, quod pium, quod unicum
deo libenter offerendum credito,
pugnare nosmet cum profanis gentibus
suasit, suumque suasor exemplum dedit,
nec ante prolem coniugalem gignere
deo placentem, matre uirtute editam,
quam strage multa bellicosus spiritus
portenta cordis seruientis uicerit.
uictum feroces forte reges ceperant
Loth inmorantem criminosis urbibus
Sodomae et Gomorrae, quas fouebat aduena
pollens honore patruelis gloriae.
Abram sinistris excitatus nuntiis

audit propinquum sorte captum bellica

seruire duris barbarorum uinculis:

armat trecentos terque senos uernulas,

pergant ut hostis terga euntis caedere.

quem gaza diues ac triumphus nobilis

captis tenebant inpeditum copiis.

quin ipse ferrum stringit et plenus deo

reges superbos mole praedarum graues

pellit fugatos, sauciatos proterit,

frangit catenas et rapinam liberat:

aurum, puellas, paruulos, monilia,

greges equarum, uasa, uestem, buculas.

KAYNAKÇA

https://www.thelatinlibrary.com/prud.html

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT311 GEÇ DÖNEM ROMA EDEBİYATI TARİHİ I**
Dersin Sorumlusu	Prof. Dr. Ü. Fafo TELATAR
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	4
Dersin Türü	Teorik
Dersin İçeriği	Geç Dönem Roma Edebiyatı yazarları ve yapıtları
Dersin Amacı	Klasik Dönem sonrası edebi eserler vermiş olan Romalı yazar ve ozanları ve yapıtlarını tanımak
Dersin Süresi	Dönemlik (14 Hafta)
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	Yok
Önerilen Kaynaklar	
Dersin Kredisi (AKTS)	J.H.Rose, A Handbook of Latin Literature,Bolchazy-Carducci Publishers Inc.,USA, 1996
Laboratuvar	
Diğer-1	

TITUS FLAVIUS IOSEPHUS

İS I. yüzyılda yaşamış olan Kudüslü Iosephus, döneminin önde gelen yazarlarından biri olmuştur. Yazarın yaşamı hakkında ayrıntılı bilgiye kendi yapıtlarında vermiş olduğu bilgiler ve özyaşam öyküsü sayesinde ulaşmaktayız.

Yahudi yazar Iosephus, gençlik yıllarında Roma'ya gelmiştir. Ancak 66 yılındaki Yahudi ayaklanması öncesinde Kudüs'e dönmüştür. Iopata kalesi kuşatmasının ardından bazı kayıplar vermek durumunda kalarak kurtulmayı başarmış olsa da Romalılara teslim olmuştur ve tutsak düşmüştür. Roma komutanı Vespasianus'a, imparator olacağı kehanetinde bulununca onun tarafından bağışlanmıştır. Kudüs düştükten sonra Yahudilere yardımda bulunmuştur. Daha sonra Roma'ya yerleşerek Roma yurttaşlığını kazanmıştır.

Iosephus'un özyaşam öyküsünü içeren *Vita* adlı eserinden yaşamına dair kesitler:

Iosephus, soyunu şöyle anlatmıştır:

"Soyum bilinmeyen bir soy değildir, aksine hahamlardan gelmektedir. İyi bir soydan gelmeyi her bir kavim farklı bir temele dayandırır, biz Yahudilerde ise haham sınıfıyla bağlantılı olma ihtişamlı bir soyun kesin işaretidir. Diğer yandan soyum yalnızca hahamlardan oluşmamaktadır, dahası 24 aile bölümlemesinin ilkine mensuptular, her ne kadar bu konuda çokça fikir ayrılığı olsa da, bu ailelerden en yüksek olanına aittirler. Anne tarafından ise kral soyuna mensubum. Annem kavmimizin en uzun süreyle yüksek hahamlığını ve krallığını yapmış Haşmonilerin torunudur." (İosephus, Vita, 1-3) (Çev. Nazlı Berivan Ak)

Iosephus çocukluk ve gençlik yıllarını şöyle anlatmıştır:

“Adı Matthias olan, hem anne hem baba tarafından öz kardeşimle büyürken, hafızam ve anlama becerimle farklılık göstererek geçtiğim eğitimde büyük başarı gösterdim. Ondört yaşlarında henüz küçük bir çocukken yazıya duyduğum sevgiyle herkesten övgü toplar oldum, yüksek hahamlardan ve şehrin önde gelenlerinden kimseler yanıma yasalarımızın özel konuları hakkında ne bildiğimi öğrenmek için gelirlerdi.On altı yaşlarımda mezheplerimiz konusunda deneyim kazanmak istedim. Bu mezhepler üç tanedir, birincisi Ferisilerin, ikinci Sadukilerin, üçüncüsü Essenilerin mezhebi, daha önce de birçok kez söylediğim gibi. Eğer tümünü iyice incelersem böylece en iyisini de seçebilirim diye düşündüm. Kendimi bunlara vererek, çokça da yorularak üçünden de geçtim.Ancak edindiğim bu deneyimin yeterli olmadığını düşünerek ismini daha önce duyduğum Bannus adından çölde yaşayan, ağaçlardan edindiklerini giysi olarak kullanan, besin olarak kendiliğinden yetişen ürünleri yiyen, arınmak için gece gündüz soğuk suyla sık sık yıkanan bir münzevinin bağlı çırağı oldum. Yanında üç yıl kalıp, amacıma ulaştıktan sonra şehre geri döndüm. 19 yaşında Yunanlıların Stoacı okul dedikleri okula çok benzeyen Ferisi mezhebinin kurallarına uyarak hayatımı yönetmeye başladım.” (Vita, 9-13) (Çev. Nazlı Berivan Ak)

Yapıtları:

Bellum Iudaicum

Antiquitates Iudaice

Vita

Contra Apionem

KAYNAKÇA

Nazlı Berivan Ak, *İ.S. I. Yüzyıl Roma Dünyasındaki Yeri, İçeriği, Alımlanması ve Olası İşlevleri Çerçevesinde Flavius Iosephus'un Contra Apionem Adlı Eseri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2008

The Works of Josephus, Complete and Unabridged New Updated Edition. Tr. Whiston, William; Peabody, A. M. (Hardcover ed.). M. A. Hendrickson Publishers, Inc. 1987

Hillar, Marian (2005). "Flavius Josephus and His Testimony Concerning the Historical Jesus". *Essays in the Philosophy of Humanism*. Washington, DC: American Humanist Association. **13**: 66–103.

AURELIUS AUGUSTINUS

İS 354 ile 430 yılları arasında yaşamış olan, Roma İmparatorluğunun çküşüne ve Hristiyanlığın kabulüne şahit olan Aurelius Augustinus, Roma İmparatorluğunun Kuzey Afrika eyaletine bağlı Thagaste'de doğmuş bir filozof ve tanrıbilimci olarak tanınmaktadır.

Gençlik döneminde Kartaca'ya giderek burada iyi bir edebiyat ve retorik eğitimi almıştır. Latin ozanlarını büyük bir zevkle okumuştur ve Cicero'nun felsefe üzerine yazmış olduğu *Hortensius* adlı yapıtından oldukça etkilenmiştir.

Augustinus'un yaklaşık yüz kitap yazmış olduğu, mektup ve vaazlar kaleme aldığı bilinmektedir. Augustinus'un yaşamına, dini ve felsefi görüşlerine dair ayrıntılı bilgiye, bizzat kendi eserlerinden ulaşmaktayız.

Eserleri:

Civitas Dei

Confessiones

Epistolae

De Doctrina Christiana

De Trinitate

Augustinus'un Confessiones'inden Kesitler:

AUGUSTINI CONFESSIONUM LIBER PRIMUS

1.1.1

magnus es, domine, et laudabilis valde. magna virtus tua et sapientiae tuae non est numerus. et laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae, et homo circumferens mortalitatem suam, circumferens testimonium

peccati sui et testimonium quia superbis resistis; et tamen laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae. tu excitas ut laudare te delectet, quia fecisti nos ad te et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. da mihi, domine, scire et intellegere utrum sit prius invocare te an laudare te, et scire te prius sit an invocare te. sed quis te invocat nesciens te? aliud enim pro alio potest invocare nesciens. an potius invocaris ut sciaris? quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent sine praedicante? et laudabunt dominum qui requirunt eum: quaerentes enim inveniunt eum et invenientes laudabunt eum. quaeram te, domine, invocans te et invocem te credens in te: praedicatus enim es nobis. invocat te, domine, fides mea, quam dedisti mihi, quam inspirasti mihi per humanitatem filii tui, per ministerium praedicatoris tui.

1.2.2

et quomodo invocabo deum meum, deum et dominum meum, quoniam utique in me ipsum eum vocabo, cum invocabo eum? et quis locus est in me quo veniat in me deus meus, quo deus veniat in me, deus qui fecit caelum et terram? itane, domine deus meus? est quicquam in me quod capiat te? an vero caelum et terra, quae fecisti et in quibus me fecisti, capiunt te? an quia sine te non esset quidquid est, fit ut quidquid est capiat te? quoniam itaque et ego sum, quid peto ut venias in me, qui non essem nisi esses in me? non enim ego iam inferi, et tamen etiam ibi es, nam etsi descendero in infernum, ades. non ergo essem, deus meus, non omnino essem, nisi esses in me. an potius non essem nisi essem in te, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia? etiam sic, domine, etiam sic. quo te invoco, cum in te sim? aut unde venias in me? quo enim recedam extra caelum et terram, ut inde in me veniat deus meus, qui dixit, 'caelum et terram ego impleo'?

1.3.3

capiunt ergone te caelum et terra, quoniam tu imples ea? an imples et restat, quoniam non te capiunt? et quo refundis quidquid impleto caelo et terra restat ex te? an non opus habes ut quoquam continearis, qui contines omnia, quoniam quae imples continendo imples? non enim vasa

quae te plena sunt stabilem te faciunt, quia etsi frangantur non effunderis. et cum effunderis super nos, non tu iaces sed erigis nos, nec tu dissiparis sed conligis nos. sed quae imples omnia, te toto imples omnia. an quia non possunt te totum capere omnia, partem tui capiunt et eandem partem simul omnia capiunt? an singulas singula et maiores maiora, minores minora capiunt? ergo est aliqua pars tua maior, aliqua minor? an ubique totus es et res nulla te totum capit?

KAYNAKÇA

John Burnaby & the Editors, "Augustine," Encyclopedia Britannica, Macropedia., Vol. 14, 15th edn. (1993): 397. B. Struder, "Creation," Angelo D. Bernardino, ed. *Encyclopaedia of the Early Church*, Vol. 1. (Cambridge: James Clarke & Co., 1992). Struder notes that western theology based its doctrine of creation upon the works of Augustine

Peter Brown: *Augustine of Hippo: A Biography.* (London: Faber & Faber, 1967).

https://www.thelatinlibrary.com/august.html

FLAVIUS EUTROPIUS

İS 364-378 yılları arasında, İmparator Vespasianus döneminde yaşamış olan Eutropius, Roma tarihinin özetini yayımladığı yapıtı ile tanınmıştır. Senato sınıfına mensup olan Eutropius imparatorluğa bağlı olarak çeşitli siyasi görevlerde bulunmuştur.

Yapıtı:

Breviarum ab Urbe Condita:

Adından da anlaşılacağı üzere, Eutropius, yapıtında, Roma'nın kuruluşundan başlayarak, İmparator Iovianus'un 364'teki ölümüne kadar olan dönemin tarihinin kısa bir özetini vermiştir. On kısa kitaptan oluşan yapıtta Roma tarihinin önemli olayları aktarılmıştır.

Eutropius, yapıtını oluştururken özellikle Livius'un "*ab Urbe Condita*"sından yararlanmıştır, bunun dışında kendi şahit olduğu olayları da birinci ağızdan aktarmıştır.

LIBER PRIMUS

[1] Romanum imperium, quo neque ab exordio ullum fere minus neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, a Romulo exordium habet, qui Reae Silviae, Vestalis virginis, filius et, quantum putatus est, Martis cum Remo fratre uno partu editus est. Is cum inter pastores latrocinaretur, decem et octo annos natus urbem exiguam in Palatino monte constituit XI Kal. Maias, Olympiadis sextae anno tertio, post Troiae excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, anno trecentesimo nonagesimo quarto.

[2] Condita civitate, quam ex nomine suo Romam vocavit, haec fere egit. Multitudinem finitimorum in civitatem recepit, centum ex senioribus legit, quorum consilio omnia ageret, quos senatores nominavit propter senectutem. Tum, cum uxores ipse et populus suus non haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi Romae nationes atque earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum iniuriam Caeninenses vicit, Antemnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Veientes. Haec omnia

oppida urbem cingunt. Et cum orta subito tempestate non comparuisset, anno regni tricesimo septimo ad deos transisse creditus est et consecratus. Deinde Romae per quinos dies senatores imperaverunt et his regnantibus annus unus completus est.

[3] Postea Numa Pompilius rex creatus est, qui bellum quidem nullum gessit, sed non minus civitati quam Romulus profuit. Nam et leges Romanis moresque constituit, qui consuetudine proeliorum iam latrones ac semibarbari putabantur, et annum descripsit in decem menses prius sine aliqua supputatione confusum, et infinita Romae sacra ac templa constituit. Morbo decessit quadragesimo et tertio imperii anno.

[4] Huic successit Tullus Hostilius. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Roma duodecimo miliario sunt, Veientes et Fidenates, quorum alii sexto miliario absunt ab urbe Roma, alii octavo decimo, bello superavit, urbem ampliavit, adiecto Caelio monte. Cum triginta et duos annos regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit.

[5] Post hunc Ancus Marcius, Numae ex filia nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit, Aventinum montem civitati adiecit et Janiculum, apud ostium Tiberis civitatem supra mare sexto decimo miliario ab urbe Roma condidit. Vicesimo et quarto anno imperii morbo periit.

[6] Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic numerum senatorum duplicavit, circum Romae aedificavit, ludos Romanos instituit, qui ad nostram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos et non parum agrorum sublatum isdem urbis Romae territorio iunxit, primusque triumphans urbem intravit. Muros fecit et cloacas, Capitolium inchoavit. Tricesimo octavo imperii anno per Anci filios occisus est, regis eius, cui ipse successerat.

[7] Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili femina, captiva tamen et ancilla. Hic quoque Sabinos subegit, montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adiunxit, fossas circum murum duxit. Primus omnium censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum

incognitus erat. Sub eo Roma omnibus in censum delatis habuit capita LXXXIII milia civium Romanorum cum his, qui in agris erant. Occisus est scelere generi sui Tarquinii Superbi, filii eius regis, cui ipse successerat, et filiae, quam Tarquinius habebat uxorem.

[8] L. Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum, Volscos, quae gens ad Campaniam euntibus non longe ab urbe est, vicit, Gabios civitatem et Suessam Pometiam subegit, cum Tuscis pacem fecit et templum Jovis in Capitolio aedificavit. Postea Ardeam oppugnans, in octavo decimo miliario ab urbe Roma positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius eius, et ipse Tarquinius iunior, nobilissimam feminam Lucretiam eandemque pudicissimam, Collatini uxorem, stuprasset eaque de iniuria marito et patri et amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occidit. Propter quam causam Brutus, parens et ipse Tarquinii, populum concitavit et Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit; veniensque ad urbem rex portis clausis exclusus est, cumque imperasset annos quattuor et viginti cum uxore et liberis suis fugit. Ita Romae regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cum adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum miliarium possideret.

KAYNAKÇA:

Eutropius. Kısa Roma Tarihi, (çev.) Çiğdem Menzilcioğlu. İstanbul: Alfa Basım, 2016

https://www.thelatinlibrary.com/eutropius.html

HISTORIA

İnsanlar ilk olarak duygu ve düşüncelerini şiir ile, şarkı ile dizelere dökmüşlerdir. Yazılı kültüre geçildiğinde de ilk verilen eserler; müzikten ayrılan destanlar (*epos*) olmuştur. Dünya Edebiyatında ilk yazılı eserler destan türünde verilmiştir. İlkin sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılan destanlar sonraları yazıya geçirilmeye başlanmıştır. Düz yazıya destandan geçilmiş olduğu bir gerçektir. Yunan ve sonradan ondan etkilenen Latin edebiyatında da ilk eserler destan türünde verilmiştir. Bu destanlar sonraki çağlarda Yunan ve Romalı tarih yazarlarının da kullandıkları, yararlandıkları eserler olmuşlardır. Tarihin kaynağı da destanlardır; destanın yer yer bilinçli düşüncelere yer vermesi bu geçişi sağlamıştır. Örneğin; bir yerde Ilyada, Akhalar ile Troialılar arasındaki savaşları anlatmaktadır. Dolayısıyla tarih yazımının çekirdeğini, vezinli dizelerden oluşan destanlar oluşturmuştur.

Düzyazının ortaya çıkışı; mitolojiye karşı eleştirel bir karşı çıkışın uyanması; toplumsal kökenlere ve yerleşmiş geleneklere duyulan ilgi sonucu, İÖ 6. yüzyılda Yunanda tarih yazımı başlamıştır. Daha önceleri doğrudan doğruya efsaneye dayanan kültür, akla, bilince doğru yol almaya başlamıştır.

Homeros'tan sonra yazılmış olan destanlarda *genealogia* konusu ağır basmaktadır. Şairler artık kahramanların soy kütüklerini yazmaya, araştırmaya başlamışlardır. Daha önce evren ve nesnelerin kökeni hakkındaki meraklarını Homeros'un ve Hesiodos'un, yani "mitos"un aktardıkları ile gideren Yunanlar; İÖ 6. yüzyıl itibarıyla sorularına daha mantıklı cevaplar aramaya, daha doğrusu mantıklı sorular sormaya başlamışlardır. Böylece doğan bilimsel ve felsefi düşüncenin yanı sıra, meydana gelen olayları kaydetmek, insanın çeşitli konulardaki merakını tatmin etmek ihtiyacı doğmuştur. Mitolojik bilgilerin doğruluğunu araştıran, hatta birtakım nedenler ortaya atarak gerekçelendiren kişiler ortaya çıkmıştır. Bu tür merak, ilgi ve çabalar; bu devirde *Historia* denilen bir türün doğmasına neden olmuşlardır.

EUSEBIOS

Yaklaşık olarak İS 260-340 yılları arasında yaşamış olduğu ve Ceasarea kentinde doğduğu düşünülen Eusebios'un yaşam öyküsü hakkında çok fazla bilgimiz bulunmamaktadır. En önemli yapıtı, *Ekklesiastike Historia*'dır. On kitaptan oluşan bu yapıt kilise tarihi üzerine yazılmıştır ve doğu kilisesinin tarihi için elimizde bulunan en önemli kaynaktır. Yunanca olarak yazmış olan Eusebios'un yapıtı, Latinceye de çevrilmiştir.

Yazarın, İmparator Konstantin dönemine dek kronolojik bir dizgi sunan Chronicle adlı eserinin içeriği şu şekildedir:

- Babil tanrıları
- Babil kralları
- Asur Kralları
- Med, Lidya ve Pers Kralları
- Yahudi patrikler
- İsrail ve Yahuda yargıçları ve kralları
- Mısır kralları
- Sicyon kralları
- Argos Kralları
- Atina Kralları
- Yunan Olimpiyatları ve Olympiyat kazananları
- Korinthos Kralları
- Sparta Kralları
- Deniz Kanunları
- Makedonya Kralları

- Asia ve Syria Kralları
- Roma Kralları

KAYNAKÇA

- Attridge, Harold W.; Hata, Gohei, eds. (1992). *Eusebius, Christianity, and Judaism*. Detroit: Wayne State Univ. Press.
- Chesnut, Glenn F. (1986). *The first Christian histories : Eusebius, Socrates, Sozomen, Theodoret, and Evagrius* (2nd ed.). Macon, GA: Mercer University Press
- Eusebius (1984). *The History of the Church from Christ to Constantine*. G.A. Williamson, trans. New York: Dorset Press

Sextus Aurelius Victor

İS 4. yüzyılda yaşamış olan Aurelius Victor'un yaşamı hakkında elimizde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. 389 yılında kent praefectus'u olarak atandığı bilinmektedir.

Yapıtları:

- *De Caesaribus*

Aurelius Victor, bu yapıtında, Augustus döneminden başlayarak II. Konstantinus'a kadar olan Roma İmparatorluk tarihini anlatmıştır.

- *Origo Gentis Romanae*
- *De Viris Illustribus Romae*
- *Epitome de Caesaribus* (attributed)

Yazarın *De Caesaribus* metninin ilk kitabından bir kesit:

1 [1] Anno urbis septingentesimo fere vicesimoque, duobus etiam, mos Romae incessit uni prorsus parendi. Namque Octavianus, patre Octavio, atque adoptione magni avunculi Caesaris ac mox procerum consulto ob victoriam partium placide exercitam Augusti cognomento dictus, illectis per dona militibus atque annonae curandae specie vulgo ceteros haud difficulter subegit. [2] Eoque modo annis quattuor circiter et quadraginta actis morbo Nolae consumptus, adiectis imperio civium Raetia Illyricoque, ac pacata exterarum gentium ferocia nisi Germaniae, [3] quamquam tertius post Numam victo Antonio Ianum clauserit, quod iure Romano quiescentibus bellis accidebat. [4] Mores viro civiles lepidique flagrante haud modice luxuria ludorumque cupidine atque ad somnum intemperantie. [5] Doctorum, qui abunde erant, necessariorumque percultor, cum eloquentiae studio ac religionibus mire attineretur, [6] pater patriae ob clementiam ac tribunicia potestate perpetuo habitus; hincque uti deo Romae provinciisque omnibus per urbes celeberrimas vivo mortuoque templa, sacerdotes et collegia sacravere. [7] Felix adeo (absque liberis tamen simulque coniugio), ut Indi, Scythae, Garamantes ac Bactri legatos mitterent orando foederi.

2 [1] Dein Claudius Tiberius Nero, in Augusti liberos e privigno redactus arrogatione, ubi, quae metuebantur, satis tuta animadvertit, imperium complexus est, cuius nomen astu abnuebat: subdolus et occultior, hisque saepe simulando infensus, quae maxime cuperet, et insidiose deditus, quae odio erant; ingenio ad repentina longe acriore; bonis initiis deinde perniciosus, quaesitissimis in omnem fere aetatem sexumque libidinibus, atque atrocius puniens insontes noxios, suos pariter externosque. [2] Adhuc dum urbes et conventus exsecratur, Capreas insulam quaesiverat flagitiis obtentui. [3] Quare solutis militiae artibus direpta pleraque iuris Romani; nihilque praeter Cappadocas idque inter exordia in provinciam subactum remoto rege Archelao; compressaque Gaetulorum latrocinia, quae Tacfarinate duce passim proruperant. [4] Simul Marobodus callide circuinventus, Sueborum rex; neque minus contractas undique cohortes praetorias, quae dispersae proximis municipiis seu Romae quaeque per domos habebantur, in castra apud urbem redegit, qua tenebantur praefecturam appellans, vel augens, praetorio; nam ceteros paritorum praesidesque Augustue instituerat.

3 [1] Igitur Claudio febri an insidiis oppresso, cum imperium tres atque viginti, aevi octogesimum uno minus annos egisset, Gaius Caesar cognomento Caligula aventibus cunctis deligitur, maiorum gratiae parentisque. [2] Namque per filiam proavus Augustus, genere materne Agrippa, Drusus, Germanici pater, e quo is oriebatur, avi erant. [3] Quorum modestia atque immaturo, absque Octaviani, interitu vulgus, simul matris fratrumque, quos vario Tiberius exitio interceperat, permovebatur. [4] Qua causa nitebantur omnes casum tantae familiae lenire adolescentuli spe, tum quia natus in exercitu (unde cognomentum calceamento militari quaesiverat) legionibus carus acceptusque habebatur. [5] Praeterea prudentissimus quisque similem fore suis credebat; quod longe secus quasi naturae loge, quae crebro tamquam ex industria malos e bonis, agrestes ex doctioribus et ceteros huiuscemodi seu contra gignit. [6] Quo demum exemplo sapientium plures caruisse liberis utilius duxere. [7] Ceterum in Caligula haudquaquam vero plurimum aberant, quippe qui diu immania animi ita pudore ac parendi specie obtexerat, uti

merito vulgaretur neque meliores famulos neque atrociorem dominum illo fuisse. [8] Denique nactus potestatem, uti talia ingenia recens solent, anni mensibus egregia ad populum, inter patres, cum militibus gessit; delataque coniuratione quasi minus credens praedicavit vix convenire in eum, cuius vita nullius oneri aut incommodo esset. [9] Sed repente caesis primum vario facinore innocentium paucioribus tamquam beluae hausto sanguine ingenium exeruit; itaque deinceps triennium consumptum, cum senatus atque optimi cuiusque multiplici clade terramm orbis foedaretur. [10] Quin etiam sororum stupro ac matrimoniis illudens nobilibus deorum habita incedebat, cum Iovem se ob incestum, ex choro autem Bacchanali Liberum assereret. [11] Neque secus contractis ad unum legionibus spe in Germaniam transgrediendi conchas umbilicosque in ora maris Oceani legi iussit, [12] cum ipse nunc fluxo cultu Venerioque interesset, nanc armatus spolia a se non ex hominibus, sed caelestium capi dictitaret, scilicet quod huiuscemodi pisces Graecorum dicto, quis augendi omnia studium est, Nympharum lumina accepisset. [13] His elatus dominum dici atque insigne regni nectere capiti tentaverat. [14] Qua causa auctore Chaerea moti, quibus Romana virtus inerat, tanta pernicie rempublicam confosso eo levare; relatumque excellens Bruti facinus eiecto Tarquinio foret, si per Quirites modo militia exerceretur. [15] Verum ubi cives desidia externos barbarosque in exereitum cogere libido incessit, corruptis moribus libertas oppressa atque habendi auctum studium. [16] Interim dum senatus decreto gentem Caesarum, etiam muliebri sexu, omnemque affinitatem armati persequuntur, forte Vimius, ortus Epiri, centurio e cohortibus, quae palatium per opportunos locos obsidebant, Titum Claudium occultantem se repperit deformi latebra protractatoque eo exclamat apud socios, si sapiant, adesse principem. [17] Et sane quia vecors erat, mitissimus videbatur imprudentibus; quae res adversum nefariam patrui Neronis mentem auxilio neque apud fratris filium Caligulam invidiae fuit; quin etiam militares plebisque animos conciliaverat, dum flagrante suorum dominatione ipse contemptui miserabilior haberetur. [18] Talia plerisque memorantibus repente eum nullo retractante quae adorant turbae circumsistunt, simulque affluebant reliqui militum et vulgi magna

vis. Quod ubi patres accepere, mittunt ocius si valerent ausum comprimere. [19] Sed postquam variis tetrisque seditionibus civitas cunctique ordines lacerabantur, tamquam ex imperio omnes dedere se. [20] Ita Romae regia potestas firmata proditumque apertius mortalium conatus vacuos a fortuna caesosque esse.

KAYNAKÇA:

- H.W. Bird (1994) *Aurelius Victor: De Caesaribus*. Liverpool: Liverpool University Press.
- H.W. Bird (1984) *Sextus Aurelius Victor: A Historiographical Study*. Liverpool: Francis Cairns.
- W. den Boer (1972) *Some Minor Roman Historians*. Leiden: Brill.
- https://www.thelatinlibrary.com/victor.html

RUFIUS FESTUS

İS 4. yüzyılda yaşamış olan Rufius Festus'un yaşamı hakkında elimizde çok fazla bilgi bulunmamaktır. Asia proconsüllüğü yaptığını bildiğimiz Festus, Roma tarihinin bir özetini yazmıştır.

Breviarium rerum gestarum populi Romani:

Yazarın 370 yılında tamamladığı bu yapıt, otuz kitaptan oluşmaktadır. Kapsam olarak, Roma'nın kuruluş yıllarından İS 364 yılına kadar olan dönemde yaşanan askeri ve politik olaylar anlatılmıştır.

Yapıtın ilk kitabından bir kesit:

[1] Brevem fieri Clementia tua praecepit. Parebo libens praeceptis; quippe cui desit facultas latius eloquendi: ac morem secutus calculatorum, qui ingentes summas aeris brevioribus exprimunt; res gestas signabo, non eloquar. Accipe ergo, quo breviter dicta brevius computentur; ut annosam vetustatem populi Romani, ac prisci facta temporis, non tam legere tibi, gloriose Princeps, quam numerare videaris.

[2] Ab urbe igitur condita in ortum Perennitatis vestrae, quo prosperius factum Romanum imperium sortitus es, anni numerantur mille centum decem et septem, sic. Sub regibus, ducenti quadraginta tres: sub consulibus, quadringenti sexaginta septem: sub imperatoribus, quadringenti septem. Regnaverunt Romae per annos ducentos quadraginta tres, reges numero septem. Romulus regnavit annos triginta septem: senatores, per quinos dies singuli, annum unum: Numa Pompilius regnavit annos quadraginta tres: Tullus Hostilius regnavit annos triginta duos: Ancus Marcius annos viginti quattuor: Tarquinius Priscus regnavit annos triginta septem: Servius Tullius regnavit annos quadraginta quattuor: Lucius Tarquinius Superbus regno expulsus est anno vicesimo quinto. Consules deinde fuerunt a Iunio Bruto et Publicola in Pansam et Marcum Hirtium, numero DCCCCXVI; praeter eos, qui in eumdem annum sorte aliqua sunt subrogati, per annos quadringentos sexaginta septem. Quadraginta novem annis Romae consules defuerunt: sub decemviris, annis duobus; sub tribunis militum, annis quadraginta tribus. Sine

magistratibus Roma fuit annis quattuor. Imperatores ab Octaviano Caesare Augusto usque ad Iovianum fuerunt numero quadraginta quattuor, per annos quadringentos septem.

[3] Sub his igitur tribus imperandi generibus, hoc est regio, consulari, et imperatorio, quantum Roma profecerit, breviter indicabo. Sub regibus septem, per annos ducentos quadraginta tres, non amplius quam usque Portum atque Ostiam, intra octavum decimum milliarium a portis urbis Romae, utpote adhuc parvae, et a pastoribus conditae, cum finitimae earn circum civitates premerent, Romanum processit imperium. Sub consulibus, inter quos nonnumquam et dictatores fuerunt, per annos simul quadringentos sexaginta septem, usque trans Padum Italia occupata est: Africa subacta, Hispaniae accesserunt; Galliae et Britanniae tributariae factae sunt. Deinde Illyrici, Istrii, Liburni, Dalmatae, domiti sunt: ad Achaiam transitum est: Macedones subacti: cum Dardanis, Moesis, et Thracibus bellatum est: etiam ad Danuvium usque perventum. In Asia, expulso Antiocho, primum pedem posuerunt Romani: Mithridate victo; primum Ponti regnum occupatum est; et Armenia minor, quam idem tenuerat, armis obtenta est: in Mesopotamiam Romanus pervenit exercitus: cum Parthis foedus initum est; contra Corduenos, ac Saracenos, et Arabas bellatum est; Iudaea omnis devicta est: Cilices, et Syri in potestatem populi Romani devenerunt. Aegypti reges foederati erant. Sub imperatoribus vero per annos quadringentos septem, cum divisa reipublicae fortuna multi principes imperarent; accesserunt tamen Romanae urbi Alpes Maritimae, Alpes Cottiae, Rhaetiae, Noricae: Pannoniae, Moesiae; et omnis ora Danuvii in provincias est redacta: Pontus omnis, Armenia maior, Oriens totus cum Mesopotamia, Assyria, Arabia, et Aegypto, sub imperii Romani iura transivit.

[4] Quo autem ordine singulas provincias Romana respublica adsecuta sit, ostenditur ita. Prima provinciarum Sicilia facta est. Eam, victo Hierone, Siculorum rege, Marcellus consul obtinuit. Deinde a praetoribus recta est; postea commissa est praesidibus: nunc a consularibus administratur. Sardiniam et Corsicam Metellus vicit: qui et triumphavit de

Sardis, qui rebellavere saepe. Iunctaque illi administrado harum insularum fuerat: post quaelibet suos praetores habuit: nunc singulae a suis praesidibus reguntur. In Africam propter defensionem Siculorum Romana transmissa sunt signa. Ter Africa rebellavit: ad extremum, deleta per Africanum Scipionem Carthagine, provincia facta est: nunc sub proconsulibus agit. Numidia ab amicis regibus tenebatur: sed Iugurthae, ob necatos Adherbalem et Hiempsalem, Micipsae regis filios, bellum indictum est: et eo per Metellum consulem attrito, per Marium capto, in populi Romani potestatem Numidia pervenit. Mauretaniae a Boccho Rege obtentae sunt. Sed subacta omni Africa, Mauros Iuba rex tenebat; qui in causa belli civilis ab Iulio Caesare victus, mortem sibi propria manu conscivit. Ita Mauretaniae nostrae esse coeperunt: ac per omnem Africam sex provinciae factae sunt: ipsa, ubi Carthago est, proconsularis; Numidia, consularis; Byzacium, consularis; Tripolis et Mauritaniae duae; hoc est Sitifensis, et Caesariensis, sunt praesidales.

[5] Hispanis primum auxilium adversus Afros per Scipiones tulimus. Rebellantes Lusitanos in Hispania per Decimum Brutum continuimus; et usque Gades ad Oceanum mare pervenimus. Post ad Hispanos tumultuantes (?) Sylla cum exercitu missus, eos vicit. Celtiberi in Hispania saepe rebellavere: sed, misso iuniore Scipione, cum excidio Numantiae subacti sunt. Omnes prope Hispaniae, occasione belli Sertoriani, per Metellum, et Pompeium in deditionem acceptae sunt: postea, prorogato in quinquennium imperio, a Pompeio perdomitae sunt. Ad extremum quoque ab Octaviano Caesare Augusto Cantabri et Astures, qui freti montibus resistebant, deleti sunt. Ac per omnes Hispanias sex nunc sunt provinciae: Tarraconensis, Carthaginensis, Lusitania, Gallaecia, Baetica. Trans fretum etiam in solo terrae Africae, provincia Hispaniarum est, quae Tingitanica Mauretania cognominatur. Ex his Baetica et Lusitania consulares; ceterae praesidales sunt.

Kaynakça:

https://www.thelatinlibrary.com/festus.shtml

IULIUS OBSEQUENS

İS 4. Yüzyıl sonlarında dünyaya gelmiş olan Iulius Obsequens, *Prodigiorum liber* adlı yapıtında, İÖ 249-İÖ 12 yılları arasında Roma Cumhuriyetinde meydana gelmiş olduğuna inanılan mucize ve alametlere, çeşitli doğa olaylarına yer vermiştir. Yapıtını oluştururken Livius'tan yararlandığı düşünülmektedir.

L. Scipione C. Laelio coss. [A.U.C. 564 / 190 B.C.]

1. Iunonis Lucinae templum fulmine ictum ita ut fastigium valvaeque deformarentur. In finitimis pleraque de caelo icta. Nursiae sereno nimbi orti et homines duo exanimati. Tusculi terra pluit. Mula Reate peperit. Supplicatio per decem pueros patrimos matrimos totidemque virgines habita.

M. Messala C. Livio coss. [A.U.C. 566 / 188 B.C.]

2. Luce inter horam tertiam et quartam tenebrae ortae. In Aventino lapidum pluviae novendiali expiatae. In Hispania prospere militatum.

[Sp. Postumio Albino Q. Marcio Philippo coss.] [A.U.C. 568 / 186 B.C.]

3. Sacrum novendiale factum quod in Piceno lapidibus pluit ignesque caelestes multifariam orti levi afflatu complurium vestimenta adusserunt. Aedes Iovis in Capitolio fulmine icta. In Umbria semimas duodecim ferme annorum inventus aruspicumque iussu necatus. Galli qui Alpes transierunt in Italiam sine proelio eiecti.

M. Claudio Q. Fabio Labeone coss. [A.U.C. 571 / 183 B.C.]

4. In area Vulcani per biduum, in area Concordiae totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula nova maritima. Hannibal in Bithynia veneno periit. Celtiberi subacti.

L. Aemilio Paulo Cn. Baebio Tamphilo coss. [A.U.C. 572 / 182 B.C.]

5. Procellosa tempestas strage in urbe facta signa aenea in Capitolio deiecit, signa in circo maximo cum columnis evertit, fastigia templorum aliquot a culmine abrupta dissipavit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietae fulmine icta.

P. Cornelio Cethego M. Baebio Tamphilo coss. [A.U.C. 573 / 181 B.C.]

6. In area Vulcani et Concordia sanguinem pluit. Hastae Martis motae. Lanuvii simulacrum Iunonis Sospitae lacrimavit. Pestilentiae Libitina non suffecit. Ex Sibyllinis supplicatum cum sex mensibus non pluisset. Ligures proelio victi deletique.

Q. Fulvio L. Manlio coss. [A.U.C. 575 / 179 B.C.]

7. Nimbis continuis in Capitolio signa aliquot deiecta. Fulmine Romae et circa plurima decussa. In lectisternio Iovis terrae motu deorum capita se converterunt; lanx cum integumentis quae Iovi erant apposita decidit. De mensa oleas mures praeroserunt.

M. Iunio A. Manlio coss. [A.U.C. 576 / 178 B.C.]

8. Incendio circa forum cum plurima essent deusta, aedes Veneris sine ullo vestigio cremata. Vestae penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemilii pontificis maximi flagro caesa negavit ulterius interiturum. Supplicationibus habitis in Hispania et Histria bella prospere administrata.

C. Claudio Ti. Sempronio Graccho coss. [A.U.C. 577 / 177 B.C.]

Cn. Cornelio Q. Petillio coss. [A.U.C. 578 / 176 B.C.]

9. Cum immolassent victimas consules, iecur extabuit. Cornelius ex monte Albano rediens membris captus ad aquas Cumanas mortuus, Petilius contra Ligures dimicans occisus est.

M. Lepido Q. Mucio coss. [A.U.C. 579 / 175 B.C.]

10. Gravi pestilentia hominum boumque cadavera non sufficiente Libitina cum iacerent, vulturius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. Aelio Paeto M. Iunio coss. [A.U.C. 587 / 167 B.C.]

11. Romae aliquot loca sacra profanaque de caelo tacta. Anagniae terra pluit. Lanuvi fax ardens in caelo visa. Calatiae in agro publico per triduum et duas noctes sanguis manavit. Rex Illyrici Gentius et Macedoniae Perses devicit.

M. Marcello C. Sulpicio coss. [A.U.C. 588 / 166 B.C.]

12. In Campania multis locis terra pluit. In Praenestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Terracinae in aede Minervae mulieres tres, quae operatae sedebant, exanimatae. Ad lucum Libitinae in statua equestri aenea ex ore et pede aqua manavit diu. Galli Ligures deleti.

Comitia cum ambitiosissime fierent et ob hoc senatus in Capitolio haberetur, milvus volans mustelam raptam de cella Iovis in medio consessu patrum misit. Sub idem tempus aedes Salutis de caelo tacta. In colle Quirinali sanguis terra manavit. Lanuvii fax in caelo nocte conspecta. Fulmine pleraque discussa Cassini et sol per aliquot horas noctis visus. Teani Sidicini puer cum quattuor manibus et totidem pedibus natus. Urbe lustrata pax domi forisque fuit.

Cn. Octavio T. Manlio coss. [A.U.C. 589 / 165 B.C.]

13. Pestilentia fameque ita laboratum ut ex Sibyllinis populus circa compita sacellaque operaturus sederit. In aede Penatium valvae nocte sua sponte adapertae, et lupi Esquiliis et in colle Qurinali meridie apparuerunt exagitatique fuerunt. Urbe lustrata nihil triste accidit.

KAYNAKÇA

- Livy, Julius Obsequens. *History of Rome, Volume XIV: Summaries. Fragments. Julius Obsequens. General Index.* Translated by Alfred C. Schlesinger. Index by Russel M. Geer. Loeb Classical Library 404. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1959
- https://www.thelatinlibrary.com/obsequens.html#30

ERKEN İMPARATORLUK (PRINCIPATUS) DÖNEMİNDE TARİH YAZICILIĞI

Augustus'un uyguladığı politikanın (edebiytçılara verdiği destek ve teşvik) sonucu olarak Roma'da ilk kez Augustus zamanında yazarlar toplum içinde değer ve saygınlık kazandılar. İmparatordan teşvik gören ve kendilerine çeşitli olanaklar sağlanan şair ve yazarlar belirli edebi çevreler oluşturdular. Bu dönemde edebiyatın çeşitli kollarına olduğu gibi tarih yazıcılığına da yeni ana konular girmişti. Bu yeni konular, Augustus'un şahsının yüceltilmesi, barışın güzelliği, ulusal ülkülerin, ulusal duyguların yeniden uyandırılıp yayılması, Romalı erdemlerinin canlandırılması, böylece de Roma'da ahlak çöküntüsünün giderilerek durumun düzeltilmesi üzerinde odaklanıyordu.

Augustus kendisi de felsefi ve biyografik eserler, şiirler yazmıştır. İS 14 yılında öldüğünde arkasında dört belge bırakmıştı ve bunları ölmeden önce İS 13 yılında vesta rahibelerine teslim etmişti. Suetonius bu belgelerden söz etmiştir. 1. testamentum, 2. de funero suo, 3. index rerum a se gestarum/res gestae divi Augusti; 4. İmparatorluğun askeri ve finans durumunun özeti.

Monumentum Ancyranum: Bu anıt açık ve soylu bir dille Augustus'un başarılarını anlatıyordu. Bir nevi rapor. Propaganda. Gelecek kuşaklar için ataların geleneklerine bağlı, iyi bir imparatorun nasıl olmas gerektiğine ilişkin davranış örnekleri bırakmak. Tarihe yaklaşımı, ondan ders almak amacını güden bir yaklaşımdı.

Erken İmparatorluk Döenminin tamamı olmasa da hatırı sayılır bölümleriyle günümüze kadar ulaşmış tek tarih eseri Titus Livius'un Ab Urbe Condita'sıdır. Bu dönemin en önemli tarih yazarlarından diğeri C. Cornelius Tacitus'tur.

1. Titus Livius (İÖ 59-İS 17): Augustus tarafından tarihsel anıtların ve belgelerin bulunmasıyla görevlendirilmişti.
Politikadan ve ordudan uzak kalmıştır. Tarihçinin aynı zamanda bir eylem adamı olması gerektiği biçimindeki geleneği yakmıştır.

Günümüze ulaşan tek eseri: ***Ab urbe condita***. İÖ 27 yılında yazmaya başladığı eseri yayımlanmaya başlar başlamaz ona büyük ün sağlamıştır. 142 kitaptan oluşan bu esri, amacını açıkladığı bir praefatio (önsöz) ile başlar. Zaman dilimi olarak Roma'nın kuruluşundan İÖ 9 yılında Drusus'un ölümüne kadarli Roma tarihini kapsamaktadır.

Konuları, Romalıların yaşantıları, gelenekleri, Roma'nın eriştiği büyüklük, İmparatorluğu kurup geliştiren insanların hem savaş hem barıştaki başarıları. Amacı, Romalıların başarılarını anlatmak, Roma'yı yüceliğe ulaştıran kişileri, onların yaşayış biçimlerini sergilemek, İÖ 1. yüzyıldaki felaketlere yol açan ahlak çöküntüsünü anlatmaktır ki okuyucuları bundan gerekli dersleri çıkarabilsinler.

Yaklaşık dörtte biri (35 kitap) elimizde bulunan eserin ayıp kitapları hakkında bilgi edinmemize yarayacak bir özet (*epitome*) İS 1. yüzyılda yazılmıştı. Bu özet bugün elimizde bulunmamaktadır; ancak bundan çıkarılmış, her bir kitabın özetini içeren ve eserin eksik kısımlarını tamamlamada çok yardımcı olan *Periochae* adlı başka bir özet bugün mevcuttur. ancak bunda da 136. ve 137. kitaplar eksiktir.

Yurtsever. Amacı Roma'nın davasını daima haklı göstermekti. Partrici plebs mücadelesini tarafsızlıkla anlatır. Tarih olarak her zaman güvenilir ve inanılır değildir. Çünkü derin bir bilgi ve titiz bir araştırmaya dayanmamaktadır.

İlk on kitabı Roma'nın geçmişine ilişkin efsanelerden oluşur. Eseri destan havasındadır.

Eserinde sayısız nutuk vardır. Toplam 1650 kadardır. Karakter betimlemesi çok azdır; bunun yerine nutukları kullanmış karakter çiziminde.

2. Gaius Cornelius Tacitus (İS 56-120): Hatip olarak yetişmiştir . Devlet hizmetinde çeşitli görevlerde bulunmuştu.

Dialogus de Oratoribus: Latince olarak yazılmış en ilginç edebi eleştiri kitaplarından biri olarak bilinir. Roma'da Cumhuriyet Dönemindeki gibi iyi hatiplerin neden yetişmediği sorusunu ele alır.

Agricola: Encomium (Kayınbabasına övgü) Eserde Agricola'nın kişiliği, Britanya'daki başarıları, bölgenin coğrafi ve etnografik özellikleri, Britanya'dan döndükten sonra Agricola'nın yaşamı anlatılmaktadır. Eserde ayrıca Domitianus'un yönetiminin acımazlığını vurgulayan bir değüerlendirme bulunmaktadır.

Germania: Etnografi. Orta Avrupa'daki German kavimleri anlatılmakta, bölgenin coğrafi özellikleri üzerine bilgi verilmektedir. Bu eser tacitus'un ileride yazacağı tarih eserleri için bir ön çalışma sayılabilir.

Historiae: Tacitus'un ilk tarih kitabı. İmparator Nero'nun ölümünden başlayıp İmparator Domitianus'un ölümüne kadarki imparatorluk tarihini kapsayan bu kitap, Flavius Soyunun saltanatını anlatan bir eserdir. On dört kitaplık eserin günümüze ilk dört kitabı tam olarak ve beşinci kitabın da yarısı ulaşabilmiştir. Eserde olaylar yıl yıl anlatılır. Konu dışı sözler, karakter betimlemeleri, söylevler kullanır.

Annales: On altı ya da on sekiz kitaptan oluşan eserin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Augustus'tan sonra başa geçen dört imparatorun dönemini anlatmaktadır: Tiberius, Gaius, Claudius ve Nero.

Ders verme amacı güder tarih anlayışı. Geçmiş zaman şimdiki zamanı şekillendirir.

3. Principatus Döneminin diğer tarih Yazarları:

Aquilius Niger

Titus Labienus

Volumnius

Bibulus : **Augustus karşıtı olan bu yazarların eserleri günümüze kalmamıştır.**

Assinius Pollio

Q. Dellius: **Augustus'a yaranmak için yazanlar.**

A. Cremutius Cordus

Arulenus Rusticus

Herennius Senecio; **imparatorluk dönemi baskılarıyla karşılaşmışlardır.**

Velleius Paterculus: ***Historiae Romanae Libri Duo***. Eserinin ikinci kitabı günümüze ulaşmıştır. eseri bize kadar ulaşan en iyi Roma tarihi özetidir. Retorik öğeleri fazlaca kullanmıştır.
Valerius Maximus: *Facta et Dicta Memorabilia.* Dokuz kitaptan oluşan eseri gerçeklerin ve anekdotların bir derlemesi niteliğindedir. Roma tarihi ve kurumlarıyla ilgili çok değerli bilgiler içermektedir. **Roma'da kalabilmek için baştaki imparatora dalkavukluk etmek zorunda kalmışlardır.**

Aufidius Bassus, Bella Germaniae, günümüze ulaşmamıştır.
Pompeius Trogus
Fenestella
Quintus Curtius Rufus: İS 1. yüzyıl. *Historiae Alexandri Magni Macedonis*: 1. ve 2. kitaplar kayıptır, 3.-10. kitaplar sağlamdır. Tarih yazmayı serüven yazmaya dönüştürmüştür.
Gaius Suetonius Tranquillus (İS 69-150) Sayısız eserleri arasında ***De Viris Illustribus***

GEÇ İMPARATORLUK DÖNEMİNDEN GEÇ ANTİK ÇAĞA TARİH YAZICILIĞI

Bu dönemde imparatorluktaki baskıcı tutumlar, halkın politik yaşamdan tamamen kopması sonucu yazında da gerileme, hatta çöküş olmuştur. Bu döenden itibaren çoğu tarih yazarı, yıllık ya da Roma tarihi özeti yazmakla yetinmişlerdir. Yalnız bu dönem yazarlar arasında Ammianus Marcellinus'un bir kısmı günümüze kalan Roma tarihi eseri oldukça kapsamlı ve güvenilir bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

B. Demiriş, *Roma Yazınında Tarih yazıcılığı* (Başlangıçtan İS 5. Yüzyıla), İstanbul, 2006.

AMMIANUS MARCELLINUS

Yaklaşık olarak İS 330 ile 395 yılları arasında yaşamış olan Ammianus Marcellinus, Antakya'da doğmuştur. Askeri ve siyasi tecrübesi olduğunu bildiğimiz Ammianus'un yaşamı hakkında çok fazla bilgimiz bulunmamaktadır. Anadili Yunanca olmasına karşı Latince yazmayı tercih etmiştir. Roma tarihi için önemli bir kaynak teşkil eden oldukça kapsamlı ve güvenilir bir eser kaleme almıştır. ***Historiae*** adındaki bu eseri ile son Roma tarihçisi olarak da ün salmıştır. Ammianus Marcellinus, yapıtında, İS 96 yılında Domitianus'un ölümünden başlayarak İS 378 yılında Romalıların Gotlar karşısında aldıkları yenilgiye kadar geçen olayları kronolojik olarak aktarmıştır. Otuzbir kitaptan oluşan yapıtından, yalnızca on sekiz kitap, 353-378 yıllarını anlattığı 14.-31. kitaplar günümüze ulaşmıştır.

Aemilianus Marcellinus'un 14. kitabından bir kesit:

Galli Caesaris saevitia.

[1] 1 Post emensos insuperabilis expeditionis eventus languentibus partium animis, quas periculorum varietas fregerat et laborum, nondum tubarum cessante clangore vel milite locato per stationes hibernas, fortunae saevientis procellae tempestates alias rebus infudere communibus per multa illa et dira facinora Caesaris Galli, qui ex squalore imo miseriarum in aetatis adultae primitiis ad principale culmen insperato saltu provectus ultra terminos potestatis delatae procurrens asperitate nimia cuncta foedabat. Propinquitate enim regiae stirpis gentilitateque etiam tum Constantini nominis efferebatur in fastus, si plus valuisset, ausurus hostilia in auctorem suae felicitatis, ut videbatur. 2 Cuius acerbitati uxor grave accesserat incentivum, germanitate Augusti turgida supra modum, quam Hannibaliano regi fratris filio antehac Constantinus iunxerat pater, Megaera quaedam mortalis, inflammatrix saevientis adsidua, humani cruoris avida nihil mitius quam maritus; qui paulatim eruditiores facti processu temporis ad nocendum per clandestinos versutosque rumigerulos conpertis leviter addere quaedam male suetos falsa et placentia sibi discentes, adfectati

regni vel artium nefandarum calumnias insontibus adfligebant. 3 Eminuit autem inter humilia supergressa iam impotentia fines mediocrium delictorum nefanda Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina; cuius socrus cum misceri sibi generum, flagrans eius amore, non impetraret, ut ferebatur, per palatii pseudothyrum introducta, oblato pretioso reginae monili id adsecuta est, ut ad Honoratum tum comitem orientis formula missa letali omnino scelere nullo contactus idem Clematius nec hiscere nec loqui permissus occideretur.

4 Post hoc impie perpetratum quod in aliis quoque iam timebatur, tamquam licentia crudelitati indulta per suspicionum nebulas aestimati quidam noxii damnabantur. Quorum pars necati, alii puniti bonorum multatione actique laribus suis extorres nullo sibi relicto praeter querelas et lacrimas, stipe conlaticia victitabant, et civili iustoque imperio ad voluntatem converso cruentam, claudebantur opulentae domus et clarae. 5 Nec vox accusatoris ulla licet subditicii in his malorum quaerebatur acervis ut saltem specie tenus crimina praescriptis legum committerentur, quod aliquotiens fecere principes saevi: sed quicquid Caesaris implacabilitati sedisset, id velut fas iusque perpensum confestim urgebatur impleri. 6 Excogitatum est super his, ut homines quidam ignoti, vilitate ipsa parum cavendi ad colligendos rumores per Antiochiae latera cuncta destinarentur relaturi quae audirent. Hi peragranter et dissimulanter honoratorum circulis adsistendo pervadendoque divites domus egentium habitu quicquid noscere poterant vel audire latenter intromissi per posticas in regiam nuntiabant, id observantes conspiratione concordi, ut fingerent quaedam et cognita duplicarent in peius, laudes vero supprimerent Caesaris, quas invitis conpluribus formido malorum inpendentium exprimebat. 7 Et interdum acciderat, ut siquid in penetrali secreto nullo citerioris vitae ministro praesente paterfamilias uxori susurrasset in aurem, velut Amphiarao referente aut Marcio, quondam vatibus inclitis, postridie disceret imperator. Ideoque etiam parietes arcanorum soli conscii timebantur. 8 Adolescebat autem obstinatum propositum erga haec et similia multa scrutanda, stimulos admovente regina, quae abrupte mariti fortunas trudebat in exitium

praeceps, cum eum potius lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere utilia suadendo deberet, ut in Gordianorum actibus factitasse Maximini truculenti illius imperatoris rettulimus coniugem.

9 Novo denique perniciosoque exemplo idem Gallus ausus est inire flagitium grave, quod Romae cum ultimo dedecore temptasse aliquando dicitur Gallienus, et adhibitis paucis clam ferro succinctis vesperi per tabernas palabatur et conpita quaeritando Graeco sermone, cuius erat inpendio gnarus, quid de Caesare quisque sentiret. Et haec confidenter agebat in urbe ubi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem. Postremo agnitus saepe iamque, si prodisset, conspicuum se fore contemplans, non nisi luce palam egrediens ad agenda quae putabat seria cernebatur. Et haec quidem medullitus multis gementibus agebantur.

10 Thalassius vero ea tempestate praefectus praetorio praesens ipse quoque adrogantis ingenii, considerans incitationem eius ad multorum augeri discrimina, non maturitate vel consiliis mitigabat, ut aliquotiens celsae potestates iras principum molliverunt, sed adversando iurgandoque cum parum congrueret, eum ad rabiem potius evibrabat, Augustum actus eius exaggerando creberrime docens, idque, incertum qua mente, ne lateret adfectans. Quibus mox Caesar acrius efferatus, velut contumaciae quoddam vexillum altius erigens, sine respectu salutis alienae vel suae ad vertenda opposita instar rapidi fluminis irrevocabili impetu ferebatur.

KAYNAKÇA

- Ammianus Marcellinus. *History, Volume I: Books 14-19.* Translated by J. C. Rolfe. Loeb Classical Library 300. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1950.
- https://www.thelatinlibrary.com/ammianus.html

Jerome (*Eusebius Sophronius Hieronymus*)

Yaklaşık olarak İS 347/330-420 yılları arasında yaşamış ve Stridon'da doğmuş olan Jerome, Latin rahip, tanrıbilimci ve tarihçi olarak tanınmaktadır. İncil'i Latince'ye çevirmiş olan yazar, çok çeşitli konularda yapıtlar kaleme almıştır. Çevirileri, mektupları, teolojik yazıları, kommenterleri bulunmaktadır.

Jerome'nin Mektuplarından parçalar:

1: Ad Innocentium presbyterum de septies percussa

[1] Saepe a me, Innocenti carissime, postulasti, ut de eius miraculo rei, quae in nostram aetatem inciderat, non tacerem. cumque ego id verecunde et vere, ut nunc experior, negarem meque adsequi posse diffiderem, sive quia omnis humanus sermo inferior esset laude caelesti, sive quia otium quasi quaedam ingenii robigo parvulam licet facultatem pristini siccasset eloquii, tu e contrario adserebas in dei rebus non possibilitatem inspici debere, sed animum, neque eum posse verba deficere, qui credidisset in verbo.

[2.1] Quid igitur faciam? quod inplere non possum, negare non audeo. super onerariam navem rudis vector inponor et homo, qui necdum scalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragori. nunc mihi evanescentibus terris "caelum undique et undique pontus" [Verg. Aen. 3.193], nunc unda tenebris inhorrescens et caeca nocte nimborum spumei fluctus canescunt. [2.2] hortaris, ut tumida malo vela suspendam, rudentes explicem, clavum regam. pareo iam iubenti et, quia caritas omnia potest, spiritu sancto cursum prosequente confidam habiturus in utraque parte solacium: si me ad optatos portus aestus adpulerit, gubernator putabor; si inter asperos orationis anfractus inpolitus sermo substiterit, facultatem forsitan quaeras, voluntatem certe flagitare non poteris.

[3.1] Igitur Vercellae Ligurum civitas haud procul a radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro habitatore semiruta. hanc cum ex more consularis inviseret, oblatam sibi quandam mulierculam una cum adultero -- nam id

crimen maritus inpegerat -- poenali carceris horrore circumdedit. [3.2] neque multo post, cum lividas carnes ungula cruenta pulsaret et sulcatis lateribus dolor quaereret veritatem, infelicissimus iuvenis volens conpendio mortis longos vitare cruciatus, dum in suum mentitur sanguinem, accusavit alienum solusque omnium miser merito visus est percuti, quia non reliquit innoxiae, unde posset negare. [3.3] at vero mulier sexu fortior suo, cum eculeus corpus extenderet et sordidas paedore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis, quos tantum tortor alligare non poterat, suspexit ad caelum et volutis per ora lacrimis: 'tu,' inquit, testis, domine Iesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis et cordis, non ideo me negare velle, ne peream, sed ideo mentiri nolle, ne peccem. [3.4] at tu, miserrime homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? equidem et ipsa cupio mori, cupio invisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera. praesto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tantum mecum feram. non moritur, quisquis victurus occiditur.'

[4] Igitur consularis pastis cruore luminibus ut fera, quae gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet, et saevum dentibus frendens similem carnifici minitatus est poenam, nisi confiteretur sexus infirmior, quod non potuerat robur virile reticere.

[5.1] 'Succurre, domine Iesu: ad unum hominem tuum quam plura sunt inventa supplicia!' crines ligantur ad stipitem et toto corpore ad eculeum fortius alligato vicinus pedibus ignis adponitur, utrumque latus carnifex fodit nec papillis dantur indutiae: inmota mulier manet et a dolore corporis spiritu separato, dum conscientiae bono fruitur, vetuit circa se saevire tormenta. [5.2] iudex crudelis quasi superatus adtollitur, illa dominum deprecatur; solvuntur membra conpagibus, illa oculos ad caelum tendit; de communi scelere alius confitetur, illa pro confitente negat et periclitans ipsa alium vindicat periclitantem.

[6.1] Una interim vox: 'caede, ure, lacera; non feci. si dictis tollitur fides, veniet dies, quae hoc crimen diligenter excutiat; habebo iudicem meum.' [6.2] iam lassus tortor suspirabat in gemitum nec erat novo vulneri locus,

iam victa saevitia corpus, quod laniarat, horrebat: extemplo ira excitus consularis: 'quid miramini,' inquit, 'circumstantes, si torqueri mavult mulier, quam perire? adulterium certe sine duobus committi non potest et esse credibilius reor noxiam ream negare de scelere, quam innocentem iuvenem confiteri.'

[7.1] Pari igitur prolata in utrumque sententia damnatos carnifex trahit. totus ad spectaculum populus effunditur et, prorsus quasi migrare civitas putaretur, stipatis proruens portis turba densatur. et quidem miserrimi iuvenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput truncumque in suo sanguine volutatur cadaver. [7.2] postquam vero ad feminam ventum est et flexis in terram poplitibus super trementem cervicem micans elevatus est gladius et exercitatam carnifex dexteram totis viribus concitavit, ad primum corporis tactum stetit mucro letalis et leviter perstringens cutem rasurae modicae sanguinem adspersit. inbellem manum percussor expavit et victam dexteram gladio marcescente miratus in secundos impetus torquet. [7.3] languidus rursum in feminam mucro delabitur et, quasi ferrum ream timeret adtingere, circa cervicem torpet innoxium. itaque furens et anhelus lictor paludamento in cervicem retorto, dum totas expedit vires, fibulam, quae chlamydis mordebat oras, in humum excussit ignarusque rei ensem librat in vulnus et 'en tibi,' ait mulier, 'ex umero aurum ruit. collige multo quaesitum labore, ne pereat.'

KAYNAKÇA

Andrew Cain and Josef Lössl, *Jerome of Stridon: His Life, Writings and Legacy* (London and New York, 2009)

https://www.thelatinlibrary.com/jerome.html

SULPICIUS SEVERUS

Yaklaşık olarak İS 363 ile 425 yılları arasında yaşamış olan Sulpicius Severus, Aquitania'lı Hristiyan bir yazar olarak tanınmıştır. Soylu ve zengin bir ailenin mensubu olarak iyi eğitim almıştır. Hristiyanlık üzerine kronolojik bir yapıt kaleme almıştır.

Yapıtı:

Chronica*, *Chronicorum Libri duo* or *Historia sacra

Sulpicius Severus, kitabında, dünyanın oluşumundan başlayarak kendi dönemine kadar, din tarihinin kısa bir özetini vermiştir.

1. **Kitaptan Parçalar:**

LIBER PRIMUS

1 (1) Res a mundi exordio sacris litteris editas breviter constringere et cum distinctione temporum usque ad nostram memoriam carptim dicere aggressus sum, multis id a me et studiose efflagitantibus, qui divina compendiosa lectione cognoscere properabant, quorum ego voluntatem secutus non peperci labori meo, (2) quin ea, quas permultis voluminibus perscripta continebantur, duobus libellis concluderem, ita brevitati studens, ut paene nihil gestis subduxerim. (3) visum autem mihi est non absurdum, cum usque ad Christi crucem Apostolorumque actus per sacram historiam cucurrissem, etiam post gesta conectere; excidium Hierosolymae vexationesque populi Christiani et mox pacis tempora, ac rursum ecclesiarum intestinis periculis turbata omnia locuturus. (4) ceterum illud non pigebit fateri, me, sicubi ratio exegit, ad distinguenda tempora continuandamque seriem usum esse historicis mundialibus atque ex his, quae ad supplementum cognitionis deerant, usurpasse, ut et imperitos docerem et litteratos convincerem. (5) verumtamen ea quae de sacris voluminibus breviata digessimus, non ita legentibus auctor accesserim, ut praetermissis his, unde derivata sunt, appetantur; nisi cum illa quis familiariter noverit, hic recognoscat

quae ibi legerit; (6) etenim universa divinarum rerum mysteria non nisi ex ipsis fontibus hauriri queunt. nunc initium narrandi faciam.

2 (1) Mundus a Deo constitutus est abhinc annos iam paene sex milia, sicut processu voluminis istius digeremus; quamquam inter se parum consentiant, qui rationem temporum investigatam ediderunt. (2) quod cum vel Dei nutu vel vitio vetustatis eveniat, calumnia carere debebit. mundo autem condito homo factus est; viro Adam, mulieri Eva nomen fuit. sed constituti in paradiso, cum interdicta sibi arbore degustassent, in nostram velut exules terram eiecti sunt. (3) deinde ex his Cain atque Abel nascitur; sed Cain impius fratrem interemit. filium Enoch habuit, a quo primum civitas condita est, auctoris nomine vocitata. (4) ex hoc Irad atque ex eo Ma¸iahel nascitur. hic Mathusalam filium habuit isque Lamech genuit, a quo iuvenis occisus traditur, nec tamen nomen refertur occisi; quod quidem futuro mysterio fuisse praemissum a prudentibus aestimatur. (5) igitur Adam post necem filii minoris Seth filium procreavit, cum iam trigesimum et ducentesimum annum aetatis implesset, vixit autem annos DCCCCXXX. Seth vero Enos, Enos Kainan, Kainan Malaleel, Malaleel Iared, Iared Enoch genuit; qui ob iustitiam translatus a Deo traditur. (6) huius filius Mathusalam dictus est, qui Lamech genuit; ex quo Noë natus, iustitia egregius et prae ceteris mortalibus Deo carus acceptusque. (7) qua tempestate cum iam humanum genus abundaret, angeli, quibus caelum sedes erat, speciosarum forma virginum capti illicitas cupiditates appetierunt; ac naturae suae originisque degeneres, relictis superioribus, quorum incolae erant, matrimoniis se mortalibus miscuerunt. (8) hi paulatim mores noxios conserentes humanam corrupere progeniem, exque eorum coitu Gigantes editi esse dicuntur, cum diversae inter se naturae permixtio monstra gigneret.

3 (1) Quibus rebus offensus Deus maximeque malitia hominum, quae ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreverat.

sed Noë, virum iustum, vita innocens destinatae exemit sententiae. (2) idem admonitus a Deo diluvium terris imminere, arcam immensae magnitudinis ex lignis contexuit ac bitumine illitam impenetrabilem aquis reddidit, qua ille cum uxore ac filiis tribus et totidem nuribus clausus; volucrum etiam paria itidemque diversi generis bestiarum eodem claustro recepta, reliqua omnia diluvio absumpta. (3) igitur Noë, cum iam imbrium vim destitisse et quieto in salo arcam circumferri intellegeret, ratus, id quod erat, aquas decedere, corvum primum explorandae rei gratia, eoque non revertente - ut ego conicio, cadaveribus detentum - emisit columbam; quae cum consistendi locum non repperisset, reversa est. (4) rursum emissa folium olivae retulit, manifestum indicium, nudari cacumina arborum. tertio demum emissa non rediit; unde animadversum aquas destitisse. (5) ita Noë arcam egressus est. id gestum a mundi exordio post annos, ut ego comperio, II CC duos et quadraginta.

KAYNAKÇA

Barnes, Timothy D. 2010. *Early Christian Hagiography and Roman History. Tria Corda 5.* Tübingen: Mohr Siebeck

https://www.thelatinlibrary.com/sulpiciusseverus.html

HISTORIA AUGUSTA

Historia Augusta, İS 117 ile 284 yılları arasında hüküm sürmüş olan Roma imparatorları ve bazı varisleri üzerine, Latince olarak kaleme alınmış bir derlemedir. Derleme, yaşam öyküleri şeklinde oluşturulmuştur ve haklarında isimlerinden başka hiçbir şey bilinmeyen altı yazara atfedilmektedir:

Aelius Spartianus

Iulius Capitolinus

Volcatius Gallicanus

Aelius Lampridius

Trebellius Pollio

Flavius Vopiscus

Historia Augusta, İmparatorluk Dönemine ait faydalı bir kaynak olmakla birlikte, tarihsel olarak atlanan kısımlar ve zaman zaman verilen yanlış bilgiler, yapıtın güvenilirliğini zedelemektedir.

DE VITA HADRIANI AELII SPARTIANI (Hadrianus'un Hayatı)

I. 1 Origo imperatoris Hadriani vetustior a Picentibus, posterior ab Hispaniensibus manat, si quidem Hadria hortos maiores suos apud Italicam Scipionum temporibus resedisse in libris vitae suae Hadrianus ipse commemoret. 2 Hadriano pater Aelius Hadrianus cognomento Afer fuit, consobrinus Traiani imperatoris, mater Domitia Paulina Gadibus orta, soror Paulina nupta Serviano, uxor Sabina, atavus Maryllinus, qui primus in sua familia senator populi Romani fuit. 3 Natus est Romae VIIII. kl. Feb. Vespasiano septies et Tito quinquies consulibus. 4 ac decimo aetatis anno patre orbatus Ulpium Traianum praetorium tunc, consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, et Caelium Atatianum equitem Romanum tutores habuit. 5 imbutusque inpensius Graecis studiis, ingenio eius sic ad ea declinante, ut a nonnullis Graeculus diceretur,

II. 1 quinto decimo anno ad patriam redit ac statim militiam iniit, venando usque ad reprehensionem studiosus. 2 quare a Traiano abductus a patria et pro filio habitus nec multo post decemvir litibus iudicandis datus atque inde tribunus secundae Adiutricis legionis creatus. 3 post haec in inferiorem Moesiam translatus extremis iam Domitianis temporibus. 4 ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod a patruo magno Aelio Hadriano peritia caelestium callente praedictum esse conpererat. 5 Traiano a Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus in Germaniam superiorem translatus est. 6 ex qua festinans ad Traianum, ut primus nuntiaret excessum Nervae, a Serviano, sororis viro, qui et sumptibus et aere alieno eius prodito Traiani odium in eum movit diu detentus fractoque consulte vehiculo tardatus, pedibus iter faciens eiusdem Serviani beneficiarium antevenit. 7 fuitque in amore Traiani, nec tamen ei per paedagogos puerorum, quos Traianus impensius diligebat, + Gallo favente defuit. 8 quo quidem tempore cum sollicitus de imperatoris erga se iudicio Vergilianas sortes consuleret,

Quis procul ille autem ramis insignis olivae sacra farens ? Nosco crines incanaque menta regis Romani, primam qui legibus urbem fundabit, Curibus parvis et paupere terra missus in imperium magnum, cui deinde subibit, sors excidit, quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixerunt. 9 habuit autem praesumptionem imperii mox futuri ex fano quoque Niceforii Iovis manante responso, quod Apollonius Syrus Platonicus libris suis indidit. 10 denique satatim suffragante Sura ad amicitiam Traiani pleniorem redit, nepte per sororem Traiani uxore accepta favente Plotina, Traiano leviter, ut Marius Maximus dicit, volente.

III. 1 Quaesturam gessit Traiano quater et Articuleio consulibus,in qua cum orationem imperatoris in senatu agrestius pronuntians risus esset, usque ad summam peritiam et facundiam Latinis operam dedit. 2 Post quaesturam acta senatus curavit atque ad bellum Dacicum Traianum familiarius prosecutus est; 3 quando quidem et indulsisse vino se dicit Traiani moribus obsequentem atque ob hoc se a Traiano locupletissime muneratum. 4 Tribunus plebis factus est Candido et Quadrato iterum

conss., 5 in quo magistratu ad perpetuam tribuniciam potestatem omen sibi factum adserit, quod paenulas amiserit, quibus uti tribuni plebis pluviae tempore solebant, imperatores autem numquam. Unde hodieque imperatores sine paenulis a togatis videntur. 6 Secunda expeditione Dacica Traianus eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque duxit; quando quidem multa egregia eius facta claruerunt. 7 Quare adamante gemma, quam Traianus a Nerva acceperat, donatus ad spem successionis erectus est. 8 Praetor factus est Subsurano bis et Servianoiterum conss., cum sestertium iterum vicies ad ludos edendos a Traiano accepit. 9 Legatus postea praetorius in Pannoniam inferiorem missus Sarmatas compressit, disciplinam militarem tenuit, procuratores latius evagantes coercuit. 10 Ob hoc consul est factus. in quo magistratu ut a Sura conperit adoptandum se a Traiano esse, ab amicis Traiani contempni desiit ac neglegi. 11 Et defuncto quidem Sura Traiani ei familiaritas creavit, causa praecipue orationum quas pro imperatore dictaverat.

KAYNAKÇA

- Anonymous (c. 395). *Historia Augusta [Augustan History]* (in Latin).
- Baldwin, Barry (1984). *Studies on Late Roman and Byzantine History*, Literature, and Language. Volume 12 of London studies in classical philology. Brill Academic Publishing
- https://www.thelatinlibrary.com/sha.html

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT312 GEÇ DÖNEM ROMA EDEBİYATI TARİHİ II**
Dersin Sorumlusu	Prof. Dr. Ü. Fafo TELATAR
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	4
Dersin Türü	Teorik
Dersin İçeriği	Geç Dönem Roma Edebiyatı yazarları ve yapıtlarından seçmeler
Dersin Amacı	Klasik Dönem sonrası edebi eserler vermiş olan Romalı yazar ve ozanları tanımak, yapıtlarından parçalar okuyarak tartışmak.
Dersin Süresi	Dönemlik (14 Hafta)
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	Yok
Önerilen Kaynaklar	
Dersin Kredisi (AKTS)	J.H.Rose, A Handbook of Latin Literature,Bolchazy-Carducci Publishers Inc.,USA, 1996
Laboratuvar	
Diğer-1	

1. HAFTA:

- **Ovidius kimdir?**

Augustus dönemi (İ.Ö. 27-İ.S. 14) şiirinin son önemli temsilcisi sayılan Publius Ovidius Naso, Tristia adlı yapıtında yer alan otobiyografik şiirinde kendisi de söylediği gibi, atlı sınıfından, hali vakti yerinde bir ailenin iki çocuğundan biri olarak İ.Ö. 43 yılının 20 Mart günü Roma'ya 90 mil uzaklıktaki Sulmo kentinde doğmuştur (Ovidius, Tristia, X.10. 7-8). Sulmo bugünkü Abruzzo denilen bölgede yer alır. Orta İtalya'nın sulak bir vadisinde bulunur ve Paeligni olarak bilinen İtalyan kavimlerine ait belli başlı kentlerden biridir. Babasının hayali öncelikle oğullarının iyi bir hukuk eğitimi alması, hatip ve siyaset adamı olarak yetişmesi idi, bu nedenle küçük yaşlarından itibaren onlara iyi bir eğitim olanağı sundu. Ovidius Roma'da Arellius Fuscus ve Porcius Latro'yla hitabet üzerine çalıştı, sonra bu konuda daha derin bir eğitim almak amacıyla Yunanistan'a gitti. Eğitimi sırasında dostu, şair Macer Iliacus'la birlikte

Doğu’yu gezme ve tanıma fırsatı yakaladı. Öğrenimini bitirdikten sonra Roma’ya yerleşti ve başlangıçta bazı kamu işlerinde çalıştı. Ardından avukatlık yaptı. Babasının tüm itirazlarına rağmen Ovidius kendini tümüyle edebiyata verdi. Messalla Corvinus’un (Augustus döneminde yazın adamlarının iki büyük koruyucusundan biri) koruyuculuğunu yaptığı yazarlar çevresine girerek Horatius, Propertius, Verona’lı Macer, Ponticus ve Bassus gibi dönemin önemli şairleriyle tanışma fırsatı yakaladı. Ama ailesinin serveti her türlü gereksinimini karşılamaya yeterli olduğundan, sonraki dönemlerde bir edebiyat hamisine ihtiyaç duymadan yaşamını sürdürdü.

- **Ovidius’un eserleri nelerdir?**

Ovidius’un ilk eserleri *elegia* vezniyle yazılmış şiirlerden oluşur:

- **Amores**: Ozanın ilk yapıtıdır. İ.Ö. 20 yılından sonra beş kitap halinde yayımlanmıştır. Bu

yapıtın, olasılıkla, I. yüzyılda yayınlanmış ikinci baskısı, üç kitaptan oluşmuş ve günümüze bu şekilde ulaşmıştır. Amores 20 ila 100 dizeden, toplam 2460 dizeyi bulan 50 şiiri içerir.

- **Medea**: İ.Ö. I. ve İ.S. I. yüzyıllar arasında yazmış olduğu tragedyasıdır.Günümüze ulaşmayan ancak Quintilianus'un övgüyle bahsetmesinden anlaşılacağı kadarıyla yayımlandığında büyük başarı elde etmiştir.
- **Heroides**: Şiir şeklinde yazılmış toplam 21 mektuptur. Şiirlerin ana kahramanları mitolojik kadın kahramanlardır. Bu mektupların I-XV arası kadın kahramanların ağzından yazılmıştır. XVI-XXI ise karşılıklı yazılmış mektuplardır.
- **Ars Amatoria**: İlk iki kitabı erkeklere, üçüncü kitabı ise kadınlara seslenen ve onlara aşk konusunda bir öğretmen edasıyla ders veren Ars Amatoria, 2300 dizelik üç kitaptan oluşur.

- **Remedia Amoris** (Aşkın Çaresi):
- **Medicamina Faciei Femineae** (Kadınların Yüz Makyajı Üzerine): Bu eserden günümüze ancak 100 dize kalmıştır.

Ovidius 40'lı yaşlarında, içerik ve üslup açısından daha derin, edebiyatla felsefenin iç içe geçtiği eserler kaleme almaya başladı. Bu dönemde yazdığı eserleri:

- **Metamorphoses**: İskenderiyeli şair Nicandrus'u (İ.Ö. II. yüzyılda yaşamış şair, filolog ve hekimdir. Heteroioumena (Değişimler) isimli bugün kayıp olan eseri Ovidius'un Metamorphoses'ine esin kaynağı olmuştur.) örnek alarak Yunan mitolojisinden seçtiği 250 kadar söylenceyi bir araya topladı. Daha sonra, bu çalışmasını salt öykülerin bir araya toplandığı, sıradan bir eser görüntüsünden kurtararak içeriğini derinleştirdi ve tek bir konu üzerinde yoğunlaştı. Seçtiği

bütün öykülerde, bir insanın ya da bir şeyin başka bir biçime dönüşmesini, başkalaşmasını anlatmaya girişti. Birbirinden bağımsız öykülerin tek bir konuda birleştirilmesi İskenderiye şairleri arasında çok yaygındı. Bu eserinde Nicandrus'un dışında Ovidius'u etkileyen başka bir şair de Callimachus ve eseri Aitia'ydı. İ.S. 2 ile 8 yılları arasında yazdığı bu eser heksametron vezniyle en kısası 628, en uzunu 968 dizeden oluşan onbeş kitaplık epik bir şaheser olma yolunda ilerledi. Ama eser şairin yaşamının birden bire alt üst oluşuyla ve sürgün cezasına çarptırılıp Roma'dan uzaklaştırılmasıyla birlikte yara aldı ve Ovidius tarafından son bir gözden geçirilme şansını yitirdi. Ovidius, başına gelen bu umulmadık felaket sonucunda, İ.S. 8 yılında İmparator Augustus tarafından bir daha

dönmemek üzere Karadeniz kıyılarında bulunan Tomis'e sürgün edildi.

Sürgünde yazdığı eserler:

- **Tristia** (Hüzünler): elegia vezniyle yazılmış 3500 dizeden oluşan beş kitaplık bir eserdir.
- **Epistulae ex Ponto** (Karadeniz'den Mektuplar): 3200 dize, kırk altı elegia'dan oluşan dört kitaplık bu eserin, ilk üç kitabı İ.S. 13 yılında, dördüncüsü ise ölümünden hemen sonra basılır.
- **Ibis**: Hayali bir düşmana lanetler yağdırdığı, elegia vezniyle 322 dizelik bir şiirdir.
- **Halieutica**: heksametron vezniyle yazılmış 135 dizelik didaktik bir eserdir; Karadeniz'de yaşayan balık türlerini ve balıkçılığı konu edinmiştir.
- **Fasti**: Sürgüne gitmeden önce taslak haline getirdiği, Roma takvimindeki ayları açıklayan

bu eserinin eksik yerlerini Tomis'de tamamlamaya ve son biçimini vermeye çalışır. Ancak bu eserini sonlandıramaz. Altı kitaptan ve elegia vezniyle yazılmış yaklaşık 5000 dizeden oluşan Fasti, gün gün meydana gelen tarihi olayların, kutlanan bayramların, şenliklerin, dinsel törenlerin ve bunlarla ilgili geleneklerin şiirsel dökümüdür.

Bunlardan başka Ovidius'un yazdığı şüpheli olan ama ona atfedilen yapıtlar ise şöyledir:

- Consolatio ad Liviam
- Nux

- ***Elegeia* Ölçüsü Şöyledir:**

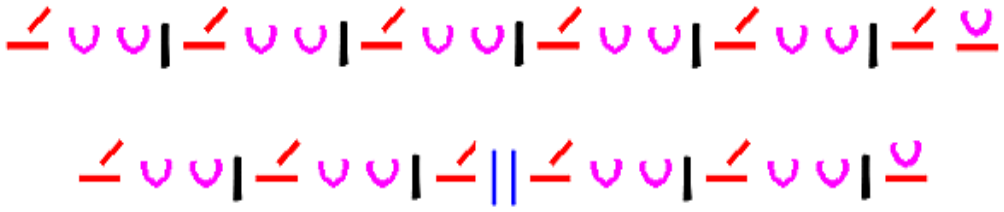

Ar-ma gra- | vī nu-me- | rō vi-o- |
len-ta-que | bel-la pa- | rā-bam
ē-de-re, |mā-te-ri- | ā | con-ve-ni- |
en-te mo- |dīs.

2.HAFTA

Aşağıdaki Şiiri Türkçe’ye Çevirelim

OVIDIUS. AMORES I.1
Epigramma Ipsius

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
tres sumus; hoc illi praetulit auctor opus.
ut iam nulla tibi nos sit legisse voluptas,
at levior demptis poena duobus erit.

I

Arma gravi numero violentaque bella parabam
edere, materia conveniente modis.
par erat inferior versus—risisse Cupido
dicitur atque unum surripuisse pedem.
'Quis tibi, saeve puer, dedit hoc in carmina iuris?
Pieridum vates, non tua turba sumus.
quid, si praeripiat flavae Venus arma Minervae,
ventilet accensas flava Minerva faces?
quis probet in silvis Cererem regnare iugosis,
lege pharetratae Virginis arva coli?
crinibus insignem quis acuta cuspide Phoebum
instruat, Aoniam Marte movente lyram?
sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia
regna;
cur opus adfectas, ambitiose, novum?

an, quod ubique, tuum est? tua sunt Heliconia tempe?
    vix etiam Phoebo iam lyra tuta sua est?
cum bene surrexit versu nova pagina primo,
    attenuat nervos proximus ille meos;
nec mihi materia est numeris levioribus apta,
    aut puer aut longas compta puella comas.'
Questus eram, pharetra cum protinus ille soluta
    legit in exitium spicula facta meum,
lunavitque genu sinuosum fortiter arcum,
    'quod' que 'canas, vates, accipe' dixit 'opus!'
Me miserum! certas habuit puer ille sagittas.
    uror, et in vacuo pectore regnat Amor.
Sex mihi surgat opus numeris, in quinque residat:
    ferrea cum vestris bella valete modis!
cingere litorea flaventia tempora myrto,
    Musa, per undenos emodulanda pedes!

3. HAFTA:

I.II. Şiir

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
strata, neque in lecto pallia nostra sedent,
et vacuus somno noctem, quam longa, peregi,
lassaque versati corporis ossa dolent?
nam, puto, sentirem, siquo temptarer amore.
an subit et tecta callidus arte nocet?
sic erit; haeserunt tenues in corde sagittae,
et possessa ferus pectora versat Amor.
Cedimus, an subitum luctando accendimus ignem?
cedamus! leve fit, quod bene fertur, onus.
vidi ego iactatas mota face crescere flammas
et rursus nullo concutiente mori.
verbera plura ferunt, quam quos iuvat usus aratri,
detractant prensi dum iuga prima boves.
asper equus duris contunditur ora lupatis,
frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
acrius invitos multoque ferocius urget
quam qui servitium ferre fatentur Amor.
En ego confiteor! tua sum nova praeda, Cupido;
porrigimus victas ad tua iura manus.
nil opus est bello—veniam pacemque rogamus;
nec tibi laus armis victus inermis ero.

necte comam myrto, maternas iunge columbas;
    qui deceat, currum vitricus ipse dabit,
inque dato curru, populo clamante triumphum,
stabis et adiunctas arte movebis aves.
ducentur capti iuvenes captaeque puellae;
    haec tibi magnificus pompa triumphus erit.
ipse ego, praeda recens, factum modo vulnus habebo
    et nova captiva vincula mente feram.
Mens Bona ducetur manibus post terga retortis,
    et Pudor, et castris quidquid Amoris obest.
omnia te metuent; ad te sua bracchia tendens
    vulgus 'io' magna voce 'triumphe!' canet.
blanditiae comites tibi erunt Errorque Furorque,
    adsidue partes turba secuta tuas.
his tu militibus superas hominesque deosque;
    haec tibi si demas commoda, nudus eris.
Laeta triumphanti de summo mater Olympo
    plaudet et adpositas sparget in ora rosas.
tu pinnas gemma, gemma variante capillos
    ibis in auratis aureus ipse rotis.
tunc quoque non paucos, si te bene novimus, ures;
    tunc quoque praeteriens vulnera multa dabis.
non possunt, licet ipse velis, cessare sagittae;
    fervida vicino flamma vapore nocet.
talis erat domita Bacchus Gangetide terra;

tu gravis alitibus, tigribus ille fuit.
Ergo cum possim sacri pars esse triumphi,
parce tuas in me perdere, victor, opes!
adspice cognati felicia Caesaris arma—
qua vicit, victos protegit ille manu.

4. HAFTA:

I.III ŞİİR

Iusta precor: quae me nuper praedata puella est,
    aut amet aut faciat, cur ego semper amem!
a, nimium volui—tantum patiatur amari;
    audierit nostras tot Cytherea preces!
Accipe, per longos tibi qui deserviat annos;
    accipe, qui pura norit amare fide!
si me non veterum commendant magna parentum
    nomina, si nostri sanguinis auctor eques,
nec meus innumeris renovatur campus aratris,
    temperat et sumptus parcus uterque parens—
at Phoebus comitesque novem vitisque repertor
    hac faciunt, et me qui tibi donat, Amor,
et nulli cessura fides, sine crimine mores
    nudaque simplicitas purpureusque pudor.
non mihi mille placent, non sum desultor amoris:
    tu mihi, siqua fides, cura perennis eris.
tecum, quos dederint annos mihi fila sororum,
    vivere contingat teque dolente mori!
te mihi materiem felicem in carmina praebe—
    provenient causa carmina digna sua.
carmine nomen habent exterrita cornibus Io
    et quam fluminea lusit adulter ave,
quaeque super pontum simulato vecta iuvenco

virginea tenuit cornua vara manu.
nos quoque per totum pariter cantabimur orbem,
iunctaque semper erunt nomina nostra tuis.

5. HAFTA

I. VI ŞİİR

Ianitor—indignum!—dura religate catena,
    difficilem moto cardine pande forem!
quod precor, exiguum est—aditu fac ianua parvo
    obliquum capiat semiadaperta latus.
longus amor tales corpus tenuavit in usus
    aptaque subducto pondere membra dedit.
ille per excubias custodum leniter ire
    monstrat: inoffensos derigit ille pedes.
At quondam noctem simulacraque vana timebam;
    mirabar, tenebris quisquis iturus erat.
risit, ut audirem, tenera cum matre Cupido
    et leviter 'fies tu quoque fortis' ait.
nec mora, venit amor—non umbras nocte volantis,
    non timeo strictas in mea fata manus.
te nimium lentum timeo, tibi blandior uni;
    tu, me quo possis perdere, fulmen habes.
Adspice—uti videas, inmitia claustra relaxa—
    uda sit ut lacrimis ianua facta meis!
certe ego, cum posita stares ad verbera veste,
    ad dominam pro te verba tremente tuli.
ergo quae valuit pro te quoque gratia quondam—
    heu facinus!—pro me nunc valet illa parum?
redde vicem meritis! grato licet esse quod optas.

tempora noctis eunt; excute poste seram!
Excute! sic, inquam, longa relevere catena,
nec tibi perpetuo serva bibatur aqua!
ferreus orantem nequiquam, ianitor, audis,
roboribus duris ianua fulta riget.
urbibus obsessis clausae munimina portae
prosunt; in media pace quid arma times?
quid facies hosti, qui sic excludis amantem?
tempora noctis eunt; excute poste seram!
Non ego militibus venio comitatus et armis;
solus eram, si non saevus adesset Amor.
hunc ego, si cupiam, nusquam dimittere possum;
ante vel a membris dividar ipse meis.
ergo Amor et modicum circa mea tempora vinum
mecum est et madidis lapsa corona comis.
arma quis haec timeat? quis non eat obvius illis?
tempora noctis eunt; excute poste seram!
Lentus es: an somnus, qui te male perdat, amantis
verba dat in ventos aure repulsa tua?
at, memini, primo, cum te celare volebam,
pervigil in mediae sidera noctis eras.
forsitan et tecum tua nunc requiescit amica —
heu, melior quanto sors tua sorte mea!
dummodo sic, in me durae transite catenae!
tempora noctis eunt; excute poste seram!
Fallimur, an verso sonuerunt cardine postes,

raucaque concussae signa dedere fores?
fallimur—inpulsa est animoso ianua vento.
ei mihi, quam longe spem tulit aura meam!
si satis es raptae, Borea, memor Orithyiae,
huc ades et surdas flamine tunde foris!
urbe silent tota, vitreoque madentia rore
tempora noctis eunt; excute poste seram!
Aut ego iam ferroque ignique paratior ipse,
quem face sustineo, tecta superba petam.
nox et Amor vinumque nihil moderabile suadent;
illa pudore vacat, Liber Amorque metu.
omnia consumpsi, nec te precibusque minisque
movimus, o foribus durior ipse tuis.
non te formosae decuit servare puellae
limina, sollicito carcere dignus eras.
Iamque pruinosus molitur Lucifer axes,
inque suum miseros excitat ales opus.
at tu, non laetis detracta corona capillis,
dura super tota limina nocte iace!
tu dominae, cum te proiectam mane videbit,
temporis absumpti tam male testis eris.
Qualiscumque vale sentique abeuntis honorem;
lente nec admisso turpis amante, vale!
vos quoque, crudeles rigido cum limine postes
duraque conservae ligna, valete, fores!

6. HAFTA

I.VIII

Est quaedam—quicumque volet cognoscere lenam,
audiat!—est quaedam nomine Dipsas anus.
ex re nomen habet—nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.
illa magas artes Aeaeaque carmina novit
inque caput liquidas arte recurvat aquas;
scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
licia, quid valeat virus amantis equae.
cum voluit, toto glomerantur nubila caelo;
cum voluit, puro fulget in orbe dies.
sanguine, siqua fides, stillantia sidera vidi;
purpureus Lunae sanguine vultus erat.
hanc ego nocturnas versam volitare per umbras
suspicor et pluma corpus anile tegi.
suspicor, et fama est. oculis quoque pupula duplex
fulminat, et gemino lumen ab orbe venit.
evocat antiquis proavos atavosque sepulcris
et solidam longo carmine findit humum.
Haec sibi proposuit thalamos temerare pudicos;
nec tamen eloquio lingua nocente caret.
fors me sermoni testem dedit; illa monebat
talia—me duplices occuluere fores:
'scis here te, mea lux, iuveni placuisse beato?

haesit et in vultu constitit usque tuo.
et cur non placeas? nulli tua forma secunda est;
me miseram, dignus corpore cultus abest!
tam felix esses quam formosissima, vellem—
non ego, te facta divite, pauper ero.
stella tibi oppositi nocuit contraria Martis.
Mars abiit; signo nunc Venus apta suo.
prosit ut adveniens, en adspice! dives amator
te cupiit; curae, quid tibi desit, habet.
est etiam facies, qua se tibi conparet, illi;
si te non emptam vellet, emendus erat.'
Erubuit. 'decet alba quidem pudor ora, sed iste,
si simules, prodest; verus obesse solet.
cum bene deiectis gremium spectabis ocellis,
quantum quisque ferat, respiciendus erit.
forsitan inmundae Tatio regnante Sabinae
noluerint habiles pluribus esse viris;
nunc Mars externis animos exercet in armis,
at Venus Aeneae regnat in urbe sui.
ludunt formosae; casta est, quam nemo rogavit—
aut, si rusticitas non vetat, ipsa rogat.
has quoque, quae frontis rugas in vertice portant,
excute; de rugis crimina multa cadent.
Penelope iuvenum vires temptabat in arcu;
qui latus argueret, corneus arcus erat.
labitur occulte fallitque volubilis aetas,
ut celer admissis labitur amnis aquis.

aera nitent usu, vestis bona quaerit haberi,
    canescunt turpi tecta relicta situ—
forma, nisi admittas, nullo exercente senescit.
    nec satis effectus unus et alter habent;
certior e multis nec tam invidiosa rapina
est.
    plena venit canis de grege praeda lupis.
Ecce, quid iste tuus praeter nova carmina vates
    donat? amatoris milia multa leges.
ipse deus vatum palla spectabilis aurea
    tractat inauratae consona fila lyrae.
qui dabit, ille tibi magno sit maior Homero;
    crede mihi, res est ingeniosa dare.
nec tu, siquis erit capitis mercede redemptus,
    despice; gypsati crimen inane pedis.
nec te decipiant veteres circum atria
cerae.
    tolle tuos tecum, pauper amator, avos!
qui, quia pulcher erit, poscet sine munere
noctem,
    quod det, amatorem flagitet ante suum!
Parcius exigito pretium, dum retia tendis,
    ne fugiant; captos legibus ure tuis!
nec nocuit simulatus amor; sine, credat amari,
    et cave ne gratis hic tibi constet amor!
saepe nega noctes. capitis modo finge dolorem,
    et modo, quae causas praebeat, Isis erit.
mox recipe, ut nullum patiendi colligat
usum,
    neve relentescat saepe repulsus amor.
surda sit oranti tua ianua, laxa ferenti;

audiat exclusi verba receptus amans;
et, quasi laesa prior, nonnumquam irascere laeso—
vanescit culpa culpa repensa tua.
sed numquam dederis spatiosum tempus in iram:
saepe simultates ira morata facit.
quin etiam discant oculi lacrimare coacti,
et faciant udas illa vel ille genas;
nec, siquem falles, tu periurare timeto—
commodat in lusus numina surda Venus.
servus et ad partes sollers ancilla parentur,
qui doceant, apte quid tibi possit emi;
et sibi pauca rogent—multos si pauca rogabunt,
postmodo de stipula grandis acervus erit.
et soror et mater, nutrix quoque carpat amantem;
fit cito per multas praeda petita manus.
cum te deficient poscendi munera causae,
natalem libo testificare tuum!
Ne securus amet nullo rivale, caveto;
non bene, si tollas proelia, durat amor.
ille viri videat toto vestigia lecto
factaque lascivis livida colla notis.
munera praecipue videat, quae miserit alter.
si dederit nemo, Sacra roganda Via est.
cum multa abstuleris, ut non tamen omnia donet,
quod numquam reddas, commodet, ipsa roga!

lingua iuvet mentemque tegat—blandire noceque;
    inpia sub dulci melle venena latent.
Haec si praestiteris usu mihi cognita longo,
    nec tulerint voces ventus et aura meas,
saepe mihi dices vivae bene, saepe rogabis,
    ut mea defunctae molliter ossa cubent.'
Vox erat in cursu, cum me mea prodidit umbra,
    at nostrae vix se continuere manus,
quin albam raramque comam lacrimosaque vino
    lumina rugosas distraherentque genas.
di tibi dent nullosque Lares inopemque senectam,
    et longas hiemes perpetuamque sitim!

7. HAFTA

I.IX

Militat omnis amans, et habet sua castra Cupido;
    Attice, crede mihi, militat omnis amans.
quae bello est habilis, Veneri quoque convenit aetas.
    turpe senex miles, turpe senilis amor.
quos petiere duces animos in milite forti,
    hos petit in socio bella puella viro.
pervigilant ambo; terra requiescit uterque—
    ille fores dominae servat, at ille ducis.
militis officium longa est via; mitte puellam,
    strenuus exempto fine sequetur amans.
ibit in adversos montes duplicataque nimbo
    flumina, congestas exteret ille nives,
nec freta pressurus tumidos causabitur Euros
    aptaque verrendis sidera quaeret aquis.
quis nisi vel miles vel amans et frigora noctis
    et denso mixtas perferet imbre nives?
mittitur infestos alter speculator in hostes;
    in rivale oculos alter, ut hoste, tenet.
ille graves urbes, hic durae limen amicae
    obsidet; hic portas frangit, at ille fores.
Saepe soporatos invadere profuit hostes
    caedere et armata vulgus inerme manu.
sic fera Threicii ceciderunt agmina Rhesi,
    et dominum capti deseruistis equi.
nempe maritorum somnis utuntur

amantes,
    et sua sopitis hostibus arma movent.
custodum transire manus vigilumque catervas
    militis et miseri semper amantis opus.
Mars dubius nec certa Venus; victique resurgunt,
    quosque neges umquam posse iacere,
cadunt.
Ergo desidiam quicumque vocabat amorem,
    desinat. ingenii est experientis amor.
ardet in abducta Briseide magnus Achilles—
    dum licet, Argeas frangite, Troes, opes!
Hector ab Andromaches conplexibus ibat ad
arma,
    et, galeam capiti quae daret, uxor erat.
summa ducum, Atrides, visa Priameide fertur
    Maenadis effusis obstipuisse comis.
Mars quoque deprensus fabrilia vincula sensit;
    notior in caelo fabula nulla fuit.
ipse ego segnis eram discinctaque in otia natus;
    mollierant animos lectus et umbra meos.
inpulit ignavum formosae cura puellae
    iussit et in castris aera merere suis.
inde vides agilem nocturnaque bella
gerentem.
    qui nolet fieri desidiosus, amet!

8. HAFTA

I.XV

Quid mihi Livor edax, ignavos obicis annos,
ingeniique vocas carmen inertis opus;
non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,
praemia militiae pulverulenta sequi,
nec me verbosas leges ediscere nec me
ingrato vocem prostituisse foro?
Mortale est, quod quaeris, opus. mihi fama perennis
quaeritur, in toto semper ut orbe canar.
vivet Maeonides, Tenedos dum stabit et Ide,
dum rapidas Simois in mare volvet aquas;
vivet et Ascraeus, dum mustis uva tumebit,
dum cadet incurva falce resecta Ceres.
Battiades semper toto cantabitur orbe;
quamvis ingenio non valet, arte valet.
nulla Sophocleo veniet iactura cothurno;
cum sole et luna semper Aratus erit;
dum fallax servus, durus pater, inproba lena
vivent et meretrix blanda, Menandros erit;
Ennius arte carens animosique Accius oris
casurum nullo tempore nomen habent.
Varronem primamque ratem quae nesciet aetas,
aureaque Aesonio terga petita duci?
carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,

exitio terras cum dabit una dies;
Tityrus et segetes Aeneiaque arma
legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit;
donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
discentur numeri, culte Tibulle, tui;
Gallus et Hesperiis et Gallus notus Eois,
et sua cum Gallo nota Lycoris erit.
Ergo, cum silices, cum dens patientis aratri
depereant aevo, carmina morte carent.
cedant carminibus reges regumque triumphi,
cedat et auriferi ripa benigna Tagi!
vilia miretur vulgus; mihi flavus Apollo
pocula Castalia plena ministret aqua,
sustineamque coma metuentem frigora myrtum,
atque a sollicito multus amante legar!
pascitur in vivis Livor; post fata quiescit,
cum suus ex merito quemque tuetur
honos.
ergo etiam cum me supremus adederit ignis,
vivam, parsque mei multa superstes erit.

9. HAFTA

II.6

Psittacus, Eois imitatrix ales ab Indis,
occidit—exequias ite frequenter, aves!
ite, piae volucres, et plangite pectora pinnis
et rigido teneras ungue notate genas;
horrida pro maestis lanietur pluma capillis,
pro longa resonent carmina vestra tuba!
quod scelus Ismarii quereris, Philomela, tyranni,
expleta est annis ista querela suis;
alitis in rarae miserum devertere funus—
magna, sed antiqua est causa doloris Itys.
Omnes, quae liquido libratis in aere cursus,
tu tamen ante alios, turtur amice, dole!
plena fuit vobis omni concordia vita,
et stetit ad finem longa tenaxque fides.
quod fuit Argolico iuvenis Phoceus Orestae,
hoc tibi, dum licuit, psittace, turtur erat.
Quid tamen ista fides, quid rari forma coloris,
quid vox mutandis ingeniosa sonis,
quid iuvat, ut datus es, nostrae placuisse
puellae?—
infelix, avium gloria, nempe iaces!
tu poteras fragiles pinnis hebetare zmaragdos
tincta gerens rubro Punica rostra croco.
non fuit in terris vocum simulantior ales—
reddebas blaeso tam bene verba sono!
Raptus es invidia—non tu fera bella movebas;
garrulus et placidae pacis amator eras.
ecce, coturnices inter sua proelia vivunt;
forsitan et fiunt inde frequenter anus.
plenus eras minimo, nec prae sermonis amore

in multos poteras ora vacare cibos.
nux erat esca tibi, causaeque papavera somni,
pellebatque sitim simplicis umor aquae.
vivit edax vultur ducensque per aera gyros
miluus et pluviae graculus auctor aquae;
vivit et armiferae cornix invisa Minervae—
illa quidem saeclis vix moritura novem;
occidit illa loquax humanae vocis imago,
psittacus, extremo munus ab orbe datum!
optima prima fere manibus rapiuntur avaris;
inplentur numeris deteriora suis.
tristia Phylacidae Thersites funera vidit,
iamque cinis vivis fratribus Hector erat.
Quid referam timidae pro te pia vota puellae—
vota procelloso per mare rapta Noto?
septima lux venit non exhibitura sequentem,
et stabat vacuo iam tibi Parca colo.
nec tamen ignavo stupuerunt verba palato;
clamavit moriens lingua: 'Corinna, vale!'
Colle sub Elysio nigra nemus ilice frondet,
udaque perpetuo gramine terra viret.
siqua fides dubiis, volucrum locus ille piarum
dicitur, obscenae quo prohibentur aves.
illic innocui late pascuntur olores
et vivax phoenix, unica semper avis;
explicat ipsa suas ales Iunonia pinnas,
oscula dat cupido blanda columba mari.
psittacus has inter nemorali sede receptus
convertit volucres in sua verba pias.
Ossa tegit tumulus—tumulus pro corpore magnus—
quo lapis exiguus par sibi carmen habet:

"colligor ex ipso dominae placuisse sepulcro;
ora fuere mihi plus ave docta loqui".

10. HAFTA

III.9

Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
et tangunt magnas tristia fata deas,
flebilis indignos, Elegia, solve capillos!
a, nimis ex vero nunc tibi nomen erit! —
ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
ardet in extructo, corpus inane, rogo.
ecce, puer Veneris fert eversamque pharetram
et fractos arcus et sine luce facem;
adspice, demissis ut eat miserabilis alis
pectoraque infesta tundat aperta manu!
excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli,
oraque singultu concutiente sonant.
fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
egressum tectis, pulcher Iule, tuis;
nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
quam iuveni rupit cum ferus inguen aper.
at sacri vates et divum cura vocamur;
sunt etiam qui nos numen habere putent.
Scilicet omne sacrum mors inportuna profanat,
omnibus obscuras inicit illa manus!
quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?
carmine quid victas obstipuisse feras?
et Linon in silvis idem pater 'aelinon!' altis
dicitur invita concinuisse lyra.
adice Maeoniden, a quo ceu fonte perenni
vatum Pieriis ora rigantur aquis —
hunc quoque summa dies nigro submersit Averno.
defugiunt avidos carmina sola rogos;
durant, vatis opus, Troiani fama laboris
tardaque nocturno tela retexta dolo.
sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt,
altera cura recens, altera primus amor.
Quid vos sacra iuvant? quid nunc Aegyptia prosunt
sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
cum rapiunt mala fata bonos — ignoscite fasso! —
sollicitor nullos esse putare deos.
vive pius — moriere; pius cole sacra — colentem
mors gravis a templis in cava busta trahet;
carminibus confide bonis — iacet, ecce, Tibullus:
vix manet e toto, parva quod urna capit!

tene, sacer vates, flammae rapuere rogales
    pectoribus pasci nec timuere tuis?
aurea sanctorum potuissent templa deorum
    urere, quae tantum sustinuere nefas!
avertit vultus, Erycis quae possidet arces;
    sunt quoque, qui lacrimas continuisse negant.
Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
    ignotum vili supposuisset humo.
hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
    mater et in cineres ultima dona tulit;
hinc soror in partem misera cum matre doloris
    venit inornatas dilaniata comas,
cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
    oscula nec solos destituere rogos.
Delia discedens 'felicius' inquit 'amata
    sum tibi; vixisti, dum tuus ignis eram.'
cui Nemesis 'quid' ait 'tibi sunt mea damna dolori?
    me tenuit moriens deficiente manu.'
Si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
    restat, in Elysia valle Tibullus erit.
obvius huic venias hedera iuvenalia cinctus
    tempora cum Calvo, docte Catulle, tuo;
tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
    sanguinis atque animae prodige Galle tuae.
his comes umbra tua est; siqua est modo corporis umbra,
    auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna,
    et sit humus cineri non onerosa tuo!

11. HAFTA

II.11

Prima malas docuit mirantibus aequoris undis
Peliaco pinus vertice caesa vias,
quae concurrentis inter temeraria cautes
conspicuam fulvo vellere vexit ovem.
o utinam, nequis remo freta longa moveret,
Argo funestas pressa bibisset aquas!
Ecce, fugit notumque torum sociosque Penates
fallacisque vias ire Corinna parat.
quam tibi, me miserum, Zephyros Eurosque timebo
et gelidum Borean egelidumque Notum!
non illic urbes, non tu mirabere silvas;
una est iniusti caerula forma maris.
nec medius tenuis conchas pictosque lapillos
pontus habet; bibuli litoris illa mora est.
litora marmoreis pedibus signate, puellae;
hactenus est tutum—cetera caeca via est.
et vobis alii ventorum proelia narrent;
quas Scylla infestet, quasve Charybdis aquas;
et quibus emineant violenta Ceraunia saxis;
quo lateant Syrtes magna minorque sinu.
haec alii referant ad vos; quod quisque loquetur,
credite! credenti nulla procella nocet.
Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
currit in inmensum panda carina salum;
navita sollicitus cum ventos horret iniquos
et prope tam letum, quam prope cernit aquam.
quod si concussas Triton exasperet undas,
quam tibi sit toto nullus in ore color!
tum generosa voces fecundae sidera Ledae
et 'felix,' dicas 'quem sua terra tenet!'
Tutius est fovisse torum, legisse libellos,
Threiciam digitis increpuisse lyram.
at, si vana ferunt volucres mea dicta procellae,
aequa tamen puppi sit Galatea tuae!
vestrum crimen erit talis iactura puellae,

Nereidesque deae Nereidumque pater.
vade memor nostri vento reditura secundo;
inpleat illa tuos fortior aura sinus!
tum mare in haec magnus proclinet litora Nereus;
huc venti spirent, huc agat aestus aquas!
ipsa roges, Zephyri veniant in lintea pleni,
ipsa tua moveas turgida vela manu!
primus ego adspiciam notam de litore puppim,
et dicam: 'nostros advehit illa deos!'
excipiamque umeris et multa sine ordine carpam
oscula. pro reditu victima vota cadet;
inque tori formam molles sternentur harenae,
et cumulus mensae quilibet esse potest.
Illic adposito narrabis multa Lyaeo—
paene sit ut mediis obruta navis aquis;
dumque ad me properas, neque iniquae tempora noctis
nec te praecipites extimuisse Notos.
omnia pro veris credam, sint ficta licebit—
cur ego non votis blandiar ipse meis?
haec mihi quamprimum caelo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo!

12. HAFTA

II.11

Prima malas docuit mirantibus aequoris undis
Peliaco pinus vertice caesa vias,
quae concurrentis inter temeraria cautes
conspicuam fulvo vellere vexit ovem.
o utinam, nequis remo freta longa moveret,
Argo funestas pressa bibisset aquas!
Ecce, fugit notumque torum sociosque Penates
fallacisque vias ire Corinna parat.
quam tibi, me miserum, Zephyros Eurosque timebo
et gelidum Borean egelidumque Notum!
non illic urbes, non tu mirabere silvas;
una est iniusti caerula forma maris.
nec medius tenuis conchas pictosque lapillos
pontus habet; bibuli litoris illa mora est.
litora marmoreis pedibus signate, puellae;
hactenus est tutum—cetera caeca via est.
et vobis alii ventorum proelia narrent;
quas Scylla infestet, quasve Charybdis aquas;
et quibus emineant violenta Ceraunia saxis;
quo lateant Syrtes magna minorque sinu.
haec alii referant ad vos; quod quisque loquetur,
credite! credenti nulla procella nocet.
Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
currit in inmensum panda carina salum;
navita sollicitus cum ventos horret iniquos
et prope tam letum, quam prope cernit aquam.
quod si concussas Triton exasperet undas,
quam tibi sit toto nullus in ore color!
tum generosa voces fecundae sidera Ledae
et 'felix,' dicas 'quem sua terra tenet!'
Tutius est fovisse torum, legisse libellos,
Threiciam digitis increpuisse lyram.
at, si vana ferunt volucres mea dicta procellae,
aequa tamen puppi sit Galatea tuae!
vestrum crimen erit talis iactura puellae,

Nereidesque deae Nereidumque pater.
vade memor nostri vento reditura secundo;
inpleat illa tuos fortior aura sinus!
tum mare in haec magnus proclinet litora Nereus;
huc venti spirent, huc agat aestus aquas!
ipsa roges, Zephyri veniant in lintea pleni,
ipsa tua moveas turgida vela manu!
primus ego adspiciam notam de litore puppim,
et dicam: 'nostros advehit illa deos!'
excipiamque umeris et multa sine ordine carpam
oscula. pro reditu victima vota cadet;
inque tori formam molles sternentur harenae,
et cumulus mensae quilibet esse potest.
Illic adposito narrabis multa Lyaeo—
paene sit ut mediis obruta navis aquis;
dumque ad me properas, neque iniquae tempora noctis
nec te praecipites extimuisse Notos.
omnia pro veris credam, sint ficta licebit—
cur ego non votis blandiar ipse meis?
haec mihi quamprimum caelo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo!

13. HAFTA

II.16

Pars me Sulmo tenet Paeligni tertia ruris—
    parva, sed inriguis ora salubris aquis.
sol licet admoto tellurem sidere findat,
    et micet Icarii stella proterva canis,
arva pererrantur Paeligna liquentibus undis,
    et viret in tenero fertilis herba solo.
terra ferax Cereris multoque feracior uvis;
    dat quoque baciferam Pallada rarus ager;
perque resurgentes rivis labentibus herbas
    gramineus madidam caespes obumbrat humum.
At meus ignis abest. verbo peccavimus uno!—
    quae movet ardores est procul; ardor adest.
non ego, si medius Polluce et Castore ponar,
    in caeli sine te parte fuisse velim.
solliciti iaceant terraque premantur iniqua,
    in longas orbem qui secuere vias!—
aut iuvenum comites iussissent ire puellas,
    si fuit in longas terra secanda vias!
tum mihi, si premerem ventosas horridus Alpes,
    dummodo cum domina, molle fuisset iter.
cum domina Libycas ausim perrumpere Syrtes
    et dare non aequis vela ferenda Notis.
non quae virgineo portenta sub inguine latrant,
    nec timeam vestros, curva Malea, sinus;
non quae submersis ratibus saturata Charybdis
    fundit et effusas ore receptat aquas.
Quod si Neptuni ventosa potentia vincat,
    et subventuros auferat unda deos,
tu nostris niveos umeris inpone lacertos;
    corpore nos facili dulce feremus onus.
saepe petens Hero iuvenis transnaverat undas;
    tum quoque transnasset, sed via caeca fuit.
At sine te, quamvis operosi vitibus agri
    me teneant, quamvis amnibus arva natent,
et vocet in rivos currentem rusticus undam,

frigidaque arboreas mulceat aura comas,
non ego Paelignos videor celebrare salubres,
non ego natalem, rura paterna, locum—
sed Scythiam Cilicasque feros viridesque Britannos,
quaeque Prometheo saxa cruore rubent.
Ulmus amat vitem, vitis non deserit ulmum;
separor a domina cur ego saepe mea?
at mihi te comitem iuraras usque futuram—
per me perque oculos, sidera nostra, tuos!
verba puellarum, foliis leviora caducis,
inrita, qua visum est, ventus et unda ferunt.
Siqua mei tamen est in te pia cura relicti,
incipe pollicitis addere facta tuis,
parvaque quamprimum rapientibus esseda mannis
ipsa per admissas concute lora iubas!
at vos, qua veniet, tumidi, subsidite, montes,
et faciles curvis vallibus este, viae!

14. HAFTA

III.15

Quaere novum vatem, tenerorum mater Amorum!
raditur hic elegis ultima meta meis;
quos ego conposui, Paeligni ruris alumnus —
nec me deliciae dedecuere meae —
siquid id est, usque a proavis vetus ordinis heres,
non modo militiae turbine factus eques.
Mantua Vergilio, gaudet Verona Catullo;
Paelignae dicar gloria gentis ego,
quam sua libertas ad honesta coegerat arma,
cum timuit socias anxia Roma manus.
atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
moenia, quae campi iugera pauca tenent,
'Quae tantum' dicat 'potuistis ferre poetam,
quantulacumque estis, vos ego magna voco.'
Culte puer puerique parens Amathusia culti.
aurea de campo vellite signa meo!
corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:
pulsanda est magnis area maior equis.
inbelles elegi, genialis Musa, valete,
post mea mansurum fata superstes opus.

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu / Syllabus

Dersin Kodu ve İsmi *Course Title and Code*	**LAT404 Şiir (Seçmeler)**
Dersin Sorumlusu *Course Coordinator*	Dr. Öğr. Üyesi Serap Kalaycıoğulları
Dersin Düzeyi *Course Level*	Lisans
Dersin Kredisi *Course Credits*	2
Dersin Türü *Course Type*	Teorik
Dersin İçeriği *Course Content*	Latin ozanlarından seçmeler
Dersin Amacı *Course Goals*	Latin ozanların özgün şiirlerinden çeviriler yaparak öğrencilerin çeviri ve yorum becerilerinin gelişmesini sağlamak.
Dersin Süresi *Office Day-Hours*	Haftada 2 ders saati
Eğitim Dili *Language of Instruction*	Türkçe
Ön Koşul *Prerequisites*	Yok.
Önerilen Kaynaklar *Recommended Sources*	E. J. Kenney, Ovid Heroides XVI-XXI, Cambridge University Press
Dersin Kredisi (AKTS) *ECTS*	2
Laboratuvar *Laboratory*	Yok.
Diğer-1 *Others*	

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

P. OVIDI NASONIS EPISTVLAE HEROIDVM Kaynak: www.thelatinlibrary.com

XVI. Paris Helenae

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
et plus quam vellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem,
lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam:
uror—habes animi nuntia verba mei.
parce, precor, fasso, nec vultu cetera duro
perlege, sed formae conveniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit; nec te frustra promiserit, opto,
hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
namque ego divino monitu—ne nescia pecces—
advehor et coepto non leve numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
longa Phereclea per freta puppe vias.
illa dedit faciles auras ventosque secundos—
in mare nimirum ius habet orta mari.
perstet et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
deferat in portus et mea vota suos.
attulimus flammas, non hic invenimus, illas.
hae mihi tam longae causa fuere viae.
nam neque tristis hiems neque nos huc appulit error;
Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
findere—quas habeo, di tueantur opes.
nec venio Graias veluti spectator ad urbes;
oppida sunt regni divitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro;
te prius optavi quam mihi nota fores.
ante tuos animo vidi quam lumine vultus;
prima tulit vulnus nuntia fama tui.
nec tamen est mirum, si sicut oportuit arcu,
missilibus telis eminus ictus amo.
sic placuit fatis; quae ne convellere temptes,
accipe cum vera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar;
iam gravidus iusto pondere venter erat.
illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
flammiferam pleno reddere ventre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae

visa seni Priamo, vatibus ille refert.
arsurum Paridis vates canit Ilion igni—
pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediis nemorosae vallibus Idae
devius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ovis placidae nec amantis saxa capellae
nec patulo tardae carpitur ore bovis;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
et freta prospiciens arbore nixus eram—
ecce, pedum pulsu visa est mihi terra moveri—
vera loquar veri vix habitura fidem—
constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos—
fas vidisse fuit, fas sit mihi visa referre—
inque dei digitis aurea virga fuit.
tresque simul divae, Venus et cum Pallade Iuno,
graminibus teneros inposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
cum mihi 'pone metum!' nuntius ales ait:
'arbiter es formae; certamina siste dearum,
vincere quae forma digna sit una duas.'
neve recusarem, verbis Iovis imperat et se
protinus aetheria tollit in astra via.
mens mea convaluit, subitoque audacia venit
nec timui vultu quamque notare meo.
vincere erant omnes dignae iudexque querebar
non omnes causam vincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat,
hanc esse ut scires, unde movetur amor.
tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
iudicium donis sollicitare meum.
regna Iovis coniunx, virtutem filia iactat;
ipse potens dubito fortis an esse velim.
dulce Venus risit; 'nec te, Pari, munera tangant
utraque suspensi plena timoris,' ait;
'nos dabimus, quod ames, et pulchrae filia Ledae
ibit in amplexus pulchrior illa tuos.'
dixit, et ex aequo donis formaque probata
victorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, versis ad prospera fatis
regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepto,
addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae;
multarum votum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
sed nymphis etiam curaque amorque fui.
quas super Oenonen facies mutarer in orbem

nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
lumina cum placido victa sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum visa placebas?
ardebam, quamvis hic procul ignis erat.
nec potui debere mihi spem longius istam,
caerulea peterem quin mea vota via.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi
quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis;
ardua proceris spoliantur Gargara silvis,
innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naves
texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et vela sequentia malo
accipit et pictos puppis adunca deos;
qua tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
at pater et genetrix inhibent mea vota rogando
propositumque pia voce morantur iter;
et soror effusis ut erat Cassandra capillis,
cum vellent nostrae iam dare vela rates,
'quo ruis?' exclamat, 'referes incendia tecum!
quanta per has nescis flamma petatur aquas!'
vera fuit vates; dictos invenimus ignes
et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior ventisque ferentibus usus
applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio vir me tuus: hoc quoque factum
non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quidquid Lacedaemone tota
ostendi dignum conspicuumque fuit;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam
lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut vidi, obstipui praecordiaque intima sensi
attonitus curis intumuisse novis.
his similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
venit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu venisses pariter certamen in illud,
in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
nullaque de facie nescia terra tua est;
nec tibi par usquam Phrygia nec solis ab ortu
inter formosas altera nomen habet!
credis et hoc nobis?—minor est tua gloria vero
famaque de forma paene maligna tua est.
plus hic invenio, quam quod promiserat illa,

et tua materia gloria victa sua est.
ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
et visa es tanto digna rapina viro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
ludis et es nudis femina mixta viris.
quod rapuit, laudo; miror quod reddidit umquam.
tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
tene meo paterer vivus abire sinu?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem
nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
vel mihi virginitas esset libata vel illud
quod poterat salva virginitate rapi.
da modo te, quae sit Paridis constantia nosces:
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iovis,
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est virtus Pallade dante mihi.
nec piget aut umquam stulte legisse videbor;
permanet in voto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti!
non ego coniugium generosae degener opto,
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
invenies, medios ut taceamus avos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis vix obeunda, tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta videbis
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion adspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
vix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices: 'quam pauper Achaia nostra est!'
una domus quaevis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram:
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu divite digna;
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare novis.
cum videas cultus nostra de gente virorum,
qualem Dardanias credis habere nurus?
da modo te facilem nec dedignare maritum,

rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx, tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus
et qui Myrtoas crimine signat aquas;
nec proavo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus! totis indignus noctibus ille
te tenet amplexu perfruiturque tuo;
at mihi conspiceris posita vix denique mensa
multaque quae laedant hoc quoque tempus habet.
hostibus eveniant convivia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et invideo—quid ni tamen omnia narrem?—
membra superiecta cum tua veste fovet.
oscula cum vero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos;
lumina demitto cum te tenet artius ille,
crescit et invito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus; et te, lasciva, notavi
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero volui flammam compescere, at illa
crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne videam, versa cervice recumbo;
sed revocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito; dolor est meus illa videre,
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem,
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi verba damus; sentis mea vulnera, sentis;
atque utinam soli sint ea nota tibi.
a, quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a, quotiens aliquem narravi potus amorem,
ad vulnus referens singula verba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci;
ille ego, si nescis, verus amator eram.
quin etiam ut possem verbis petulantius uti,

non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa
atque oculis aditum nuda dedere meis
pectora vel puris nivibus vel lacte tuamve
complexo matrem candidiora Iove.
dum stupeo visis—nam pocula forte tenebam—
tortilis a digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam veteres resupinus amores
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis;
quae mihi non aliud, quam formidare locutae
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset victor habere toro,
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest nisi te, formosa, precari
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Iove digna viro, ni Iove nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus
aut hic Taenaria contegar exul humo!
non mea sunt summa leviter destricta sagitta
pectora; descendit vulnus ad ossa meum!
hoc mihi, nam repeto, fore ut a caeleste sagitta
figar, erat verax vaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem—
sic habeas faciles in tua vota deos.
multa quidem subeunt; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam
castaque legitimi fallere iura tori?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam,
hanc faciem culpa posse carere putas?
aut faciem mutes aut sis non dura, necesse est;
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis;
haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
vix fieri, si sunt vires in semine amorum,
et Iovis et Ledae filia casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim quaeso crimina solus ego.
nunc ea peccemus quae corriget hora iugalis,

si modo promisit non mihi vana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest.
non habuit tempus, quo Cresia regna videret
aptius—o mira calliditate virum!
'res, et ut Idaei mando tibi,' dixit iturus,
'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neglegis absentis, testor, mandata mariti;
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris: ignorat, nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro.
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui:
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem;
utere mandantis simplicitate viri!
sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaevis tibi numina meque
adstringam verbis in sacra vestra meis;
tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis ne me videare secuta,
ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum;
exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi;
quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest armis instructa virisque;
iam facient celeres remus et aura vias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
teque novam credet vulgus adesse deam,
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
caesaque sanguineam victima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi! pars a me vix dicitur ulla futuri.
plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
concitet et vires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
crede mihi, vanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces
et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe nova vexit Pagasaeus Iason,

laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo;
quaeque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam vestrae copia terrae:
illa viris dives, dives abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
quam Paris aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
hostibus et causam nominis inde tuli.
paene puer iuvenes vario certamine vici,
in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neve putes, non me nisi comminus esse timendum,
figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuventae,
instruere Atriden num potes arte mea?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
unus is innumeri militis instar erit.
quid valeam nescis et te mea robora fallunt;
ignoras cui sis nupta futura viro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
aut cedent Marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
coniuge; certamen praemia magna movent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
nomen ab aeterna posteritate feres
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
exige cum plena munera pacta fide.

Kullanılan Kaynaklar:

Cantarella, Raffaele, *Storia della Letteratura Greca*, Nuova Accademia Editrice, Milano 1962

Conte, Gian Bagio, *Latin Literature, a History*, Translated by Joseph B.Solodow, The Jonh

Hopkins University Press, London, 1994.

Çelgin, Güler, …….

Erim, Müzehher, *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987.

Martialis,

Michael von Albrecht, *A History of Roman Literature*, Volume Two, E.J.Brill, New York,

1997

Oxford Classical Dictionary, Oxford University Press, Oxford, 1984, 1996, 2012.

Ovidius, *Metamorphoses,* Trans.by F.J.Miller,

Paratore, Ettore, *La Letteratura Latina dell'Eta Imperiale*, Sansoni/Academia, Milano, 1969

Riposati, Benedetto, *Storia della Letteratura Latina*, Societa Editrice Dante Aligieri, Roma,

1973.

Rose, H.J., *A Handbook of Greek Literature*, London, 1964.

---------- *A Handbook of Latin Literature*, University Paperbacks, London, 1967.

Suetonius, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çevirenler, F.Telatar, G.Özaktürk, Türk Tarih Kurumu

Yayınları, Ankara, 2008.

Roma edebiyatı gösterdiği gelişime göre şu dönemlere ayrılabilir:

I-Edebiyat öncesi çağ : Tam olarak saptanamayan bir tarihten Birinci Kartaca savaşının sonuna dek (İ.Ö. 241)

II- Başlangıç çağı (Klasik öncesi çağı): İ.Ö. 241 den Sulla'nın ölümüne dek (İ.Ö. 78)

III- Klasik çağ (Altın Çağ): Sulla'nın ölümünden Augustus'un ölümüne dek (İ.S. 14) süren bu dönem iki bölümde incelenir:

Caesar ya da Cicero dönemi: Sulla'nın ölümünden Caesar'ın (İ.Ö.44) ya da Cicero'nun ölümüne dek (İ.Ö. 43).

Augustus dönemi: İ.Ö. 44 ya da 43 'ten İ.S. 14'e dek**.**

IV- İmparatorluk Çağı (Klasik sonrası çağ ya da Gümüş çağ) İ.S.14'ten İmparator Iustinianus'un hukuk alanında yaptığı yeniliklere dek (İ.S. 550). Bu çağ kendi içinde üçe ayrılabilir.

İmparatorluğun altın çağı: Tiberius'tanTraianus'a dek (İ.S. 14-117)

İmparatorluğun gümüş çağı: Hadrianus'tan Antoninusların sonuna dek: (117-192)

İmparatorluğun düşüş çağı: 193'ten Corpus iuris Iustiniani'nin yürürlüğe girmesine dek (yaklaşık İ.S. 550)

V- Hıristiyan edebiyatı: 2. yüzyıldan 6. yüzyıla dek. 6.- XIII. Yüzyıllarda daha çok yayılarak ve düşünülmeyen gelişmelerle birlikte ilerlemesini sürdürür.

VI- Ortaçağ Latin edebiyatı: Hıristiyan dünyası bu edebiyat sayesinde tüm Avrupa'da kendisini ifade etmeyi sürdürmüştür. XIV. –XVI. Yüzyıllarda kendini kanıtlamıştır.

VII. Humanistik Latin Edebiyatı: Günümüze dek.

Roma Edebiyatının Gümüşçağ Döneminin Tarihsel, Ekonomik ve Kültürel Çerçevesi

İç savaşlardan sonra gelen Augustus dönemi barış ve iç huzuru getirmiştir (Pax Romana). Augustus döneminden başlayarak dışarıda toprak ele geçirmek amacıyla çıkılan seferler de gittikçe azalmıştır. İmparatorların pek çoğu Roma imparatorluğunun yeterince büyüdüğünü kabul etmişlerdir. Bununla birlikte dışarıdaki genişleme bu dönem boyunca sürmüştür: Küçük Asya'nın doğusu ve Lycia gibi Britannia, Germania'nın bazı kesimleri, Mauretania (Afrika'nın Cebelitarık Boğazına yakın yerleri) , Thracia imparatorluk topraklarına katılmıştır. İ.S. 100 yılından hemen sonra Roma İmparatorluğu en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Traianus (98-138), Dacia'yı, Armenia'yı ve Mesopotmia'yı boyunduruk altına almıştır. Basra Körfezi ile Hazar denizi kıyısındaki yerler ele geçirilememiştir. Bu dönemde ele geçirilen toprakların büyük bir kesimi Yunan ve Roma kültürünün izlerini taşıyacaktır ve birçoğunda da Latin Dili egemen olacaktır.

Başkent Roma en uzak bölgelere bile çok iyi yollarla bağlanmıştır. Lüks sayılan eşyalar İtalya'ya getirilmiştir; bunlar arasında Hindistan'dan getirilen pahalı taşlar ve Çin ipeği de bulunuyordu. İtalya'da şaraplarını, yağını, terra sigillata (sigillatus, a, um adorno, ornato di figurini)gibi el yapımı ürünlerini batı eyaletlerine satmıştır. İtalya yarımadası Akdeniz'de gemiyle yapılan ticaretin merkezi durumuna gelmiştir.

Dışarıdan bakıldığında göz kamaştıran bu görüntünün yanı sıra özellikle İtalya'da ekonomik bir çöküş kendini gösteriyordu. Caesar ve Augustus'un toprak dağıtmasına karşın*, Latifundia*'nın (= *vasto proprieta di terreni, grande podere*) yayılması, küçük çiftçinin aleyhine gelişmiş ve gittikçe yaygınlaşmıştı. Orta ve güney İtalya'nın kırsal kesiminde yaşayan halk elindeki toprakları yitirip de yoksullaşınca kentlere gelmiştir. Bu durum kolayca ortadan kaldırılamayacak sıkıntılar yaratmıştır. Bu sıkıntı halka parasız ekmek dağıtmak ve onu eğlendirmek için oyunlar düzenlemekle bile ortadan kaldırılamamıştır. Latifundia'lar büyüse bile, Hellenistik modele dayanan kölelik sisteminin omzuna yüklenmiş ekonomi beklenmedik bir biçimde başarısızlığa uğramıştır. Mal sahibinin araç gerece dikkatlice bakması ve çiftliğin kontrolünü kendisinin yapması başarılı bir tarım politikası için kaçınılmazdır. Sonuç olarak değerli tarım arazileri otlak olarak kullanılıyordu. Çeşitli maddi olanaklarla kölelerde daha çok sorumluluk duygusu yaratma ve bir tür bağımsızlık düşüncesi uyandırma girişimlerinde bulunulmuştur. Küçük toprak parçalarını özgür çiftçilere kiralama yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır.

İmparatorluk gücünü hala İtalya'dan ve Roma'dan alıyordu, ancak bu durum çabuk değişecekti. Yavaş yavaş eyaletler gelişip parlamıştır, çünkü imparatorluk memurlarının belirlediği vergiler hala yeterince ağır olmasına karşın, cumhuriyet döneminin her yıl değişen kamu memurlarının koyduğu vergilere göre daha az keyfiydi ve önceden tahmin edilene yakındı. Eyaletlerin güçlenen ekonomisi yağ ve şarap üretiminde İtalya ile yarışır duruma gelmiştir. Galya'nın ve İspanya'nın seçkin kişileri senatoya girmeye başlamışlardır; bunun belli başlı amaçlarından biri şuydu: Bu seçkin kişilerin varsıllığı Roma'ya aktarılabilirdi. Seneca

Apocolocynthosis (Kabaklaşma) adlı yapıtında bu konuya şakayla karışık şöyle değinmiştir: “İmparator Claudius herkese vatandaşlık haklarından yararlanma hakkı vermeden önce tam zamanında ölmüştür.” Bu şakacı söz hor görülen imparatorun ileriyi görme yeteneği ile Roma seçkin sınıfının ileriyi göremeyen insanları arasındaki farkı belirtir. Bu sırada İtalya yeniden canlanıyordu. Yeni senatörlerin kendi eyaletlerini temsil etmesi kaçınılmaz bir duruma gelmişti. Bu durum bu dönem boyunca imparatorluğun batıdaki eyaletleri için oldukça gerçekleşmişti. Doğudaki eyaletler için bu daha sonra gerçekleşecektir.

Bu eyaletlerin ekonomik bağımsızlığı arttıkça, eyaletler arasındaki ticaret azalmıştır. Bu dönemin sonuna doğru, örneğin Hadrianus döneminde, ekonomik üstünlüğünü yitirmesi üzerine Roma’nın politik ve yazınsal alandaki parlaklığının artık sönmeye başladığı açıkça görülmektedir. Hadrianus’un Hellenizm sevgisi özellikle Roma yazınının yazgısını belirlemiştir. Roma yazınının gerilemeye başlaması tarihi bir gelişmenin sonucudur. Gittikçe etkili olan askeri güçlerdeki İtalya doğumlu erlerin sayısı azalmıştır; İmparatorluğun genişlemesi ile birlikte birçok imparator eyaletlerde seçilmiştir ve Hadrianus’un durumunda olduğu gibi, bu imparatorlar yeterli barış ortamı olmasına karşın, sınır boylarına gidip varlıklarıyla oraları korumak zorunda kalmışlardır. İmparator Hadrianus çeşitli nedenlerle eyaletleri dolaşmıştır: askeri düzenlemeler ve savunma; eyaletler arasındaki yönetim koordinasyonu, eyaletlerin isteklerini, kendisini onların ortak sembolü olarak gösterip, öğrenmek ve yönlendirmek ihtiyacı; eyaletlerdeki, özellikle de Hellen kültürünün izlerini taşıyan bölgelerdeki durumu gözlemlemek için içinde duyduğu istek. İ.S.1.yüzyılda bu tür gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştı. İmparatorun kendisi tarafından hazırlanıp gerçekleştirilen askeri seferler kısa sürmekteydi ve kimi zaman planlanmış kısa bir geziyi andırıyordu. Nero’nun Domus Aurea’sı[1] ve Domitianus’un sarayı gibi çok

[1] Altın Ev: Nero’nun, İ.S.64 yılındaki yangından sonra inşa edilmiş, çok fazla para harcanarak yapılması ve aşırı derecede süslü olmasıyla bilinen evi (Suet. *Ner.*31; Tac. *Ann.* 15, 42). Nero özellikle Roma’nın ortasında çok geniş bir yeri imparatorluğa ait bir parka çevirmekle kınanmıştır; bu parkın içinde Palatium tepesinden yapay bir gölün çevresindeki Oppius (Esquilinum tepesinin iki yükseltisinden biri) ve Caelium (Roma’nın yedi

büyük boyutlardaki yapılar yedi tepeli Roma'nın hala imparatorluğun inşaat sanayiinde merkez olduğunu kanıtlıyordu. Domitianus'un sarayı ile boy ölçüşebilecek ya da onu geçecek bir yapı daha sonra Roma'da değil de İstanbul'da yapılacaktı: Ayasofya

Böyle bir tarihi ve sosyal çerçeve içinde İmparatorluk ya da Gümüş çağ dediğimiz dönem Roma'da ve Roma'nın dışındaki yaşamda büyük politik, sosyal, dini ve kültürel değişimler ve unutulmaz olaylarla dolu olarak 5 yüzyıl sürmüştür. Augustus'un ölümüyle imparatorluğun politik organizasyonu bozulmaya başlamıştır, oysa Augustus bu imparatorluğu 40 yıl boyunca bilgelik ve alçak gönüllülükle yönetmişti. Her karışıklık döneminden sonra yeni düzenlemeler yapılmıştır, bu karışıklıkların tohumları çok büyük olan imparatorluğun içinde, hatta cumhuriyetin son döneminin acı dolu olaylarında aranmalıdır.

İmparatorların tahta peşpeşe zorla çıkmaları imparatorluk ve yönetimle ilgili çok ağır sorunlar doğurmuştu, bir yandan imparatorların zorbalığı ve Principatus, senatorler partisi, yönetici sınıf ve işçiler arasındaki mücadele açıkça ortaya çıkmıştır, öte yandan da kişilerde princeps'e ve devlet düzenine karşı duyulan güvensizliği gittikçe derinleştirmiştir. Genel bir memnuniyetsizlik tüm sosyal sınıflar arasında gitgide yayılıyordu, baskıcı yasaların sertliği korku saçıyordu: *proscriptio*'lar, toplu kıyımlar, sürgünler kuşku uyandıran, dik kafalı ya da *princeps*'in gücüne başkaldıran yurttaşların yakasına yapışıyordu, çamur atma ve yaltaklanma, onur dolu yüksek görevler için prestij ve başarı silahı olarak kullanılıyordu. Sarayın ve üst tabaka yurttaşlarının, özellikle de senatörlerin alışkanlıklarında aşırıya kaçmalarının kışkırttığı kamusal ve kişisel bozulma toplumun her tabakasında kendini gösteriyordu. Artık senatörler kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmez olmuşlardı ve Caesar'ların isteklerinin tam bir kölesi durumuna gelmişlerdi. Koca

---

tepesinden en güney doğuda olanı) tepesine dek uzanan kır manzaralı bahçelerin içine serpiştirilmiş tek tek evler vardı. Eve, Nero'nun kocaman bronzdan bir yontusunun yerleştirildiği sütunlu bir girişle yeni Via Sacra boyunca ilerlenerek Forum tarafından giriliyordu. Palatium ve Esquilinum tepelerinde var olan imparatorluk mallarına çok görkemli yapılar eklenmişti.

imparatorluk antik dünyaya damgasını vurduktan ve halklara yasalarını kabul ettirdikten sonra, yıkıma doğru gidiyordu. Etik, politik ve düşünsel değerlerinden yoksun kalınca, yeni hıristiyanlık uygarlığına boyun eğmiştir.

EDEBİYATIN ORTAYA ÇIKIŞ KOŞULLARI

Senatonun ve cumhuriyet yönetiminin kamu görevlilerinin rolleri değişmiştir. Karşı koyanların cezalandırılması, senatodaki eski aileleri temsil edenlerin sayısını azaltmıştır. Özellikle praetorluk muhafız alayından olan askeri önderlerin saraydaki nufuzları artmıştır. Cumhuriyetçi görüntü korunurken, bunun arkasında imparatorluk memurları ortaya çıkmıştır, bu kesimde aristokrat senatörler değil, azatlılar yönetici olarak bile yer alıyorlardı.

Hem edebiyatta hem de senatoda İtalyan soylularının temsilcileri gittikçe azalmaktaydı; öte yandan da eyalet temsilcilerinin sayıları artmıştır. Plinius'lar gibi Padus ırmağının kuzeyinden gelen ve halâ önemini korumakta olan edebiyatçılardan başka bir dizi yerli Hispanialı ortaya çıktı. Bunların en önemlileri baba-oğul Senacalar, Lucanus, Columella, Quintilianus ve Martialis'tir. Bunların ardından Taianus ve Hadrianus gibi imparatorlar da buradan çıkmıştır. Kuzey Afrika ve öbür eyaletler Hispanya'yı bu yolda izlemişlerdir. Şunun belirtilmesi gerekir: Latin Edebiyatına eyaletlerden gelen kişilerin egemen olması, Roma özelliklerinin kaybı demek değildir. Çünkü gelenekler saf biçimiyle merkezden çok sınırlarda yaşamaktadır. Roma ise her zaman büyük değişikliklere açık olmuştur. Böylece Hispanialıların gelişi yabancılara özgü özelliklerin içeriye sızmasından çok Roma kültürünün canlanmasını sağlamışlardır.

Bazı yazarlar kendi paralarıyla yaşıyorlardı, Senecalar ve Lucanus maddi bakımdan bağımsızdılar. Oysa Petronius ve Quintilianus'u imparator desteklemiştir. Statius ve Martialis gibi yazarlar özel koruyucuların desteğinden yararlanmışlardır.

Kimi imparatorların edebiyatın gelişmesi üzerindeki etkisi edebiyatçıların bu dönemi alt gruplara ayırmasına olasılık tanır.

Tiberius çağı başlangıçta bir durgunluğa yol açmıştır. Çünkü bu imparator, aynı zamanda politikada da üvey babasının işini sürdüren sadık bir mirasçı olarak görüldü. Bununla beraber bazı yeni eğilimler vardı; başlangıçta olumsuz bir durum ortaya çıkmıştır: Vergilius'un ve Livius'un büyük yapıtları rakipsiz kaldı. Biçem alanında kısalığa eğilim dikkate değer bir biçimde açığa çıkmıştır. Velleius Paterculus bir Roma tarihi yazdı, Valerius Maximus kısa *exempla* dizisi oluşturdu. Şiirde de kısalık görüldü. Phaedrus'un *Fabulae* adlı yapıtları Roma edebiyatında bir yenilik oluşturdu.

Düzyazı, Augustus dönemi retorik düzyazısına paralel olarak gelişme gösterdi. Stilistik olarak Velleius, Livius ile Seneca arasında bir yerde bulunmaktadır. Aynısı şiir konusunda da söylenebilir: Albinovanus Pedo Augustus dönemi yazarlarının açık seçik uslubuyla Valerius Flaccus'un anlaşılmayan ve kendine özgü üslubu arasında orta bir yol tutmuştur.

Politik değişiklikler konularda farklı bir arayışa ve edebiyat türlerinde değişikliğe neden olmuştur. Politik konular tehlikeli olduğu sürece, dolaylı yollardan eleştiri Aesop masallarında yeni bir şiir türü yaratmıştır Aynı neden yüzünden destan kendini devletten uzaklaştırmıştır. O zamana dek Romalıların önem vermedikleri doğa bilimi onun yerini gözle görülür bir biçimde almıştır; evreni ilgilendiren bir konu politika kadar tehlikeli değildir. Ovidius M*etamorphoses* adlı yapıtıyla bu konunun habercisi olmuştur. Geç Augustus ve erken Tiberius dönemlerinde Manilius *Astronomica* adlı yapıtını kaleme almıştır. Germanicus ise benzer bir yapıt ortaya koymuştur. Son olarak Cicero'nun savunduğu ve imparatorluk yönetimi altında çekiciliğini yitiren *vita activa'* dan beri zaman bu konu için uygundu. Yüzyıllar boyunca filozoflar insan yaşamının gerçek amacı olarak düşünmeyi ve göğü gözlemlemeyi övmüşlerdir; Ovidius için bu etkinlikler insanı yere bakan hayvanlardan ayırıcı bir özellikti (Met. 1.84-86):

.....pronaque cum spectent animalia cetera terram
os homini sublime dedit caelumque videre 85
iussit et erectos ad sidera tollere vultus:

(öbür yaratıklar eğilmişken öne ve bakarken yere,
yukarı bakan bir yüz verdi insana ve 'gökyüzüne
bak' dedi, ayakta duran insanın yüzünü yıldızlara
kaldırmasını buyurdu.)

Manilius 'göğe bakmayı' noktası virgülüne yerine getirdi ve kendini astronomiye adadı. Gökyüzüne duyulan ilgi Roma'da yeni değildi. Caesar'ın takvime getirdiği yenilik ve Augustus'un devasa güneş saati bilinmektedir; Tiberius'un yönetimi sırasında, bu tür çalışmalar imparatorların zevkine uygun olarak astrolojik bir renk kazanmıştır. Doğa bilimine duyulan sevgi sürecektir ve izleri düzyazıda da kendini gösterecektir: Seneca'nın *Naturales Quaestiones* ve Yaşlı Plinius'un *Naturalis Historia* adlı yapıtları kısa bir zaman sonrasına aittir.

Roma edebiyatının Caligula'ya teşekkür borcu vardır, Caligula yönetimi sırasında daha önce yasaklanmış olan tarihi yapıtların yayınlanmasına izin vermiştir. T.Labienus, Cremutius Cordus, Cassius Severus çeşitli cezalara çarptırılmış yapıtları yakılmıştı. Aynı zamanda hem Yunan hitabeti hem de şiir alanında Roma dışında yarışmalar (*agones*) düzenlemiştir. Caligula'nın kendisi yazar değildi, ama hatip olarak parlamak istemiş ve bu alandaki herhangi bir rakibe katlanamamıştır. Bu kıskançlığı yüzünden Seneca'nın hitabetten felsefeye yönelmesine neden olmuştur ve istemeden onun gerçek alanını bulmasına yardım etmiştir. Caligula'nın kendini kanıtlamış yazarlar hakkındaki yargıları saygısızlık doluydu, hatta geleneklere karşı çıkmaktaydı: onun düşüncesine göre Vergilius ne yetenekli ne de zekidir. Livius'un ağzı kalabalıktır ve doğru bilgi vermez (Suet., Cal. 34. 2). İnsanları sözlerine göre değerlendirirdi, böylece retorik konuşmalarını samimiyetsiz bulurdu,

bununla beraber, tiranlıkta ceza görmeden gerçeği söyleyebilecek tek kişinin tiran olduğunun farkında değildi., *Brevitas diligentia, doctrina* gibi birkaç ölçüsü stoacılığa ve Attike biçemine yakın olduğu halde, önyargısız olması ve ingenium anlayışı Nero döneminin temellerini attı. Bununla birlikte Caligula modern biçemin hatalarını da fark etmiştir. Bu deli adam mantıklı bir biçimde gününün edebi yaşamını eleştirmiştir: Bir yandan klasik örneklerin körü körüne taklidi, gerçeği feda etme pahasına biçimciliğe tapım; öte yandan da biçimin yok olma tehlikesi.

Caligula'nın ardılı Claudius *magis inepte quam ineleganter* (gösterişsiz olmaktan çok uygunsuz) yazdı (suet.Claud.41), yani sade sözcükler kullandı, aşırı abartılmış biçemden kaçındı, her şeyi kendi zamanında ve o günün sanat alanında olduğu gibi doğal biçiminde bırakmayı yeğledi. Edebi yaşamı yönetebilmek için, bürokrasinin icatçısı Claudius, bir azatlı için *a studiis* (edebi çalışmalarla ilgilenen sekreter) diye adlandırılan bir makam oluşturdu. Alfabenin harf sayısını arttırmak için yaptığı girişimler uzun süreli olmadı. Onun zamanındaki yazarlar kısmen Nero zamanındaki yazarların aynısıydı. Bununla birlikte Claudius ideal olarak düşündüğü Attike biçemi kendisinden sonra gelen imparatorun yönetimi sırasında hakim olacak edebi eğilimlere tam bir kontrast oluşturuyordu.

Yukarıda adı geçen imparatorlar şiire düşman olmaları yüzünden düzyazı taraftarı gibi görünmelerine karşın, Nero bir ozan olarak tahta oturdu. Bununla birlikte düzyazı konuşmalarının kaleme alınması için bir hocaya gereksinim duydu. Kendisinden önceki imparatorlar zamanında edebiyatın duraklaması şimdi yeni bir gelişmeye doğru yöneldi.

Nero Troica adlı yapıtını kendi adına (Neroniana) ya da beş yılda bir düzenlenen (quinquennalia) İ.S.65 yılındaki oyunlarda ezbere okumuştur. Bu oyunları 60 yılında kendisi başlatmıştı. Trajik bir aktör, şarkıcı ve kitara çalan oyuncu olarak sahneye de çıkmıştır. Bununla birlikte imparatorun şiire karşı duyduğu aşkın karanlık bir yanı vardı. Lucanus ve Curtius Montanus gibi ozanlar onun kıskançlığına katlanmak zorunda kalmışlardır. Ona gülenleri aşırı bir biçimde cezalandırmamıştır (Suet.

Nero, 39); sürgün cezasının verildiği örnekler de vardı. Ancak Piso tertibinden sonra, imparator daha acımasız olmuştur. Seneca intihar etmeye zorlanmıştır. Persius'un hocası Verginius Flavus ve stoacı C.Musonius Rufus sürgüne gitmiştir. Cato Uticensis'in yaşamını kaleme almış olan P.Thrasea Paetus aynı neden yüzünden yaşamını yitirmiştir.

Nero dönemi canlılık doludur. Genç imparator Augustus'un başlattığı Apollo kültünü sürdürmüş, hatta abartmıştır; kendisinin güneş tanrısı olduğunu düşünmüş ve yeni Apollo olarak sahneye çıkmıştır. Müzik onun gerçek hobisi değildi; ama Apollo müzik tanrısı olduğu için, Apollo'ya benzemek adına onun müziğinin de kral kavramının bir parçası olması gerektiğini düşünmüştür. Bir prense yakışır davranışları içeren felsefi bir el kitabı olan Seneca'nın *de Clementia* adlı yapıtı Nero ile ilgili büyük beklentilerin bir göstergesiydi; aynı zamanda Seneca'nın yaşlı Augustus'un hoşgörüsünü taklit edilecek bir örnek olarak genç önderin gözü önüne yerleştirmek için uğraştığını da gösterir: eğer Nero gençliğinde bu hoşgörüyü kazanmış olsaydı, Augustus'u geçerdi. Lucanus, abartılı bir biçimde iç savaşların dehşetini *felix culpa* (sonucu mutlu biten hata) diye bağırarak açıkladığı zaman, beklentilerle gerçek arasındaki fark, daha çok ortaya çıkmıştır. Bu iç savaşlar Nero'nun başa geçmesine yol açmıştır. Nero'dan çok büyük beklentiler vardı ve başlangıçta Nero halkın insan kılığındaki bir tanrıdan ya da güneş tanrısı bir kraldan beklentilerini yerine getirecek gibi görünüyordu ve aynı zamanda senatonun da stoik eğitimden büyük bir zevk almış olan bilgili bir yöneticiden beklediklerini de yerine getirecekmiş gibi göründü.

Yöneticinin genç olması çağın ruhuna uyum sağlamıştır. Lucanus ve Persius gibi genç yetenekler hayranlık uyandırmışlardır. Ingenium'a çok değer verildi, bu nedenden dolayı da Ovidius'un etkisi güçlü oldu. Περί ύψους 'un yazarı Longinus (Peri hypsus: önemli şeyler hakkında) tüm büyük edebiyatların doğmasına neden olan aklın (ingenium) büyüklüğünü vurgulayarak o zamanın koşullarına uygun düşmüştür. Bir ölçüde daha önce ender görülen bir şey de şuydu: Roma halkı yaratıcı zekayı takdir etmeye ve yaratıcılığın hatırı için kendisini bir kez daha gelenekselliğin yükünden kurtarmaya hazırdı. Seneca Cicero'yu geçmeye çalışmıştır.

Yazarlar geçmişin önünde bir köle gibi durmamışlar ve geçmişi tartışıp aksak yanlarını eleştirmişlerdir. Lucanus epik şiiri kökünden modernize etti. Geçmişin epik yapıtlarında görülen tanrı egemenliğine son verdi. Mimaride de önemli ilerlemeler görüldü: Bunun iki örneği Domus Transitoria ve Domus Aurea'dır. Duvar sanatı da yeni gelişmeler gösterdi: Dördüncü stil. Zihinsel çalışmalarla dolu göz kamaştırıcı bu dönem zaman zaman barok çağıyla karşılaştırılır, bununla birlikte Nero döneminin Roma'sı daha yenilikçiydi, geleneğe daha az bağlıydı, 17.yüzyıl Avrupası ile karşılaştırıldığında kendini dine daha az vermişti. Sanatçıların koruyucusu olarak imparatorun önemi küçümsenmemelidir, bununla birlikte Nero edebi girişimlerde başrolü oynamamıştır, çünkü imparator verimli bir dönemin değersiz bir parçasıydı.

Sade bir insan olan Vespasianus'un kurduğu Flavianus hanedanının yönetimi sırasında daha ölçülü bir ruh geçerli olmuştur. Devlet tarafından atanan ilk retorik öğretmeni olan Quintilianus ılımlı bir klasizmi temsil etmiştir. Bu durum düzyazı (genç Plinius) ve şiirde (Silius Italicus) çabucak ortaya çıkıp kendini kanıtlayacaktır. Martialis ve Statius şimdiye değin küçümsenen epigram ve ancak özel ortamlarda okunabilecek bazı şiir türlerini geliştirip en ideal biçimlerine sokmuşlardır.

Nerva ve Traianus dönemlerinde çok büyük kültürel başarılar ortaya konmuştur. Nero gibi Domitianus'un da edebiyat tutkusu vardı ve bu alanda yarışan bir yönetici olmuştur. Ludi Capitolini'nin düzenlenip yerleşmesi bunun bir örneğidir. Çalışkan senatörlerden oluşan yeni sosyal sınıf ve tutkulu, titiz bir imparator sayesinde Roma kenti, Roma kültürel kimliğinin merkezi olduğunu duyumsamıştır; bu kültürel kimlik orta sınıfın sertliği ile imparatorluğun büyüklüğü arasında ortaya çıkmıştır.

Nerva ile Traianus yönetimi altındaki rahatlama dönemi tarihçi Tacitus ile satura yazarı Iuvenalis'in bazı ifade özgürlüklerine izin vermiştir. Geçmişe bakıldığında Domitianus dönemi karanlık bir dönem olarak ortaya çıkar, bununla beraber pek çok yazar kariyerini ve erken elde ettikleri başarıyı bu çağa borçludur. Roma imparatorluğu en geniş sınırlarına Traianus zamanında ulaşmıştır; Roma sanatı yüksek bir yüksek

bir noktaya çıkmıştır ve tarih yazımı Tacitus'la birlikte doruğa çıkmıştır. Edebiyatın gelişiminde daha önceki dönemlerle karşılaştırıldığında Traianus zamanı herkesçe kabul edildiği gibi epik, hatta şiir biçiminde henüz kendi ifadesini oluşturmamıştı. Plinius'un Panegyricus'u insanlığın çok yüceltilmiş mutlu yüzyılının düzyazıya benzeyen başlangıcıdır, bu dönem Tacitus'un ölümünden sonra Latin edebiyatı alanında genellikle verimsiz dönemler arasında değerlendirilmelidir.

Flavius'lar zamanında özel korumacılığın ilki Statius'un Silvae adlı yapıtında ve Martialis'in Epigramlarında kendini gösterir. Cliens olmanın güvenilmez durumu kendini Iuvenalis'in saturalarında olduğu gibi kendini göstermiştir, oysa koruyucu efendinin olumlu yanları Plinius'un mektuplarında açıktır. Çağdaş Latin yazarları arasında koruyucu efendiliğin ortadan kalkması ve imparatorların ilgisinin azalması Roma yazınında krize yol açmıştır.

Latin ve Yunan Edebiyatı

Yunan biçimlerinin Roma edebiyatına girmesi Augustus zamanında tamamlanmıştır. İmparatorluk döneminde yazarlar Romalıların özel politik ve yazınsal başarılarının bilincindeydiler ve Yunanlıların karşısında gittikçe artan bir özgüven sergilemişlerdir.

Romalı yazarlar görevleri hakkında ne düşünmüşlerdir? Roma yazınsal geleneği denebilecek ne vardır? Bu kesin olarak Cicero'nun, Vergilius'un, Sallustius'un ya da Livius'un çalışmalarından sonra belirginlik kazanmıştır. Yine yalnız bu yazarların zamanından sonra yazınsal gelişme yerli gelenek üzerine kurulabilmiştir. Böylece Ovidius kendisini dört *elegeia* ozanının sonuncusu olarak görmüştür. Persius ve Iuvenalis Lucilius'un ve Horatius'un ortaya koydukları örnekler sayesinde yazabilmişlerdir. Lucanus ise epik bir ozan olarak Vergilius'a yetişmeye çalışmış, ama onun gölgesinde kalmıştır. Bu işi yaparken de büyük ölçüde Ovidius'tan yararlanmıştır. Valerius, Statius ve Silius Italicus vergilius'a benzemeye çalışmışlardır. Bununla birlikte bu kural özellikle geçerli değildir, çünkü buna ek olarak Yunan yazını da çok yakın bir esin kaynağı olarak süregelmiştir. Bu ana dek Romalılar iki geleneği izlemişlerdir ve

bunların kültürel gelişiminin tipik özelliği, yerli yazarların onların ilk tercihi olmamasıdır.

Artık yazına bir geleneksellik verme zamanı gelmişti. Greko-Romen kültürünün çift dilli olma özelliği kendini Latince ve Yunancadan oluşan çift kanatlı kütüphanelerde sergilemiştir. Bu durum yine kendini Domitianus zamanındaki yarışmalarda Yunan ve Latin ozanlarının birlikte yarışmalarından da anlaşılır. İki geleneğin bilinçliliği Latince büyük epik şiirlerin doğmasına katkıda bulunmuştur. Bu şiirler Greko-Romen sentezinin tamamlanmasını sağlamıştır. Bu öyle bir sentezdir ki, tarihi bir anda gereksinim duyulmuştur

Tacitus ve Iuvenalis'e dek Latin yazarları Yunan çağdaşlarını gölgede bırakmışlardır. Birinci sınıf bir yazar olan Plutarkhos ile Yunan edebiyatının Rönesans'ı başlamıştır ve Hadrianus'un zamanında başlayarak Yunan edebiyatı Roma kentinde bile öne geçmiştir.

İkinci Hafta

İMPARATORLUK YAZININ ÖZELLİKLERİ.

Bu çağın edebiyatı, uzun ve karışık dönemin kriz içindeki Romalılık ruhunun acılarını tam olarak yansıtmaktadır, bu uzun ve karışık dönemde başlangıçta her türlü kültürel ve yazınsal Maecenascılık hareketine ilgisiz kalınmıştır. İmparatorluk sarayı ve yönetici sınıf yazarlara genelde, özgürlüğün politik zorbalık tarafından boğulduğu dönemlerdeki gibi, kuşkuyla bakmıştır. Edebiyat zayıflamıştır, klasik kültür yaratıcı gücünü, augustus edebiyatını beslemiş olan yüce ideallerini gittikçe yitirmiştir. Bu yüce idealler ya tümüyle ortadan kalkmıştır ya da zayıflayıp imparatorluğa özgü bir biçim alarak evrenselleşme yoluna girmiştir. Bu dönemin kendine özgü karakterleriyle çarpıcı bir gerilemenin gözle görülür belirtilerini veren bir edebiyat ortaya çıkar: soğuk, kuru, bilgiç, yapay, yaltaklanan, içten olmayan, söylev ağırlıklı kendini özgürce ifade etmekten çok eski örneklerin peşinden koşan gibi sıfatlar bu dönem edebiyatı için kullanılabilir.

İlim olduğu yerde kalmış ve yaratıcı atılımları engellemiştir, Latin dili ve edebiyatının arkaik ve Attike geleneklerini savunmak için ortaya çıkan, arkaik kullanımlardan hoşlanan çevrelerde oluşmaya başlar, metin kritiğinin, yorumlayıcı, linguistik ve dilbilgisi çalışmalarının yolunu açar, doğa ve gök bilimlerinde meraklı çalışmalar başlar. Hukuk düşüncesi biçimlenmeye başlar; bu dönemde hukuk üzerinde kesin ve çok ciddi bir biçimde çalışılmış, derlemeler yapılmıştır. Retorik zamanın kültürüne egemendir; imparatorluk döneminde çok sayıda kurulmuş olan okullardan çıkar ve her edebiyat türüne uygulanır: Doğa dışı ilişkileri anlatma ve açıklayıcı dil zevki gelişir, yaltaklanma, korkunç ve şiddet dolu bir olayı tiyatro haline getirme ve dramatik tanımlamaların örnekleri öğretilir.

Şiir çeşitli özellikler gösterir. Lirik şiir insanı üzüntüden öldürür. Bir önceki dönemin yüce konuları artık bir şey ifade etmemektedir; bunların tümü çok kapalı çevrelerde yeni bir teknik ve yeni bir duyarlılıkla esin

kaynağı olmadan yeniden dile getirilir: Bunun örneği yeni ozanlardır[1] Epik şiir ya Lucanus'unki gibi içerik bakımından yeni bir ifade aramış ya da Valerius Flaccus, Silius Italicus, Statius'unki gibi Hellenistik örneklerin ve Vergilius'un izinden giderek geleneksel biçimlerini yinelemiştir. Persius ve Iuvenalis gibi taşlama ozanları Horatius ve Menippeus tiplemelerinde yüce Augustus sanatının ahlak kaygısı güden düşüncelere açık olan herkesten daha çok öne çıkarlar, ama onlarda uzlaşmaz ve huysuz bir azarlama önemlidir, bu sertlik onların şiirlerini savaş ve gücendirme aracı biçimine sokmuştur. Martialis ve Petronius geleneksel kurumların artık aşınmış çerçevesi içinde kaynamakta olan yeni dünyayı şaşırtan bir yetenekle ele alıp betimleme konusunda daha sakin ve önyargısız davranırlar. Taşlamanın yanında aynı ahlaki dürtülerle yeni bir edebi tür ortaya çıkar: Masal. Bu türün yaratıcısı Paedrus'un ve Yunan masal yazarı Babrius'un kaba bir taklitçisi olan Avianus'un[2] dışında kendini masala adayan bir sanatçı olmamıştır.

Tarih her zamanki gibi dönemin sosyal ve kültürel koşullarının en etkileyici belgesi olarak kalmıştır. İmparatorluk tarih yazımı geleneksel biçimini bırakmıştır. Tarihin yeni bir dünyası vardır, bu dünyanın merkezinde artık Roma ve büyük idealler yoktur, buna karşılık önder, çıkarlar, parti entrikaları, ayaklanmalar, imparatorluk sınırlarının esenliği

---

[1] Terentianus Maurus (olasılıkla 2.yüzyılın sonu) Hadrianus zamanından başlayarak 2.yüzyılın sonuna dek bir grup aktif ozanı ve *poetae novelli* ve meslektaşı Diomedes(4.yüzyılın 2. yarısı) ise *neoterici* diye adlandırmıştır. Terentianus şu üçünün adını verir: Çalışmaları yayınlanmış olan Alfius Avitus; Annianus ve kendi çağdaşı olan Septimius Serenus. Gellius (yaklaşık İ.S.170), Annianus'u, gramerci Probus'un öğrencisi, yaşça daha büyük bir çağdaşı olarak takdim eder. Öbür ozanların yalnızca adları vardır; örneğin Marianus. Bunların pekçoğu adsız kalmıştır. Alfius Avitus'un yapıtı ikili iambik ölçüyle yazdığı *Libri Rerum Excellentium*'dur. Livius'un Roma tarihinden yararlanarak kısa öyküler yazmıştır. Annianus'un *Fescennina*'sı gülünç evlilik şarkıları içermektedir ve yalnızca adı bilinmektedir. Ausanius cinsel konulardaki içtenliğe tanıklık etmektedir. Annianus'un *Falisca*'sı Falerii'de mülk sahibi olduktan sonra adlandırılmıştır ve kırsal ve folklorik bir özelliğe sahiptir:

Uva, uva sum et uva Falerna (Ben bir üzümüm, üzüm, Falernum üzümü)

Serenus'un da *Opuscula ruralia* diye adlandırılan çok sayıda fragmenti günümüze ulaşmıştır. Bu dizeler kır yaşamı ve aşkla ilgilidir. *Poetae novelli*'nin tutumu Yunan İskenderiye ozanlarınınkine benzer, bu ozanlar da klasik ozanlarla umutsuz bir yarışa girmekten kaçınmışlar ve küçük ve az görülen şiir biçimleri üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmışlardı.

[2] Avianus: İ.S. yaklaşık 400'lerde yaşayan Romalı masal yazarıdır. Belli başlı kaynağı Yunan Masal yazarı Babrius'tur. (İ.S. en geç 2.yy.)

için duyulan korku vardır. Retorik ve ahlaki ögeler bu dünyanın bağlayıcı dokusudur.

Felsefe de izlenecek ya da en azından ayakta kalmak için yeni yollar aramıştır. Epikurosçu düşüncelerin canlılığını sürdürmesinin yanı sıra geleneklerin alt üst olmasına karşı bir başkaldırı ve savaş tutumu içinde politik yaşama giren stoacılık gücünü göstermektedir, erdemi ve aristokratlarla baskıcı sınıfın isteğine karşı insanın iç özgürlüğünü dile getirmiştir. Stoa felsefesi imparatorluğun baskısına karşı çıkma konusunda güzel örnekler sunmuştur: Trasea Peto, Barea Soranus, Anneus Cornutus, Arulenus Rusticus ve Lucanus'un kendisi. Stoacılık ateşli savunucular da bulmuştur, örneğin Persius, Seneca eve Epictetus.

Doğal olarak bu dönemin insanı üzen görüntüsü içinde güçlü kişilikler de yok değildir, bu kişilikler şiirde olduğundan daha çok düzyazıda en üst noktaya ulaşmışlardır, örneğin Tacitus, Iuvenalis, Seneca, Petronius gibi. Bu göze batan kişilikler içinde yaşadıkları çağı ifade etmişlerdir.

YAZIN TÜRLERİ

Tarihsel gelişmeler yazın türlerinin oluşumunda değişiklik yaratmıştır. Tek adam yönetiminin başlamasıyla politik hitabet anlamını yitirmiştir. Retorik dershanelere kapatılmış ve evde yetiştirilen bir bitki gibi bir köşeye konmuştur. Politik alandaki hatiplerin yerine halk şimdi güzel söz söyleme alanındaki parlak hocalara hayran olmaktadır. Hitabet kitleleri etkileme aracı olarak görüleceği yerde, en iyi olasılıkla eğitim ve kendini yetiştirme aracı olarak en kötü olasılıkla da yıldız oyuncular için oyun alanı durumuna geliyordu. Bu noktada hitabetin önemini yitirmesinin nedenleri üzerine bir *corpus* ortaya çıkmıştır. (Petronius, Quintilianus, Tacitus). Kökeninde bir okul çalışması olan söz söyleme sanatı (declamatio) bu dönemde öbür yazınsal türlerin içine girmiştir. Felsefe yazarları (Cicero'nun karşılaştırmalı yapıtlarına karşın) okuyucuyu doğrudan doğruya etkilemeyi denemişlerdir. Önder için yazılan el kitapları ve İmparatora övgü en çok kullanılan yazın türleri

olmuştur. Seneca'nın *de Clementia*'sı ile Genç Plinius'un *Panegyricus*'u standartları oluşturmuştur.

İmparator'a övgü şiirde bile özel biçimler gerektiriyordu; bu pastoral, tanımlayıcı lirik ve daha çok destan alanında gerçekti. Domitianus döneminde bile, çeşitli konuların yanı sıra politikayı da içeren işleyen epik şiir ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetçi idealler ve imparatora övgü Nero ve Flavianus dönemlerinin epiğinde sık sık yan yana biçimlenmiştir.

Tek kişi yönetimi dolaylı olarak Aesopos masallarının doğuşuna katkıda bulunmuştur. Bu türün o dönemin şiirinin yasal bir biçimi olması şans eseri değildir, çünkü bu türden dolaylı politik eleştiri için olanak sağlanmıştır.

Bir senatörün yalnızca Traianus döneminde Latince bir tarih yapıtı yazmasının mümkün olduğu göz önüne alındığında, Traianus ile ondan öncekiler arasındaki farkı anlayabiliriz. Livius'tan sonra bu türde yapıt ortaya konmamıştır; Valerius Maximus tarihi retorik örneklerden oluşan bir kolleksiyona indirgemiştir; Velleius ise tarihi, askerlerin orta halliliği ve imparatora içten bağlılığı ile sınırlamıştır. Daha iyi yazarlar olduysa da, şiddet yoluyla susturulmuşlardır. Traianus zamanında tarih kendisini işleyecek bir yazar bulmuştur: Tacitus. Tarih yazımının ulaştığı bu doruk noktasından sonra, uzun bir zaman için önemli kişilerin biyografisini konu alacak yapıtlar vererek gerileme eğilimi göstermiştir. Tarih yazımının önce yasaklanması, sonra parlaması ve yeniden düşüşe geçmesi, bunun yanında her dönemde göstermiş olduğu karakteristik özellikleri, dönemin tarihi durumuyla uyum içinde olmuştur.

Tarih Romalı bireyler için geleneksel faaliyet alanı olma çekiciliğini yitirdikten sonra, bu kişiler kendileri için yeni dünyalar bulmak zorunda kalmışlardır. Onlar için önce maddesel bir evren vardı: Ciddi bir Romalı doğa bilimleri ve felsefi bir araştırma için o ana dek zaman bulamamıştı. *Principatus*'luk böyle bir çalışma için duyulan suçluluk duygusunu ortadan kaldırdı. Geç cumhuriyet döneminde böylesine araştırmalarla uğraşmış olan didaktik şiir türü (Cicero'nun Arathea'sı ve Lucretius'un de

rerum natura'sı) evrenin zihinle gözlemlenmesini insanoğlunun gerçek amacı olarak betimlemekten artık çekinmiyordu (Manilius ve daha önce Ovidius). Germanicus'un Aratos'tan yaptığı çeviri ve Yaşlı Plinius'un Doğa Tarihi (Naturalis Historia)'nin bazı kesimleri bu türden ilgi alanlarının kimi örnekleridir. En önemlisi ise Seneca'nın Quaestiones Naturalis'e yazdığı önsözdür. Buna yazarın de otio'su da eklenmelidir. Kuşkusuz bu çalışma yalnız bilgi amacıyla yapılmış değildir, amacın büyük bir kesimi kitaplardan çeşitli bilgiler edinme ve hayal gücüyle karışmış gözlemlemeydi.

İkinci bir çalışma alanı ise kişilerin karakterlerini ortaya çıkarmaktı. Düzyazıda böylesine özel bir mektup türü de Plinius tarafından yazına sunulmuştur. Daha önceden kişilerin çeşitli yanlarını ortaya çıkaran ve çok daha ileri gitmiş çalışmalar vardı, bunlardan biri Seneca'nın felsefi pedagojisidir. Bu yapıtta psikolojik ve retorik ilkeler göz önünde tutulmuş ve yeni bir felsefi mektup sınıfı ortaya çıkmıştır. Şiirde de benzer eğilimler vardı: Ovidius psikolojik monologlarını (Heroides), Lucanus epik yapıtını duygusal ve eleştirel yorumlarla canlı bir hale getirmiştir. Tragedya topluma seslenmekten vazgeçmiş gibi görünüyordu, ama tehdit edici karanlık olayların ve çeşitli zamanların sıkıcı atmosferinin bir açıklama biçimi olarak ve ayrıca tiranlığın dolaylı eleştiricisi olarak yaşamını sürdürmeye devam etmiştir. Epik şiir ise bir kez daha Lucanus'un *Pharsalia*'sında yeniden politik bir önem kazanmıştır. Domitianus zamanında Silius'un *Punica*'sı bu türün neo-klasik evresini oluşturmuştur. Gerçek epik şiir türünün son yazarları Valerius Flaccus ve Statius'tur. Bunlar Grek ve Roma kültürünün sentezini gerektiren bir zamanın entelektüel havasına uymuşlardır. Gittikçe özelleşen görüş açılarına uygun bir biçimde çok daha ılımlı türler epiği izlemiştir. Bunlardan biri Petronius'un gerçekçi Romanıdır. Bu yapıt bildiğimiz kadarıyla ana hatlarıyla yenilikçi bir türdür ve Nero zamanının tipik bir örneğidir. Aynı dönemdeki satura gerçekle görünüm arasındaki acıklı karşıtlığı ortaya çıkarmıştır (Persius'un saturaları). Bunun ardından Iuvenalis saturayı dünyanın aynası durumuna getirmiştir. Bu ayna idealleştirilmiş Roma değerlerinin gurur dolu mirasıyla onların

mirasçılarının yaşadığı acıklı koşullar arasındaki karşıtlığı açıkça ortaya koymuştur. Kişisel konulara verilen daha büyük önem o zamana dek üzerinde durulmamış türlerde kendini göstermiştir: Martialis sayesinde epigram evrensel bir önem kazanmıştır; Statius ile birlikte doğaçlama şiir yazındaki yerini elde etmiştir.

Üçüncü hafta

DİL ve BİÇEM

Erken imparatorluk yazınında şiir ve düzyazının birbirlerini yakından etkilemeleri söz konusu olmuştur. Bir yandan düzyazıdaki ifade daha incelmiş, öte yandan retorik şiiri etkilemiştir. Düzyazı ve şiirin ikisi birden her eğitimli adamın bir retorik okuluna devam ettiği gerçeğini yansıtmaktaydı.

Anlatmakta olduğumuz bu dönemde yazınsal biçem tek tip değildi. Cicero Attike ile Asia biçemi arasında bir orta yol bulmuştu: Rodos biçemi. Bununla birlikte Augustus zamanından başlayarak düzyazı keskin bir Asia biçemini uygulamıştır. Düzyazı daha şiirsel olmuştur. Hellenistik hitabetin devamı olan bu okuldan Nero zamanının modernizmi olan Seneca'nın biçemi, doğmuştur. Geleneğin açık açık düşmanı olan imparator Caligula bu modern eğilimin başta gelen öncüsü olmuştu.

Vespasianus ve Domitianus dönemlerinde bir retorik hocasının resmen atanmasıyla klasizm yerleşmiştir: Quintilianus bunun ılımlı bir temsilcisidir. Plinius temelde onunla aynı görüşü paylaşmıştır. Tacitus *Dialogus* adlı yapıtında Cicero'nun, tarih yapıtında ise Sallustius'un biçemini izlemiştir. Aslında böyle bir tutum neo klasik olarak adlandırılabilir Tacitus ayrıntıda Sallustius'un dili ve biçeminin bazı klasik olmayan özelliklerini daha da geliştirmek için kesin bir tercih yapmıştır. Flavianus ve Traianus dönemlerinde klasizm orijinal ve üretken olmuştur.

Şiir alanında Lucanus retoriğin epikte kullanımını mükemmel bir hale getirmiştir; bunun belirtilerini Ovidius *Metamorphoses* adlı yapıtıyla ortaya koymuştu. Öte yandan Persius konuşma dilini cesurca yazına sokmuştur. Petronius romanının dialoglarındaki bazı kesimlerde olabildiğince alt tabakanın konuşma diline yaklaşmıştır, buna karşın anlatımda daha sıkı bir biçem uygulamıştır. Klasiğe dönük bir değişim, Flavianus döneminde beklenebileceği gibi, Silius Italicus tarafından destanda uygulanmıştır. Çağdaşı Statius, Vergilius'a benzeme çabalarına

karşın yazar olarak Ovidius'a daha yakın kabul edilmiştir. Persius'un linguistik aşırılıklarından kaçınan Iuvenalis, satura türünün özel, retorik açısından belirgin bir biçimini yaratmıştır, böylece sonraki kuşakların gözünde bu türün klasiği olmuştur.

YAZINSAL KORUMACILIĞIN SONA ERMESİ

İkinci Augustus kuşağı da denilen Augustus'tan sonraki kuşak, kendinden önceki dönemle karşılaştırıldığında, kanlı iç savaşlarla uğraşmamıştır. Bu dönemde ahlaki ve politik yenileşme hareketine destek veren yazınsal çalışmalara karşı muhalefet belirtileri başlamıştır. Ovidius politikaya karışan şiire karşı çıkmıştır ve Hellenistik biçemdeki yazına öncelik veren şiirin sembolü olmuştur. Ovidius'un Amores adlı yapıtında üç ayrı yerde gördüğümüz *recusatio*[1] [2] bunun kanıtıdır. Oysa Vergilius yapıtlarıyla Augustus'un politikasına hizmet etmiştir. Maecenas'ın ölmesi ve dolayısıyla onun ince düşüncesinin ortadan kalkması, politik güçlerle okuyup yazan seçkin sınıf arasında zaman zaman sonra da geçici olarak iyileştirilebilecek bir çatlak oluşturmuştur. Yazınsal korumacılıktaki kriz Tiberius ile hemen kendini göstermiştir; Tiberius kültürel bir egemenlik programını düzenleme yoluna gitmemiştir; sanatsal öğeler bakımından zengin, ancak ele aldığı konular bakımından suya sabuna dokunmayan, ozanın iç dünyasını anlatan İskenderiye şiirinden zevk alması bu konudaki kayıtsızlığını göstermektedir, oysa İ.S. 25'te intihar eden Cremutius Cordus gibi *Princeps*'liğe özgürlük kurbanı olacak derecede karşı koyan güçlenmiş bir tarih yazımıyla yüz yüze gelmiştir. Senatörlerden oluşan seçkin sınıfın

---

1

[2][3] Amores, I, 1'in başı:Amor Ovidius'u destan yazma istediğine karşın, aşk şiiri yazmaya zorlar; II, 1, 11 ve devamı: Ovidius, bir destan yazmaya çalışırken (Tanrılarla devler arasındaki savaşı) ve tüm dikkatini buna vermişken, sevgilisi buna kızıp kapıyı çarpınca, Ovidius'un yüreği ağzına gelir, kağıdı kalemi elinden düşer, sevgilisini mutlu etmek için aşk şiiri yazmak zorunda kalır. III, 1: Ovidius ne yazacağı konusunda düşünürken, önce tragedya perisi ve elegeia perisi gelir ve Ovidius'u kendi konularında yazmaya teşvik ederler; sonunda elegeia üstün gelir ve tragedya yazmayı erteler, çünkü henüz yaşı genç olduğu için, elegeia yazması daha uygundur, tragedya daha ağır başlı bir tür olduğu için, ileriki yaşlarda da yazabilir.

cumhuriyetçi geleneğinde köklenen tarih yazımına duyulan bu eğilim Suetonius ve Tacitus'a dek etkisini gösterecek Iulius-Claudius gücüne karşı düşmanca bir tutumun ortaya çıkmasına neden olmuştur ve sonraki kuşaklara aktarılacak Iulius-Claudius soyunun imajını ortaya çıkarmıştır.

Claudius'un başa geçmesiyle durum değişmiş gibi görünmemektedir, oysa Claudius Latince ve Yunanca birçok yapıt veren ve öğrenmeye karşı çok istekli biri olarak ün yapmıştı. Livius'u örnek aldığı Latince bir tarih çalışması bile vardı. Bu tarih yapıtına Caesar'ın ölümüyle başlamış, iki kitapta ele aldığı iç savaşları hızla geçmiş, bunun yerine Augustus'un *princeps*'liği üzerinde durmuştur, bu dönemi kırk bir kitapla ele almıştır. Claudius ayrıca, babasının biçeminin Cicero'nunkinden üstün olduğunu ileri süren Pollio'nun oğlu Asinius Gallus tarafından kaleme alınmış bir çalışmaya yanıt niteliğinde Cicero'yu savunan bir yapıt ortaya koymuştur; bunlardan başka bir de dilbilgisi kitabı yazmıştır, bu çalışmasında Latin abecesine 3 yeni harf daha sokmayı önermiştir.

Nero, Seneca tarafından yönlendirilen Princeps'liğinin ilk yıllarında tek başına senatonun güvenini elde etmeye ve yazınsal korumacılığı yerleştirmeye çalışmıştır. Bu proje, Augustus'un olağanüstü dönemindeki gibi yazının yeniden canlanmasını amaçlayan o kısa klasik döneme olanak tanımıştır ve bu dönemden bize ancak birkaç sıradan çalışma ulaşmıştır. Örneğin yazarı tam olarak bilinmeyen, ya Silius Italicus'a ya da Baebius Italicus'a ait olabileceği düşünülen ve *Ilias Latina* diye adlandırılan Ilias'ın bir kısaltması, Calpurnius Siculus'un bukolik şiirleri gibi. Bu çalışmalarda Augustus çağı yazınının en üst düzeyde örneği olarak ele alınan Vergilius'un etkisi açık bir biçimde görülmektedir. Augustus çağı yazını hem devlet eliyle yapılan resmi korumacılığı hem de bu çağın değerleriyle yazının politik güçle olan ilişkisinde oynadığı rolü temsil etmişti.

Nero'nun kendisi de ozandı, Troia konularını işleyen epik çalışmaları severdi ve çeşitli yollarla sanatsal etkinlikler düzenlerdi, 60 yılında Neronia adı verilen beş yılda bir düzenlenen halka açık şiir, şarkı,

müzik ve hitabet yarışmalarını başlatmıştır. Bu girişim, Nero'nun yalnızca yeni bir yazınsal korumacılık sistemi yaratma tutkusunu değil, aynı zamanda yeni kültürel görüntülerin başını çekme isteğini de ortaya koyduğu için ilginçtir. Nero'nun geleneksel imajı –histerik bir imparator olması, tiyatro ve sirk gösterilerine düşkünlüğü, kendisinin de oyuncu olması; hatta onun kocaman Domus Aurea'sı bile evinin çevresinde dönen dünyayı temsil etmektedir- onun yalnızca karakterini ve uzun zamandır inanmış olduğu eşsiz bir kişilik olduğuna ilişkin sabit fikrini değil, kültürel politikasına ait kesin amacını da yansıtmaktadır. Onun aşırı duygusal ruhu ve Hellenleşmeye doğru yönelmesi kültürel yenileşmeye ve geniş halk kitleleri arasında yayılmış zevklere ve eğilimlere duyulan geniş isteği açıklamaktadır. Roma'nın sosyal yapısı için gözdağı gibi olan bu eğilimlere senatörler güçlü bir biçimde karşı koymuşlardır, çünkü bunlar Nero'yu Roma geleneği için düşman görmüşlerdir, Nero ise bu eğilimleri rejimindeki Hellenistik ve tek kişilik yönetimin ögelerini yasallaştırmak için olduğu kadar destek kazanmak için de yüzsüz bir biçimde kullanmıştır.

Bir takım festivaller sırasında da düzenlenen halka açık şiir yarışmaları Flavius'lar döneminde sürmüş ve hatta gittikçe popüler olmuştur, ancak yeni imparatorluk gücünün başa geçmesi Nero'nun kültür politikasını belirgin bir kesintiye uğratmıştır. Flavius soyu Yunan etkisine açık olmanın karşısına ahlaki ve kentle ilgili yenileşme programı koyar. Nefret edilen Iulius-Claudius gücünün sonunu getiren katliamdan ve ağır bir krizden sonra uyum ve barışı geri getirerek gösterdikleri iyi niyetle iş başına geçmişlerdir. Yazında geleneksel değerlere geri dönülmesinde iki olgu göze çarpar: Vergilius'u örnek alarak epik şiirin yeniden ortaya çıkması ve düzyazıda da Cicero'nun değer kazanması, Cicero biçemde ve hatta retoriği temel alan eğitimin modeli olarak ele alınmıştır. Vespasianus döneminde retoriğin ilk kez devlet tarafından desteklenip kurumlaştırılmasının en açık belirtisi yönetici sınıfın yani imparatorluk memurlarının retorik eğitimine teslim edilmesidir.

Yönetimin klasik eğilimleri yanında, Flavius'lar döneminde özellikle şiirde İ.S.1.yüzyılın ilk yarısında yavaş yavaş gelişen biçem izlerini buluyoruz ve bu biçem dönemin ozanlarının arzu ettiği yazınsal korumacılık olmadan gelişmiştir. *Sportula*'sını (geçim) kazanmaya zorlanan Martialis'in yaşamı, çok başarılı bir ozanın bile yaşadığı koşullar bakımından eğiticidir. Thebais adlı yapıtının *recitatio*'larında elde ettiği büyük üne karşın, *Agave*[3] adlı pandomim kitapçığı yazarak yaşamını kazanmak zorunda kalmıştır.

YAZIN ve TİYATRO

Aynı kişinin hem müzikal oyun yazarı, hem de zamanının en büyük saray ozanı olması yalnızca, Statius gibi bir yazar için bile, yazınsal etkinliği sayesinde daha değerli armağanlar elde etmek için tiyatroya yönelmek zorunluluğunu değil, aynı zamanda pandomim[4] gibi bir türle hoşça zaman geçirilen bir başarıyı da gösterir. Pandomim bir tiyatro gösterisidir, Augustus döneminde Roma'ya girmiş gibi gözükmektedir, çoğu kez yoğun bir biçimde dramatik karakterlidir, bu türde aktör *fabula saltica* denen metni kısa bir süre müzik eşliğinde okurdu, bu sırada maskeli ikinci bir aktör olayı beden ve el hareketleriyle canlandırırdı. Bu gösteri türü imparatorluk döneminde çok başarılıydı. Elimizdeki kanıt eksikliğine karşın (yani yalnızca müzik değil, metinler de kayıptır), Seneca ve Iuvenalis gibi yazarlar aracılığı ile elimize dolaylı da olsa kanıt geçmiştir. Seneca ve Iuvenalis pandomimin uyandırdığı aşırı heyecan ve aktörlerin hoşuna giden yoğun ilgi hakkında bize önemli bilgi verirler; *mimus* (=[fabula riciniata] taklit sanatı)[5] ve *Fabula Atellana* (Roma konulu sahne oyunu) gibi, öbür daha küçük teatral türlerin yanında pandomim imparatorluk döneminin 1.yüzyılı boyunca ve sonrasında en sevilen başarılı

[3] Iuvenalis'in 7. 87'de söz ettiği bu yapıt günümüze ulaşmamıştır.

[4] İ.S. 1.yüzyıl Roma'sında çok popüler olan danslı ve müzikli sahne gösterisi; iyi bilinen mitolojik konulara dayanırdı ve yazılı bir metni vardı.

[5] Mimus: Günlük yaşamın taklit edilmesi; sıradan insanları ve olayları konu alan, sahne için ya da okunması için yazılmış bir metindir. İskenderiye şiirinde sık sık görüldüğü gibi, incelmiş bir poetik tür ya da Roma'nın son döneminde geçerli bir eğilim olan para kazanma amaçlı, komedi biçiminde bir gösteri olduğu söylenebilir.

bir tür olmuştur. İmparatorluk döneminde hem sahne düzeneğinin yaratıcılığı hem de gladyatörler arasındaki yarışmaların acımasızlığı nedeniyle gittikçe görkemli olan bir tek sirk oyunları pandomime üstün gelmiştir . Sahne düzeneğindeki yaratıcılık sayesinde sık sık Pasiphae, Prometheus ya da Orpheus gibi mitolojik konular sahneye koyulabiliyordu. Çok ünlü bir mimos yazarı olan ve Caligula zamanında yaşamış olan Catullus'un adını anmadan mimos konusu atlanmamalıdır. Bu yazarın *Phasma*'sı ve özellikle *Laureolus*'u, özellikle halkı eğlendiren sahne efektleri unutulmaz: Örneğin sahnede kan kusan bir oyuncu ya da çarmıha germe sahnesi gibi.

Bu sahne gösterilerinin yanı sıra nüfusu İtalya yerlileriyle eyaletlerden gelenlerin oluşturduğu büyük bir kentin sosyal ve kültürel yaşamının pek çok yönüne değinen önemli bir olgu vardır: Bu gösteriler metropol insanının şiddet içeren heyecanlarına açık olan yalın zevklerine seslenmektedir. Okumuş yazmış ve az sayıdaki dinleyici kitlesine yönelik olan trajik sahne sanatını eski durumuna getirmek için elit senatör tabakasının yarışamayacağı bir durum ortaya çıkmıştır. Bu göz önüne alındığında bu çağın yazını, özellikle de şiir belirli sınırlar içinde gösteri biçimi olmaya ve teatral eğilimler göstermeye başlar.

Bu çağın bir başka kültürel özelliği de declamatio'nun yaygınlaşmasıdır. Bir çocuk okumayı yazmayı öğrendiği zaman, dil ve yazın üzerine çalışmak için bir gramer öğretmeninin (grammaticus) derslerine devam etme zamanı gelmiş demekti. Aynı zamanda bir yunanlı çocuğun beden eğitimi dersleri vardı, belki geometri ve müzik dersleri de alırdı. Ama bunların hiçbiri yazınsal çalışmalarla uğraşan bir okulun konuları değildi. Hellenistik gramer okulları hakkında elimizdeki en iyi kaynak yaklaşık İ.Ö.100 yılında Dionysius Thrax'ın yazdığı ve 500 yıl

boyunca kullanılan bir el kitabıdır. Ele alınan konunun altı kesimi vardır, bunlar öğretmenin ve öğrencilerin günlük uğraşılarıydı: Yüksek sesle okuma, şiirde kullanılan vezni anlama, metindeki konuların belirlenmesi, az geçen sözcüklerin anlamının ve tarihi referansların açıklanması, etimolojik yapı, ad ve eylem çekimlerine çalışma ve ozanların yargısı;

Bir gramer hocasının öğretisiyle daha ileri seviyedeki hocanın öğretileri arasında bir fark vardı. Retoriğe çocuklar 12-14 yaşları arasında başlarlardı. Retorik okulları düzyazı yazarlarını inceleme, tartışma teknikleri, ses tonunu ayarlama, konuşma sanatlarını (benzetme, teşbih, mecaz gibi) da içine alan süsleme üzerine yoğunlaşmıştı, ama pratikte ileri düzeydeki gramer eğitimi sık sık retoriğin giriş düzeyindeki bilgileriyle çakışıyordu. Bazı öğretmenler gramer ve retorik konularını farklı sınıflara öğretiyordu. Bundan başka gramer öğretmenleri öğrencilerine yazılı komposizyon derslerinin ön bilgilerini veriyordu ve bu konulara daha sonra retorik okullarında devam edilebilirdi. Bu çalışmalar için kullanılan Yunanca terim progymnasmata idi. Bunlar retorik konuşmaların ön denemeleriydi. Retorik okullarında bir öğretmen öğrencilere retorik teorilerini verirdi. Bu bilgi retoriğin tüm kesimlerini oluştururdu, yani inventio (tartışmanın konusunu savunmak için destekleyici fikirler bulma), bu fikirlerin düzenlenmesi, stil, bellekten okunması (bu 2.yüzyılın sonunda önem kazanmıştır), tartışmanın sunulması. Bazı öğretmenler bunu bir el kitabından okuyabilirlerdi, öğrenciler de bunu kopyalayabilirlerdi, başka öğretmenler ise öğrenciler not tutarken konuyu kendi düzenleri çerçevesinde anlatırlardı. Yazılı sınav olup olmadığı konusunda kanıt yoktur, ama olasılıkla öğretmenler öğrencilerini retoriğin bölümleri ve retorik terimlerin betimlenmesi konusunda sözlü olarak denerlerdi. Özellikle bir öğrenciden, gelişen retorik bilgisini sınıfta konuşarak pratiğe dönüştürmesi beklenirdi. Buna yunanca *melete* denirdi. Latince'de ise *declamatio* adı

verilirdi. Öğretmen bir konu seçerdi, konunun nasıl işleneceği konusunda fikir verirdi ve bunun üzerine örnek olsun diye bir konuşma yapardı. Sonra öğrencilere konuşmaları için birer konu verirdi ve öğrenciler de öğretmen tarafından düzeltilmek üzere bir çalışma sunarlardı. Öğretmen onaylayınca, öğrenci konuşmayı ezberleyip sınıfta sunardı. Bu tür çalışmaların iki türü olurdu: Roma retorik okullarında bunlar contraversia ve suasoria olarak bilinirdi. Suasoria öbüründen daha kolay bir tür olarak kabul edilirdi. Yunan okullarında yaygın olarak görülen bir türdü. Bu tartışmalı ve sonuca varma türünde öğrencileri yetiştiriyordu. Çünkü öğrencilerden mitolojik ya da tarihi bir kişiye belirli bir durumda ne yapması gerektiğini öğütlemesi istenirdi. Örneğin Agamemnon'a kızı Iphigeneia'yı kurban etmesi ya da etmemesini sağlayacak öğütler, Büyük İskender'e İndus ırmağından geri dönmesini ya da ırmağı geçip daha da ileri gitmesi için verilen öğütler gibi. Contraversia ise mahkemelerdeki konuşmaların bir benzeriydi. Öğrenciye konuyla ilgili yasalar öğretilirdi. Bu gerçek ya da hayali olabilirdi. Bu çerçevede savunması için dava konusu verilirdi. Quintilianus'a göre (Institutio, 2, 4, 41) bu hayali tartışma konuları üzerine ve yasal konular üzerine yapılan declamatio okullara ilk kez Phaleron'lu Demetrius sunulmuştur, yani yaklaşık İ.Ö.300 yıllarında. Declamatio ve progymnasmata'ya İ.Ö. 1.yüzyıldan kalma retorik yapıtlarda değinmeler olmasına karşın, bizim Yunanca ve Latince kanıtlarımızın çoğu imparatorluk döneminden kalmadır.

Recitatio'lar ve yazının biçim değiştirmesi: Konuşma sanatının yanı sıra kültürel kamu eğlencesinin başka bir biçimi recitatio idi. Recitatio, çağrılı konuklar önünde yazar tarafından yazınsal parçaların okunmasıdır. Recitatio geleneğini Roma'ya Asinius Pollio yerleştirmiştir. Yazınsal parçaların halk önünde okunma geleneği ve okullardaki declamatio'lar hitabette ve yazının tüm biçimlerinde önemli

değişiklikleri beraberinde getirdiği açıktır. Bu, dönemin yazarlarının dikkatinden kaçmamıştır. Bu durum Persius'ta, Petronius'ta ve recitatio için duyulan geniş bir çılgınlığa karşı yönelmiş Iuvenalis'teki sert belirtilerden ve Tacitus'un, bize güzel konuşma sanatının bozulma nedenlerini anlattığı *Dialogus de Oratoribus* adlı yapıtındaki uzun analizlerden anlaşılır. Sık sık olduğu gibi, yazınsal bir çalışmanın dinleyicisindeki değişiklik, çalışmanın kendisinin özelliklerinde de bir değişiklik ortaya koyar. Kamuya açık yerlerde ve tiyatrolarda tüketim malzemesi gibi muamele gören yazın artık teatral ve gösteri nitelikli özellikler kazanmaya başlamıştır. Değer ölçüsü dinleyicinin alkışı olmuştur ve bu dinleyici artık Augustus dönemi ozanlarının zevkine sahip dar bir aristokrat sınıf değildir, daha halkçı, sosyal ve kültürel düzeyi her zaman yüksek olmayan bir sınıftır. Bu noktada yazar dinleyicileri şaşırtmak ve hayran bırakmak için ilgi çekecek biçimde davranırsa, bu şaşırtıcı olmayacaktır.

Dördüncü Hafta

DESTAN

LUCANUS

M.Annaeus Lucanus 3 Kasım 39'da İspanya'nın Corduba kentinde doğmuştur. Babası M.Annaeus Mela filozof Seneca'nın erkek kardeşidir. 40 yılında 7 aylıkken ailesiyle birlikte Roma'ya gelmiş ve eğitimine burada başlamıştır. Erken yaşta şiir ve retorik konusundaki yetenekleriyle göze batmıştır. Öğretmenlerinden biri olan Stoik Annaeus Cornutus'un okulunda şiirlerine hayran olduğu Persius ile karşılaşmıştır. Eğitimini tamamlamak için gittiği Atina'dan Nero'nun çağırması üzerine dönmüş ve saraya atanmıştır. Yasanın öngördüğü yaştan daha önce *quaestor* olmuş, ayrıca *augur*'ların *collegium*'una girmiştir. Bir süre imparator ile iyi ilişkilerini sürdürmüştür. 60 yılında Neronia festivalinde önderi öven *Laudes* adlı yapıtıyla adını duyurmuştur. Elimize geçmeyen çalışmalarından sonra, *Pharsalia*'nın ilk üç kitabını yayınlamıştır. Bundan sonra bilmediğimiz nedenlerden imparatorla arası açılmıştır. Eskiçağdaki kaynaklara göre yeteneğini kıskanan imparator onun çalışmalarını yayınlamasını ve forumdaki mahkeme davalarında görev almasını yasaklamıştır. Lucanus'un, dizelerinde özlem duyulan bir cumhuriyeti açıkça belirtmesi Nero'nun pek hoşuna gitmemiş olabilir. İmparatorla arası açılan ve saraydan kovulan Lucanus, Piso tertibine katılmıştır. Bu tertip ortaya çıkarılınca suç

ortaklarının, hatta annesinin bile adını vermiştir. Pek çokları gibi imparator ona da kendisini öldürmesini buyurmuştur. 30 Nisan 65 de, daha 26 yaşındayken imparatorun buyruğuna uyup damarlarını keserek kendisini öldürmüştür. Karısı Polla Argentaria onun anısını hep yaşatmıştır.

Başyapıtı *Bellum Civile* ya da *Pharsalia* günümüze ulaşmıştır*. Bellum Civile* adı eskiçağdaki biyografilerden ve el yazmalarından elde edilmiştir. Lucanus ise yapıtından 9.kitap 985. dizesinde *Pharsalia* diye söz etmektedir. Caesar ile Pompeius arasındaki iç savaşta kazanan tarafı belirleyen savaşın yapıldığı yer olan Pharsalus'tan yola çıkarak yapıtına bu adı vermiştir. On kitaptan oluşan yapıt 8060 hexameter dizesinden oluşmuştur. Yazarın ölümü yüzünden tamamlanamamıştır. Öbürlerinden daha kısa olan 10. kitap birdenbire kesilmiştir. İlk üç kitabını ilk Neronia festivalinden sonra yayınlamıştır, tüm yapıtın ise yaklaşık olarak 59 ile 65 yılları arasında ortaya çıktığı söylenebilir. Amcası Seneca'nın 62 ve 63 yıllarında yazdığı *Naturales Quaestiones* adlı yapıtıyla ilk kitaplarının arasında bulunan benzerlikler amcayla yeğen arasındaki tartışmaları yansıttığını akla getirmektedir. Kimi araştırmacıların 10 kitabı 8 ay gibi kısa bir sürede yazdığına ilişkin öne sürülen savlar eski Roma'daki bir destan yazarı için düşünülemeyecek bir şeydir.

Pharsalia'dan önceki yapıtlarının adları ve bazılarından tek tük dizeler günümüze ulaşmıştır. Troia savaşı üzerine bir

şiir olan *Iliacon*; yer altı dünyasına inişi konu alan *Catachthonion*; *de incendio urbis*; yarım kalmış bir trajedi olan *Medea*; *Saturnalia*; çeşitli türden şiirlerin yer aldığı *Silvae*'dan on kitap çeşitli türlerde şiirlerden oluşan bir kolleksiyondur; *Laudes Neronis*; epigramlar, pandomim metinleri, ve *declamatio*'lar.

Kaynakları: Lucanus hakkında Eskiçağda yazılmış biografilerden birini Suetonius, *de Poetis* adlı yapıtında kaleme almıştır; öbürünü Vacca'nın yazdığı düşünülmüştür; üçüncüsü ve daha kısası *Codex Vossianus II* de yer alır ve yazarı belli değildir. Öbür kaynaklar da şunlardır: Persius hakkında yazılmış bir kitap; Tacitus'un *Annales*'inin Piso tertibini anlattığı 15. kitabı; Lucanus hakkında yazılmış uzunca bir övgü. Ayrıca Ortaçağ'dan kalma çok sayıda önemli yorum notları vardır, bunların pek çoğu Eskiçağ'ın geç dönemlerine aittir.

Pharsalia

1.kitap: Konu açıklandıktan, Nero'ya adandıktan, savaşın çıkış nedenleri sıralandıktan ve Pompeius ile Caesar'ın portreleri çizildikten sonra, Rubico ırmağının nasıl geçildiği anlatılır. Ardından askeri güçlerin kataloğu, Pompeius ve Roma halkının paniğe kapılması gelir. Son olarak da mucizeler ve kehanetler anlatılmıştır.

2.kitap:Romalılar Marius ile Sulla arasındaki iç savaşı anımsadıklarında yakınırlar ve Caesar ile Pompeius arasındaki savaşın çok daha korkunç olacağını anlarlar. Brutus ve Cato

geceleyin bir tartışmaya tutuşurlar; galip gelen kişinin kesin egemenliği ile sonuçlanacak bir savaştan uzak durmanın doğru olup olmadığını, ya da Pompeius'u etkilemek amacıyla onun yanına geçmenin uygun olup olmadığını birbirlerine sorarlar. Cato Brutus'u ikinci seçenek için ikna eder. Caesar'ın lejyonlarının baskısı altında Pompeius İtalya'dan kaçar.

3.Kitap: Pompeius yolda Caesar'ın kızı olan eski karısı Iulia'nın hayalini rüyasında görür, Iulia onu korkunç kehanetlerle tehdit etmektedir. Caesar Roma'ya girer ve devlet hazinesine el koyar. Pompeius büyük ölçüde doğudaki müttefiklerini toplar, Lucanus bunlar hakkında, Ilias'taki gemilerin katoloğuna benzeyen geniş bir liste verir. Savaşın yeri, Caesar'ın kuşattığı Marsilia'ya doğru kayar. Marsilia halkı ile Caesar'ın ordusu arasında bir deniz savaşı çıkar.

4.kitap: Bu kitap Caesar'ın Hispania'daki eylemlerini, Pompeius'un kahramanlığını, küçük bir grubun başında pek çok düşmanın saldırısını uzak tutan Vulteius'u ve Caesar'ın Numidia güçleri tarafından yenilgiye uğratılan genç yandaşı Curio'nun Afrika'da ölmesini anlatır.

5.kitap: Senato Roma'dan uzakta Epirus'ta toplanır. Pompeius yanlısı Appius Delphoi'daki kehanete danışmaya gider, ancak yanıt belirsizdir. Caesar çıkan bir ayaklanmayı bastırdıktan sonra, güçlerini Epirus'a geçirir. Ordunun geri kalan kesimiyle onu yavaş yavaş izleyen Antonius'un gecikmesi canını sıkınca, i kılık değiştirerek deniz küçük bir kayıkla geçip

ona katılmaya çalışır, ama sert bir fırtına onu karaya gerisin geri sürükler, Pompeius karısı Cornelia'yı Lesbos adasında bırakır ve her ikisi de ayrılmak zorunda kalmalarına üzülür.

6.kitap: Pompeius ordusuyla birlikte Drrrhacium'da sıkıştırılıp kuşatılmıştır. Caesar yanlısı Scaeva kahramanca işler başarır. Pompeius'un ve Caesar'ın orduları, sonuç belirleyici savaşın yapılacağı Thessalia'ya ulaşırlar. Pompeius'un oğullarından Sextus büyücü Ericthon'a danışmaya gider, büyücü kadın ölülerle haberleşerek fala bakma sahnesi sunar; büyü sanatını kullanarak savaşta ölmüş bir askeri yaşama döndürür, bu asker Sextus'a onu, ailesini, ve tüm Roma politik düzenini bekleyen yıkımı açıklar.

7.kitap: Pompeius düşünde eskiden kutladığı utku törenlerini görür. Bir savaş meclisinde savaştan uzak durmayı önerir, ama Cicero da içlerinde olmak üzere yandaşlarına yenik düşer. Pharsalus savaşının bir kesimi olarak Caesar ve Pompeius askeri güçlerine seslenirler. Savaş yapılır ve Caesar üstün gelir, Nero'nun atası, pompeius yanlısı Domitius Ahenobarbus, kahramanca ölür. Pompeius kaçar. Caesar ölen D.Ahenobarbus'u cenaze töreni onurlarından yoksun bırakır. Gece boyunca acıklı hayaller onu uykusunda rahatsız eder.

8.kitap: Pompeius Lesbos adasında Cornelia ile yeniden bir araya gelince, adamlarına Parthların yardımıyla savaşı sürdürmeyi önerir, ama bu öneri Lentulus'un sert konuşmasından sonra geri çevrilir. Sonra Pompeius sığınma

amacıyla Mısır2a gider kral Ptolemaios çevresindekilerin de önerisiyle Mısır2a gelen pompeius2u öldürdür. Pompeius'un başsız bedeni kıyıda kalmıştır, Cordus diye biri Pompeius'u sade bir törenle gömer.

9. kitap: Pompeius'un ölümünden sonra, Cato geri kalan cumhuriyet ordusunun komutasını üstlenir, kum fırtınaları ve yılanları da içine alanher türlü tehlikeyle karşılaşarak Libya çölünü geçer. Ammon'un kehanetine başvurmayı reddeder. Geleceğin bilinmesi erdemli birinin düşüncelerini değiştiremez. Caesar Troia yıkıntılarını gördükten sonra, Mısır'a gider, orada Pompeius'un başı kendisine sunulur; rakibinin korkunç ölümüne üzülmüş gibi yapar.

10. kitap: Caesar İskenderiye'de Büyük İskenderin mezarını ziyaret eder. Cleopatra'nın da hazır bulunduğu göekemli bir şölen düzenler. Burada Mısırlı rahip Achoreus ile Nil nehrinin kaynakları hakkında uzun bir tartışma yer alır. İskenderiyeliler Caesar'a karşı ayaklanırlar. Bu noktada şiir birdenbire kesilir.

Beşinci hafta

Eskiçağdaki eleştiriler: Servius gibi gramerciler, Quintilianus, Fronto gibi retorikçiler vardıkları yargılarında Lucanus'un yapıtını eleştirmekten kendilerini alamamışlardır. Kimi eleştiler şunlardır: ince ince işlenmiş *sententia* 'ların kötü kullanımı, bu Pharsalia'nın biçeminin hitabete benzemesine neden olmuştur. Tanrısal gücün olaylara karışmaması ve anlatımda neredeyse şiirden çok tarihi yapıtlar için uygun olan annalistik anlatıma yaklaşması. Petronius'un eleştirisi ise şöyledir: *İşte koca iç savaş konusunu kim ele alıp işlemeye kalktıysa, edebiyat bilgisi iyi olmadıkça, bu denli ağır yükün altında ezilmiştir. Yaşanmış olaylar şiir biçiminde anlatılmamalıdır, çünkü tarihçiler bu işi çok daha iyi yaparlar, bağımsız bir zekâ, çeşitli sanatlar kullanıp sözü uzatarak, tanrıların yardımıyla, düşünce zinciri oluşturarak hızla ileri atılmalıdır ki, tanıkların önünde tanrısal söylevin yaratmış olduğu güvenden çok ozanlara özgü çılgınca esinlenme yeteneği açığa çıksın* (*Satyricon*, 118) Quintilianus'a göre ise Lucanus ozanlar için değil, hatipler için örnek alınacak modeldir (*İnst.*10.90).

Olasılıkla Lucanus'un çok güvendiği tarihi malzemenin yitik olması (Livius'un iç savaşla ilgili kitapları, Yaşlı Seneca'nın *Historia*'sı) körü körüne kaynaklarını izleyip izlemediği konusunda karar vermemizi engeller. İdeolojik

amaçlarla gerçeğin çarpıtılması özellikle de Pompeius, Caesar ve yandaşları konusunda tarihi kaynağına kılı kırk yararcasına bağlı kalmaya tercih edilmiştir. Böyle durumlarda değişiklikler, tarihi kaynaklara geçmiş bazı olayları sunuş ya da renklendirme yoluyla yapılır, ancak başka zamanlar Lucanus gerçek dışı episodları araya sokar; bunlardan biri 6.kitaptaki ölüler aracılığıyla fal bakma sahnesi ve Cicero'nun Pharsalus'ta bulunmasıdır. Daha sonraki geç dönem epik ozanların şiirlerinde söz ettiklerini bir yana bırakırsak, Martialis'in ve Statius'un sözlerinden anladığımız kadarıyla Lucanus'un yenilikler içeren yapıtı yalnız eleştiri almamıştır, aynı zamanda büyük ve hızlı bir başarı kazanmıştır.

Lucanus'un başka kaynaklardan yararlandığını gösteren kanıt yoktur. Vergilius'un koruyucusu ve Pharsalia savaşında Caesar'ın yanında yer alan Asinius Pollio'nun kayıp tarihinden yararlandığı düşünülmüştür.

Mantıklı bir yargıya göre Lucanus dünyanın büyük epik ozanları arasında sayılamaz. Tarihi iyi anlatmamaktadır: Peşpeşe gelen episodlar ne hünerli bir biçimde birbirleriyle bağlantılıdır ne de uygundur. Durmadan konudan sapmasının çoğu kez konuyla bağlantısı yoktur ve çok uzundur. Coğrafi tanımları karanlık ve sıkıcıdır. Askeri operasyonları izlemek zordur. Detayın gerekli olduğu yerde kısa ve öz anlatır, saçma ve ilgisiz olaylar üzerinde uzun uzadıya durur. Onun için

anlatım ikinci plandadır. Gücü ve etkisi yadsınamaz, ama büyük bir epik ozanın sahip olması gereken becerilerden yoksundur.

Çağdaşlarına cesur görünen bir yeniliğe kalkışmıştır. Vergilius'un Homeros'tan aldığı tüm doğaüstü güçleri yok etmiştir. Tanrıların hiçbir olayda rolü yoktur. Venus asla Caesar'ı korumak için Olympos'tan aşağıya gelmez. Daha sonraki epik ozanlar bu konuda Lucanus'u izlememişlerdir. Hiç kuşkusuz ki, haklıdır. O Roma tarihi ile ve yakın geçmişteki olaylarla uğraşmaktadır. Tanrıların oyuncu olarak ortaya çıkması gariptir.

Quintilianus, Lucanus hakkında düştüğü kısa notta onun becerilerini hak ettiği gibi özetlemektedir: "Lucanus'un şiiri ateş ve enerji ile doludur, *sententia*'ları bakımından ünlüdür. Düşünceme göre bir ozandan çok, hatip için daha güvenilir bir modeldir. Lucanus'un Lucretius ve Vergilius'un ozan oldukları anlamda bir ozan olmadığı gerçektir. Poetik kalitesi için değil, retorik saldırıları ve iğneleyici epigramları için okunmuştur. Anlatısı ve ritmi monotondur. Vergilius'un ustalıklı harmonisini taklit etmeye kalkışmamıştır. Amacının okuyucularını cezbetmekten çok ürpertmek ve yerlerinden sıçratmak olduğu ortaya çıkar.

YAPITTAKİ KARAKTERLER

Aeneis'in tersine *Pharsalia*'da bellibaşlı bir karakter, gerçek bir kahraman yoktur. Daha küçük karakterler dışında şiirdeki olay Caesar, Pompeius ve özellikle de son kesimde

Cato'nun kişilikleri üzerinde gelişmektedir. Caesar uzun bir süre kötülüğü ile sahnededir; sık sık bir anda kafasında beliren düşünce ya da gözükaralık onu yönlendirdiği için, *furor*'un insana dönüşmüş biçimi olarak sunulur. Şiirin karanlık kahramanı Caesar tarafından ortaya konan sürekli bir canlılık içinde bazıları gerçekte Lucanus'un hayranlığının belirtisini görmüşlerdir. Ozan ara sıra mantıkdışı güçlerin zaferini temsil eden onun karakterinin uğursuz çekiciliğine yenik düşmüş gibi görünmektedir, bu mantıkdışı güçler Aeneis'te yenik düşmüşlerdir; Furor'u, ira'yı, impatientia'yı ve arzuyu birisinin devletten üstün tutması onun ruhunu altüst eden tutkulardır. Bu özellikler tipik tiranlık özellikleridir ve erken dönem Roma tradedyasında ve sonra da Seneca'nın dramasında bulunur. Vahşilik ve acımasızlık da bu gruba katılmaktadır. Tarihi gerçeği çarpıtan Lucanus Caesar'ı, Pharsalus'ta ölen birini gömülmeden bırakmaya karar verdiği zamanki gibi yenik düşene karşı duyulan acıma duygusundan yoksun bırakmıştır.

Şiirin başından başlayarak Caesar'ın çoşku dolu enerjisi yaşamının sonuna yaklaşmakta olan politik ve askeri alanda deneyim kazanmış olan Pompeius'un pasifliği ile karşı karşıya gelmiştir. Böyle bir karakter çizimi Pompeius'un sorumluluğunu da sınırlamıştır: Caesar'ın güç sahibi olmaya karşı duyduğu çılgınca arzu Roma'yı yıkıma götüren felaketin nedenidir. Lucanus Yazgının destelemek yerine engellediği Aeneas rolünü Pompeius'a vermeyi amaçlamaktadır; böylece

Pompeius şiirin akışı içinde psikolojik olarak değişen tek, trajik figür olur. Bir zamanlar öylesine yolunda giden Yazgı yatıştırılamayan bir düşmanlıkla Pompeius'a karşı dönerken, Pharsalia Pompeius'un en yüksek noktadan düşüşünü temsil eder. Lucanus Pompeius'un karısına ve çocuklarına duyduğu bağlılığı vurgular. Sonunda Pompeius Yazgı tarafından terk edilince bir tür arınmaya yönelir. Yazgının kötülüğünün farkına varır ve ölümün haklı bir davada ahlaki kurtuluşa giden tek yol olduğunu anlar.

Pompeius için uzun ve acı dolu bir sürecin sonucu olan bu bilinçliliği Cato şiirde ilk kez sahneye çıktığı andan başlayarak sıkı sıkı elinde tutar. Haklı olarak ün kazanmış olan şu dize bu karakterin ideolojisini, dolaylı olarak da Lucanus'un ideolojisini yansıtır*: victrix causa deis placuit, sed victa Catoni* (Üstün gelen dava tanrıların hoşuna gitti, cato'nun davası yenik düştü.) Pharsalia'da stoa felsefesi hakimdir, evrendeki aklın egemenliğini ve ilahi yönetimin tarihteki egemenliğini garantileyen geleneksel bir stoa felsefesi Cato'nun karakterinde sona ulaşır. Roma'nın yıkımına yönelmiş kötü yazgıdan haberdardır. Cato için, stoada beklendiği gibi, isteyerek yazgıya boyun eğmek imkansızdır. Böylece şu düşünce ortaya çıkar: adalet ölçüsü artık tanrı arzusundan başka bir yerde aranmalıdır, adalet ölçüsü özellikle bilge kişinin bilinçliliğinde yatmaktadır. Cato Titan benzeri isyanında kendisini tanrılarla eşit yapar. Haklıyı haksızdan ayırmak için

onların öğüdüne ihtiyacı yoktur. Cato kendisini beklemekte olan yenilginin ve ardından gelecek olan yaşamına son vermenin bilinci içinde kendisini iç savaşa adar.

Öbür karakterler: 3 başrol oyuncusunun çevresinde daha küçük bir takım figürler vardır, bunların karakterize edilişi çarpışmadaki taraflardan biri ya da öbürünün yanında olmakla biçimlenmiştir. Bunun için Pompeiuscu ya da Catoculardan pek çoğu şanssız olmalarına karşın cesur dövüşçüler olarak gösterilmiştir. Öbürlerinin arasında Lucanus'un tarihi gerçeklerle çarpışan bir kahraman olarak karakterize ettiği Domitius Ahenobarbus öne çıkar; Lucanus'un Ahenobarbus soyundan gelen imparator Nero'ya yaltaklanmak için mi bu yola başvurduğu hala tartışma konusudur. Buna karşılık Caesar'ın ordusundaki erler kana susamış, ganimet elde etmeye karşı duydukları bir açgözlülükle önderlerine bağlı canavarlar olarak tanıtılmıştır. Scaeva'nın durumunda olduğu gibi, kişisel kahramanlık eylemlerini anlatırken bile ozan, uğruna dövüştükleri nedenin haksızlığını vurgulamakta başarısız olmamıştır. Kadın karakterler arasında Pompeius'un karısı göze çarpar: Son derece sadık, kendisini kocasına adamış bir kadın olarak betimlenmiştir.

Lucanus, imparatorların tanrılaştırılmasına Seneca kadar ağır sözlerle hakaret eder:

Bella pares superis facient civilia divos;

Fulminibus manes radiisque ornabit et astris
İnque deum templis iurabit Roma per umbras.

Pharsalia , VII, 457-459

(İç savaş ölmüş *Caesar*ları gökteki tanrılarla eşit yapacak;
Roma ölülerini şimşek, ışıklarla ve yıldızlarla donatacak
ve tanrıların tapınaklarında ruhlar arasında yemin edecek)

Dönemin stoacıları insanoğlunun barış zamanında ve savaş benzeri işlerinde olaylara karışan insan biçimindeki tanrılara inanmamaktadırlar. Dahası tek tanrıya inanmaktadırlar, bu tanrı onların gözünde sadece Zeus'a değil, evrensel yasaya (*lex aeterna*, VII.1), doğaya, tanrı isteğine ya da yazgıya denkti. Dünyanın bir başlangıcı vardı ve felaket dolu bir sonu olacaktı. İnsan ruhu evrensel ruhun parçalarını oluşturmaktadır; yaşam kutsal bir şey olarak sayılmaz, her şey sona ererse stoacı kendi yaşamına son verebilir.

Genel olarak Lucanus'un din konusundaki tutumu stoa felsefesine paraleldir. Önceki epik ozanlar tanrı ve tanrıçaları kullandıkları halde, Lucanus bunların hepsini kaldırıp atmıştır. Onların yerine insanoğlunu kontrol eden gücü sunmak için üç kavram kullanmıştır: 1-tanrılar (di, superi); 2- şans; 3- yazgı. Şans kökeninde kafasına göre davranan bir araçtır, oysa *fatum* stoiklerin yazgısına karşılık gelmektedir. Fortuna ve fatum Lucanus'ta sık sık karşılıklı yer değiştirmişlerdir; tanrılar da

kollektif bir terim olarak az ya da çok bu ikisine denk olarak ortaya çıkmıştır. Fatum'un kişiliği yoktur, ama tanrıları gerektirir, fortuna ise şahıslandırılmıştır.....

Lucanus zamanından önce gelişmiş bir zekâya sahiptir ama olgun bir düşünür değildir. Çocuklara özgü bir saygısızlığa eğilimlidir. Metafizik sorunlara karşı hep kararsızdır.

..... .Sunt nobis nulla profecto
numina: Cum caeco rapiantur saecula casu,
mentimur regnare Iovem. VII, 445-447
(Bizim gerçekten insanoğlunu yöneten hiç tanrımız yok:
yüzyıllar kör talihe kapılıp da giderken,
biz Zeus'un yönettiği yalanını söylüyoruz)

gibi dizeler de Lucanus'un Epikuros'un etkisinde olduğunu düşündürmektedir.

DİLİ VE BİÇEMİ

Lucanus dil, biçem ve vezin konusunda gerçek bir ustadır. Yukarıya doğru bir gücü ya da bir *climax*'ı işaret eden super- ile oluşturduğu yeni sözcükler bunun tipik kanıtlarıdır: *superevolare* (passare a volo), *superenatare* (nuotare, galleggiare sopra), *superinvolvere* ( ), *superaddere* (aggiungere=apporre sopra). Veznin kasıtlı mekanik monotonluğu başlı başına bir öyküdür, Lucanus'un karakteristiği zorlanma olmaksızın çeşitlilik sanatı göstermektedir ve bu çeşitlilik sanatı kurallı metrik yapıya bir zarar vermeden uygulanmıştır. Bir cümlenin birkaç dizeye

uzaması özellikle onun bitmeyen *melos*'unu ve coşkulu dialoğunu çekici kılmak için önemli bir araçtır.

Lucanus'un ısrarlı canlandırması ve biçeminin canlılığı Iuvenalis'in saturalarının oluşması için öncülük etmiştir. Direk hitabetin bol bol kullanımı Lucanus'un duygusal yaklaşım tekniğinin bir parçasıdır. Şiirinin proemium'unda ardı ardına vatandaşlara (1, 8) Roma'ya, tanrılara, imparatora, yine Roma'ya, *triumvir*lere hitap eder.

LUCANUS ve VERGİLİUS

Sözü edilen ve Lucanus'a yöneltilen eleştiri hem eskiçağda hem de modern araştırmacılar arasında şöyle bir önyargı üzerine kurulmuştur: Vergilius'un Aeneis adlı yapıtıyla açık seçik bir biçimde karşılaştırılması ölçü olarak alınmıştır; bu insanı yanlış yönlendirebilir. Eleştiriyi hak eden annalistik biçemin geç cumhuriyet ve erken imparatorluk dönemindeki tüm tarihi destanlarda geleneksel bir kusur olarak görülebilir; Ennius'un Annales adlı yapıtı da böyle bir anlatı yapısını korumaya katkıda bulunmuş olabilir. Augustus çağında Cornelius Severus, *Bellum Actiacum*'un yazarı Rabirius gibi çeşitli ozanların destanlarına konu olarak iç savaşı seçtiklerini biliyoruz, ancak bunlardan kalan birkaç fragman Pharsalia ile tamı tamına bağlantıları kurmamıza izin vermese de, konu saptanabilmektedir. Her ne olursa olsun Pharsalia'nın Vergilius'un Aeneas'ıyla karşılaştırılmasını teşvik etmektedir.

Şiir haklı olarak Aeneis karşıtı, yazar da Vergilius karşıtı olarak tanımlanmıştır.

Lucanus yazdığı destanla Roma yazınsal geleneğinde naevius ve Ennius'tan bu yana süregelen tüm özellikleri değiştirmiştir. Destan devletin ve onun ordularının kazandığı zaferler için dikilmiş bir anıtken, kardeşin kardeşi öldürdüğü bir savaşı, tüm ahlaki değerlerin altüst olmasını, adaletsiz bir yönetimi yermeye dönüşmüştür. Yeni ve radikal konulara yazınsal bir türün kapısını açmak için yapılan bu aşırı sorunlu girişim, kendi geçmişiyle çelişkili bir duruma dönüşür. Temelde düşüncelerle dolu olan Lucanus'un bu şiiri, geleneği yeniden ele alıp şekillendirmek amacı gütmez, ama daha çok backroundunda Aeneas ile ortak noktaları vardır.

Altıncı hafta

FLAVIANUS DÖNEMİNDE DESTAN

Flavianus döneminin üç destan yazarı, Valerius Flaccus, Papinius Statius ve Silius Italicus, Vergilius'un ardılı olmayı çalışmışlardır. Bu övülecek ama cesaret isteyen bir istektir. İzledikleri yol ve sonuç Vergilius'unkinden çok farklıdır. Bunların destanlarındaki ortak noktalar belirgin olandan daha az önemlidir. Bu değişkenlik genellikle konu seçme bakımından açıkça kendini göstermektedir. Valerius Argonautlar söylencesini seçmiştir ve Apollonius Rhodius'tan almış olduğu elementleri Vergilius'un kalıpları içinde değiştirmiştir: Bu son derece becerikli bir simyager için bile son derece cesaret isteyen bir işlemdir. Statius Thebai kentine karşı Yedilerin savaşını seçmiştir, kardeşler arasındaki korkunç anlaşmazlık ve ahlaki çöküşü konu alan bir yapıt: ancak bu konu Seneca tragedyasının karanlık uğursuzluğuna ve Lucanus'un Bellum Civile'sinin ruhsal yokluğuna batmış bir ozan için uygundur. Silius Ennius ve Vergilius'un vatanseverlik giysisine bürünerek söylenceyi reddetmiştir: Silius'un konusu ulusaldı ve Hannibal ve hain Kartaca'nın Roma halkının yazgısına karşı yürüttüğü savaştı. Bir *carmen togatum* yazma düşüncesi, konsül, eyalet yöneticisi ve devlet adamlığı yapmış birinin gözüne girmek için gösterilen özel bir çabaydı.

Bu üç destan yazarından yalnızca Statius'un yapıtı uzun süren bir saygı elde etmiştir: Onun Thebais ve tamamlanmamış Akhilleis adlı yapıtları geç Eskiçağda, Ortaçağda ve daha sonra çok değerli sayılmıştır. Dante, Boccaccio, Chauser, Tasso, Spenser, Milton and Pope onun yüceliğini kabul ederler. Buna karşılık Valerius ve Silius çabucak bir yana bırakılıp unutulmuşlardır. Argonautica ve Punica İtalyan Rönesansına dek yeniden ele alınmamıştır, sonradan taklitçilerden çok filologların çalışmaları için kullanılmışlardır. Tarihsel gerçeği reddetmek saçma olur. Statius'un başarısı her iki çağdaşınınkini geçmiştir. Valerius'un tamamlanmamış destanında zeka ve sanatçılara özgü belirtiler bulan hayranları vardı. Silius'un Punica'sı az okunmuştur, ama aleyhinde çok konuşulmuştur: bir dereceye kadar haksızlık da yapılmış olsa, bir çok ve can sıkıcı hatalarına karşın, içinde değersiz olmayan bir çok şey vardır. Bununla birlikte birçok okuyucunun daha iyi bölümlerin arayışı içinde Punica'nın 17 kitabını araştırmaya zorunlu hissetmesini beklemek büyük ölçüde iyimserlik olur.

Statius'un daha kısa şiirlerini içeren Silvae adlı yapıtının yeniden ele alınması da yalnızca Rönesansta olmuştur. Vers d'occasion'nun dört kitabı ve beşincisinin görünüşü, onun yazınsal becerilerinin destanla sınırlı olmadığını, becerisini daha küçük türlere de aynı biçimde uygulayabildiğini kanıtlar. Silvae kısa zamanda neo-Latin ve yerli yazarlar arasında büyük ün kazanmıştır. Günümüzde bu şiirlere Thebais'tan daha çok

değer verenler de vardır. Şiirsel türlerin hierarşik görüşüne bağlı olan Statius Silvae'ı başyapıtı ve ölümsüzlüğünün garantisi olarak saymıştır. Ölüm onun Akhilleis'in bir bölümünden daha çoğunu yazmasını engellemiştir. Yapıt ikinci kitabın 167.dizesinde kesilir. Statius'un Akhilles'in doğumundan ölümüne dek yaşamını nasıl anlatmaya niyetlendiği boş bir kurgu olarak kalmak zorundadır.

Valerius (Argonautica), Statius (Silvae, Thebais, Akhilles) ve Silius (Punica) bağlılık yemini etmeye zorlanmış öncekilerle uzlaşmak zorundaydılar. Vergilius, Ovidius, Seneca ve Lucanus ne görmezden gelinebilecek ne de hakaret edilebilecek kriterler ortaya koymuşlardı. 1.yüzyılın sonunda Seneca ve yeğeni Lucanus'un, Ovidius'un ardından giderek geliştirip teşvik ettikleri stilistik yeniliklerde küçümsenecek çok şey gören bir kıpırdanma hareketi (Quintilianus bunun başta gelen temsilcisidir) olduğu doğrudur. Flavianus döneminde Vergilius'a özgü olan biçem temizliğinin yeri doldurulamamıştır. Üç destandan hiçbiri biçem ya da ahlaki açıdan Aeneas'ın kopyası değildir. Vergilius'a yakınlık dereceleri hakkında konuşulabilir.

Thebais'ın sonunda Statius kaçınılmaz durumlardaki sakinliğini ifade eder. Onun başyapıtı tanrısal Aeneis'in hemen ardından gelecektir (12.816-17). Silvae adlı yapıtında esinlenmek amacıyla yüce öğretmeni Vergilius'un mezarını ziyaret ettiğinden söz eder (4.4.53-55). Bu yarı dinsel sevgiyi

Silius da göstermişti. Plinius ölülerin isim listesine ait ünlü notunda Punica'nın yazarının Vergilius'un doğum gününü kendininkinden daha görkemli kutlama ve onun mezarına bir tapınak gibi saygı gösterme alışkanlığında olduğunu belirtir (Epist.3, 7, 8). Gerçekten Martialis , bir zamanlar Cicero'nun olan eve sahip olmakla övünen Silius'un Vergilius'un monumentum'unun yerini alacak ve güzelleştirecek denli ileri gittiğini bildirir. Silius'un geleneğe uyarak Homeros ile Vergilius'un aynı düzeyde olduğunu ileri sürdüğü *Punica* 7, 592-4 te açık seçik bir övgü vardır.

Saygı göstermesine karşın, Statius Vergilius'tan uzak durur, Seneca ve Lucanus'a daha yakındır. Silvae, 2.7 de Lucanus'u anımsatıcı bir şiir vardır: Statius'un aşırı övgüsü gerçek bir hayranlığın göstergesidir. İşi gücü Aeneis ile uğraşmak olan Silius tümüyle Vergilius'cu olmaktan çok seçiciydi. Ovidius'a taklit ya da kasıtlı olarak kontrast yapmak yoluyla çok şey borçluydu, destanını Roma tarihi üzerine kurmuş olan Lucanus'a da çok şey borçluydu. Silius kendisini Punica'da cömert bir biçimde övdüğü Ennius'un mirasçısı olarak görmüştür. Silius'un Ennius'a saygı göstermesi, onun 2.yy. arkaizminin habercisi olduğunu gösteren bir belirtidir. Statius Romalı ozanlar kataloğuna soktuğu Ennius'u "kaba" olarak tanımlamıştır (2.7.75). Ennius'un Annales'inin Silius'un Punica'sına tam olarak yaptığı katkı belli değildir: ama sahte bir bağlılık bile bir tür kafa yapısını kanıtlar. Valerius Flaccus

vergilius2a ruhsal olarak en yakın olandır, ama bu yakınlığın anlaşılması gözlemciye bağlıdır. Ovidius Valerius Flaccus'un tekniği üzerinde önemli bir etki yapmıştır. Argonautica'da Vergilius'cu olduğunu düşündüğü dil ve düşünce bakımından bir sınır koymayı amaçladığı kesindir. Klasisizmin öncüsü olan Quintilianus Valerius'ta Vergilius'unkine benzer bir ruh durumu olduğunu görür.

Flavianus dönemi Augustus döneminden daha çok Yunan şiiriyle uğraşmıştır. Valerius'un belli başlı anlatım kaynağı, ilişkilerde birazcık kölece bir bağlılık olsa da, Apollonius Rhodius idi. Hem Statius hem de Silius tüm şiirin kaynağı olan Homeros'tan çok şey almışlardır, yalnızca Vergilius'un yeniden biçimlendirdiği episodları kullanmamışlardır, aynı zamanda yenilerini de almışlardır. Örneğin her iki ozanda da Akhilleus'un Scamander ırmağı ile dövüşünü konu alan sahneler vardır(İlias, 21.234): Statius Hippomedon'un Ismenus ile şavaşını betimler, Silius ise Scipio'nun Trebia ile çarpışmasını anlatır (Pun. 4.638ff.). Homeros'taki zenginlik sonsuzdur, Statius özgürce ondan yararlanmıştır. Homerik motifleri Roma tarihinin iskeletine sıkıca yerleştirmiştir. Homeros'un türünde önde geldiği Vergilius'un onun ardından gittiği aynı anda kabul görmüştür.

Statius için Yunan edebiyatına çalışmak doğaldı. Karısı Claudia'ya seslendiği bir şiirinde söylediği gibi Graia licentia ve Romanus honos'nun mutlu bir biçimde bir araya geldiği

Napoli’de doğmuş biri olarak Yunan soyundan gelmeydi (Silvae, 3, 5, 94). Babası kötü bir ozan ve Yunanca metinleri açıklama konusunda uzman bir öğretmendi (Silvae 5, 3, 146) Statius’un Hellen hayranlığı can sıkmaz. Euripides’in tragedyasından köklü değişiklikler yaparak yararlanmıştır, *Phoenissae* ve *Yalvaran Kadınlar’ın* Thebais ile yakından ilgisi vardır, Hypsipyle 4-6 kitaplara katkıda bulunmuş olabilir. Linus ve Croebus mitosu için bazı ayrıntıları Callimachus’tan almıştır (1.557-672). Apollonius Rhodius 5.kitapta Hypsipyle’nin anlatımında 2.derecede rol oynamıştır. ….Thebais’den ya da Kolphonlu Antimachus’tan malzeme aldığına ilişkin eski teoriler kanıtlanmamış ve olasılık dışı olarak bertaraf edilmiştir.

Uzun bir zaman Flavius dönemi yazarları onun bunun yapıtlarını aşıran birinden biraz daha iyi olarak yorumlanmışlardır. Son araştırmalar bu yaklaşımın haksızlığını ortaya çıkarmıştır. Bu özellikle de Statius’un durumu için geçerlidir. Özgün olduğu bütünüyle kanıtlanmıştır. Tüm eskiçağ ozanları imitatio ilkesine bağlıdırlar. Bu yalnızca geçmişe saygı anlamına gelmez, aynı zamanda yeni ve bireysel mükemmelliğe ulaşma isteğidir. Statius adlarını gururla önderleri olarak verdiği kişilere ender olarak köle gibi bağlanmıştır. Valerius da Argonautlarla ilgili söylencenin yorumunu yaratmak için uğraşmıştır, Iason’a alaycı Apollonius’un aşındırdığı bir kahraman statüsü vermiştir. Üç yazar içinde açıkça en çok destek alan kişi olan Silius bile daha geniş bir felsefi bakış

açısını aydınlatmak için Kartaca savaşının olaylarını değiştirmekte tereddüt etmemiştir.

Yedinci hafta

STATİUS

Publius Papinius Statius İ.S.40 ile 50 arasında Napoli'de doğmuştur. Bir öğretmen çocuğudur. Genç bir ozan olarak Roma'daki recitatio'larda ve şiir yarışmalarında başarı kazanmıştır. Özel yaşamı hakkında elimizde fazla bilgi yoktur. Claudia adında, ilk kocasından bir kızı olan dul bir kadınla çok genç denmeyecek bir yaşta evlenmiştir. Çocukları olmamıştır; ama Statius'un evlat edindiği küçük bir oğlan çocuğu da genç yaşta ölmüştür. Yazınsal değeri olan yapıtlarından çok pandomim oyunları için yazdığı metinlerle para kazanmaya çalışmıştır. Domitianus'un koruduğu biri olarak yaşamının son yıllarında birtakım başarısızlıklara uğramıştır. Napoliye döndükten sonra imparatordan kısa bir süre önce,- belki de 96 da ölmüştür.

Varsıl bir amatör ozan değil, profesyonel bir ozandır. Babası için yazdığı uzun bir ağıtta, atalarının özgür doğduğunu ve bir takım ayrıcalıkları olduğunu vurgulayarak ailesinin maddi bakımdan sıkıntı çektiğini anlatır (Silvae, 5.3.109-10, 115-17). Öğretmen çocuğu olarak her zaman kendi yeteneğiyle yolunu çizmek zorundaydı. Napoli kentinin ileri gelenleri çocuklarını yazın ve öbür sanatlar için yaşlı Papini,us2un yanına yollarlardı (Silvae, 5, 3, 146ff, 176ff). Bu çevrede kurulan yakın ilişkiler,Roma'da saygı kazanırken ve birinin mesleğiyle ilgili iş vermesini beklerken, Statius'a yardımcı

olmuştur. Babasının şiirde ona yol göstermesine çok şey borçludur(5.3.209ff); babası oğlunu kendi izinden giderek ilkin kendi kentinde sonra da Roma'da şiir yarışmalarına girmesi için yüreklendirmiştir. Bu yolla elde ettiği çelenkler çok değerlidir: bu sayede güçlü patronusları etkilemişlerdir.

Yapıtları üç bölümde ele alınabilir:ilk gruba Capitolium'da hiç ödül kazanmamış, ancak Alba'daki küçük bir yarışmada ödül kazanan, Domitianus'un başarılarını ve Germen seferini anlattığı şiiri. Bundan yalnızca dört dize günümüze ulaşmıştır, bu dört dize ise Valla'nın scholia'sında korunmuştur; bu gruba pandomim oyunları için yazdığı şiirler de girebilir. Bunlardan Agave adı günümüze ulaşmıştır. İkinci grubu çeşitli ölçülerle yazılmış beş kitaplık *Silvae* oluşturur; çoğunluğu hexameter ile dört tanesi hendecasyllabum ile iki tanesi de lirik vezinle yazılmıştır. 92 yılından başlayarak yayınlanmıştır. Üçüncü grup ise Hexameterle yazılmış iki destandan oluşur. Thebais ve yalnızca birinci kitabı ve ikincisinin başı olan yarım kalmış Akkilleis.

Kaynaklar: Silvae Statius'un sosyal çevresi, yaşamı ve kişisel ilişkileri üzerine çok değerli gözlemlemeler sağlar. Iuvenalis'in tanıklığı Thebais adlı yapıtın recitatioları ve pandomim için yazılmış metnin ticari komposizyonu (Iunenalis, 7, 82) hakkında yardımcı bilgiler verir. Thebais hakkındaki geç dönem scholia'ları günümüze ulaşmıştır, bu scholia'lar Lactantius Placidus2a aittir.

SILVAE

Flavianus döneminde yazılan 3 epik şiir karşılaştırıldığında Statius'un Silvae adlı yapıtı öne çıkar. Silvae epik değildir ve hem dönemin zevkine sıkı sıkıya bağlıdır hem de orijinal bir çalışmadır. Silius ve gizemli Valerius'un tersine yapıtından kazandığı parayla geçinen profesyonel bir yazardır. Çünkü Silvae'ın karakteri özeldir, böylece çeşitli ve karışıktır; yapıtın başlığı tüm yapıta doğaçlama havası vermek istermiş gibi taslaklardan oluşan bir kolleksiyonu gösterir. Şiirler günlük yaşam hakkında son derece değerli belgelerdir. Şiirlerin çoğunda, birkaç şiir ısmarlayan insanlar yansıtılır, bunlar bize aktif sosyal yaşamda ve çoğu kez devlette ve imparatorluk bürokrasisinde görev alan varsıl ve kültürlü sınıfın davranışlarını ve düşüncelerini açıklar. Bu sosyal sistemi biçimlendiren değerler açıkça ortaya çıkar: Bir yandan özel yaşama çekilme (örneğin sanata duyulan tutku, aşırı tüketim, aileye karşı duyulan sevgi) öte yandan da kamu hizmeti imparatorluk gücünün yapısı içinde yürütülen kamu hizmetlerinin ideolojisi.

Statius kendisini cliens olarak, şiirlerini alanları da patroni olarak tanıtmaz. Saygı dolu ama içten dostluklar, onun arzu ettiği ilişkilerdir. Silvae büyük toplumsal değeri olan belgelerdir. Bu yapıt, şiirleri ısmarlayanların genel görünüşleri ve uğraşıları hakkında çok bilgi verir. Bu insanlar grup olarak ele alındıklarında, nufuzlu ve varsıl insanlar olarak ortaya

çıkarlar, bu insanlar ya aktif olarak imparatorluğun hizmetindedirler ya da rahat ve keyif dolu bir yaşam sürmektedirler. Sanat düşkünü bu adamlar kültürlü ve eleştirici oldukları için, bunların pek çoğu şiir sanatıyla oyuncak gibi oynamaktadır, üstünkörü felsefeyle uğraşırlar eve varsıllıklarını güzel şeyler yaratmak ve elde etmek için harcarlar. Bu pek çok açıdan gerçek olmayan ve garip bir dünyadır. Destek ve cesaret bulmak için Statius Roma toplumunun bu ayrıcalıklı yurttaşlarına güvenmektedir. Yoksul ve avam olan herhangi bir şeyin *Silvae*'ın yaldızlı ve pırıl pırıl parlayan dünyasına girmesine izin verilmez.

Milyoner Epicuroscu Pollius felix Neapolisliler arasında en çok göze çarpan kişiydi ve Campania'da uçsuz bucaksız toprakları sahibiydi. Silvae'ın 2. kitabı ona adanmıştır. 2.2 ve 3.1 Surrentum'daki mallarının mimari ve gözle görülen parlaklığını ölümsüzleştirir. 4.8 ise 3.çocuğunun doğumu için damadı Iulius Menecrates'e yazılmış bir kutlama şiiridir. Menecrates'e Domitianus tarafından *ıus trium liberorum* verilmiştir(4.8.20-22) ve erkek kardeşi Afrika'da askeri tribunluk elde etmiştir (4.8.12). Pollius Felix, kesin nedenler yüzünden politik yaşamda uzak dursa da, akrabasının böyle kuşkusu yoktur: Statius Menecrates'in oğullarının senatör olacağı kehanetinde bulunur (4.8.59-62).

Statius'un Patronus'larının bazıları güçlü ve kamu yaşamında ileri gelen adamlardı. Silvae'ın ilk kitabı L.Arruntius Stella'ya adanmıştır. Bu soylu varsıl Domitianus döneminde

cursus honorum'da hızla ilerlemekteydi. Traianus'un önderliği sırasında consül suffectus olmuştur. Aynı zamanda elegeia ozanıdır. Statius'u ve Martialis'i koruması altına almıştır. Onun Neapolisli varsıl ve güzel Violentilla ile evliliğini 1.2'de kutlamıştır. :Rutilius Gallicus (1.4) praefectus urbi ve iki kez konsül olmuştur. Vitorius Marcellus edebiyata düşkünlüğü kadar politik arzuları olan bir adamdı. Statius 4. kitabını ona adamıştır ve 4.4'te ondan aldığı bir mektuba yer verir. Quintilianus'un Instituto Oratoria'sını adadığı kişi de aynı Vitorius idi. Domitianus'un zamanında önemli bir adam olan C.Vibius Maximus (4.7), sonunda Mısır'ın praefectus'luğunu elde etmiştir. Son Flavianus döneminde 101 yılında konsül suffectus olarak göreve atanan M.Maecius Celer (3.2) başarılı bir biçimde görevini tamamlamak üzereydi. Askeri tribunluğa atanması nedeniyle övülen Genç Vettius Crispinus (5.2), konsüllük, bir zamanlar Britanya'da elçilik ve Asya'da prokonsüllük yapmış soylu Vettius Bolanus'un oğluydu. Crispinus hakkında hiçbir şey bilinmemesine karşın, ikizi 111'de konsül olmuştur.

Domitianus'a seslenen şiirler imparatorluk zamanındaki dini uygulamalara, törenlere ışık tutar. Bir dizi tanımlayıcı şiir zamanın zevklerini yansıtır. Toplam 32 şiir kitap kitap iyi bir biçimde düzenlenmiştir. Şiirlerin ölçüsü hexameterden lirik ölçüye dek çeşitlilik gösterir. Çoğunun ölçüsü hexamaterdir, 4 tanesi hendekasyllabum ile iki tanesi de Horatius'tan aldığı lirik ölçüyle yazılmıştır. Kişisel şiirler geleneksel plana göre biçimlendirilmiştir. Örneğin düğün ve doğum günü şiirleri. Bunlarda retoriğin etkisi çok açık bir biçimde görülür.

Üçüncü gruba önemli iki epik yapıtı girer: Bunlardan Thebais, Statius'un kendisinin bize anlattığına göre, 12 yılını

almıştır. Bu yapıtı değerlendirmek için okuyucunun önyargısız olması gerekir; çünkü pek çok modern araştırmacı bu türden taklit yapıtlara karşı önyargılıdır. Yapıt başından sonuna dek taklittir, ancak bu taklitçilik yalnızca yetenekli bir yazarın üretebileceği türdendir. Kısmen mitolojik bilgiden kısmen de Domitianus'a övgülerden oluşan bir girişten sonra, ilk kitaba başlar: iki kardeşin kavgası olan Thebai savaşına neden olan olayları, Plyneikes'in sürgüne gitmesini, Argos'a varışını, Tydeus ile karşılaşmasını ve Adrastos'un kızıyla evlenmesini anlatır. 2.kitapta Laios'un hayali Eteokles'i uyarmak için gönderilir, çünkü kardeşi ona saldıracaktır; Tydeus, Eteokles'ten tahtını kardeşi Polyneikes'e bırakmasını istemek için Thebai kentine gelir; bu istek geri çevrilir. Dönüş yolunda Tydeus 50 Thebailinin saldırısına uğrar. Üçüncü kitap alınan kararları ve Thebai kentine saldırı hazırlıklarını anlatır. 4. Kitap yedi önderin toplantısını ve yürüyüşe geçmelerini anlatır.Bu bölüm de iki tane de ilginç episod vardır: Theiresias savaşın sonucunu öğrenmek için Laios'un ruhunu çağırır. İkincisi ise Nemea oyunlarının kuruluş öyküsüdür, bu öykü 5. Kitapta da sürmektedir. Dionysos biri dışında tüm ırmakların gizlenmesine neden olduğu için, Argos ordusu su sıkıntısı çekiyordu; bunun için Hypsipyle onlara nerede su bulabileceklerini gösterir; Onlara yol gösterirken, küçük bebeği Opheltes'i bir ejderha öldürür. Argoslular da çocuğun ana babasını teselli etmek için Nemea oyunlarını düzenlerler. 6.kitap bunların uzun tasvirleriyle doludur. Yedinci kitapta Iuppiter'in harekete geçirdiği ordu sonunda Thebai kentine ulaşır ve savaş ciddi olarak başlar. Iokaste boş yere barış için uğraşır. Kente saldırırlar ve Amphiaraos kaçınca yeryüzü tarafından yutulur. Onun yer altı dünyasına alınması VIII.kitapta anlatılır ve Tydeus'un ölümüne dek sürer. 9.kitap küçük çocuk Parthenopaios'un ölümüyle, 10. kitap ise çeşitli episodlardan sonra, Kapaneus''nkiyle sona erer. 11.si savaşın

bitimini, iki kardeşin döğüşünü, ikisinin biribrini öldürmesini ve Argosluların geri çekilmesini betimler. Tahta kreon geçer. Son kitapta ise argos'un dul kadınlarının araya girmesi ve ölülerini gömmelerine izin vermesi için Atinalı Theseus'a Kreon'u zorlaması için nasıl yalvardıkları anlatılır. Kreon razı olur, ordusunu toplar, Antigone ve argeia'nın yaşamlarını kurtarmak için tam zamanında ulaşır, bu ikisi Kreon'nun adamları tarafından yakalanmışlardı, çünkü Antigone erkek kardeşini gömmeye çalışıyordu, Argeia ise kocası Polyneikes'i. Kreon öldürülür, barış gelir ve ölüler gömülür. Bu yapıtta her türden garip olaylar, abartılmış duygular, katliamlar ve acımasızlık, duygusal bir acımayla yan yanadır. Bu türden konularda Statius tek yazar değildir. Bu tür duygular Seneca ve Lucanus'ta da vardır. Akhilleis adlı yapıtında ise, genç ve yakışıklı kahramanın annesi tarafından nasıl saklandığını anlatır. Thetis oğlunun Troia savaşına katılmamasını istemektedir. Bunun için onu genç kız kılığına sokarak Scyros adasındaki kral Lycomedes'in kızlarının arasına saklar. Akhilleus burada prenses Deidamia'ya aşık olur, Neoptolemus adında bir oğulları dünyaya gelir. Diomedes ve Odysseus sonunda onu bulurlar ve Akhilleus onların peşinden savaşa gider. (Rose'dan eksiği tamamla)

Sekizinci hafta

VALERIUS FLACCUS

Statius'un çağdaşı olan Valerius kendisiyle ilgili bilgi vermediği için, yaşamı üzerine bir şey söylemek olanaksızdır. Ne doğum ne de ölüm yılı bellidir. 70 ile 90 yılları arasında yazınsal etkinliğini sürdürdüğü saptanabilmektedir. Adı bize Gaius Valerius Flaccus Balbus Setinus olarak ulaşmıştır. Flaccus senatörler sınıfındandı ve "Onbeşler" denen *quindecimviri sacris faciundis*'in üyesiydi. Apollo'nun çok saygı gören bu rahipleri kehanet için Sibylla kitaplarına başvururlar ve Roma'ya dışarıdan gelen kültleri araştırırlardı. Bunun için Valerius'un epik yapıtında dinin büyük önem taşıması kesinlikle rastlantı değildir. En eski kodekste (Vaticano 3277) ortaya çıkan Setinus adından yola çıkılarak doğum yerinin Latium bölgesindeki şarap üretilen Setia kasabası olma olasılığı üzerinde durulmuştur. Quintilianus'un *Institutio Oratoria*'sını yayınlamasından önce öldüğü Quintilianus'un 10.1.90'da "multum in Valerio Flacco nuper amisimus" demesinden anlaşılmaktadır (İ.S.92).

Yapıtları: Hexameterle yazılmış 8 kitaplık *Argonautica* yaklaşık 5600 dizeden oluşmuştur. Ozanın bu epik yapıtı olasılıkla yazarın verdiği karar ya da ölümü yüzünden yarım kalmıştır.

Argonautica: Ya bitmemiş ya da çoğaltılırken zarar görmüş olan şiirin yedi kitabı ve sekizincinin de bir kesimi korunabilmiştir. Bunlar bir dizi episodu içerir, bu episodlar, Rodoslu Apollines'in dört kitaplık aynı adlı yapıtında anlattığı gibi, öykünün yaklaşık ¾ yle benzeşmektedir. Valerius, Iason'un altın postu aramak için çıktığı seferi anlatır (1.kitap); çeşitli macera ve engellemelerle dolu olan yolculuk Kolkhis'e dek sürer (2-4.kitaplar); Kral Aeetes'in sarayında dönen oyunlar ve mücadeleler ve Aeetes'in kızı Medea ile Iason arasındaki aşk, altın postun ele geçirilmesi ve zorlu dönüş yolculuğu (5-8.kitaplar). Mitolojideki geçerli versiyon olarak kendini kabul ettirmiş Apollonius'un şiirinden belli başlı neredeyse tüm episodları almasına karşın, çoğu kez argonaut öyküsünü yeniden işlemeyi amaçlar ve o dönemde hala ünlü olan Ataxlı Varro'nun (İ.Ö.82. de doğmuştur. Yapıtında Ennius'un şiir biçemini sürdürmüştür. Bellum

Sequanicum adlı tarihi şiiri, Caesar'ın İ.Ö.58'de Ariovistus'a karşı yaptığı seferi konu almıştır) o dönemde hala ünlü olan yapıtında yapmış olduğu gibi, konuyu Romalaştırarak sadeleştirmek için kendini sınırlamamıştır. Kısaltmalar ve eklemeler yapar, karakterlerin psikolojik durumlarında, tanrıların olaylara karışmasında ve öykünün ritminde önemli değişiklikler yapar. Geride İskenderiye şiiri yalnız mitosla ilgili geleneğin kaynağı olarak değil gerçek bir şiir modeli olarak hep vardır.

Valerius Yunanca metni yakından izlediği yerlerde, etki yaratma amacı güder gibi görünmektedir. Acının vurgulanması, konuyu dramatize etme, hayalde canlandırma ve düşünceyi sürekli olarak kısa ifade etme ve retorikten yararlanma okuyucuda daha büyük bir heyecan yaratmak için sık sık kullanılan tekniklerdir.

Homeros'u taklit eden ve Vergilius tarafından da taklit edilen Apollonius'un metni, geniş bir epik geleneği bir araya getiren birbiriyle bağlantılı bir ağ örgüsünün tam ortasındadır. Böylece sıradan bir taklitçi kadar bir biçemi aşırı derecede kullanan Flavianus dönemi ozanı bilinçli olarak taklitçilik yolunda ilerler. Homeros ile ilgili zorunlu bilgileri ortaya çıkarabilir, Vergilius'tan kaynaklanan malzemelerle birlikte aynı metni tamamlamak zorundadır.

Ayrıntılarda, kişilerin psikolojik analizlerinde zarif ve ince olmasına karşın, Valerius yaratıcı anlatım konusunda çoğu kez başarısızdır. Açıklığın ve olayın akıcılığının eksik olması, Valerius'un ayrı ayrı kesimler halinde şiiri ele aldığını ve tüm yapıtın açıklığından ve bütünlüğünden çok, tek tek sahnelerin açık ve anlaşılır olmasına ve etki yaratmasına daha çok önem verdiğini gösterir.

Vergilius'un oldukça güçlü olan etkisi Valerius'u muhalif şiir sanatına doğru itmiştir. Konu mitolojiktir, tanrısal güç her yerde hazırdır. Apollonius Iason'u sorunlu ve ikircikli bir kahraman nerdeyse kahraman olmayan biri olarak göstermiştir, Valerius ise baş kahramanını ileri destan düzeyine çıkarmıştır. Vergilius'un tanrısal yazgısı ve onu dile getiren Iuppiter tüm olayların akışını kontrol etmektedir.

SILIUS ITALICUS

Tiberius Catius Asconius Silius Italicus İ.S. yaklaşık 26 yılında doğmuştur Bir avukat olarak politik açıdan nero ile ilişki içindeydi. 68 yılında konsül olmuştur. Daha sonra vespasianus döneminde Küçük Asya'nın yöneticisi olmuştur. Özel yaşamına çekilince son yıllarını tarihi bir şiir yazmaya adamıştır. 101 yılında iyileşemeyecek bir hastalığa yakalanınca kendini açlığa mahkum edip ölmüştür.

Araştırmacılar hexameter ile yazılmış 17 kitaplık 12200 dizeden oluşan Punica adlı yapıtının eksik olduğunu, aslında Ennius'un Annales'ini örnek alarak yapıtını 18 kitap olarak düzenlediğini düşünmektedirler.

Çoğunlukla çağdaşları onun adını anmışlardır. Tacitus Historia'sında (3.65) politik etkinliğinden, Genç Plinius ise mektuplarında (3.7) ölümünden söz etmiştir.

Genç Plinius'un mektubu yalnızca Silius Italicus'un kamu yaşamının belli noktalarını anlatmaz, aynı zamanda başkalarının özel yaşamlarında merak edilen noktaları aydınlatır. Plinius Silius'un imparator Vitellius ile nasıl samimi olduğunu ve Vespasianus döneminde prokonsüllüğü sayesinde Anadolu'da elde ettiği konumunun karanlık geçmişini (Nero'nun muhbirliğini yapmıştır) saklamaya nasıl katkıda bulunduğunu anlatır. Mektup okuyucusunun dikkati Campania'daki evinde geçirdiği zamana çekilir, burada Silius kendisini otium'a adamıştır. Plinius şunları anlatır: "Italicus saygınlığını Nero zamanında lekelemişti, nero'ya muhbirlik yaptığına inanılmaktadır, ama Vitellius ile dost olunca Asia'nın yöneticiliğini elde etti ve önceki kötü ününü onurlu bir emeklilikle temizledi." Geç yaşında yapıtıyla uğraşırken, kalan zamanında da arkadaşlarıyla felsefe ve sanat üzerine söyleşmiştir. Stoacı Cornutus Vergilius hakkındaki bir kitabını ona adamıştır. Cicero'nun evini satın almış, Vergilius'un mezarını onartarak bu yazarlara duyduğu hayranlığı kanıtlamıştır.

Punica latin yazınındaki en uzun tarihi destandır. 17 kitap 2.Kartaca savaşını Hannibal'in İspanya seferinden Scipio'nun Zama'daki (Numidia'da Kartacanın güney batısında Kral Iuba'nın hazinesini ve haremini götürdüğü kent. Özellikle Scipio'nun hannibali yendiği yer olmakla ünlenmiştir) zaferinin sonuna(İ.Ö.201)dek anlatır. Şiirin konusu, insanın aklına hangi tarihi kaynaklardan yararlandığı sorusunu getirir. Annalistik biçemi onun 218 den 202 e dek geçen olayları heybetli bir biçimde Latince olarak anlatma isteğini açığa vurur, Bu Livius'u kaynak olarak kullandığının göstergesidir.

Bu konudaki ilk gösterge Livius'un yapıtının mimari iskeletini kullanmasıdır. Silius da Hannibal'in portresini kısa bir girişten sonraya yerleştşrmiştir ve Livius gibi Scipio'nun zaferiyle bitirmiştir. Augustus dönemi tarihçisinden geniş olarak yararlanmıştır. Savaşın ilk yılını anlatırken sıkı sıkıya Livius'u izlemiştir. İlk 10 ya da 11 kitap Livius'un 21, 22. kitaplarıyla 23. sünün başındaki olayları kaplar.

Punica:

1.Kitap: Savaş, Hannibal'in doğasından ve Romalılardan nefret edecek biçimde eğitilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. İlk eylem İspanya'da başlar; Hannibal yardım istemek için Romalılara elçi gönderen Sagumtumlulara saldırır. Romalılar da Hannibal Saguntum'a karşı savaşmayı bırakmazsa, savaş açma uyarısında bulunur ve hannibal'e bir elçi grubu yollar.

2.kitap: Hannibal'in geri çevirdiği Romalı elçiler, fabius'un karşıt Kartacalı senatörlerin önünde savaş ilan ettiği Kartaca'ya giderler. Saguntumlular kendilerini cesurca savunmalarına ve kişileştirilmiş Fides tarafından yardım edilmesine karşın nerdeyse teslinm olmak üzerelerdir. Canlarına kıymaya karar vermişlerdir. Zaferini Iuno'nun ve Tisiphone'nin yardımlarına borçlu olan Hannibal boş kente girer. 391.-456. Dizeler arasında Hannibal'in kalkanının betimlemesi vardır.

3.kitap: Bu kitabın ortasında kartaca güçlerinin ve onların müttefiklerinin sayım dökümü vardır. Roma'nın düşmanlarının sayım

dökümünden sonra Silius birdenbire Kartaca tehlikesinin ciddiyetini gösterir: Hannibal Pirene ve Alp Dağlarını başarıyla geçmiştir. Venus'un ricası üzerine Iuppiter tarihi bir kehanetle onun gerçek amaçlarını açıklar: hac ego Martis / mole viros spectare paro atque expendere bello (moles, is, f. Grandezza; expendo,^pesare valutare; paro, 1 col inf., avere intenzione di..) (Bu büyük savaşla onların erkekliklerini görmek ve ölçmek istiyorum).

4.-5.kitaplar: Bu kitaplar yurttaşlarının kendilerini savunmaya hazır olmalarına karşın, Roma'nın maruz kaldığı yıkıcı üç yenilgiyi anlatır. Kusursuz konsül Scipio Ticinus ve Trebia savaşlarını yitirmiştir. Onun işe yaramayan ardılı Flaminius deorum negligentia ile Trasimenus gölü felaketine neden olur.

6.-7.kitaplar:6.kitap olayların akışını geciktirir. Silius Italicus 1.Kartaca savaşına geriye doğru geniş bir biçimde göz atarak Atilius Regulus'un kahramanlıklarını över. Sonra Fabius'un diktatör atanması ve onun oyalama stratejisi 7.kitabı oluşturur.

8.-10.kitaplar: Romalıların Cannae'da yenilmesi bu kitapların konusunu oluşturur. Trasimenus gölü savaşında olduğu gibi komutan felaketten sorumludur: Konsül Varro yeni flaminius'tur. Görev arkadaşı Paullus da onun gibidir.

11.kitap: Bu kitap, 6.kitaptaki Trasimenus gölü savaşından sonraki ani yıkımda olduğu gibi, bir ara bölüm oluşturmaktadır. Hannibal Capua'ya girer ve Venus Kartacalılara saldırmaları için Cupidoları yollar.

12.kitap: Bu kitap ilk Roma başarısını anlatır: Nola savaşında Marcellus Hannibal'i yener. Buna karşın Hannibal teslim olmak bir yana başkente yönelir.

13.kitap savaşın olumlu olmaya başlayan yazgısı sürmektedir. Hannibal amaçlarına ulaşamadan Roma'yı terk eder. Capua'yı da yitirir. Öte yandan İppanya'da iki Scipio da yenik düşer.

14.-17.kitaplar: Yengin Romalı komutanlar son dört kitabın konusunu oluştururlar. Marcellus Syracusae'ı ele geçirirken, genç Scipio İspanya'da başarılıdır.

Dokuzuncu hafta

DİDAKTİK ŞİİR

MANILIUS ve GERMANICUS

Manilius ve Germanicus yeni iskenderiye şiir akımına bağlanabilir. Bu ozanlar birbirlerinden farklı olsalar da yapıtları için Aratos'un didaktik şiirini model almışlardır. İ.Ö.4.-3.yüzyılın bilgili ozanı Roma şiirinde çok etkili olmuştur. İlk olarak Cicero onu Latinceye çevirmiştir ve geç eskiçağda Avianus yeniden çevirecektir.

Roma kültüründe Caesar zamanında başlayan astrolojiye ve astronomiye duyulan ilgi önemli bir konudur. Yalnızca bilimsel ve akademik bir ilgi değildir: Yıldızlara duyulan güven felsefe ve, doğudan gelen kültürlerin de etkisi altında dinle karışmaya başlar. Örneğin stoacılar insanın evrenle ilişkisi ve insan yazgısıyla doğa yasaları arasındaki bağlantı üzerinde dururlar. celestial attraction tarafından kontrol edilen yıldızlardan geleceği öğrenme halk arasında daha yaygındı. Fakat yalnızca kosmoloji ya da halk bilimi konusu değildi. Yıldız falına büyük önem veren Augustus'tan başlayarak Roma imparatorları, yıldızlara inanma konusunda politik ve propaganda konusunda yararlanmışlardır. Vergilius'un kendisi de en çok propaganda yaptığı ve yaltaklandığı kısımlardan biri olan *Georgica*'nın girişinde Octavianus'un katasterizm'inden (ölümden sonra ölümsüz bir yıldıza dönüşme) kehanet gibi söz eder:

Yoksa yeni bir yıldız olup ağır akan 34

Aylar arasında mı bulursun kendini?

GERMANICUS

Germanicus Iulius Caesar İ.Ö. 24 Mayıs 15'te doğmuştur. Babası Nero Claudius Drusus, annesi ise Antonia'dır. Tiberius'un yeğenidir. Augustus ise büyük amcasıdır. Germanicus adını alması babasının ölümünden hemen sonradır. Bu adı Germania'da savaşırken ölen babası

Drusus'tan miras almıştır. Babası genç yaşında Germenlere karşı savaşan bir komutan olarak kendisini göstermişti, ancak beklenmedik ölümü bir tertibe kurban gittiği kuşkusunu uyandırmıştır. Augustus'un ricası üzerine Tiberius Germanicus'u evlat edinmiştir ve Tiberius'un ardından imparator olması düşünülmüştür. Germanicus, Augustus'un kız torunu olan Agrippina ile evlenmiştir. Pannonia'daki ayaklanmayı bastırmıştır (İ.S.7-8) Dalmatia'daki askeri sefere katılmıştır (İ.S.9). Germania'daki başarılarını bir zafer töreniyle kutlamıştır(17). İ.S.12 de konsül olmuştur. Roma'da kısa bir süre kaldıktan sonra, Doğuya gitmesi buyrulmuştur. 10 Ekim 19 da esrarengiz bir biçimde Antiokhos'ta ölmüştür. Külleri Roma'ya gömülmüştür. Belki de Iulius - Claudius sülelesinin en parlak kişiliklerinden biridir. Zeki ve iyi eğitim görmüş olmasının yanı sıra, askeri başarıları ve hitabet alanındaki yeteneği ile de kendini göstermiştir.

Yazar olarak bize 1000 hexameter dizesi bırakmıştır: tamamlanmamış bir şiir olan *Aratea*'dan bize yaklaşık 725 dize ulaşmıştır. *Prognostica* adıyla tanınan yapıtından da fragment halindeki parçalar kalmıştır. Bunlar Aratos'un Phaenomena ve Prognostica hava olaylarının belirtileri üzerine) adlı yapıtlarının uyarlamasıdır. Günümüze kalanlardan bir yargıya varmak gerekirse, Prognostica çok daha özgürce ele alınıp işlenmiştir. Germanicus'un bu ikisini kafasında tek bir yapıt tasarlayıp tasarlamadığını bilmiyoruz. Aratea'nın girişi, kimilerine göre Tiberius, kimilerine göre de Augustus olan bir genitor'a seslenir. Aratus da Zeus'a seslenmiştir. Metin Augustus'un ölümünden hemen sonra, 14 ile 19 yılları arasında yazılmış gibi gözükmektedir, yani Tiberius'un yönetimi sırasında. Augustus tam bu sırada tanrılaştırılmıştı. Germanicus, bir bildiride kendisinin değil, yalnız Tiberius'un tanrısal onurlara layık olduğunu söyleyerek büyük fırtına koparmasından yola çıkarak kimileri, seslenilen kişinin Tiberius olduğunu iddia etmişlerdir. Tiberius kendisine sunulan tanrısal onurları geri çevirmesine karşın, Germanicus ona olan bağlılığını bu yolla vurgulamış olabilir. Germanicus'un bu dönemdeki yoğun askeri ve politik aktivitesi göz önüne alınacak olursa, onun yapıtının yalnızca kurallı bir biçimde akıcılığına ve biçimine verilen özene hayran olunabilir.

Bununla birlikte, özellikle Manilius ile karşılaştırıldığında, felsefi elementler fazla vurgulanmamıştır. Bu yapıtlar çok kültürlü ve meraklı genç bir adamın aktivitesini ortaya koymaktadır.

Elimizdeki yapıt Aratos'tan tam bir uyarlamadır. Giriş bölümünü güney ve kuzey yarım küredeki takım yıldızlar, gökyüzü, doğuş ve batışların uyumu hakkında bir tartışma izler. Buna ek olarak gezegenlere ve hava tahminlerine ilişkin fragmentler elimizdedir ve yukarıdada söz ettiğimiz gibi bunlar prognostica diye anılır. Bunlar olasılıkla Germanicus'un Aratea adlı yapıtından başka bir çalışmasının taslakları ya da kalıntılarıdır.

Aratea ya da Phaenomena adıyla bilinen yapıtı Aratos'un (İ.Ö.3.yüzyılın ilk yarısı) aynı adlı yapıtının serbest uyarlamasıdır. Cicero'nun tam tersine Germanicus, Hipparkhos'un (İ:Ö.2.yüzyılın ortaları) Aratos üzerine yaptığı yorumun yardımıyla Yunanlı ozanın verdiği bilgiyi düzeltir. Örneğini başka kitaplardan aldıklarıyla tamamlar. Kuşkusuz astronomi dünyasını ve Aratos'un çizimlerini biliyor olmalıdır. Fragmentlerin kaynakları ise bilinmemektedir, ama düzyazı olduklarına ilişkin iddialar vardır.

Germanicus'un dili ve kullandığı vezin Augustus dönemi şiirinin kurallarını izlemektedir. Biçeminin önemli bir yanı kısa ve öz olmasıdır Birçok eklemeler yapmasına karşın, Germanicus'un metni orijinalinden kısadır.

MANILIUS

Elimizdeki daha yeni el yazmaları, Astronimica adı verilen öğretici şiirin Manilius (Manlius) diye birine ait olduğunu söylerler. Tüm astrolojiyi Latince dizeler halinde açıklamıştır. Yapıtı 5 kitaptır. 1.kitap astrolojinin kökenini ele alır; kuzey ve güney yarım küredeki takım yıldızları araştırır. Sonra hayvan burçlarını ve saman yolunu içine alan gökyüzü dairesi anlatılır. 1.kitabın sonunda Manilius gezegenleri ve kuyruklu yıldızları kısaca anlatır.

2.kitap burçlar, onların birbirlerini etkilemeleri, kimi tanrılarla ilişkileri ve insan bedenine etkileri üzerinedir.

3.kitap 12 burçla ilgili olan 12 sortes'in listesini verir.

4.kitap burçların insan üzerindeki etkisini sıralar.

5.kitap Manilius takım burçlar dışındaki yıldızları ve bunların insan üzerindeki etkilerini anlatır.

BUCOLICA

CALPURNIUS SICULUS

Çoban türküleri ozanı Calpurnius Nero zamanında yaşamıştır. "cognomen"i olan Siculus'un doğum yeriyle mi yoksa izleyicisi olduğunu söylediği Teokritos'un Sicilyalı bir Musa'sıyla mı ilgili olduğunu bilemiyoruz. Şiirlerinde "Corydon" maskesi altına gizlenmiştir. Bu "Corydon" figürü toplumun üst tabakasının dışındadır ve perişan bir yaşam sürmektedir; tiyatroda yoksulların arasında oturmak zorunda kalmaktadır (7, 26-27; 79-82). İmparatorluk sarayına giren efendisi Moliboeus ona merhamet edinceye dek , İspanya'ya sürülme tehlikesiyle karşılaşmıştır. Corydon şimdi Moliboeus'tan küçük bir ev elde etmeyi

ummaktadır. Moliboeus Piso ile özdeşleştirilecek olursa, Calpurnius *Laus Pisonis*'in yazarı olabilir.

1.çoban türküsü 54 yılının sonuna ya da 55 yılının başına tarihlenir. Annesi tarafında Iulius soyundan gelen genç Nero'nun tahta çıkması bu şiirde altın çağın yeniden başlaması olarak övülür. Nero'nun tahta çıkarken yaptığı konuşmadan alınmış düşünceler bu şiirde yankılanmaktadır. Calpurnius Siculus Nero'yu, onun da yapmış olduğu gibi Apollo ile özdeşleştirmiştir.

1.Türkü: Çoban Corydon ve Ornytos, Faunus'un kumsaldaki ağaca kazınmış bir kehanetini bulurlar. Bu kehaneyt yeni bir imparatorun tahta çıkmasıyla yeni bir çağın başlayacağını söylemektedir. Corydon Meliboeus'tan bu dizelerin imparatorun kulağına gitmesine izin vermesini ister.

2.Türkü: Umutsuzca Crocale'ye aşık olan bahçıvan Astacus ile çoban Idas, umutsuzca söyledikleri şarkılarda birbirleriyle yarışırlar. Sırayla kendi mesleklerini ve aşklarını överler. Sonunda hakem Thyris her ikisinin de eşit olduğun açıklar ve onları barışçıl davranmaya zorlar.

3.Türkü: Kayıp sığırı arayan Iollas, Lycidas ile karşılaşır. Lycidas sıkıntılıdır, çünkü kızı bir öfke nöbeti sırasında onu terk etmiştir. Iollas ona uzlaşmak için ilk adımı atmasını önerir ve Iollas'ın övgü şarkısını kiraz ağacının kabuğuna kazır. Bu sırada dışarıya gönderilmiş olan Tityrus sığırı bulur, bu iyiye işarettir.

4.Türkü: Meliboeus ile giriş niteliğindeki bir dialogtan sonra, bir şarkı gelir: Corydon ve erkeke kardeşi sırayla yeni altın çağı ve onun tanrısını överler. Saraya girebilen Meliboeus her iki şarkıyı ve ozanı imparatora tavsiye edecektir.

5.Türkü: Yaşlı Micon, Canthus'a keçi ve koyun yetiştirmeyi öğretir.

6.Türkü: Astylus ve Lycidas tartışırlar; Mnasyllus bir hakem olarak boş yere onları yatıştırmaya çalışır.

7.Türkü : Roma’dan dönüşte Corydon Lycotas’a tahtadan yapılmış bir *amphitheatrum*’da izlediği oyunları tanımlar; ne yazık ki imparatoru yalnızca uzaktan görmüştür.

Çoban türküleri ozanı olarak Calpurnius, Teokritos’u ve dahası tanrı saydığı Vergilius’u izlemiştir. Bir kehaneti içeren 1.şiir Vergilius’un 4.çoban türküsünü anımsatmaktadır. Calpurnius’un 4.şiirinin konusu Vergilius’un 1., 4. ve 5. şiirlerindendir: Ozanın yargılanması ve kurtarılması, yeni altın çağın yorumu, hoş bir kır türküsü ve tanrılaştırma.

7 şiirden oluşan kolleksiyonda 4.sü merkezi oluşturur. Son parçadaki “Roma’dan dönüş” Vergilius’un 1.şiirini anımsatır. Vergilius’un şiirlerinin konularını böyle değiştirmesine ve üst üste getirmesine ek olarak Calpurnius, Vergilius’un çoban türkülerinde kır yaşamının bir parçası olan keçi ve koyunların bakımı gibi atlanan bazı özellikleri de geliştirmiştir.

6.türkü Aeneas’ın 7.kitabından alınan bir geyik tanımlamasını pastoral bir metnin içine taşır. Bu tanımlama buraya uygun düşmektedir. 3.türküde bukolik bir türkünün içinde bir aşk mektubu buluruz. Son türküde bir çobanın gözüyle izlenen bir *amphitheatrum*’un ve oyunların tanımı vardır. Böylece Calpurnius çoban türkülerinin içine aldığı konuları aşırıya kaçmadan genişletmiştir.

Kitap şiirlerden oluşan bir dairedir. Kitabın başı, ortası ve sonu (1., 4. ve 7. şiir) imparatorla ilgilidir. 2. ve sondan bir önceki şiirler *agon* özelliği taşırlar (2. ve 6. şiirler). 3. ve 5. şiirler didaktik karakterlidir (Aşk ve hayvan bakımı). En uzun şiir ortadakidir (4.şiir). Çift sayılı şiirler baştan sona diyaloglardan, tek sayılı şiirler daha uzun monologlardan oluşur.

Calpurnius her şiirin iskeletini özenle süslemiştir. Birkaç değinmeyle durumu anlaşılabilir hale getirebilir. Açık ve düzgün ifade edilmiş detaylarla (örneğin ağaç kabuğuna yazma), sahnenin inanılırlığını arttırır.

Calpurnius'un karakter tanımlamaları oldukça kurnazdır: 2.türkünün karakterleri "*ethos*", 6. şiirinkiler "*pathos*" terimleriyle betimlenebilir. Ozan ince soylu duyguların kendisine daha uygun olduğunu gizlemez.

Calpurnius'un dili dikkatle seçilmiş sözcüklerden oluşur, ama aşırı derecede taklitçi değildir. Örnek aldığı Vergilius, onun üzerinde yararlı bir biçimde etkili olmuştur. Kısa özlü sözleri az kullanır (örneğin: mobilior ventis, o femina, ey rüzgarlardan daha değişken kadın!). retorik her yerde şu tümcedeki kadar yaygın değildir: te sine.....mihi lilia nigra videntur, zambaklar bana sensiz kara görünüyorlar). Calpurnius çoban türküleri geleneğine, modern çağdaki şiiri etkilemiş olan incelik ve tatlılık özelliğini katmıştır.

Ozan vezni dikkatli kullanmıştır: sözcük sonundaki –o'nun uzun değerine gerekli önemi vermiştir. Kaynaşmayı yalnız kısa seslilerle ve özellikle de dizenin ilk ayağında yapmıştır. 758 hexameter dizesinin yalnız 11'den çok değildir.

Ozan kendisini betimlerken, Vergilius ve Horatius kadar kendini zorla kabul ettirmeye çalışmamıştır. Zavallı bir *cliens* olan Calpurnius, korunma ihtiyacı içindedir, muhtaç ozan Martialis'in havasına bürünmektedir.

4.şiirde Vergilius'un tanrılaştırılması imparatorunkinden önce gelir. Vergilius yeni Orpheus olarak gözükür. Corydon'un önceden Tityrus'un kullandığı bir müzik aletini çalma niyeti büyük amaçları ima etmektedir. Ozan kendisini de eleştirmektedir: "*Magna petis, Corydon, si Tityrus esse laboras*."

Onuncu hafta

PERSIUS

Aulus Persius Flaccus (34-62) Etruria'nın Volaterrae kentinde doğmuştur; soylu bir Etrüsk atlısı ve *litterator* olan babasını 6 yaşındayken yitirmiştir. Üvey babası da erkenden ölünce, Persius annesi, teyzesi ve kız kardeşi ile birlikte büyümüştür. 12 yaşındayken ünlü *grammaticus* Remmius Palaemon ve *rhetor* Verginius Flavus ile çalışmak üzere Roma'ya gelmiştir. 16 yaşındayken stoacı filozof Annaeus Cornutus'un öğrencisi olmuştur, bu filozof onun zeka gelişimini derinden etkilemiştir. Persius ile oğluymuş gibi ilgilenen Paetus Thrasea da onun başka bir dostu idi. Renkli arkadaş çevresinin öbür üyeleri de şunlardı: Kendisinden oldukça yaşlı bir ozan Caesius Bassus, Calpurnius Statura, hatip Servilius Nonianus, araştırmacılar Claudius Agathinus ve Petronius Aristoktares. Filozoflar arasında saraya girip çıkan Seneca ile yakın dostluğu yoktu. Ancak Seneca'nın yeğeni, genç ozan Lucanus Persius'a hayrandı. Persius 28 yaşında mide hastalığından ölmüştür. Cornutus ve Caesius Bassus onun tamamlanmamış saturalarını yayınlama işini üstlenmişlerdir. Aralarında bir praetexta'nın da bulunduğu gençlik yapıtlarını bir yana bırakmışlardır. Saturaların kitaptaki sırası, yazılış sıralarını yansıtmaz. Saturaların vezni hexameterdir.

Yaklaşık 600 hexameter dizesinden oluşan 6 saturadan önce giriş niteliğinde kısa bir şiir vardır. Bunda -olasılıkla son

şiirdi; belki de yeni bir saturadan kalan bir bölümdür- ozan birkaç altın ve karın tokluğu uğruna zorla esinlenen öbür ozanlardan farklı olarak ozan olmadığını açıklar. Ozan olmak onun kendi tutkusudur.

1.Satura: Dönemin kimi kusurları görmezden gelinemez: Bu dönemde herkes şiir yazma ve yazdıklarını dinleyici önünde okuma çılgınlığına kapılmıştır. Bu durum şiirde bozulma demektir. Persius'un okuyucusu az olacaktır, ancak bu önemli değildir. Persius bu şiirde kendini büyük Romalı satiristlerin ve eski komedinin izleyicisi olarak tanımlar.

2.Satura: Plotius Macrinus'a yazılmıştır. Bu çağ abartı, duygusuzluk ve samimiyetsizlik çağıdır. Bu kusurlar din alanında sahte dindarlık içeren davranışlarla açığa çıkar. Saçma sapan adaklarla doğru olmayan bir şey tanrılardan istenemez. Tanrıya onurlu bir sadakat sunulmalıdır. Eskilerin sunduğu buğday sunu olarak yeterlidir.

3.Satura: İnsanın içindeki tembelliği yenmesi ve kendini felsefeye vermesi gerekir. Stoa felsefesinin ilkelerini bilmek yetmez, onları uygulamak da gerekir. Varsıllık ve gençlik yılları mazeret olamaz; özellikle bunlar sağlam bir ahlaki bilincin oluşması için çok yararlıdırlar.

4.Satura: Herkes birbirinin kusurunu açığa çıkarma konusunda çok başarılıdır. Ancak bizzat kendini tanıma konusunda hiç çaba göstermez.

5.Satura:Cornutus'a yazılmıştır. En uzun şiirdir. Öğretmenine teşekkür eder. Yalnızca bilge kişinin özgür olduğunu anlatır.

6.Satura: Caesius Bassus'a yazılmıştır. Düşünmeye uygun bir mevsim olan sonbaharda Persius dostu Bassus'a artık Sabin evine çekildiğini söyler: Lirik şiir aracılığı ile onu över. Bu şiirde konudan konuya geçerek kendinden söz etmeye başlar. Aldığı eğitim sayesinde ruh dinginliğine ulaşmıştır. Ne cimridir ne de saçıp savurur; kendinden memnundur. Mirasçısını mutlu etmek için yemeyip içmeyip biriktirenler mutsuzdur. Oysa dostu için sermayesini harcamakta tereddüt etmiyorsa bilge kişi mutludur.

Persius'un felsefedeki kaynağı öğretmeni Cornutus'tur. Öğretmeni ona gerekli bilgiyi vermiştir, kendisi de ona iyi bir örnek olmuştur. Cornutus yalnız bilge kişinin özgür olduğunu söyleyen stoa öğretisini izliyordu. (Bu sokratik öğretmenin ardında gerçek bir bilge, yaşamını gerçeğe adayan Sokrates vardı. Aynı Sokrates Platonik dialoglarda da vardır; aslında Persius pseudo –platonik Alkibiades I'e gönderide bulunmaktadır. Bu bizi onun kaynaklarından modellerine yöneltir. Saturalarında dialog ilkesine gerçek bir sokratik değinme vardır) Persius'un örnekleri Platon'un dialogları ve stoa ile kynik felsefedeki sert tartışmalardır, bunların bir araya gelmesi, hem biçim olarak hem de içerik olarak Persius'ta Horatius'ta olduğundan daha belirgindir. Persius mimos

sanatından etkilenmiştir. Persius'un kendisi toplumsal eleştiri açısından bir otorite olarak eski Atina komedisini işlediğini söyler, ancak yaşayan politikacılara değinmek yerine evrensel olarak geçerli olan durumlar için çaba gösterir.

Roma saturası kuşkusuz kurucusu Lucilius ve Persius'un kendisine önder seçtiği Horatius gibi önemli bir backrounda sahipti. İlham kaynağı olarak Lucilius'un adını vermesine karşın, Persius yaşayan kişilere karşı saldırılarında ona öykünmemiştir. Öğretmen olarak Horatius onun için daha önemli olmuştur. Horatius teorik olarak saturayı şiir olarak tanımlamamıştı, oysa pratikte onu özel bir şiir türü haline getirmişti. Bu türde sözcükler gerçeklikten doğan bir ihtiyaçla yüz yüze gelmek zorundaydılar. Aynısı Persius için de söylenebilir, o canlı bir resim gibi olan şiirlerini o sıralar çok tutulan mitolojik şiire karşı yazmıştır, mitolojiyle dolu olan bu şiirler gerçeklikten yoksundu. Para verenleri övme yerine, ozan düşünmesi için kendisine yiyecek veren Cornutus'u övmüştür.

Ayrıntılara inilecek olursa Horatius'tan çok şey almıştır, bunların bazıları programlıdır, pek çoğu ise çok hünerli bir biçimde değiştirilmiştir.

Persius saturalarını konuşma biçiminde tasarlamıştır. Bununla birlikte konuşmacıların değişmesi bizim için sık sık tartışmaya açıktır. Üstelik konuşmacılar açıkbir karakter üstlenmezler. Dialoglar sık sık birdenbire didaktik konuşmaya

dönüşür. Persius sıradan bir günlük konuşma etkisi uyandırmayı amaçlamıştır.

IUVENALIS

Martialis, Iuvenalis'ten *declamator* olarak söz etmiştir. Başlangıçta Roma'da *cliens* olarak yaşamıştır. 1.saturası 100 yılından sonraya 6.sı 115'ten, 7.si de Hadrianus'un tahta çıkışından hemen sonraya, son saturaları ise 127'den sonraya tarihlenmektedir. Bu tarihlere de saturalarında değindiği tarihi olaylardan ulaşılabilmektedir. Bunun dışında yaşamıyla ilgili bir şey bilinmez. Doğum ve ölüm tarihleri bile bilinmemektedir.60 ile 70 yıılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir.

SATURALARI

1- (satura yazma üzerine): sahte ozanların sinir bozucu *recitatio*larının öcünü alınması gerekir. Iuvenalis de yazacaktır (1-21) doğal olmayan toplumsal koşullar satura yazmaya teşvik etmektedir (22-30). Saturanın konusu halkın yaptığı her şeydir. Iuvenalis'in zamanında satura yazmak için bulunan gerekli malzeme hiçbir dönemde bu denli bol olmamıştır (81-146). Satura yazarları tehlikeli bir yaşam sürmektedir; bunun için yalnız ölmüş adamların adları kullanılacaktır (147-171).

2- (Erkekler üzerine ilk satura): Iuvenalis ilkin ahlak dersi veren kişilerin kılığına girmiş kişiler olarak ilkin sapıkları (cinaedi) teşhir eder (1-65), sonra içini gösteren giysiler giyen Creticus'a (65-83). Ondan sonra Bona dea'ya tapan erkeklere (83-116), son olarak da saygıdeğer bir aileden gelen Gracchus'un ciddi olarak bir erkekle evlenmesine saldırır (117-148). O şanlı şerefli Romalı atalar ve Roma'nın ele geçirdiği barbarlar bu türden bir Roma erdemi hakkında ne düşüneceklerdir (149-170)?

3- (Roma hakkındaki satura): Umbricius Roma'yı bırakıp gitmekte haklıdır. Roma'da Yunanistan ve doğudan gelen birçok kötülük vardır ve dürüstlük yoktur (1-189). Üstelik kentte zavallı ozan, yangın, evinin çökmesi, yollara dökülen çanak çömleğin ve gidip gelen arabaların gürültüsü (236-238), hatta soyguncuların tehdidi altındadır (190-322).

4- (Büyük balık hakkında): Iuvenalis önce Domitianus'un adamı, boğazına düşkün Crispinus ile dalga geçer (1-33). Ardından da imparatorun kendisi ile dalga geçer (34-150). Suçluluk derecelerine göre bu satura şu biçimde alt bölümlere ayrılabilir: scelera (1-10); leviora (11-33), nugae (34-149), scelera (150-154).

5- (*Cliens* 'in sofrada çektiği acılar): Efendi *cliens*ine çok kötü yiyecekler verir. Bunu pintilikten değil, konuğunu aşağılamak için yapar.

6- (kadınlar hakkında): her kim Iulia yasasına uyup evlenmek isterse, artık erdemli bir gelin bulamaz. Romalı kadınlar, aktörleri ve gladyatörleri severler. İmparatoriçeler ise fahişelerle yarışmaktadır (114-135). Kim karısı hakkında iyi sözler söylerse, bil ki o karısının varsıllığı ve güzelliği yüzünden bunu yapmaktadır (134-160). Yalnız birkaç saygın kadın, öbür hatalara sahiptir: örneğin gururluluk, burnu havada olma ya da yunan düşkünlüğü (161-199). İyi bir koca evlenirse, özgürlüklerini yitirir (230). Kaynanası kızına kötü öğütler verir (231- 241). Kadınlar avukat gibi, hatta galadyatör gibi davranırlar(242-267). Son derece utanmazca davranarak artık kanıtlanmış olan sadakatsizliklerini örtmeye çalışırlar (268-285). Varsıllık ahlaki çöküşün temel nedenidir (286-365). Kadınlar hadımlara ve müzisyenlere deli olmaktadırlar, güncel politikaya karışmaktadırlar, yoksul komşularını kızdırmaktadır ya da onlara görgülü olduklarını göstermektedirler (366-456). Soylu bir kadın kocasına değil sevgilisine saygı duymaktadır ve kadın hizmetçilerini ezmektedir. Rahipler ve falcılar için her şeylerini feda edebilirler, hatta kocasını ve çocuklarını öldürebilirler (457-661).

7. (Roma'daki entellektüeller): Ozanlar için (1-97), tarihçiler için (98-104), avukatlar için (105-149), retorik öğretmenleri için (150-214) gelecek yoktur.

8.(Gerçek soyluluk üzerine): Robellius Blandus'un yaptığı gibi ahlaksız bir yaşam sürerken atalarının soyluluğuyla avunmak saçmadır (1-70). Yalnızca kişisel erdem soyluluğu sağlar: Özel yaşamda sarsılmaz bir karakter, iş yaşamında da onur ve ılımlı olma (71-145). Bunun ardından olumsuz örnekler verir (146-268). Mütevazi, ancak yarışmacı ve etkili karakteri olan atalara sahip olmak daha iyidir (269-275).

9. (Erkekler hakkında 2. satura): İnsanların insanlara yaptıkları kötülükleri iyilikmiş gibi göstermeye çalışmasını konu edinmiştir. Varsıl ve kadınsı erkeklerin kusurları umdukları gibi gizli kalamaz. Dedikoduları engellemek için para yeterli değildir. Genellikle varsıllar aynı zamanda açgözlü olurlar.

10. (Tanrılar hakkında ne sormalıyız?): Dünya mallarına karşı duyulan istek yalnızca felaket getirir (1-55). Bu güç (55-113), güzel konuşma sanatı (114-132), savaştaki şan (133-187), uzun yaşam (188-288) ve güzellik (289-345) hakkındaki gerçektir. Tanrılr bizim için neyin iyi olduğunu bilirler; sağlıklı düşünme ve sağlam bir karakter için dua edelim; biz erdemli olursak, yazgı bizim üzerimizde etkili olamaz (346-364).

11. (Yalın yaşamın verdiği mutluluk): Lüks içinde yaşayan bir toplum portresi çizerken, ozan sade bir yemeğin özlemini çekmektedir.

12. (Miras avcıları hakkında): Catullus'un doğal mirasçıları olduğu için, onun miras avı kuşkusundan kurtulması üzerine Iuvenalis'in bu kutlama şiirini yazmıştır.

13. (Vicdansızlık üzerine): Calvinus bir arkadaşına 10.000 sesters vermiştir. Şimdi arkadaşı borcunu inkar etmektedir. Iuvenalis arkadaşı Calvinus'u rahatlatmaya ve öç almaktan caydırmaya çalışmaktadır. Vicdanın sızlaması en ağır cezadır.

14. (Eğitim üzerine): Ana babaların kötü davranışları çocukları tarafından taklit edilir (1-58). Çocukların iyiliği için, ana babalar doğru düzgün davranmalıdır (59-69). Çocuk bizim

davranışımızı alır; Iuvanalis bu konuda örnekler verir (70-106). Çocuklarımıza aç gözlü olmayı öğretiyoruz (107-209). Bazı durumların felaket getirici sonuçları vardır (210-314). İnsanın kendisini kontrol etmesi zorunludur (315-331).

15. (Mısır'daki yamyamlık): bu satura iki köy arasındaki dini bir savaşı betimler. Fanatiklik yamyamlığa kadar gider.

16. (Askeri satura): Günümüze eksik olarak ulaşan bu satura askerlerin ayrıcalıklı durumunu ve haklardan yoksun sivillerin durumunu tartışmaktadır.

Iuvenalis eski Yunan komedisini (konular hayalidir ve simgesel olarak politik eleştiri vardır), Lucilius'u ve Horatius'u örnek almıştır. Adlarından söz etmese de Persius ve Martialis hakkında bilgisi vardır; Martialis'in epigramlarını zaman zaman kullanmıştır. Martialis ile olan paralellikleri belki horatius ile olanlardan daha önemlidir. Yazınsal türler düşünüldüğünde, 11. satura davet şiirlerini, 12. satura teşekkür (supplicatio) şiirlerini akla getirir. Iuvenalis'in saturalarının doğası kaynaklarının ve modellerinin çok sayıda olduğunu düşündürür. Yapıtlarında gençliğinden beri Iuvenalis'in yabancı olmadığı bir alan olan declamatio ile bağlantılar vardır. Ayrıca bir orator ve devlet adamı olarak (e.g. 8.244; 10, 114) Cicero'ya hayrandır ve Quintilianus'tan saygıyla söz etmektedir. Cicero'nun yazgısının declamatio için uygun bir konu olduğunu düşünmektedir.

Iuvenalis bir vaiz olarak Seneca'yı atlayıp geçemezdi, 13.satura teselli türüne örnek gösterilebilir. Şiirlerde konu birliği vardır. Saturanın sonuna doğru Iuvenalis başlangıçtaki konusuna döner.

MASAL

PHAEDROS

Augustus'un kölesi olarak Roma'ya gelmiş olan *Makedonia*lı Phaedrus, Tiberius zamanında yazmıştır ve ilk kez Aesopos'un bu türünü altılı iambik ölçüyle ele almıştır, bu tür Roma döneminin sonuna dek, daha sonra da ortaçağ ve modern çağlarda kendini göstermiştir.

Phaedros'un yaşam öyküsünde hiçbir şey kesin değildir: Adı, vatanı, ait olduğu toplumsal sınıf, yaşamındaki olaylar belirsizdir. Çocukluğunu Latin soyundan bir aile yanında geçirmiş ve Roma edebiyatı eğitimi almıştır.

Yazdığı masallar beş kitaptan oluşur. Her kitabın bir prologu ve epilogu vardır. Hoşuna gitmeyen bir mahkeme olayından, başına gelen haksız bir felaketten üçüncü kitabının önsözünde yakınır, ama bunun tam olarak ne olduğunu söylemez: Biz sadece Tiberius'un çok güçlü yandaşı Seianus'un ona acı çektirdiğini biliyoruz. Tiberius zamanında iki masal kitabı yayınlamıştır. Birincisinin önsözünde elindeki malzemenin Aesopos'a ait olduğunu söyler, kendisi bunu şık bir biçimde altılı ölçüyle şiir haline getirmiştir, insanların gülmesini sağlayan ve onlara dikkatli olmaları konusunda uyarıda bulunan masalların simgesel içeriğini açıklar. İkinci kitabın önsözünde malzemenin Aesopos'a özgü olarak kaldığını onayladıktan sonra, değişiklik yapmak amacıyla araya kendisinden bir şeyler ekleyeceğini açıklar,brevitas'ı sayesinde okuyucunun bunu iyi karşılamasını ister, epilogda ise Aesopos'tan sonra masalın ikinci adamı olarak tanınır ve masal türünün nasıl ortaya çıktığını anlatır. Onun ününü kıskanmadığını, ama onunla yarıştığını söyler. Üçüncü kitabın önsözünde Aesopos'un biçemiyle yazacağını söyler. Dördüncü kitabın önsözünde, Aesopos'un çok az örnek verdiğini, oysa kendisinin eski türden yararlanarak daha çok masal yarattığını anlatır. Beşinci kitabın önsözünde Yunanlı bir masalcıya hak ettiğini, yapıtımda ondan söz ederek verdiğini anlatır.

Birinci kitabın önsözünde masallarında bitkileri de konuşturacağını söyler: Konuşan ağaçların tek örneği olan oduncu ve balta hakkındaki Phaedrus masalı ortaçağdan kalma açıklayıcı bir parçada karşımıza

çıkmaktadır: “İnsanoğlu balta yaptığı zaman, ağaçlardan sağlam bir sap istedi; insanoğlu sapı aldı, baltaya taktı ve ağaçları, dalları ve canının istediği her şeyi kesmeye başladı. Meşe ağacı, dişbudak ağacına şöyle dedi: “düşmanımıza sap vererek biz bunu hak ettik; düşmana hiçbir şey vermemek gerekiyor” Bu masal birinci kitaba aitti ve bu türden başka masalların olduğunu düşünmemek gerekir, çünkü bir tek örnek önsözdeki açıklamayı temize çıkarmak için yeterlidir. Birinci kitabın neredeyse tüm malzemesini oluşturan hayvan masallarından hareketle geleneksel ve tarihi kısa öyküyü, küçük romanı, duygusal ve komik epigram niteliğindeki kısa sahne oyununu, sembolik tabloyu içine alacak kadar planını genişletmiştir.

Eskiçağ masal türünde bizzat kendini ifade etmek için hayvan biçimine girmek zorunda olan insanlığın kararlı bir açıklamasına sahip olmuştur. Hayvanların yerine insanlar olsaydı, insan yaşamının bir alışkanlığını değil, bir olayı ifade etmeye yarardı. Tüm bu eğlendirici hayvan manzaraları, insan huyunun çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu hayvan manzaralarında kurbağaların vraklayan basitliği, şanssız geyiğin kendini beğenmişliği, iyi huylu ineğin uyuşuk cüssesi, keçinin aptallığı, sineğin umursamazlığı, karıncanın can sıkıcı çalışkanlığı, kartalın aldatıcı olmayan gücü, çaylağın açgözlülüğü vardır. Ama Phaedrus Aesopos gibi değildir, Aesopos insanın desteklemek zorunda kaldığı kötü yanlarına karşın, hayvanları tanır, onları görür ve sever. Latin ozanda basit bir biçimde gerçeği gözlemleme alışkanlığı ve hayal etme kavramı eksiktir. Masalında sadece insan sesi duyulur, hareket ve hayvanın canlı profili görülmez. Masalcı ozan tamamen ahlaka ve simgeselliğe yönelmiştir.

İlk iki kitapta özellikle şiirin başına yerleştirilmiş ahlak duyuruları hem gururlu hem de aşırı anlatımla zaman zaman iyi bir uyum içinde değildir, bunun nedeni hiç ahlak dersi çıkarılmayacak konulardan zorla ahlak dersi çıkartmaya çalışmasıdır. Ahlak önerilerine karşın Phaedrus’ta değişmez gerçeğin melankolik duygusu vardır, bazen anlatının aşırı iyimser içeriğinin tersini söyler ya da onu düzeltir. Yaşam ona olduğu gibi gözükür: yani yaşam onun için acının ve sevincin bir karışımıdır: totam aeque vitam miscet dolor et gaudium (IV, 18, 10). İnsanlar da ozana

oldukları gibi görünürler: Güçlüler sık sık güçlerini gösterirler, zayıflar her zaman ezilirler, kötüler hep kötüdür ve en büyük adaleti şu sözlerle bildirir: “Size kötülük etmek isteyen kişinin dışında hiç kimseye kötülük etmeyin” (I, 26, 1-2). Biçeminin özellikleri kısalık ve inceliktir, yani bir masalda olması gereken sadelik ve açıklık.

EPİGRAM

MARTİALİS

İ.S.y. 40 yılında İspanya’nın Bilbilis kentinde doğmuştur. İspanyol ve Kelt kökenli bir ailedendir. İlk eğitimini burada bir *grammaticus* ve bir *rhetor* ile tamamladıktan sonra, İ.S.64 yılında Roma’ya gelmiştir. Avukat olarak gösterdiği faaliyeti Quintilianus da desteklemiştir, ama ozanı tatmin etmemiştir.Hemşerileri Senaca ve Lucanus’un yardımlarıyla Roma’nın ileri gelenleri arasında kendine yer edinmiştir. Şiirle ilgilenen varsıl ve nüfuzlu kişilerin evlerine girip çıkmaya başlamıştır. Ancak İ.S.65 yılında Lucanus ve Seneca Piso tertibine katıldıkları gerekçesiyle imparatordan ölüm emri alınca, intihar etmişler ve Martialis de ortada kalmıştır. İmparator Domitianus’a ettiği iltifatlar sayesinde askeri tribunluk ve atlı sınıfına girme hakkı elde etmiştir. 84 yılında Nomentum’da bir yazlık edinmiş, birkaç yıl sonra Roma’da bir ev sahibi olmuştur. Hiç evlenmese de *Ius trium liberorum*’dan (Üç çocuğu olanlara tanınan ayrıcalıklar) yararlanmıştır. İmparator Titus zamanında tamamlanan Flavius amfitiyatrosunun açılışında düzenlenen gösterileri anlattığı Liber Spectacularum adlı çalışması ilk yapıtıdır (İ.S.80). Bu yapıtından 33 şiir günümüze ulaşmıştır. 84 yılında sonradan epigramların XIII. Ve XIV.kitabı olarak düzenlenen elegeia ikilikleri yayınlandı Bunlar Saturnalia bayramında arkadaşlara gönderilen armağanlara iliştirilebilecek türden şiirler (*Ksenia*) ve şölenlerde ev sahibi tarafından konuklara verilen armağanlara uygun şiirlerdi. (*Apophoreta*). En önemli yapıtı 12 kitaplık epigramlarıdır. İ.S.86-98 yıllarında bunlardan 11 tanesini yayınlamıştır. 98 yılında Roma’daki yaşamından sıkılıp

doğduğu Bilbilis'e dönmüştür. Marcella adında varsıl bir kadının armağan ettiği çiftlikte yaşamaya başlamıştır. Burada 12. Epigram kitabını hazırlamıştır. Genç Plinius bir mektubunda onun 104 yılında öldüğünden söz etmektedir.

Epipramlarının çoğunu *elegeia* vezniyle yazmıştır. Altıda biri *hendekasyllabi* ile birkaç tanesini de başka vezinlerle kaleme almıştır. Epigramlarının çoğu iki dizeliktir. 20 dizeyi geçen çok azdır. Şiirlerinde eleştirdiği kişilerin adlarını vermemesinin nedenini *parcere personam, dicere de vitiis* olarak açıklamıştır. Şiirlerinden Roma'daki günlük yaşam hakkında değerli bilgiler elde edilir.

Şiirlerini yazarken retorikten yararlanmamış, mitolojiye hiç başvurmamıştır. Son derece yalın ve doğal bir dille şiirlerini kaleme almıştır.

Roma'daki Tragedyaya Genel Bakış

Varro ve T. Pomponius Atticus İ.Ö.240 yılında Zeus için düzenlenen Eylül festivalinde Latin tragedyasının ilk örneğini sergilemişlerdir. Bu tür performanslar bunun gibi festivallerde İ.Ö.1.yüzyılın sonuna kadar ve belki de İ.S.1.yüzyılda da sürmüştür. Tapınaklardaki adama kutlamalarında ve aristokratların cenaze törenlerinde de bu tür sahne gösterileri vardı. İ.Ö.240 ta Dionysios onuruna düzenlenen Atina'daki festivallerde yeni oyunların sahnelenmesi hala sürüyordu, ama her yıl eski oyunlardan da sahnelenenler vardı. Dionysios aktörlerinden oluşan gezici tiyatrolar komedi kadar tragedya oyunlarını da Yunanistan'ın çeşitli kentlerinde kutlanan festivallerde, hatta belki de varsılların evlerinde sergilemişlerdir. İ.Ö.5.yüzyılın üç büyük ozanı Aeskylos, Sophokles ve Euripides hem tiyatroda hem de gramer okullarının programlarında en çok beğenilen tragedya ozanlarıydı. II.Ptolemaeos Philodelphos'un sarayındaki yedi tragedya ozanının ününün İskenderiye kenti dışına yayıldığına ilişkin herhangi bir belirti yoktur. İyi bilinen Yunan yapıtlarının Roma adaptasyonları başlangıçta orijinal yazarın adı altında sunulmuştur. Bu uyarlamaları yapanlar zaman zaman kendi yapıtlarında yer almışlardır.

Roma tiyatroları olasılıkla koro dansı için sahnenin önünde yeterince geniş alana sahip değildi. İ.Ö.240 öncesi festivallerde kimlerin performans sergilediğini ya da bu oyunlardaki karakterlerin kim olduğu hakkında yeterince bilgi yoktur. Euripides'in *Hecuba*, *Iphigenia Aulis'te* ve *Medea* adlı oyunundan günümüze kalanlar erken Latin tragedya ozanlarının işlerini nasıl yaptıkları konusunda bir takım ipuçları vermektedir. Yunandaki koro lirikleri yok olmamıştır, ama koroya verilen dans ve şarkı söyleme görevi çok büyük ölçüde azalmıştır. Öte yandan kahramanların konuşmaları daha çok müzik eşliğindedir. Latince metnin vezni Yunanca örneğinden çok daha çeşitli ve karışıktır.

Roma söylencelerinden ve tarihinden alınmış konuların işlenmesi en erken 3. Yüzyıla dayanır ve Atina'daki metinlerle yerel tiyatronun kaynaşmasından

doğan dramatik yapı içinde gelişmiştir. Aeskhylos *Persae* adlı oyununda Atossa ile koro arasındaki diyaloğu nasıl dramatize ettiyse, .Accius da Tarquinius Superbus'u meclis üyeleriyle konuşur vaziyette sahnelemiştir.

Her ne kadar 3. ve 2. yüzyılda tragedya halk festivallerinde popülerliğini sürdürse de, oyunlar gözle görülür bir biçimde küçümsenmeye başlanmıştır, bu durum Hellenistik eleştiri içinde yerleşmiş genel bir planın kabul edilmesi ve Atina orijinalleriyle karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Erken dönem Latin vezin uygulamasındaki görünür bir kural dışılık belirli bir rahatsızlık uyandırmıştır. Octavianus'un Actium'da kazandığı başarıyı kutlamak üzere düzenlenen festivalde oynanmak üzere Varius Rufus'un yazdığı *Thyestes* adlı oyun genç adamı sevindirmiştir, Ovidius ise yeni bir stilde yazdığı *Medea* adlı oyunuyla ödül kazanmıştır.

Halk festivallerinde oynanmak üzere oyun yazma işi İ.S.1.yüzyılda da sürmüştür. Kimileri tragedya denen şiirler yazmışlardır; bunlar evlerde küçük gruplara okunmuştur (*Recitatio*). L.Annaeus Seneca adı altında günümüze ulaşan tragedya yapıtlarının her biri koro lirikleriyle beşe ayrılmıştır ve Augustus dönemindeki isteklere uyumlu bir vezin oluşturur. Bu oyunların yazarlarının ne tür bir dinleyici istediklerine gelince ortaya bir tartışma çıkar. Tragedya geç eskiçağda şiir türü sayılmamıştır.

Seneca

Filozof Seneca, oğul Seneca ya da Genç Seneca adı verilen L.Annaeus Seneca, Roma Yazınının Gümüşçağ Düzyazısı içinde incelenecektir. Ancak tragedyaları vezinli ve şiir biçiminde olduğu için, burada kısaca onun tragedyalarından söz edilecektir.

Filozof Seneca'nın günümüze ulaşan yapıtları arasında 10 tane de tragedya vardır. Bunların dokuzu Yunancadan uyarlamadır. Konusunu Roma'dan alan *Octavia* bunlara eklenmiştir. Dokuz tanesinin adları şunlardır: *Herkules Furens, Medea, Troades, Phaedra, Agamemnon, Oedipus, Herkules Oetaeus, Phoenissae, Thyestes.* Bu tragedyaları Euripides, Aiskhylos ve Sophokles'ten uyarlamıştır. Birçok araştırmacı Seneca'nın tragedyalarının sahnelenmekten çok okunmak için yazıldığını ileri sürmektedir. Sahnelenmek için çok zayıf olan bu tragedyalarda aşırı derecede retorik vardır. Oyunlardaki kişilerin konuşmaları retorik sanatlarla dolu, çok etkili ve zaman zaman da çok görkemlidir. Aynı zamanda yazıldıkları dönemin ölümlerle dolu ve kan kokan olaylarını da yansıtmaktadır. Seneca'nın tragedyaları Avrupa tiyatrosu, özellikle de 16.yüzyıl İngiliz ve Fransız tiyatrosu üzerinde çok etkili olmuştur.

Seneca'nın tragedyaları beş perdeden oluşan post-klasik kalıba göre yazılmıştır. Oyun açıklayıcı bir monolog ya da bir prolog ile açılır. Perdeler iki kısa bir uzun, sapphic ya da Asclepiad vezinlerinden biriyle yazılmış koro lirikleriyle ayrılmıştır.

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT 405 Roma Yazını:Gümüşçağ(Şiir)**
Dersin Sorumlusu	Prof.Dr.F.Gül Özaktürk
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	2
Dersin Türü	Teorik
Dersin İçeriği	Roma Edebiyat Tarihi
Dersin Amacı	Roma Edebiyatının Gümüşçağ adıyla bilinen dönemi adıyla bilgi
Dersin Süresi	Haftada 2 saat
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	yok
Önerilen Kaynaklar	**Cantarella**, Raffaele, *Storia della Letteratura Greca*, Nuova Accademia Editrice, Milano 1962 **Conte, Gian Bagio**, *Latin Literature, a History*, Translated by Joseph B.Solodow, The Jonh Hopkins University Press, London, 1994. **Erim, Müzehher**, *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987. Martialis, **Michael von Albrecht**, *A History of Roman Literature*, Volume Two, E.J.Brill, New York, 1997 ***Oxford Classical Dictionary***, Oxford University Press, Oxford, 1984, 1996, 2012. **Paratore**, Ettore, *La Letteratura Latina dell'Eta Imperiale*, Sansoni/Academia, Milano, 1969 **Riposati**, Benedetto, *Storia della Letteratura Latina*, Societa Editrice Dante Aligieri, Roma, 1973. **Rose, H.J**., *A Handbook of Greek Literature*, London, 1964. ---------- *A Handbook of Latin Literature*, University Paperbacks, London, 1967. **Suetonius**, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çevirenler, F.Telatar, G.Özaktürk, Türk Tarih Kurumu

	Yayınları, Ankara, 2008.
Dersin Kredisi	2
Laboratuvar	Yok
Diğer-1	----------

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu / Syllabus

Dersin Kodu ve İsmi *Course Title and Code*	**LAT120 Yunan ve Roma Edebiyatında Yazınsal Türler II**
Dersin Sorumlusu *Course Coordinator*	Dr. Öğr. Üyesi Serap Kalaycıoğulları
Dersin Düzeyi *Course Level*	Lisans
Dersin Kredisi *Course Credits*	2
Dersin Türü *Course Type*	Teorik
Dersin İçeriği *Course Content*	Yunan ve Roma Edebiyatında Yazınsal Türler
Dersin Amacı *Course Goals*	Yunan ve Roma Edebiyatında gelişen edebi türlerin ve yazarlarının öğrenciler tarafından tanınması.
Dersin Süresi *Office Day-Hours*	Haftada 2 ders saati
Eğitim Dili *Language of Instruction*	Türkçe
Ön Koşul *Prerequisites*	Yok.
Önerilen Kaynaklar *Recommended Sources*	Cantarella, Raffaele, Storia della Letteratura Greca, Nuova Accademia Editrice, Milano 1962 Conte, Gian Bagio, Latin Literature, a History, Translated by Joseph B.Solodow, The Jonh Hopkins University Press, London, 1994. Oxford Classical Dictionary, Oxford University Press, Oxford, 1984, 1996, 2012. Paratore, Ettore, La Letteratura Latina dell'Eta Imperiale, Sansoni/Academia, Milano, 1969 Riposati, Benedetto, Storia della Letteratura Latina, Societa Editrice Dante Aligieri, Roma, 1973. Rose, H.J., A Handbook of Greek Literature, London, 1964. ---------- A Handbook of Latin Literature, University Paperbacks, London, 1967.
Dersin Kredisi (AKTS) *ECTS*	2
Laboratuvar *Laboratory*	Yok.
Diğer-1 *Others*	

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu / Syllabus

Dersin Kodu ve İsmi *Course Title and Code*	**LAT126 Latince Uygulamalar**
Dersin Sorumlusu *Course Coordinator*	Dr. Öğr. Üyesi Serap Kalaycıoğulları
Dersin Düzeyi *Course Level*	Lisans
Dersin Kredisi *Course Credits*	4
Dersin Türü *Course Type*	Teorik
Dersin İçeriği *Course Content*	Latince alıştırmalar
Dersin Amacı *Course Goals*	Latinceden Türkçeye ve Türkçeden Latinceye çeviriler yaparak öğrencilerin yeni öğrendikleri gramer konularının pekişmesini sağlamak.
Dersin Süresi *Office Day-Hours*	Haftada 4 ders saati
Eğitim Dili *Language of Instruction*	Türkçe
Ön Koşul *Prerequisites*	Yok.
Önerilen Kaynaklar *Recommended Sources*	Clarendon, Latin Course
Dersin Kredisi (AKTS) *ECTS*	4
Laboratuvar *Laboratory*	Yok.
Diğer-1 *Others*	

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Açık Ders Malzemeleri

Çalışma Planı (Çalışma Takvimi)

Haftalar	Haftalık Konu Başlıkları
1.Hafta	o Ovidius:Yaşamı ve eserlerinin tanıtımı; Amores adlı yapıtı konusunda detaylı bilgi; etkilendiği yapıtlar ; zamanının koşulları; yapıtın özeti; diğer elegeia ozanları ile içerik, genel öğeler (mitoloji, retorik, komik unsurlar v.b.) ve dil ve uslup açısından karşılaştırılması, vezin bilgisi
	o
2.Hafta	o Amores I.1 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o *Recusatio* şiirinin kökeni, Yunan edebiyatından bu tür şiirler hakkında bilgi edinilmesi, diğer elegeia ozanlarının *recusatio* kullanımı ve Ovidius ile karşılaştırılması
	o
3.Hafta	o o Amores I.2 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o
4.Hafta	o Amores I.3 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o
	o
5.Hafta	o
	o Amores I.VI Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o paraclausithyron kavramının kökeni, Yunan ve Roma edebiyatından paraclausithyron motifi örnekleri, Ovidius'un bu motife getirdiği yenilikler
	o
	o
6.Hafta	o
	o
	o Amores I.VIII Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o Şiirin retorik öğeler bakımından incelenmesi
	o
	o
7.Hafta	o Amores I.IX Şiiri okuma ve çevirme, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o
	o
	o
8.hafta	Amores I.XV Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar**.**
	o Yunan ve Roma edebiyatından *Sphragis* şiirleri örnekleri, Ovidius ile karşılaştırılması
	o

Haftalar	Haftalık Konu Başlıkları
	o
	o
	o
9.Hafta	
	o Amores II.6 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o
10.Hafta	o
	o Amores III.9 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o Bir önceki derste çevirilen şiir ile karşılaştırma.
	o
11.Hafta	
	o
	o Amores II.4 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o
12.Hafta	
	o
	o Amores II.11 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o Yunan ve Roma Yazınında Propemptikon şiirleri
	o
	o
	o
13.Hafta	
	o Amores II.16 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o Ovidius'un otobiyografik şiiri, diğer yapıtlarında örneğin Tristia IV.10 verdiği bilgilerle karşılaştırılması
	o
14.Hafta	
	o Amores III.15 Şiiri okuma ve çevirime, gramer ve syntax analizleri; çeviri tekniği; kritik yorumlar.
	o
	o

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT 401 Şiir**
Dersin Sorumlusu	Öğr. Gör. Rukiye ARIK
Dersin Düzeyi	7/4
Dersin Kredisi	2
Dersin Türü	Zorunlu
Dersin İçeriği	Latin yazınının genellikle Klasik dönemi ozanlarından seçme pasajlar : tercüme ve yorumlar
Dersin Amacı	Çeviri yeteneğini artırmak: çeviri tekniklerini öğretmek; öğrencilerin sözcük bilgilerini artırmak; gramer ve syntax bilgilerini uygulayabilmelerini ve geliştirebilmelerini sağlamak; ozanların dil ve teknik yanları arasındaki farkları görebilmelerini sağlayabilmek. Latin Dili ve edebiyatına hakimiyetlerini artırmak.
Dersin Süresi	1 Yarıyıl (Haftada 2 saat)
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	LAT212 Latin Dili Grameri IV
Önerilen Kaynaklar	Ovid, *Heroides, Amores,* (çev. Grant Showerman), Loeb Classical Library, 41, Harvard University Press, 2014 Ayrıca metinler aşağıdaki internet sitelerinden de temin edinilebilir; www.thelatinlibrary.com www.dcc.dickenson.edu.tr www.perseus.tufts.edu.tr
Dersin Kredisi	2
Laboratuvar	
Diğer-1	

Klasik Filolojiye Giriş
Edebiyatın Devreleri

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

Yunan Dönemi Öncesi Edebiyat

İki bölgeye ayrılabilir:

Ionia Bölgesi

Aiolia Bölgesi

Ionia Bölgesi ve Kentleri

-Bir tarım bölgesi olan Ionia'da yerleşim deniz kıyılarında ve yarımadalar üzerindedir. Tarihçi Herodotos'a göre Ionia'da on iki kent kurulmuştur. Ticaret ve tarımla zenginleşen bu kentler sanata ve kültüre değer vermişlerdir.

- Edebi nitelikli etkinlikler nelerdir?

Aiolia Bölgesi ve Kentleri

Denizden uzak yerlerde yerleşen halk doğa ile iç içe yaşamış, tarımla ve hayvancılıkla uğraşmıştır. Tarihçi Herodotos'un verdiği bilgilere göre bölgede on iki kent kurulmuştur.

- Edebi nitelikli etkinlikler nelerdir?

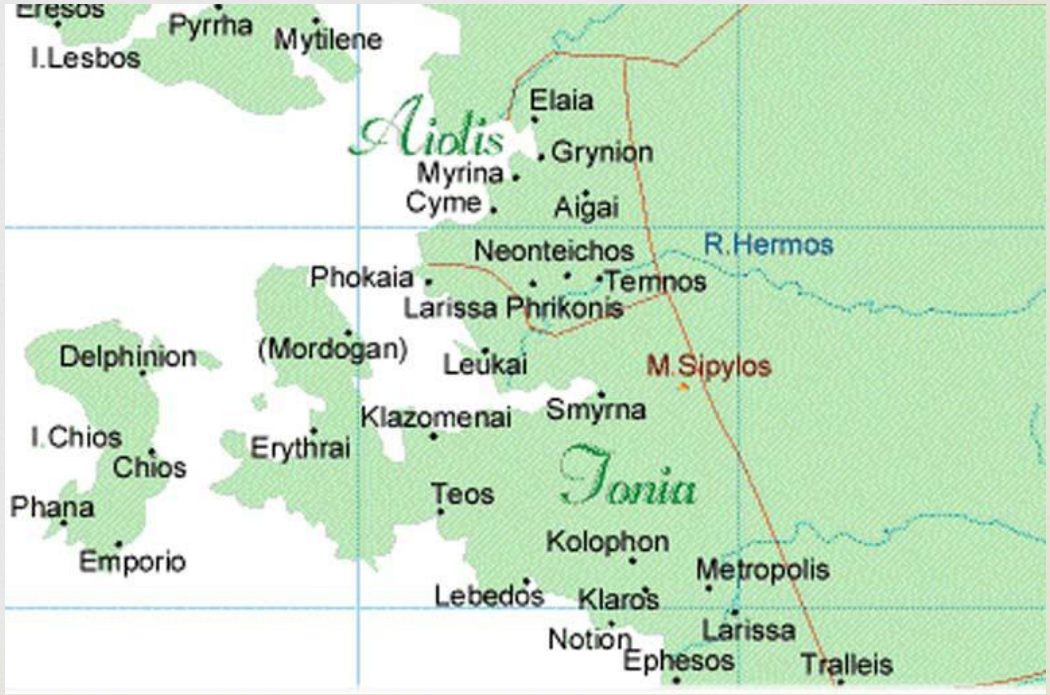

Yunan Dönemindeki Edebiyat

-Homeros dönemi (İ.Ö IX ve VIII. yüzyıl)

- İ. Ö. VII - V. Yüzyıllar

-Yunan sanat, edebiyat ve düşüüncesinin en parlak devri olan Altın Çağ (İ. Ö. V. Yüzyıl)

Hellenistik Dönem (İskenderiye Dönemi

-Dönemin neden böyle adlandırıldığı

-Dönemin özellikleri

-Dönemin ne zamana değil devam ettiği

Roma Dönemi

İ.Ö. 240-80 Başlangıç Dönemi

İ.Ö. 80-17 Altın çağ

İ.Ö. 80-40 Cicero Dönemi

İ.Ö. 40-17 Augustus Dönemi

İ.Ö. 17-İ.S 130 Gümüş çağ (İmparatorluk Dönemi)

İ.S. 130- yaklaşık 500 Geç Dönem

Klasik Filolojiye Giriş Doğu- Batı Kültür Etkileşimi

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

Yunan Kültürün Doğu Kültürüyle Etkileşimi

-Yunan kültürü doğu kültürüne çok şey borçludur, ancak bire bir aynı mıdır?

-Yanıtı verebilmek için kültür - coğrafya bağlantısı kurmak

- Doğu toplumumda oluşan Gılgamış destanı ile Yunan toplumunda oluşan İlyada, Odysseia destanların etkileşimi

- Doğu toplumumda oluşan Gılgamış destanın özellikleri

-Yunan toplumunda oluşan İlyada, Odysseia destanların özellikleri

-Sarp ve çetin coğrafyada oluşan Doğu Kültürleri (İskit, Pers , Mısır, Sümer , Hittit)

-Yunan medeniyetinin oluştuğu bölgelerdeki coğrafi koşullar

-Doğu destanlarındaki doğa tasvirleri

- Yunan destanlarındaki doğa tasvirleri

-Doğu destanlarında kral ve prenslerin sahip oldukları kutsal nitelikler

-Yunan destanlarındaki krallar ve kahramanların sıradan insan özelliğine sahip olmaları

-Her iki toplumdaki destan kahramanlarının akıl almaz nitelikleri ve bu nitelikleri kullanın amaçlarındaki farklılıklar

Klasik Filolojiye Giriş Klasik Eser

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

Klasik Eserin Özellikleri Nedir ?

- Süreklilik esasına dayanır
- Sık sık geçmişle bağlantılıdır
- Zamanın kesin çizgileriyle sınırlı değildir
- Zaman ve mekanın sınırları aşılmıştır
- Toplumların manevi değerlerinin hazinesidir

- Klasik eserler bir kez okunmak için değil tekrar okumak içindir

- Klasik eseri yeniden okuma ilk okuma gibi anlamaya çalışmaktır

- Klasik bir yapıtın anlattıkları asla tükenmez.

- Klasik eseri okumuş, beğenmiş bir kişi yapıtı yıllar sonra okuyunca anlatılanların zevkine daha iyi varır
- Klasik eser özümseyen kişi özel bir etki yapar

- Medeni toplumların ürünüdür
- Medeni toplumlar da bilmeyi, düşünmeyi, öğrenmeyi isteyen alıcılar olduğu için verici de onların isteklerini karşılamak yönünde kendinde çaba gösterme zorunluluğunu hisseder
- Anlatılarda beklentiyi karşılamak için kapsamlı inceleme vardır
-

- Anlatımlarda doğa ön plandadır, anlatımların mükemmelliği doğayı tanımakla doğru orantılıdır

- İnsan aklına, somut-soyut , iyi-kötü, güzel-çirkin, gerçek-sahte olan, neşe-endişe, korku veren her şey doğadadır
- Anlatan kendini iyi tanıdığından kendi dışındaki şeyi ve olayı doğayı iyi anlamlandırır

- Anlatım insanda ilgi uyandırıcı biçimdedir

- Anlatımlarda düşüncenin, bilginin yanı sıra duygularda işlenmiştir.
- Duyguları kontrol esas olmalıdır.
- Anlatılarda her duygudan aşırılıktan kaçınma mutluluğun temelidir.

Klasik Filolojiye Giriş

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

KAYNAK KİTAPLAR

- Albrecht, M. *A History of Roma Literature*, Volume I, Newyork, 1997.
- Conte, G. B. *Latin Literature*, London, 1999.
- Homeros, İlyada, Eski Yunancan Çev. Azra Erhat, A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 1984.
- Hesiodos, Eseri ve Kaynakları, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XX. Dizi, Sayı 5, Ankara, 1977.
- Italio Calvino, Klasikleri Niçin Okumalı, (çev Kemal Atakay, Yapı Kredi Yayınları, Mart 2017.
- Telatar, F., Suetonius, De Viris Illustribus (Ünlü Kişiler), Latinceden çeviri, açıklayıcı bilgiler ve notlar,Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2012, Ankara.
- Telatar Ü.,F., Gür S., Latin Dilinde Barbarismus ve Soloecismus, IX. Uluslararası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Ekim, 2009.
- Telatar Ü., F., Yunan ve Latin Uygarlıklarında Dil Bilgisi Çalışmaları, 8. Uluslararası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Mayıs, 2008.

Ders İçeriği

- Klasik Edebiyat hakkında genel bilgi
- Klasik Filolojinin Tanımı
- Klasik Filolojinin İçeriği, niteliği
- Filolojik çalışmalar
- Bilim olarak filoloji
- Klasik Dönemde Dil ve Edebiyat Çalışmaları
- Dilin Kullanımına Verilen Önem
- Eğitimde Klasik Edebiyatın Yeri

Klasik Edebiyatın Devreleri

1. Yunan Dönemi Öncesi Edebiyat
2. Yunan Dönemindeki Edebiyat
3. Hellenistik Dönem (İskenderiye Dönemi)
4. Roma Dönemi

Klasik Filolojiye Giriş Klasik Eserlerin Özellikleri

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

-Geleneksel anlatılara (mitolojiye) sık sık başvurulur

-Anlatıma geleneksel bir anlatım örnek gösterilir

-Anlatım geleneksel bir anlatımla desteklenebilir

-Anlatım ile geleneksel anlatı arasında benzerlik kurulabilir

-Anlatım geleneksel bir anlatım ile süslenebilir

Klasik edebiyatın temelinde *hümanitas* vardır

Konusu bedeni ve ruhu ile insandır
İnsana yöneliktir
İnsan önce kendine sonra başkasına değer verir
İnsan bilgisi arttığı ölçüde mutlu olduğunu düşündüğü
için bilgisini artırmak ister

İnsan sevgisi ön plandadır

- Toplumun eğitiminde bir araç
- Yazar okuyucusu ya da dinleyicisi üzerinde iz bırakmayı amaçlar
- İkna etmek iz bırakmada etkili bir yöntemdir
- Anlatılarda kendinin bilgili olduğu hissettirmeye çalışır
- Kimi anlatılarda konuya ve anlatıma uygun kişilik belirlenip ona bürünülür

Klasik eseri iyi anlayabilmek ve yorumlayabilmek için filoloji bilgisi gerekir

Filoloji metni sadece okumak ana dile çevirmek değildir

Metni anlamak aşamalarını incelemekle başlar

Klasik Filolojiye Giriş
Filolojinin Tanımı

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

Filoloji ne demektir?

- Edebi yapıtları inceleyen bilim dalıdır
- Yunaca *philos* ve *logos* sözcüklerinden türetilmiş olan filoloji sözcüğü Türkçeye ‘bilgi severlik’ olarak çevrilebilir
- Filoloji biliminin temelleri İ.Ö. 5 yüzyılda atılmıştır
- Akılcı bir anlayışa sahip olan sofistler dil ve edebiyat konularıyla da ilgilenmişlerdir
- Sofistler varoluş hakkında fikir yürütmezler var olanı değerlendirirlerdi

- Ayrıntılı yapılmayan incelemenin zayıf düşünce olduğunu kabul eden sofistler cümlelerin ögelerini belirlemişler
- Ögelerin nasıl kullanıldıklarını incelemişlerdir
- Cümlenin ögelerinin aralarındaki farklılıkları ortaya koyarak cümleleri çözümlemeye çalışmışlardır

- Cümleler üzerinde ilk çalışan kişi sofist Gorgias
- Prodinos ifadenin etkili olabilmesi için kullanılan kelime seçiminde nelere dikkat edildiğini belirlemiştir
- Fonetiğin önemi ortaya çıkarılmıştır

- Platon ve Aristoteles’in filolojiye katkıları
- Dil üzerine çalışmalara felsefi bir anlam katılmıştır.
- Filolojinin bilim olmasında felsefi okulların yatsınamaz katkıları
- En iyiye, en güzele ulaşılmaya çalışılmıştır

Klasik Filolojiye Giriş
Filolojinin Gelişimi

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

Hellenistik dönemde filolojik çalışmaların özellikleri:

- Eserlerin zaman geçse de değerinin neden yitirmediği hatta değerini artırmış olduğu sorusunun yanıtı aranmıştır
- Eserlerin edebi nitelikleri ve tür farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır
- İncelenen metinler hem teknik hem de estetik bakımdan ele alınmıştır
- Neden, niçin, nasıl, ne zaman sorularının yanıtları aranmıştır

- Ayrıntılı yapılmayan incelemenin zayıf düşünce olduğunu kabul eden sofistler cümlelerin ögelerini belirlemişler
- Ögelerin nasıl kullanıldıklarını incelemişlerdir
- Cümlenin ögelerinin aralarındaki farklılıkları ortaya koyarak cümleleri çözümlemeye çalışmışlardır

- **Kallimakhos** incelediği eserlerin gramerini anlamaya belirlemeye çalışmamış, metni tarihsel ve coğrafi verilerle de desteklemiştir
- **Apollonios** filolojik bakış açısıyla önceki eserleri incelemiştir
- İskenderiye kütüphanesinde çalışan ilk kişi **Zenedotos** Homeros metinlerini incelemiştir
- Sadece Homeros'un metinlerini değil lirik şair Pindaros'un eseri üzerinde çalışmıştır

- Filolojiyi bilim haline getiren Bizantiumlu **Aristophanes**
- Eser kahramanları hakkında bilgiler
- Eserde yer verilen mitolojik anlatılar
- Aristophanes’in ardılı **Aristarkos** ve çalışmaları

Klasik Filolojiye Giriş Sistemli Filoloji Çalışmaları

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

- Eserler anlatımın yanı sıra sanatsal yönden de incelerdi
- Sistemli filolojik çalışmalar yapıldı
  - Filolojik çalışmanın aşamaları
    - 1. Lectio
    - 2. Emandatio
    - 3. Enarratio
    - 4. Iudicium

- *Lectio* :

  Metnin okunması

  İmla kurallarının ortaya konması

  Cümleler arasında bağlantı kurulması

- *Emandatio*:
  - Metnin her bakımdan düzenli olmasını sağlamak için metni dikkatle incelemek ve gerekli düzenlemeyi yapmak

- *Enarratio*:
  - Efsanevi, dini , tarihi ve felsefi bakımdan değerlendirme
  - Dönemin gelenek görenek ve sosyal yapısı hakkında bilgi edinmek
  - Edinilen bilgilerle metni birlikte değerlendirmek

- *Iudicium:*
  - Metini anlamak için hakkında gerekli incelemeleri yaparak gerekli incelemeleri yapmak
  - Bu incelemelerle mantıksal bir düzen oluşturup yargıya varmak

Klasik Filolojiye Giriş Roma Dönemi Çalışmaları

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

- **Krates** kimdir
  - Dil bilgisi ve edebiyat hocası
  - Bergama kütüphanesinin başkanı
  - Homeros destanları, Hesiodos, Euripides ve Aristophanes’in eserleri üzerine incelemeler yapmıştır
  - Dil ile ilgili çalışmaları vardı, ona göre dili yapan sestir, kelimeler sonra gelir
  - Dil ile doğa bağlantısı kurmuştur

- **Pausanias** ve eser incelemeleri

  - Gittiği yerlerden toplamış olduğu eserleri incelemiş, eserler hakkında açıklayıcı bilgiler yazmıştır

  - Edebiyata yapmış olduğu katkılar

- **Lucius Aelius Stilo**
- Roma’nın Krates ile ilk filologlarındandır
- Dil ve edebiyat üzerine çalışmışlar ve bu alanlarda dersler vermiştir
- Verdikleri derslerden büyük paralar kazanmıştır
- Cicero ve Varro’nun hocasıdır; her ikisi de ondan övgüyle söz etmişlerdir

- Roma Döneminde dil yanlışları üzerine çalışmalar:
  - Tek tek sözcük yanlışlıkları
  - Sözcük gruplarındaki yanlışlar

Klasik Filolojiye Giriş
Dildeki Yanlışlıklar

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

- Gramer ve retorikçilerin dil yanlışları üzerine çalışmaları Aristoteles döneminde başlamıştır

- Ardından **Polybios** daha ayrıntılı çalışmış yanlışları iki ayrı başlıkta incelemiştir:

  Barbarismus

  Soloecismus

Polybios'un başlattığı çalışmaları Roma Döneminde dil yanlışları üzerine çalışmalar yapan **Cicero, Plinius Secundus, Quintilianus** sürdürmüştür

- **Quintilianus**'un *Institutio Oratoria* adlı yapıtta dil yanlışları hakkında verdiği bilgiler:

Tek tek sözcük yanlışlıkları(tek sözcükle ilgili yanlışlar)

Sözcük gruplarındaki yanlışlar (birbirleriyle ilgili iki ya da üç sözcükle ilgili yanlışlar)

- Terentius Varro
- Kimdir?
- Yapıtı hakkında bilgi
- Edebiyata katkıları

Klasik Filolojiye Giriş Eğitim ve Klasik Eserler

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

- Topluma bilgi vermek amacını güderler, bilgi vermede bir araçtırlar
- Aracın amaca uygun olması gerektiği için bilginin de güdülen amaca uygun olması gerekir
- Eğitim ve öğretimde yararlanılan bilgilerin farklılığı
- Eğitimle verilen bilgileri kişiyi bilge kılar
- Öğretimle verilen bilgiler kişiyi konusunda bilgili yapar

- İnsanı iyileştirmeye yöneliktir, doğru yolu gösterir, insan ancak iyi ve doğru ile mutlu olabilir
- Klasik eserler bencillik ve tutkulardan sıyrılmada araçtırlar
- Saygılı ve hoşgörülü olmanın temelinde iyi ve doğru olmak vardır
- Klasik eserlerdeki bilgiler ve öğretilerle kişiler kişilik sahibi olurlar
- Beden ve zihin gücünü insanlığın yararına kullanmayı öğretirler

- *Homo sum: humani nihil a me alienum puto* ifadesinin açıklanması
- İnsanları iyi ve doğru yöne yönlendirmeyi amaçlayan klasik eser insan sevgisini aşılar, insanın insana destek olmasını öğütler

- Seneca’nın düşüncesine göre insan toplu yaşamak zorundadır, Seneca bu topluluğu taşlardan örülmüş kubbeye benzetir, taşlar birbirine destek olmazsa kubbe yıkılıp gider

Klasik Filolojiye Giriş

Bilme ve İrade İlişkisi

Prof. Dr. Ümit Fafo TELATAR

- *Video meliora, deteriora sequor (*Daha iyileri biliyorum ama daha kötüleri izliyorum)
- Doğru yolu bilecek ölçüde bilgi sahibi olunsa da doğru yoldan gitme gücüne sahip olmak kolay değildir
- Doğru yolu görme, anlama bilgiye ; doğru yolu izleme ise iradeye bağlıdır
- İradeyi kontrol etmek var olan bilgileri doğru kullanabilmeyle sağlanır

- İnsanın iradesi kontrol edebilmesi bilir olmaya değil bilge olmaya bağlıdır
- Klasik eserler bilge olmada en etkili araçtır
- Uzun bir çalışmanın ürünü oldukları için estetik yönü çok iyi olan klasik eserlerle çocukluk döneminde tanışmanın insana katkısı
- Erdemin alışkanlık haline dönüşmesi
- Kendiliğinden iyiye ve güzele yönelenin ‘Video meliora, deteriora sequor’ ifadesini kullanması mümkün değildir

- Genel Değerlendirme

Ankara Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Açık Ders Malzemeleri

Ders izlence Formu

Dersin Kodu ve İsmi	**LAT311 GEÇ DÖNEM ROMA EDEBİYATI TARİHİ I**
Dersin Sorumlusu	Prof. Dr. Ü. Fafo TELATAR
Dersin Düzeyi	Lisans
Dersin Kredisi	2
Dersin Türü	Teorik
Dersin İçeriği	Klasik Filolojinin oluşumuna zemin hazırlayan felsefi hareket
Dersin Amacı	Klasik filolojiyi oluşturan düşünsel hareketi yakından tanımak
Dersin Süresi	Dönemlik (14 Hafta)
Eğitim Dili	Türkçe
Ön Koşul	Yok
Önerilen Kaynaklar	
Dersin Kredisi (AKTS)	Diogenes Laertios, Ünlü Filozofların Yaşamları Ve Öğretileri
Laboratuvar	
Diğer-1	